

Nemzeti
Közzszolgálati
Egyetem
Rendészettudományi
Kar

Szerkesztette
Szendrei Ferenc

BŰNÜGYI SZOLGÁLATI ISMEREKTEK KÜLÖNÖS RÉSZ

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Bűnügyi szolgálati ismeretek

Bűnügyi szolgálati ismeretek

Különös rész

Szerkesztette
Szendrei Ferenc

LUDOVICA
EGYETEMI KIADÓ

Budapest, 2022

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium mint Támogató által a TUDFO/51757-1/2019-ITM iktatószámom meghozott támogatói döntése alapján, az NKFIH-830-8/2019. számú Megállapodásban foglaltak szerint, a 2019. évi Tématerületi Kiválósági Program céljainak elérése érdekében költségvetési támogatásból valósult meg.

Szerzők

Barnóczki László (12. fejezet)

Bodor László (3. fejezet)

Ipsits Csaba (4. fejezet)

Kovács Zoltán (13. fejezet)

Németh Ágota (11. fejezet)

Nyeste Péter (6., 9., 10. fejezet)

Oszlanszki Sándor (4. fejezet)

Sulányi Vilmos (8. fejezet)

Szendrei Ferenc (2. fejezet)

Szűcs Bálint (1. fejezet)

Zsigmond Csaba (5. fejezet)

Szakmai lektor

Dr. Tőreki Sándor vezérőrnagy

Kiadja a Nemzeti Közszerzői Egyetem

Ludovika Egyetemi Kiadó

A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni

Olvasószerkesztő: Bujdosó Hajnalka

Korrektor: Bíró Csilla

Tördelőszerkesztő: Kőrösi László

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

DOI: https://doi.org/10.36250/01003_00

ISBN 978-963-531-655-7 (nyomtatott)

ISBN 978-963-531-656-4 (elektronikus PDF) | ISBN 978-963-531-657-1 (ePub)

© A szerkesztő, 2022

© A szerzők, 2022

© A kiadó, 2022

Minden jog védve.

Tartalom

A szerkesztő előszava

7

I. A BŰNCSELEKMÉNY ELKÖVETÉSÉNEK MEGELŐZÉSE CÉLJÁBÓL FOLYTATOTT TITKOS INFORMÁCIÓGYŰJTÉS ÉS A LEPLEZETT ESZKÖZÖK ALKALMAZÁSA AZ EGYES BŰNCSELEKMÉNYEK FELDERÍTÉSE ÉS NYOMOZÁSA SORÁN

1. Megelőző és felderítő műveleti tevékenység a szervezett bűnözés elleni harcban	11
2. A titkos felderítés és a leplezett eszközök alkalmazásának lehetőségei az élet elleni erőszakos bűncselekmények felderítésében	39
3. A III. évezred kihívásai a kábítószer-bűnözés elleni küzdelemben	67
4. Koordinált nyomozás – A (vagyon elleni) sorozat-bűncselekmények felderítése	85
5. Nyomozások a gazdaságvédelem területén	103

II. A RENDŐRSÉGI TÖRVÉNYBEN MEGFOGALMAZOTT EGYÉB CÉLOKHOZ KAPCSOLÓDÓ TITKOS INFORMÁCIÓGYŰJTŐ TEVÉKENYSÉG

6. A rendőrség terrorizmus elleni megelőző, felderítő, elhárító tevékenysége	133
7. A belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv – Nemzeti Védelmi Szolgálat	151
8. Titkos információgyűjtés a rendőrség célkörözési tevékenységében	165
9. A személyi védelem, Védelmi Program, személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatok és a titkos információgyűjtés	175
10. A nemzetközi bűnügyi együttműködés és a leplezett eszközök	195

III. A BŰNÜGYI FELDERÍTÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ SPECIÁLIS SZAKTERÜLETEK

11. A bűnügyi elemző-értékelő munka	215
12. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szerepe a bűnügyi hírszerzésben	235
13. Bűnügyi technikai hírszerzés – A mobil hírközlő hálózatok törvényes ellenőrzésének jövője	257

Felhasznált irodalom

275

[Vákát oldal]

A szerkesztő előszava

A tankönyv *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*¹ című, korábban megjelent mű folytatásának tekinthető, amennyiben a rendészeti és a bűnügyi hírszerzés különválasztásának megfelelően, a megváltozott jogi környezetben szól az egyes kiemelt bűncselekmények felderítési lehetőségeiről, alkalmazkodva az új törvényi szabályozáshoz, és fejti ki részletesen a rendészeti célú titkos információgyűjtés feladatait, illetve ismerteti bizonyos kapcsolódó és a rendészettudományban ritkán feldolgozott szakterületeket.

A tankönyv amellet, hogy a bűnügyi szakterület egyik nagyon speciális, ritkán feldolgozott szegmensével foglalkozik, lehetőséget ad a kutatási potenciálok megfelelő kihasználására, segíti a kutatói életpálya kiszámíthatóságát azzal, hogy publikációs lehetőséget biztosít a pályájuk elején lévő kutatók, valamint olyan gyakorlati szakemberek számára, akik szaktudásuk ilyen irányú kihasználására ritkán kapnak lehetőséget. Elősegíti a szakterület kutatási-fejlesztési kapacitásainak jobb kihasználását a jövő szakembereinek magas színvonalú képzésében, másrészt eredményezheti a kutatások eredményeinek szélesebb körű felhasználását, hiszen olyan kevésbé feldolgozott szakterületet érint, ahol gyakorlatilag minden megjelenő mű hiánypótlónak tekinthető, ráadásul az ebben a tárgykörben a Rendőrtiszti Főiskolán kiadott elődei minősített adatot képeztek, csak szűk szakmai körökben voltak megismerhetők.

Mindezek mellett a tankönyv nem törekszik minden érintett kérdéskör teljes körű bemutatására, a szerzők inkább gondolatébresztőnek szánták írásaikat az egyes területekhez kapcsolódva, támaszkodva a hallgatók más egyetemi tárgyakban szerzett ismereteire és jártasságára.

Nem volt a szerzők célja a teljes tudományos feldolgozásra törekvés sem, inkább egyfajta szakmai kézikönyvet szerettek volna az olvasók kezébe adni, amely ötleteket ad nekik az egyes témák megközelítésében, figyelemfelhívó módon integrálva más tudományágak kapcsolódó ismereteit, elősegítve ezáltal a komplex felderítési feladatok megoldását akár egyetemi szinten, akár később, a rendészeti szervek szintjén. A tankönyv a *Biztonságos társadalom és környezet* tématerület *Fenntartható biztonság és társadalmi környezet* című 2019. évi Tématerületi Kiválasztási Program keretében készült el.

Szendrei Ferenc

¹ Nyeste Péter – Szendrei Ferenc: *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

I. A bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljából folytatott titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök alkalmazása az egyes bűncselekmények felderítése és nyomozása során

[Vákát oldal]

1. Megelőző és felderítő műveleti tevékenység a szervezett bűnözés elleni harcban

1.1. A fogalmi meghatározás fejlődése és az eltérő meghatározások dilemmái

„A szervezett bűnözés és főként annak a határokon átnyúló, súlyosabb formái növekvő kihívás elé állítják a társadalmat, a rendvédelmi és az igazságügyi szerveket. A szervezett bűnözői csoportok nemzetközi tevékenységének horizontját az EU bővítése, a schengeni övezet létrehozása, valamint a virtuális térben létrejött platformok kitágították. A csoportok felépítésében a nemzeti jelleg mellett egyre jobban érvényesül a transznacionális hatás. A szervezett bűnözés szinterei, erői, eszközei és módszerei az elmúlt években átalakultak.

A szervezett bűnözés gazdasági és közigazgatási terjeszkedési kísérleteit az illetékes szervek folyamatos ellenőrzés alatt tartják és gátolják.

A technikai fejlődéssel és vívmányainak elterjedésével folytatódik a biztonságot veszélyeztető, nehezen kontrollálható nem állami szereplők – például szervezett bűnözői körök, nemzetközi terrorszervezetek, kiberbűnözői csoportok, szélsőséges vallási közösségek, magán biztonsági cégek, egyes nem kormányzati szervezetek és egyéb transznacionális hálózatok – súlyának növekedése a nemzetközi biztonságpolitikában. Ezek mögött sokszor nehezen azonosítható érdekek és csoportok húzódnak meg, és könnyen szolgálhatnak rejtett állami szándékokat. Mindez átrendezi és áttekinthetlenebbé teszi egyes térségek biztonsági helyzetét, ami hazánk számára is kihívást jelent. Veszélyforrás, hogy egyes nem állami szereplők – terrorszervezetek, terroristacsoportok, bűnszervezetek – is tömegpusztító fegyverek birtoklására és alkalmazására törekcszenek, mivel velük szemben az elrettentés hagyományos módjai csak korlátozottan működőképesek.”¹

A bűnszervezeti elkövetéssel már az 1795. évi büntetőkódex-tervezet is foglalkozott. A fogalom-meghatározás mind a mai napig gondot jelent (lásd a legutóbbi változtatás szükségességét, amely 2019. július 10. napjától hatályos, „[a] módosítás nyelvtani egyszerűsítést jelent”).

A szervezett bűnözésnek vagy a bűnszervezetnek többféle meghatározása lehetséges (például kriminológiai értelemben, büntető anyagi jogi értelemben, a bűnszervezeti elkövetés jellemzőinek meghatározásával stb.). A többféle meghatározás, nézőpont értelmezési gondokat jelent. Amiben egyet lehet érteni, hogy a társas bűnelkövetési forma (például társtettség, csoportos elkövetés, bűnszövetség) legmagasabb és legveszélyesebb foka.

Az 1795. évi büntetőkódex-tervezet a „bűnbanda” fogalmát határozta meg, és mint általában bűnözésre (nem meghatározott bűncselekmények elkövetésére) szerveződött csoportot jelölte: többek közös elkövetésre létesült csoportja, amelynek „főnöke” van, tagjai bizonytalan időre egyesülnek, a bűncselekmény elkövetését követően együtt maradnak stb.

A Csemegi-kódex² a „szövetség” fogalmát használta, és leginkább a rabló- vagy tolvajszövetséget határozta meg.

¹ A Kormány 1163/2020. (IV. 21) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

² 1878. évi V. törvénycikk (Magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és a vétségekről. Közzétette a Magyar Királyi Igazságügyi Ministerium).

A szervezett bűnözéssel kapcsolatos szakmai álláspontok kialakítása már a rendszerváltást megelőző időre tehető. A nyolcvanas évek közepén Tonhauser László fogalmazta meg először a szervezett bűnözés jelenlétét hazánkban. Saját tapasztalataira támaszkodott, a való életből merített. Ekkor azonban még szakmai berkekben sem értettek vele egyet, tagadták, hogy a bűnözés ilyen formája jelen lenne Magyarországon. Az egyik első „bűnszervezet”, amelyet már a mai értelemben vett szervezett bűnözői elkövetés jellemzett, az volt, amelyet az akkori Rendőrtiszti Főiskola egy hallgatói csoportja bűnelkövetőkkel összefogva alakított. Betörésekre specializálódtak, és bűncselekményeik elkövetéséhez felhasználták a főiskolán tanult rendőri ismereteiket, illetve az elkövetési időkhöz alibiket biztosítottak a maguk számára (például tanórán való részvétel igazolásával).

A rendszerváltást megelőzően kimondottan vagyon elleni bűncselekmények szervezett elkövetésére szerveződtek bűnbandák. Sokan nem akartak erről tudomást venni, de a rendszerváltást követően már nem lehetett a tényeket szőnyeg alá söpörni.

A rendszerváltást követően a bűnfelderítő szervek elsősorban operatív úton kezdték a szervezett bűnözés fogalmi ismérveit felállítani, amelynek jelentős alakja Kacziba Antal r. altábornagy, akkori bűnügyi főigazgató volt.

A rendőrségen belül megalakultak a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel foglalkozó rendőri szervezeti egységek (időbeli sorrendben):

- Nemzetközi Szervezett és Kábítószer Bűnözés Elleni Szolgálat,
- Szervezett Bűnözés Elleni Szolgálat,
- főkapitányságok Szervezett Bűnözés Elleni Osztályai,
- Központi Bűnüldözési Igazgatóság,
- Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság,
- Nemzeti Nyomozó Iroda,
- Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda.

1995-ben a Legfelsőbb Bíróság (154. sz. büntető kollégiumi állásfoglalása) már az ítékezés elvi irányítása körében foglalkozott a kérdéssel, amely tekintetben a gyakorlat megelőzte a jogalkotást.

A LB a szervezett bűnözést a társas bűnelkövetés sajátos formájának tekintette, amelyet bűnözés céljára létrehozott, jól tagolt és konspiratív szervezatként jelölt meg, amely a bűnözést hosszabb időn keresztül üzleti vállalkozásként űzi, monopolhelyzetet alakít ki bizonyos bűncselekmények elkövetésére, jellemző rá a bűncselekmények pontos megtervezése és végrehajtása, a részfeladatok munkamegosztása, specialisták alkalmazása, a tanúk, a sértettek és az egyéb érdekelték megfélemlítése, az árulás megtorlása, az ellenfelekkel való leszámolás. Gyakran nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeznek.

Abban az időben a bűnözők közti leszámolások jellemezték Magyarországot (gazdasági bűnözés, olajszökítés, vesztegetések, privatizációval összefüggő bűncselekmények stb.).

A rendszerváltást követően a bűnözés ugrásszerű növekedésével, szervezettségének fokozódásával társadalmi igényként fogalmazódott meg a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés; ezt a célt szolgálta az 1997-ben bevezetett a „bűnszervezet létrehozása” mint önálló deliktum, valamint a bűnszervezet fogalmának törvényi megfogalmazása.

A szervezett bűnözés fogalma alatt a köznyelvben általában a maffiatípusú szerveződésekert értik, míg büntetőjogi nézőpontból a bűnszervezet hatályos fogalma: *legalább három személyből álló, hosszabb időre hierarchikusan szervezett, konspiratívan működő csoport, amelynek célja öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.*

A kriminológia által kidolgozott szervezettbűnözés-fogalom és ismérvei, illetve a büntető anyagi jog által történő törvényi meghatározás különbözősége régóta problémát jelent a bűnügyi tudományokban, tekintettel a nézőpontok különbözőségére.

Mivel a bűnszervezethez tartozást is bűncselekményként kívánták szabályozni, ezért új tényállásként jelent meg a bűnszervezet létrehozása, illetve a jogalkotó számos deliktumhoz minősítő körülményként kapcsolta a bűnszervezet tagjaként való elkövetést.

A konkrét cselekvés helyett már a fenyegetőnek látszó lehetőséget is büntetni akarta, a szerveződés lehet a felelősségre vonás alapja. Bármely jellegű, típusú, fenyegetettségű bűncselekmény elkövetésére létrejöhett bűnszervezet, amelynek meghatározását több fogalomból illesztették össze (például bűnszövetség, folytatólágosság, üzletszerűség stb.).

A jelenlegi büntetőjogi meghatározás³ célja, hogy reagálva a jelenlegi, nem megfelelő joggyakorlatra, élesebben határolja el a bűnszervezet fogalmát a bűnszövetség fogalmától, egyúttal támpontot adjon a jogalkalmazás számára a bűnszervezetben történő elkövetés megállapíthatósága tekintetében. Ezért a büntetőjogi meghatározás kiegészül a hierarchia és a konspiráció fogalmi elemeivel:

- legalább *három* személyből álló;
- *hosszabb időre szervezett* (minimum 2–3 hónapos időszakot jelent, a *szerveződés* a jövőre nézve kötelező feltétel, és ha a megkezdett vagy eltervezett bűncselekmények olyan jellegűek, hogy hosszabb idő alatt tudnak csak hasznot hozni az elkövetőknek, úgy a hosszabb idejű működés feltétlenül szükséges. Ennek kapcsán a bűnszervezet tagjainak tudniuk kell, vagy a szervezet jellegéből fakadóan következtetniük kell arra, hogy egy olyan szervezetnek a részesei, amely hosszabb távú működésre jött létre.);
- *hierarchikusan szervezett* (az összehangoltság a bűnszövetséghez képest magasabb szintű szervezettséget jelent, amely a benne cselekvő személyek egymást erősítő hatását jelenti, azaz feltételezi a tagok közötti munkamegosztást, együttműködést, koordinációt akár anélkül is, hogy egymás tevékenységéről tudnának. A tervezés, döntés, irányítás és végrehajtás hierarchikus személyi viszonyokban testesül meg és különül egymástól, alá-fölé rendeltségi viszonyok alakulnak ki, amelyek akár anélkül is létrejöhetnek, hogy a szervezet tagjai ismernék egymást, vagy tudnának egymás személyéről, illetve tevékenységéről. Az összehangoltság kizárólag abban testesül meg, hogy a bűnszervezet minden tagja egy közös cél érdekében tevékenykedik, amelyről tudniuk kell, vagy sejteniük kell a körülményekből.
- A bűnszervezetben a feladatok vertikálisan elkülönülnek egymástól: mindig van vezető vagy irányító, és mindig van végrehajtó is. A vezető, aki a döntést előkészíti és tervezi, a bűnszervezetben elkövetett alaphűncselekményekben nem is mindig vesz részt tettesként vagy bűnsegédként, azonban ha annak kitalálásában tevőlegesen részt vesz, legalább felbujtónak kell minősülnie. A felbujtás bizonyítása – a vezető alaphűncselekményben történő részvételének hiányában – azonban kiemelten nehéz feladat, de nem lehetetlen.

Összességében a bűnszervezeti összehangolt működés a bűnszövetségben megkövetelt szervezettségtől annyiban tér el, hogy itt már *tervszerűek* a cselekedetek, *munkamegosztáson* alapul a működés, és a *részletek összehangolása* is a szervezet feladata, amely a bűnszervezetek esetében más és más formákban jelenik meg.

³ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 459. § (1) bekezdés 1. pont.

A bünszervezet akkor állapítható meg, ha a szervezettség a hosszabb időtávon túlmenően a hierarchia jegyeit is mutatja. A hierarchikus szervezeti felépítés azt jelenti, hogy az elkövetők alá-fölé rendeltségi viszonyban vannak, az egyes „döntési szintek” elkülöníthetők egymástól, tehát a szervezeti felépítésnek vertikális jellege van. A hierarchiában lévő személyek együttműködése a feladatok megosztásán alapul. E két tartalmi feltétel együttes megvalósítása minőségi többletet jelent a bünszövetség szervezettségi szintjéhez képest.);

- *konszpiratívan működő* (a módosítás a csoport működése tekintetében a korábban használt összehangoltságot mint fogalmi elemet felcseréli a konzpiratív működési jellegre. Úgy tűnik, hogy az összehangolt magatartást a jogalkalmazás nem a jogalkotói szándéknak megfelelően értelmezte, vagy egyes deliktumok esetében az értelmezését elmulasztotta. Pedig az összehangoltság szintén minőségi többletet kívánt érzékeltetni a bünszövetség szervezettségéhez képest. Az összehangoltság jelentette volna az elkövetők közötti koordinációt, a lebukás megelőzése érdekében tett – több esetben önálló bűncselekményként büntetett – lépéseket, a bűncselekményből származó előny szervezett elosztását, a bűncselekmények elkövetésének feladatmegosztáson alapuló tervszerűségét. Egy korábbi jogegységi határozat azonban az összehangoltság tartalmi jelentését leegyszerűsítette, a gyakorlat pedig el is mulasztotta az alkalmazását, bizonyítás felvételét. Ezért a módosítás a fogalmat felcseréli a konzpiratív jelzőre, ezzel visszatérítve a fogalmat az eredeti jogalkotói szándékhoz. A konzpiratív jelleg jobban kifejezi az említett jellegzetességeket, elvárva azok bizonyítását a bünszövetségtől való elhatárolás érdekében.);
- *ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett;*
- *szándékos bűncselekmény elkövetésére létrehozott szervezet.*

1.1.1. Nemzetközi kitekintés a szervezett bűnözés fogalmi meghatározásaira

„A bünszervezet olyan strukturált szervezetet jelent, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a törvény legalább négy évig tartó szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár a bűncselekmény elkövetése maga a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és – adott esetben – az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze.”⁴

„Bármely vállalkozás vagy emberek csoportja, mely folyamatos, nemzeti határokat figyelmen kívül hagyó, illegális tevékenységet folytat, és melynek elsődleges célja anyagi nyereség létrehozása.”⁵ A Palermói Egyezmény 2.) cikk a) pontja meghatározta a szervezett bűnözői csoport fogalmát, mely szerint „bizonyos ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, a jelen Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve.”⁶

„Az Európa Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel Foglalkozó Szakértői Csoportja (PC–S–CO) meghatározta azon ismérveket, amelyek fennállása esetén bünszervezetről beszélhetünk. Ezek a következők:

⁴ Az Európai Unió Tanácsának együttes fellépésében (1998. december 21.) közzét meg határozása.

⁵ Gellér Balázs – Hollán Miklós: *A szervezett bűnözés arcai*. Budapest, Rejtjel, 2004. 14.

⁶ 2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről 2. cikk.

1. Kötelező kritériumok:

- a) három, vagy több személy együttműködése;
- b) hosszú távú, vagy meghatározatlan időre szóló együttműködés;
- c) súlyos bűncselekmények gyanúja, vagy azok elkövetése;
- d) anyagi haszonszerzési, és/vagy hatalmi pozícióba kerülési cél.

2. Esetleges kritériumok:

- a) minden egyes résztvevőnek meghatározott feladata vagy szerepe van;
- b) valamely belső fegyelmi, vagy ellenőrzési forma használata;
- c) megfélemlítés céljából erőszak, vagy egyéb eszközök alkalmazása;
- d) befolyás kiterjesztése a politikusokra, a médiára, közigazgatásra, a rendészeti szervekre, az igazságszolgáltatásra, illetve a gazdasági élet szereplőire korrupció, vagy bármely más módszer alkalmazásával,
- e) kereskedelmi, vagy üzleti jellegű struktúrák felhasználása;
- f) részvétel a pénzmosásban;
- g) nemzetközi szinten történő működés.

Az Európa Tanács⁷ értelmezése szerint – a négy plusz kettő elv alapján – a négy kötelező kritérium mellett további két esetleges ismérv megléte szükséges az adott szervezett bűnözői csoport bűnszervezetként történő meghatározásához.”⁸

1.2. Szemelvények a rendőrség szervezett bűnözés elleni műveleti fellépéséhez 2011-ben készült stratégiai vízióból⁹

1.2.1. A bűnszervezetek szerveződési alapjai

A bűnszervezetek szerveződési alapja az etnikai, a családi kötelékekből, egyéb, bűnözői előéletből, illetőleg speciális tevékenységből, szakértelemből adódó érdekközösség. A bűnszervezeti jelleget mutató, tartósan bűncselekmény elkövetésére berendezkedett családi közösségektől a maffiaszerű bűnszervezeteken át, a már saját végrehajtói állománnyal nem rendelkező, érdekeit gazdasági manipulációkkal, pénzzel, alkalmilag vagy tartósan felbérelt csoportokkal érvényesítő oligarchákig terjed.

Kétségtelen, hogy anyagi alapon is erős kötődésű bűnszervezetek tudnak kialakulni, de az igazi kohéziót továbbra is a vérségi, családi kötődés, az etnikai és idegen ajkú bűnszervezetek esetében a közös gyökerek, a hazai szervezett bűnözői hagyományok jelentik.

A bűnszervezetek tipikus hierarchikus felépítése ma már nem egyszerűen a piramiselvet követi. Az új struktúrák inkább a szőlőfűrtyszerű elrendezésre hasonlítanak, ahol egy-egy alvezér komplett vonalat, tevékenységet irányít önállóan, és már csak ők kapcsolódnak közvetlenül a gerinchálózathoz. Az ilyen elrendezés előnye a lebukás veszélyének minimalizálása, az egy időben történő jövedelemforrások kiesésének kizárása. Természetesen a csoportok bűnözői

⁷ Európa Tanács: regionális nemzetközi szervezet, amelynek székhelye Strasbourg. Jelenleg 47 tagja van. Laza, kormányközi együttműködés keretében jött létre, nem az Európai Unió intézménye. Magyarország 1990. november 6-án csatlakozott.

⁸ Szendrei Ferenc: *A pénzmosás*. PhD-értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem ÁJK, Doktori Iskola, 2010. 162.

⁹ Döntés-előkészítő anyag volt, nem publikálták – azonban fontos kordokumentum, mivel sem előtte, sem azóta nem készült specializált középtávú stratégia a hazai szervezett bűnözéssel szembeni fellépésről. Tematikus tanulmányi érvrendszerek kialakítását megalapozó szemelvényként szerepel a tankönyvben.

„tevékenységi” körétől, szervezettségi fokától függő, előbbtől eltérő, klasszikus struktúrák is jelen vannak.

A csúcavezetők képesek úgy működtetni a hálózatot, hogy akár a rivális, vagy annak tűnő csoportok is egy érdeket szolgálhatnak a valóságban.

A vérségi, családi alapon szerveződő csoportok esetében fordul elő a leggyakrabban, hogy a bünszervezeti végrehajtás fogalmi elemei közül csak az elkövetett bűncselekmények büntetési tétele nem üti meg a törvényi kritériumot. Ezekre a csoportokra jellemző leginkább az erőszakos garázda jellegű fellépés, a társadalmat leginkább irritáló megjelenés, provokáló magatartás.

1.2.2. A bünszervezeti profilok

A tevékenységi körökben mára már állandósultak a 2008-as válság hatásai, kialakultak azok a vonalak, amelyek a fő profilokat alkotják.

A profilok alapján szintén lehet kategorizálni a bünszervezeteket.

1.2.2.1. Az egy bűncselekménytípusra szakosodott specializált bünszervezetek

Az elmúlt évek adatai alapján a következő bűncselekményi szegmensekben jöttek létre ilyen csoportok:

- a kábítószer-kereskedelem,
- az illegális migráció és emberkereskedelem,
- fegyverkereskedelem,
- a pénzhamisítás,
- készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel kapcsolatos visszaélések,
- a kibertérben realizálódó bűncselekmények.

Közös jellemzőik, hogy tevékenységük profilja tiszta, csak járulékosan követnek el más bűncselekményeket, vagy tartanak fenn kapcsolatokat eltérő profilú bünszervezetekkel.

1.2.2.2. Tradicionális bünszervezetek

Hagyományosan hierarchikus rendszerben, területiális elven működő bünszervezetek, amelyek bármilyenfajta, legnagyobb haszonnal kecsegtető vagy pozíciójuk védelmét, építését szolgáló bűncselekményt elkövetnek. Jellemzően éjszakai szórakozóhelyeket működtetnek, ezzel összefüggésben kábítószer-terjesztéssel, prostitúciós tevékenységgel foglalkoznak, erőteljesen jelen vannak a védelmi zsarolás, az uzsora, a kényszerítés, zsarolás, csalás bűncselekmények területén, továbbá a garázda és más a közrendet súlyosan veszélyeztető, a társadalmat különösen irritáló cselekményekben, mint kézigránatos támadások, nagy létszámú megfélemlítő felvonulások. A kilencvenes évek bűnözési hullámában elsősorban olajjal, kábítószer-kereskedelemmel, védelmi zsarolásokkal, szórakozóhelyek működtetésével óriási vagyonokat felhalmozó személyek, oligarchák emelkedtek ki, akik ma már önmagukat üzletemberként mutatva irányítanak a háttérből. Gazdasági, pénzügyi manipulációkkal, a médiát felhasználva, a közigazgatásra hatva emelkednek ki vagy semmisítenek meg csoportokat, személyeket a közvetlen bűncselekményi végrehajtástól szigorúan távol maradva.

1.2.3. A bűnszervezetekkel szembeni felderítő tevékenységek stratégiája

A különböző bűnszervezetek esetében egyetemleges jellemző, hogy a vezető nem, vagy csak demonstratív jelleggel követ el bűncselekményt. Szerepe már csak az irányítás, a felkérések végrehajtásának megszervezése. Szintén általános, hogy a vezetők környezetében nagyszámú volt rendvédelmi, titkosszolgálati szakember jelenik meg. A bűnszervezetek – azok anyagi bázisa miatt – az egyes tagok vagy a vezető ellen indított büntetőeljárás ellenére működőképesek maradnak.

Az előbbiek alapján a felderítések tekintetében – azon túlmenően, hogy teljesülnek a felderítőmunka eredményességére vonatkozó stratégia követelményei – súlyozottan érvényesülnie kell, hogy;

- fokozottan konspiráltak,
- hosszú távra megtervezettek,
- időben pedig a bűnszervezetet személyi és szervezeti értelemben is lekövetethetők (felderítés-nyomozás-előzetes-büntetés-szabadulás→felderítés-nyomozás-stb.) legyenek.

1.2.4. A humán és a technikai hírszerzés

A rendőrség speciális feladatot ellátó nyomozói kétségtelenül bizonyították, hogy még egy viszonylagosan nem nagy területű ország területén is hatékonyan lehet fedésben dolgozni. A munkákat megrendelő oldalon kell tudatosítani és erősíteni a bűnszervezetbe történő hosszú távú beépülések jelentőségét, az ilyen helyzetek kialakításának és kihasználásának előnyeit.

A hagyományos humán hírszerzés értéke az elmúlt évtizedben először gyengült, majd az utóbb években ismételten felértékelődött. Volt egy időszaka a hazai kriminalisztikának, amikor teljesen hanyagolta a hagyományos módszereket, és szinte kizárólag a hírközléshez, a helymeghatározáshoz használt eszközök alkalmazásával próbált meg információt gyűjteni.

A sokszor nagyszerű eredményeket hozó híváslista-elemzések, a távközléshez kapcsolódó bírói eszközök azonban nem bizonyultak tartós áttörésnek, a módszerek széles körben ismertté váltak, értékük annullálódott, hamarosan felbukkant az igény a hagyományos módszerek iránt, illetve az igény a két metódus kombinálására.

A humán hírszerzés és a technika kombinációja önmagában már nem képes megfelelni ezeknek a követelményeknek. A passzív információgyűjtésből át kell állnunk az aktív, kombinált és irányító hírszerzésre. A bűnszervezetek bomlasztása nem képzelhető el dezinformációk alkalmazása nélkül, az információk megszerzése nem képzelhető el sajtóértesítések és minőségi együttműködések nélkül. Céltudatos stratégiára, kombinációkra és játszmákra épülő, nem pedig egyes eszközöket önállóan alkalmazó felderítésekre van szükség ezen a területen.

Elegendhetetlen a technikai eszközpark jelentős fejlesztése tekintettel az eszközök gyors avulására, az interneten kapható blokkoló, felderítőeszközök fejlődésére, a módszerek és technikák széles körű ismertté válására.

A humán hírszerzés területén az együttműködésekre vonatkozó szabályozás átfogó újragondolása, a szabályzó normáknak a megváltozott társadalmi és életviszonyokhoz való mielőbbi hozzáigazítása szükséges – a beszervezési, motivációs alapok, a jutalmazás stb. –, és meg kell oldani azokat a finanszírozási kérdéseket, amelyek velejárói ennek a feladatnak. A terület újraszabályozását külön javaslatban célszerű kifejtetni.

A stratégiában az egyes nyomozó hatóságok szervezeti felépítését érintően nem fogalmaztak meg javaslatot a következők miatt:

- a szervezetek bizonyos rugalmassággal kell, hogy reagáljanak a területükön felmerülő jelenségekre. Ezért meg kell engedni, hogy adott szervezeti egység a bűnügyi helyzetben mutatkozó tendenciákra tekintettel a maga felelősségi körében alakítsa struktúráját;
- a felderítő tevékenység büntetőeljárásról szóló törvénybe történt beépülése óta összegyűjtött tapasztalatok szerint a kiemelt ügyekben hatékony az információgyűjtés egy szakegységen belüli kezelése a nyílt nyomozásokkal. Ez azonban nem feltétlenül igaz a nagy, napi, nyílt ügyforgalmat bonyolító területi és helyi szervekre.

1.2.5. A szervezett bűnözés elleni harc területei

Az elmúlt években állandósult tendenciák elemzését alapul véve a szervezett bűnözés elleni küzdelem stratégiája két irányvonal mentén határozható meg:

- a specializált bünszervezetek;
- a „hagyományos” tevékenységet kifejtő bünszervezetek.

A szervezett bűnözés elleni felderítések és nyomozások adatai, tendenciái a specializált és hagyományos bünszervezetek körülírását és definiálását egyértelművé teszik. A kategóriákon belül heterogén a kép az egyes csoportok struktúráját, etnikai hovatartozását, a csoport kohéziós erejét, területi értelemben tevékenységi körét illetően. Emellett figyelembe kell vennünk az éves OCTA-jelentések Magyarországot és a térséget érintő adatait, az ezekből látszó tendenciákat.

Specializált bünszervezetek esetében:

- a kábítószer-kereskedelem,
- az emberkereskedelem,
- az illegális migráció, embercsempészás,
- a fegyverkereskedelem,
- a pénzhamisítás,
- az internetbűnözés,
- a készpénz fizetőeszköz helyettesítésére szolgáló eszközökkel elkövetett bűncselekmények.

A hagyományos bünszervezeti forma legjellemzőbb bűncselekményi területei:

- a (védelmi) zsarolás és más vagyon elleni bűncselekmények,
- a prostitúció,
- a kábítószer-terjesztés,
- az uzorakölcsönök,
- korrupciós cselekmények,
- fegyveres rablások,
- élet, testi épség elleni deliktumok.

1.2.6. A stratégiában megfogalmazott kiindulópontok alapján végrehajtandó feladatok

- Létre kell hozni a rendőrség Szervezett Bűnözés Elleni Stratégiai Tanácsát (Tanács).
- A Tanács feladata, hogy a SZEBEKK (jelenleg TIBEK) időszakos értékelései alapján meghatározza azokat a csoportokat, amelyek bűnszervezetként tevékenykednek, javaslatot fogalmazzon meg a bűnügyi főigazgató részére a felderítésre kijelölendő nyomozó hatóság, hatóságok vonatkozásában. A Tanácsot az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály vezetője hívja össze az általa szükségesnek ítélt rendszerességgel. A Tanácsba a bűnügyi főosztályvezető szakmai irányítása alá tartozó és az adott ülés napirendjében érintett rendőrségi szervek vezetői berendelése mellett állandó vagy eseti jelleggel meghívják a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Terrorelhárítási Központ, a Nemzeti Védelmi Szolgálat, valamint a polgári és katonai titkosszolgálatok vezetői által kijelölt tanácstagokat.
- A rendőrség bűnügyi szakmai irányítói tevékenysége tapasztalatai, a SZEBEKK és az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály időszakos és egyedi értékelései és adatszolgáltatásai alapján a Tanács határozza meg a bűnszervezetként működő csoportokat. Koordinálja a rendvédelmi szervek között a szervezett bűnözői csoportok elleni hatékony fellépést, a rendőrség bűnügyi szerveinek tekintetében javaslatot tesz a felderítésre kijelölendő nyomozó hatóság vonatkozásában az ORFK bűnügyi főigazgatója felé.
- A Tanács feladata – operatív intézkedésein túl – a szervezett bűnözés elleni fellépést érintő törvények és az ezek alapján meglévő szabályozások teljes körű áttekintése és folyamatos aktualizálásának kezdeményezése a szervezett bűnözés tendenciájának változásain alapulva.
- Feladata továbbá az állami és társadalmi szervek szükség szerinti bevonása a Tanács munkájába a szervezett bűnözést elősegítő társadalmi vagy gazdasági folyamatokba való, a bűnüldözés lehetőségeit meghaladó beavatkozás eredményessé tétele érdekében.
- A jelenleg hatályban lévő, a szervezett bűnözés elleni hatékony rendőri fellépésről szóló módszertani útmutató, ezen stratégiának megfelelő átdolgozása. Az eljárási rend meghatározásával és számonkérésével a stratégia célkitűzéseinek érvényre juttatása.
- A titkos információgyűjtő tevékenység és a felderítő munka eredményességére vonatkozó stratégia lehetőségeinek legszélesebb körű kiaknázása a szervezett bűnözés elleni fellépés során.
- Az adatbázisok feltöltöttségét, hasznosulását a Tanács folyamatosan elemezze, és az információáramlás folyamatos optimalizálása érdekében a szükséges intézkedéseket tegye meg.
- Az értékelési mechanizmus kidolgozása a Tanács részére, hogy aktuális adatokból vonhasson le következtetéseket.
- Prioritásként kezelve meg kell határozni és finanszírozni a saját fejlesztésű, új hírszerző eszközök, módszerek körét és azok fejlesztését. Az eszközök hatékonyságának és az azok útján beszerzett információk hasznosulásának biztosítása. A felderítéseket végrehajtó állomány specializált továbbképzése tematikájának beillesztése a bűnügyi szakterület továbbképzési rendszerébe.

E feladatok körében:

- a különleges eszközök alkalmazási volumenét és a beszerzett adatok feldolgozásának kapacitását növelni kell;
- tervszerűen növelni kell a rendőrség figyelő-elfogó kapacitását;
- ösztönözni szükséges a humán források minőségének javítását, számuk hatékonyság-arányos növelését;
- a titkos információgyűjtés során beszerzett adatok büntetőeljárásban bizonyítás eszközeként történő felhasználásának normatív szabályozása, az egységes eljárási rend és a bizonyító erő formális és tartalmi fenntartásának biztosítása érdekében;
- az NNI Bűnügyi Ellátó Szervek bűnügyi hírszerző továbbképzésének ki kell terjedni a szervezett bűnözés elleni fellépés speciális képzésére;
- folyamatos együttműködés a bűnügyi szervek között a bünszervezetek feldolgozása során, az állandó információáramlás biztosítása;
- a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének együttműködő gyanúsítottal szembeni intézményének témavizsgálata.

1.2.7. Stratégiai célkitűzések összesítése

1.2.7.1. Rövid távú stratégiai célok

- A felderítő tevékenység gerincét a bünszervezetek feltérképezése, az általuk megvalósított bűncselekmények megelőzése, megszakítása és felderítése képezi.
- A felderítés eredményességének javítása érdekében a folyamatban lévő ügyekben az Euro-polnál létrehozott bűnelemző munkafájlokba az információk továbbítása.
- A munkafájlokból adatok lekérése, konkrét ügyekhez elemző támogatás igénylésére kerül sor.
- A konkrét ügyekben megkezdett szoros nemzetközi műveleti együttműködés a külföldi társszolgálatokkal.

1.2.7.2. Középtávú stratégiai célok

- A Magyarországon tevékenykedő jelentősebb bünszervezetek feldolgozása, azok tagjaival szemben a büntetőeljárások eredményes befejezése.
- Információcsere és folyamatos kapcsolattartás a megyei rendőr-főkapitányságok felderítőegységeivel a hatáskörükön túlmutató szervezett bűnözői csoportok titkos információgyűjtés során történő feldolgozása érdekében.
- A nemzetközi együttműködés keretein belül folyamatos és hatékony kapcsolattartás a külföldi társszolgálatokkal. Az Europol munkafájlaiban való aktív részvétel, az adat-tárak folyamatos töltése.
- A schengeni övezet létrejöttére figyelemmel mindenképpen szükséges, hogy az Europol adta lehetőségeket kihasználva a tagországok együttműködve, egységes metodika szerint lépjenek fel a bűncselekmények vonatkozásában.
- Közös nyomozócsoport felállítása a szervezett bűnözés helyzetétől függően az EU tag-országaival.

1.2.7.3. Hosszú távú stratégiai célok

- Hosszú távú stratégiai célként a feldolgozás alatt álló bünszervezetek teljes felszámolását határozták meg.
- A meglévő és jónak mondható külső és belső együttműködés során a kapcsolatok további kimunkálása és erősítése.
- A bűnügyi állomány körében – a nemzetközi együttműködés során szükséges napi szintű kapcsolattartáshoz – a nyelvtudás magasabb szintű elsajátítása, valamint a szakmai tevékenység minőségének a javítása.

1.3. A szervezett bűnözés elleni harcról általánosságban a műveleti tevékenység optimalizálásához

A hazai bűnözés szerkezeti vizsgálatából kitűnik, hogy az összes ismertté vált bűncselekményből a jogalkotó által a „szervezett bűnözéssel összefüggő” kategóriába jelenleg mintegy 32 tényállás és azok további 11 fordulata sorolható. A bűnüldöző szervek ezt a bűncselekményi halmazt tekintik a szervezett bűnözés kategóriájába tartozó ügycsoportnak. Felsorolás helyett célszerű kategorizálni, már csak azért is, mert az ellenük hasznosítható műveleti lehetőségek metodikáját is e csoportosítás alapján fogalmazhatjuk meg. Így megkülönböztethetünk

- élősdí jellegű,
- vagyon, nemi erkölcs, élet és testi épség elleni,
- ember és áru – köztük nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák – csempészetére irányuló,
- adó- és vámjellegű,
- pénz-, bankkártya- és értékpapír-hamisítással összefüggő,
- illetve bűnös úton szerzett javak eredetének megváltoztatására irányuló pénzmosás

deliktumokat.

A nemzetközi szakirodalom és az empirikus ismeretek felhívják a figyelmet arra, hogy a korábbi területszerző és területvédő harcok korszakának lezáródása után egy új, nemzeti és nemzetközi szinten megvalósuló kooperációs időszak vette kezdetét, amely a korábbi éles szembenállást váltotta fel. Az együttműködésen alapuló új működési mechanizmus további új veszélyforrásokat hordoz. Egyrészt a legális működést mutató elemek szélesítésével még konspiráltabbá teszik a bűnös tevékenységet, másrészt az együttműködés során kölcsönösen igénybe veszik a mások által bejáratott korrupciós csatornákat, veszélyeztetve az ország gazdasági és nemzetbiztonságát. Az ilyen kooperációs hálózatot képező szervezett bűnözői struktúrákat orientációs csoportoknak nevezzük.

A szervezett bűnözés egyik sajátossága a transznacionális jelleg, amely a honi szervezett bűnözés kialakulásában, formálódásában, összetételében, működésében és hatókörében egyaránt meghatározó szerepet tölt be.

A legfőbb minőségi változást egy határok nélküli, 500 millió eurós piachoz való tartozás jelenti, amely magában foglalja az EU területén azonosított mintegy 4000 bünszervezetet. A belső határok megszűnésének szervezett bűnözési aspektusa az első években főleg a hollandiai kábítószerforrások könnyebb elérése, továbbá az ember- és árucsempészet kapcsán jelentkezett. Ez kifejtette hatását a hazai és nyugat-európai felvevőpiacokra irányuló kábítószer- és ciga-

rettacsempészetre, az embercsempészésre, valamint a szexuális célzatú emberkereskedelemre és a pénzmosásra.

Másodlagos problémát hordoz a hazánkban működő, Európai Unió kívüli – úgynevezett harmadik országbeli – bűnszervezetek jelenléte, amelyek Magyarországot hídfőállásnak használják a közösségi piacok eléréséhez. Az uniós integráció a magyar bűnszervezetek számára is kiszélesítette a működés hatókörét: minden harmadik magyar bűnszervezet rendelkezik nemzetközi kapcsolatrendszerrel, minden ötödik pedig Európán kívüli gazdasági kapcsolatokkal. A felderítést nehezíti a tőke és vállalkozás szabadsága miatt a bűncselekményből szerzett vagy adó alól elvont pénzek útjának nyomon követése, felkutatása.

Az Európai Unióval történő integrációs szerződés azonban a nemzetközi bűnügyi együttműködés lehetőségeit is kibővítette, ami megnyilvánul a képzéstől kezdve a közösségi stratégiákon és intézkedési terveken át az egyes konkrét ügyekben megvalósított összehangolt akciókban is. Tekintettel arra, hogy az EU tagállamaiban a szervezett bűnözés eltérő megnyilvánulási formákat mutat, eltérő bűnügyi, köz- és gazdaságbiztonsági problémákat jelent, a Közösség által kidolgozott belső biztonsági stratégiák a cselekvés politikai, jogi és szervezeti kereteit biztosítják. A hatályos stratégia megfogalmazása szerint:

„Európát napjainkban fenyegető, bűnözéssel kapcsolatos kockázatok és veszélyek – úgymint a terrorizmus, a súlyos és a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem, a számítástechnikai bűnözés, az emberkereskedelem, a kiskorúak szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia, a gazdasági bűnözés és a korrupció, a fegyverkereskedelem és a határokon átnyúló bűnözés – rendkívül gyorsan alkalmazkodnak a tudomány és a technológia fejlődéséhez és változásaihoz, amint megkísérlik jogtalanul kihasználni és tönkretenni nyílt társadalmaink értékeit és jólétét.”¹⁰

1.4. Korszerű megoldási platform a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén: az EMPACT-rendszer

Az EMPACT angol rövidítés: *European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats*, magyarul Európai Multidiszciplináris Platform a Bűnügyi Fenyegetettség Ellen. Ez egy ad hoc gazdálkodási környezet; olyan tevékenységek fejlesztésére jött létre, amelyek alkalmasak előre meghatározott célok véghez vitelére. Erre épül a releváns tagállamoknak, EU-s intézményeknek és ügynökségeknek, illetve harmadik országoknak és szervezeteknek az a multidiszciplináris együttműködési platformja, amely megnevezi a nemzetközi kiemelt és szervezett bűnözés fenyegetettségi pontjait.

Ez a program lényegében az EU égisze alatt, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni fellépés keretében kialakított feladatrendszer, amelynek keretében nyolc különböző területet érintően végeznek közös munkát a kijelölt EMPACT-koordinátorok.

Az EMPACT feladata kettős. COSPOL-ra¹¹ épülve keretet biztosít: a stratégiai célkitűzések műveleti akciótervbe történő áültetéséhez, végrehajtja és monitorozza az OAP-keket¹². Az Europol Támogató Egysége a prioritások (nem tagállami szintű) felelőseivel a prioritások megvalósítása érdekében kidolgozza az OAP-k feladatrendszerét.

¹⁰ Az EU belső biztonsági stratégiája 2010.

¹¹ *Comprehensive Operational Strategic Planning for the Police*, Rendészeti Műveleti Stratégiai Tervező Egység.

¹² Operatív cselekvési terv.

Az EMPACT prioritási pontjai a következők:

- nyugat-balkáni bűnözés,
- illegális bevándorlás,
- szintetikus kábítószeres,
- emberkereskedelem,
- utazó bűnözői csoportok,
- számítástechnikai bűnözés,
- konténeres, illegális árucikksempészet,
- nyugat-afrikai heroin- és kokainsempészet.

A szervezett és súlyos nemzetközi bűnözésre vonatkozó szakpolitikai ciklus olyan munkamódszer, amelyet az EU 2010-ben fogadott el az uniót érintő legjelentősebb bűnügyi veszélyek elhárításának céljával. Az egyes ciklusok négy évig tartanak, céljuk pedig a koordináció és az együttműködés optimalizálása előre meghatározott bűnügyi prioritások vonatkozásában. A kezelendő bűnügyi veszélyeket bűnügyi hírszerzési adatok alapján azonosítják, kiválasztásukat pedig politikai szinten hagyják jóvá. A ciklus során az összes tagállami és uniós szintű szolgálatot és érdekelt felet felkéri arra, hogy biztosítsanak erőforrásokat a közös munkához, és kölcsönösen fokozzák erőfeszítéseiket. Az újonnan megjelenő veszélyeket is figyelemmel kísérik annak érdekében, hogy eredményesen fel lehessen lépni ellenük.

1.5. Az aktuális bűnügyi helyzet megállapítása

Amennyiben egy rendőri szerv illetékességi területe a szervezett bűnözés valamely jelét mutatja, az első és legfontosabb feladat a pontos operatív helyzet felmérése. A *Bűnügyi szolgálati ismeretek* tantárgy keretében kellő alapossággal ismertetve lett a helyzetértékelés célja és módszertana, amelyet egy rendőrség által bűnügyiileg biztosított terület, objektum védelme érdekében alkalmazni kell.

A bűnügyi helyzetre ható közvetett és közvetlen szempontok és hatások figyelembevételével esetünkben a beszerzett információk és adatok vizsgálatával azt kell megállapítani, hogy az érzékelt bűnügyi jelenség, megnyilvánulási formák milyen konkrét bűnügyi hatást fejtenek ki az adott közigazgatási egység, védett objektum biztonságára, milyen hatást gyakorolnak az illetékesség alá tartozó terület bűnözésének egészére, az ott élő állampolgárok, gazdasági vállalkozások kriminális biztonságára.

A bűnügyi helyzetértékelés elveinek alkalmazásával fel kell mérni azokat az okokat és körülményeket, amelyek lehetővé tették a szervezett bűnözés helyi-területi kialakulását, meg kell határozni a bűnözésen belüli mértékét, dinamikáját, pontos megnyilvánulási formáit, bűnözésre, bűnüldözésre gyakorolt hatásait.

A megyei és központi bűnügyi szerveknek évente egy alkalommal, szükség esetén többször, helyzetértékelést kell készíteniük az illetékességi területükön mért szervezett bűnözésről.

Ez a helyzetértékelés *reaktív*, visszatekintő jellegű, összegzi az elmúlt időszak (általában év) büntetőeljárásainak és titkos információgyűjtéseinek tapasztalatait, az illetékességi területen azonosított, szervezett bűnözői csoportok, bűnszervezetek számát, összetételét, működési módszereit, az általuk elkövetett bűncselekmények fajtáit.

A rendőrség a megyei szervei, az ORFK, illetve a szervezett bűnözés területén hatáskörrel és feladattal rendelkező valamennyi együttműködő titkos információira és büntetőeljárási adataira épülő, az EU fenyegetettségértékelési elveinek megfelelő helyzetértékelést készít évente egy

alkalommal, illetve szükség esetén. Ez a módszer már *proaktív*, előretekintő, prognózis jellegű, a helyzetértékelésben összegzett bűnügyi problémához rendeli az annak kezeléséhez szükséges stratégiai és taktikai feltételeket.

Végül az EU szakmai szerve, az Europol a tagállamok helyzetértékeléseit és más vele kapcsolatban álló nemzetközi szervezetek és hatóságok valamennyi tájékoztató adatát felhasználva elkészíti a Közösség szervezett bűnözési fenyegettségéről szóló jelentését, amelyet az EU Bizottsága megtárgyal, ezáltal akcióterveket készít és fogad el.

A Hágai Program az Europolit egyebek mellett a bűnszervezetek helyzetértékelése tekintetében egy új típusú elemzési modell kidolgozására és bevezetésére utasította. Eredményeként 2006-tól – szakítva a korábbi stratégiai elemzési módszerekkel – EU-szerte bevezették a szervezett bűnözés fenyegetettség értékelése (*Organised Crime Threat Assessment – OCTA*) modellt, amely egy lényegesen tágabb fogalom, az Európai Bűnügyi Hírszerzési Modell (*European Criminal Intelligence Model – ECIM*) integráns részét képezte.

Módszertana folyamatosan fejlődött, majd a bűnözésben érzékelt változásokra, illetve a bűnüldözés igényeire reagálva, megváltozott tartalommal és módszertannal 2013-ban a SOCTA (*Serious and Organized Crime Threat Assessment*) váltotta fel.

A SOCTA-jelentés a tagállami kötelező adatszolgáltatás körét kiterjesztette a szervezett bűnözés valamennyi megjelenési formájára, a szervezett bűnözői csoportok és hálózatok változataira, a nem bűnszervezetként működő bűnözői csoportosulásokra, az Europol listáján szereplő kiemelt bűncselekményeket elkövető bűnözői csoportok tevékenységére, valamint a bűnelkövetés céljából alkalmilag összeállt bűnözői csoportosulásokra.

Az eredményes felderítés és bizonyítás elengedhetetlen feltétele a rendőrségről szóló törvényben szabályozott bűncselekmények megelőzése céljából folytatott titkos információgyűjtés, valamint a büntetőeljárás jogban leplezett eszközök rendszerének felhasználása.

A titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök felhasználása mellett jó hatékonysággal hasznosíthatók a büntetőeljárás törvény más korszerű jogintézményei, mint például a többszintű tanúvédelem, illetve a szervezett bűnözésre jellemző hallgatás falát áttörő, a köznyelvben vádalkunak nevezett, szakszerűen fogalmazva egyezség a bűnösség beismeréséről, esetleg a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése.

1.6. A műveleti tevékenységek jellemzői a szervezett bűnözés egyes jellemző bűncselekményi kategóriáinál

1.6.1. Az élet elleni bűncselekmények

Az élet elleni bűncselekmények közül a jegyzet szervezett bűnözésen belüli fejezetében a leszámolás jellegű bűncselekmények felderítési specifikumait tárgyaljuk. A leszámolás nem büntetőjogi, hanem kriminalisztikai kategória, azokat az emberöléseket soroljuk ide, amelyek hátterében szervezett bűnözői csoportok területszerző, területmegtartó harca, illegális tevékenységéből fakadó konfliktusa áll.

Az ilyen jellegű bűncselekmények felderítése, nyomozása és bizonyítása meglehetősen komoly személyi és anyagi ráfordítást, szakmai felkészültséget igényel. Számos – a szervezett bűnözés joglegéből fakadó – tényező nehezíti a rendőri munkát:

- az áldozatok minden esetben tevékenységüket illetően maguk is a jogtalanság talaján álltak, környezetükből, hozzátartozóiktól érdemi információ, bármilyen szintű együtt-

- működés nem remélhető részben jól felfogott anyagi érdekek miatt, részben a szervezett bűnözés megtorlásától való félelem okán;
- hasonló megállapítás tehető a külső indifferens tanúkra, a tanúk megfélemlítése, befolyásolása miatt legtöbbjük passzív magatartást tanúsít, nem látott, nem hallott semmit, nem tud semmiről;
 - a bűncselekmények elkövetése és felfedezése között eltelt idő nem kedvez a forró nyomon üldözésnek, sok esetben a bejelentés idején az elkövetők már elhagyták az országot;
 - a szervezett bűnözés etnikai jellege már önmagában komoly hátráltató tényező, eltérő kultúrák, történelmi és szociális szokások, gazdasági, nyelvi viszonyok a rendőrségen belüli szakosodást, specializálódást igényelnek, előfordul, hogy olyan nyelvjárásokban beszélnek, amit a tolmácsok képtelenek megérteni a lehallgatás vagy kihallgatás során;
 - a szervezett bűnözés belső hierarchikus viszonyaiból fakadóan a leszámolás elrendelője, az utasítás kiadója és a bűncselekmény végrehajtója között többszörös áttétel van, így a felbujtótól a végrehajtóig terjedő felderítés és bizonyítás rendkívül nehezen kivitelezhető;
 - a végrehajtáshoz még a magyar megbízók is sok esetben külföldi elkövetőt vesznek igénybe, akik a magyar hatóságok előtt előélet nélküliek, sokszor hamis okiratokkal érkeznek az országba, már azonosításuk is komoly akadályokba ütközik;
 - az elkövetéshez személytelen eszközt, tipikusan robbantószert alkalmaznak, a gyújtószerkezetet profi módon beágyazzák, amely a robbanásakor megsemmisül, a lőfegyverek sorszám nélküliek, általában csak egy bűncselekményhez használják őket, majd saját bejárattott csatornáikon belül újjal pótolják, a felhasznált gépkocsik lopottak.

A felsorolt körülmények több tanulsággal szolgálnak a felderítő munka számára. Azok az ügyek lettek időben eredményesen megoldva, amelyeknél a bűncselekmények bekövetkezése előtt már megfelelő mennyiségű és minőségű információval, lehetőleg aktív operatív pozícióval rendelkezünk.

Ezen esetekben van ugyanis lehetőség a felmerülő személyek gyors beazonosítására, a személyi és technikai információszerzésre már a konkrét ügyre vonatkozóan, az ismert telefonok fegelmének ellenőrzésére.

A szervezett bűnözés területén folytatott felderítő munkára különösen a bünszervezetek vonatkozásában a fordított felderítési ciklus érvényes. Míg a tömegügyek felderítése, nyomozása során az „ügytől személyig” elv alkalmazása a tipikus, a szervezett bűnözés elleni harcban sokszor korábban azonosítjuk valakinek a bűnöző életvitelét, és az azzal kapcsolatos információkon keresztül jutunk el a leplezett bűnös tevékenységéhez, a megvalósított vagy tervezett bűncselekményhez, tehát a „személytől ügyig” elv érvényesül.

Miután a szervezett bűnözés gazdasági-pénzügyi jellegű illegális tevékenység, a felderítő munkának ki kell terjednie az *áldozat* leplezett vagy kevésbé titkolt bűnös tevékenysége *gazdasági hátterének vizsgálatára*, amelyhez a NAV munkatársait, gazdaságvédelmi szakembereket, esetleg szakértőket is igénybe vesszünk. Ez két hatást is kiválthat, egyrészt információval szolgálhat a bűncselekmény indítékára, felbujtójára, másrészt esetleg a leplezett gazdasági ügyek okán együttműködőbb magatartásra presszionálja a társakat, hozzátartozókat.

A *technikai hírszerzésnek* meghatározó szerepe és jelentősége van a szervezett bűnözés területén; különösen igaz ez a megállapítás a leszámolás jellegű ügyekre a korábban felsorolt akadályozó tények és körülmények okán.

A leszámolásos emberölések általában nem előzmény nélküliek, megelőzi korábbi konfliktus, fenyegetés, kisebb súlyú bűncselekmény vagy megkísérelt, de eredménytelen emberölés.

Ennek nyoma esetlegesen megtalálható az áldozat telefonjának, számítógépes levelezésének vizsgálatával. Az áldozat *kommunikációs kapcsolatainak elemzése* további hasznos információkkal szolgálhat életvitelére, napi tevékenységére, életritmusára, kapcsolataira, segíthet a bűncselekményt megelőző időszak rekonstrukciójában. Átjátszótorony-pozíciókkal kiegészítve feltárhatja mozgását egészen a haláláig.

Kapcsolatrendszere rámutathat szervezeten belüli pozíciójára, feladatkörére, azokra a fontos kulcsszereplőkre, akik *telefonjának (internet) bírói engedélyhez kötött ellenőrzésétől* a lehető legtöbb információt remélhetünk. Ez a módszer egyaránt alkalmazható az áldozat csoportjára és a konkurens, az elkövetéssel összefüggésbe hozható szervezetekre.

A *humán bűnügyi hírszerző munka* nélkül lényegesen kisebb az esély a leszámoló emberölések felderítésére és bizonyítására. Az eljárás szinte minden szereplője ellenérdekű, de legalább közömbös partnerként viselkedik, a díjkifizetés, az információvásárlási lehetőség sem igen oldja meg a szervezett bűnözésre érvényes hallgatási arany szabályt.

Legmegbízhatóbb, leggyorsabb és legcélravezetőbb megoldás természetesen a *fedett nyomozó alkalmazása*, azonban bevezetésének, majd kivonásának pontos megtervezéséhez, már kellő ismeretekkel kell, hogy rendelkezünk az adott bűnözői körrel.

A felderítő munka természetesen nem korlátozódhat a bűncselekmény indítékának, motívumának feltárására, az elkövető(k) azonosítására, elengedhetetlenül szükséges a bűnösséget alátámasztó személyi és tárgyi bizonyítékok beszerzése is. Ez azt jelenti, hogy a felderítő tevékenység a bűncselekmény felfedezésétől a vádemelésig terjed, magába foglalva a már fogva tartott személlyel szemben alkalmazható *fogdai (börtön) felderítő tevékenységet*.

Több ügyben szerzett tapasztalat mutat arra, hogy a szervezett bűnözői csoport fogva tartott tagjai és a konkrét eljárással nem érintett társak között aktív kapcsolat van, amelynek segítségével megpróbálják az eljáró nyomozókat, ügyészt, bírót befolyásolni, kompromittálni, a tanúkat, szakértőket megfélemlíteni, bizonyítékokat megsemmisíteni, a médiát befolyásolni.

A személyi és technikai jellegű bizonyítékok mellett meg kell kísérelni a tárgyi bizonyítási eszközök felkutatását, amire azonban a büntetőeljárás keretében alkalmazott nyílt rendőri eszközök ilyen bűncselekmények és elkövetői kör vonatkozásában a legritkább esetben teremtenek lehetőséget. Ezért a tárgyi bizonyítási eszközök felkutatásában is nagyon hangsúlyos szerepe van a leplezett eszközöknek, például a *titkos kutatásnak*.

A leszámolás elkövetői tartózkodási helyének felderítése során, majd az elfogásuk előkészítéséhez a titkos információszerzés módszerei közül a *puhatolás* és *figyelés* lehetőségeit alkalmazzuk.

Az elkövetők elfogásakor igen körültekintően kell eljárni, hiszen lőfegyverrel, robbantószerrel elkövetett emberölés tettese(i) rajtaütésekor igen nagy az esélye annak, hogy fegyveres ellenállást tanúsítanak.

A leszámolás jellegű emberölések felderítése, nyomozása és bizonyítása a fent leírtakból igazolhatóan különösen igényli az *elemzői támogatást*, az induló információk megadásától a felderítés információinak folyamatos értékelésén-elemzésén át a büntetőeljárásban alkalmazott ügyelemzésen, speciális profilalkotáson, elkövetői csoportelemzésen át a kommunikációs kapcsolatokig, esetleges pénzügyi tranzakcióanalízisig vagy a konkrét műveleti koordinációig.

1.6.2. Emberrablás, zsarolás

Gyakorisága, sajátos felderítési és nyomozási megoldásai miatt az emberrablás és zsarolás módszereit vizsgáljuk részletesen. A bemutatott leplezett eszközök alkalmazási lehetőségei a többi bűncselekménytípusnál is felhasználhatók.

1.6.2.1. Az emberrablás

Az ember elrablása, fogva tartása, túszként történő felhasználása, majd meghatározott követelés teljesítéséhez kötött szabadon engedése több évszázados hagyományokat felmutató bűnözési forma, elsősorban a pusztában élő népek között alakult ki.¹³

Az ilyen jellegű bűncselekmények felderítése, nyomozása és bizonyítása meglehetősen magas szakmai rutint, felkészültséget, az információk azonnali és folyamatos elemzését és szigorú belső és külső konspirációt igényel. Ez esetben is számos – a szervezett bűnözés jellegéből fakadó – tényező befolyásolja a felderítés kedvező kimenetelét:

- Az áldozatok a legtöbb esetben tevékenységüket illetően maguk is a jogtalanság talaján álltak, hiszen leggyakoribb esetben szervezett bűnözői csoportok egymás vezetői, meghatározó tagjai ellen valósítják meg.
- Az elrabolt személy hozzátartozói még abban az esetben sem mernek teljes bizalommal fordulni a rendőrséghez, ha az elrabolt nem kapcsolódik a bűnözéshez, hiszen az emberrablók első feltétele az, hogy ne értesítsék a hatóságokat. Ennek okán a bűncselekmények egy része látenciában marad, vagy a hatóságok már a hozzátartozók egyéni akcióinak kudarca után kapcsolódnak be.
- A média felfokozott érdeklődése zavarólag hat mind az elkövetőkre, mind a hozzátartozókra, mind pedig a felderítő-nyomozó szervre. Ezért addig a pontig, míg felderítési-nyomozási érdekek nem indokolják, teljes hírzárlat alatt kell dolgozni, napi jelentésben sem indokolt megjeleníteni.
- Törekedni kell a hozzátartozókkal való bizalmi kapcsolat kialakítására, teljes körű ellenőrzésük megszervezésére, pszichológiai felkészítésükre.

Amennyiben jó időszakban telepített vagy kialakított információs forrással rendelkezünk az emberrablással érintett bűnözői körökben, lényegesen egyszerűbb helyzetben vagyunk, akár előkészületi vagy kísérleti szakban megakadályozhatjuk a bűncselekmény elkövetését. A bűncselekmény elkövetése után aktivizálni kell a meglévő *humán információs* forrásokat, arra igen ritkán akad lehetőség, hogy már a folyamatban lévő bűncselekmény idején juttassunk be együttműködőt az érintett elkövetői körbe.

Az elsődlegesen és leggyorsabban alkalmazott titkos információszerző lehetőségek közül ez esetben is a meglévő *adattárak és nyilvántartások* ellenőrzésével érdemes kezdeni, amelyekből ismereteket kaphatunk az elrabolt személy előéletére, legális és illegális tevékenységére, kapcsolati rendszerére, a környezetében lévő operatív pozíciókra. Következő lépésben a meglévő és beszerzett információk alapján *meg kell állapítani az elkövetés legvalószínűbb okát, indítékát, a szóba jöhető elkövetői kört*, fel kell mérni az ebben megtalálható vagy kialakítható *operatív pozíciókat*.

¹³ Eugenio Cionco: *Váltságdíj vagy halál!* Budapest, ENA, 1992.

Ha a bűncselekmény elkövetőivel az elrabolt személy bűntársai vagy hozzátartozói a rendőrség kizárásával tárgyalnak, a felderítés kizárólag a meglévő operatív pozíciókra és a technikai úton szerzett információkra támaszkodhat. A tárgyalás menetét csak közvetve tudja befolyásolni. A fogva tartás helyének megállapítására, a követelés átadására vagy éppen elutasítására, a kiszabadítás megszervezésére a beszerzett információk alapján van lehetősége.

Az ilyen esetekben rendkívül fontos annak meghatározása, mikor avatkozik közbe a rendőrség, hiszen meg kell akadályozni a felek közötti viszony további eldurvulását, esetleges tömeges összecsapást, vérontásba torkolló túszszabadítást vagy a tárgyalások végleges megszakadását.

Az esetek nagyobb hányadában a rendőrség hivatalosan is tudomást szerez bejelentés vagy feljelentés által, és az elrabolt személy hozzátartozóit is felhasználva a kiszabadítás közvetlen irányítójává válik. Ez persze nem jelenti azt, hogy vakon megbízunk a bejelentőben, hozzátartozóban, az ő *humán erővel és technikai eszközökkel történő ellenőrzésére* ez esetben is szükség van.

A felderítés megkezdésével egyidejűleg szükséges egy *elemzéssel támogatott, elkülönült nyomozócsoport felállítása*. Feladatuk az információs bázisok ellenőrzése, a releváns információk és adatok külön adatbázisba rendezése, a humán hírszerző lehetőségek működtetése, a technikai hírszerzési eszközök igénylése, a keletkező új információk percrekész feldolgozása.

Az emberrablás megoldásának legfontosabb eszköze a fogva tartók és a hozzátartozók közötti kommunikáció ellenőrzése, amely szerencsés esetben telefonon történik. Erre az esetre alkalmazható a *bírói engedélyhez kötött telefonlehallgatás*, kiegészítve a *pozíciómeghatározással*, híváslista-elemzéssel.

Természetesen nincs mindig olyan pontos információ a fogva tartás helyére vonatkozóan, amely lehetővé teszi a *helyszínről történő szabadítást*. Ilyen esetekben a *követelés átadásának szituációja* teremt lehetőséget az elrabolt személy kiszabadítására. Általában tárgyalás, a fogva tartók és hozzátartozók közötti alkudozás következménye a hely meghatározása, ami az elkövetők által előre felderített, számukra biztonságos és ellenőrizhető. Meg kell kísérelni valamilyen reálisnak tűnő ürügy okán indifferens vagy a rendőrség által előre szervezett helyszín elfogadtatását, egyben kerülni kell a nagy kockázattal járó mozgásból történő átadást.

Az elfogás akciójának megszervezése során rendkívül nagy szerepe van ebben a helyzetben a *figyelésnek*, valamilyen *nyomkövető eszköz telepítésének*, a *címletek sorszáma rögzítésének*, *vegyi jelöléssel történő ellátásának*.

A váltságdíj átadása sem kockázatmentes feladat, azokban a szituációkban, amikor a rendőrség bejelentés vagy feljelentés alapján a hozzátartozókkal együttműködve jár el, a lehetőségek függvényében megpróbálja a *sértetti szerepkört átvállalni*, vagy biztosítóként közvetlenül jelen lenni, például taxisként.

1.6.2.2. A zsarolás

A zsarolás a szervezett bűnözői tevékenység legtipikusabb megnyilvánulási formája. A bűnügyi statisztikában éves szinten 800–1000 esetszámmal jelenik meg, azonban a bűncselekményfajta mögött is igen nagymértékű látenciát feltételezünk. Büntetőjogilag jogtalan haszonszerzés célzattal megvalósított kényszerítésnek határozható meg ez a magatartás, és a vagyoni elleni bűncselekmények fejezetében lett elhelyezve.

A bűnügyi felderítőmunka lehetőségeit meghatározza a *bűncselekmény tudomásra jutásának ideje és módja*. Amennyiben titkos információgyűjtő munka vagy más büntetőeljárásban

keletkezett adat során szerzünk ismeretet, az esetleges előkészítő eljárás után az alapinformáció alapján *nyomozás* elrendelésére kerül sor.

Amennyiben egyedi ügyről van szó, és a szóba jöhető bűnelkövetői körben nem rendelkezünk operatív pozícióval, az idő rövideje nem ad lehetőséget arra, hogy bevonjunk vagy éppen bevigyünk humán hírszerző erőforrást. A technikai információszerzésre van lehetőség, külső engedély alapján ellenőrizhetjük a sértett által kapcsolattartásra használt kommunikációs eszközt, audiovizuális megfigyelés alá helyezhetjük azt az objektumot, ahol a zsarolók megjelenése várható, a zsarolás időpontjára visszamenőlegesen elemzés alá vonjuk a sértett telefonját, internetes levelezését, igazságügyi szakértőkkel vizsgálathatjuk meg a fenyegető levelet (DNS, szag, ujjlenyomat, grafológia stb.).

A sértettet felkészítjük arra, hogy a pénzáadás körülményeinek pontosítása ürügyén „beszéltesse” az elkövetőt, hogy a lehető legtöbb terhelő adat álljon rendelkezésre. Eközben előkészületeket teszünk a pénzáadással egybekötött tettenérés-elfogás megszervezésére. A sértettet felkészítjük a tárgyalásra, „betechnikázzuk”, az akciót figyelemmel biztosítjuk. Az átadáshoz használt pénz sorszámaikat előzetesen jegyzőkönyvezzük, esetleg kémiaileg preparált pénzt igénylünk a bűnügyi ellátó szervezettől.

A zsarolást üzletszerűen, folytonosságban elkövető szervezett bűnözői csoportok (lásd védelmi pénzek szedése) esetében szükséges és indokolt humán hírszerzési erőforrás bevonása vagy bevitele, fedett nyomozó telepítése. Segítségükkel azonosíthatók a megzsarolt állampolgárok és vállalkozások, bizonyíthatóvá válik az üzletszerű jelleg, a szervezeten belüli feladatmegosztás, amely megalapozhatja a bűnszervezet-struktúra bizonyítását.

1.6.3. A nemi erkölcs elleni élődsi bűncselekmények

A nemi erkölcs elleni élődsi bűncselekmények a szervezett bűnözés másik klasszikus területe a zsarolás mellett. A felderítés megkezdésének módja a tudomásra jutás lehetséges változatától függ. Értesülést kaphatunk a titkos információgyűjtő munkából, folyamatban lévő büntetőeljárásból, bejelentésből, feljelentésből, más szerv által küldött szignalizációból, indulhat akár a járőr jelentéséből, aki észleli a közterületi prostitúciót, vagy jelentést ír több intézeti gondozott gyanús körülmények között történt eltűnéséről. Ebbe a körbe tartozó bűncselekmények felderítésénél alapvető szakmai igény a komplett hálózat és annak pontos működési mechanizmusának részletes feltérképezése, amely lehetőséget teremt a teljes szervezet felszámolására. A felderítést és a nyomozást egyértelműen nehezítő körülmény, hogy a bűncselekmények sértettjei meg vannak félemlítve, legtöbbjüköt fiatalon többször megerőszakolták, eladták, fogva tartották, kábítószerrel cselekvőképtelen állapotba hozták. Mindezekon túlmenően maguk és hozzátartozóik súlyos bántalmazásával, megölésével fenyegettek.

Tehát az eredményes felderítés és bizonyítás érdekében *humán hírszerző forrást kell bevinni* a hálózatba, vagy titkos együttműködésre *alkalmas személyt kell onnan bevonni*. *Fedett nyomozó alkalmazása* szakmailag komoly támogatást, megbízható és pontos információszolgáltatást jelentene, azonban a bűnös tevékenység jellege, módja, az elkövető személyi kör csak igen szűk feladatkör ellátását teszi lehetővé.

Tág tere van a *figyelésnek*, a *technikai eszközök felhasználásával folytatott hírszerzésnek*, a megbízóként, megrendelőként, végrehajtóként felmerülő személyek megismert *telefonszámaik bírói engedélyhez kötött lehallgatásának*, *híváslistáik elemzésének*, a *szállításhoz használt gépjárművek nyomkövetővel történő ellátásának*, a *szobáztató helyek ellenőrzésének*.

Külön felülete ezen bűnözési módnak az internet, ahol képes vagy szöveges hirdetések felhasználásával kínálni szolgáltatásaikat mindkét nem számára. A bűnügyi felderítésnek az olyan hirdetésekre kell koncentrálnia, amelyek mögött egyértelműen szervezett közvetítő hálózatok húzódnak meg.

Az internet nyújtotta technikai felderítési és azonosítási lehetőségek felhasználásával, majd *átvásárlás* eszközzésével – megfelelő dokumentálással – lehetőség szerint fel kell deríteni a hirdetőt, a lebonyolítás helyszínét, a szolgáltatást nyújtó mögötti bűnöző hálózati struktúráját, beazonosítható személyi kört.

1.6.4. A vagyon elleni bűncselekmények

A vagyon elleni bűncselekmények teszik ki az összes ismertté vált jogsértés csaknem hatvan százalékát, ennek megfelelően jelentős arányt képviselnek a szervezett bűnözés megnyilvánulási formáin belül is.¹⁴

Az a tény is alátámasztja a hazai szervezett bűnözői struktúrák vagyon elleni bűnözésben való erőteljes részvételét, hogy a honos irányítású bünszervezetek vezetői – a prostitúcióhoz kapcsolódó élősdű műfajban tevékenykedőket kivéve – a vagyon elleni bűnözés világából nőtték ki magukat, ruhatári tolvajtól a profi betörőig, orgazdáig, majd szervezett bűnözőig.

A vagyon elleni bűncselekmények fejezetében a tömegügyekre alkalmazható módszertant részletesen ismertetjük, itt az EU SOCTA-tartalommal összhangban a sorozatos és szervezett elkövetési formákra koncentrálnunk a vagyonbiztonságot fenyegető legjellemzőbb bűncselekményformákban.

A szervezett bűnözői struktúrák megnyilvánulási formái között ma is megtalálható a *lopás*, ezen belül is a jelentős szervezettséget igénylő zseblopás, műkincslopás, gépjárműlopás, bankkártyalopás, majd az azzal történő visszaélés, a rablás, kifosztás, illetve a vagyoni és élősdű kategóriát ötvöző uzsora-bűncselekmény.

A honi szervezett bűnözés egyik kiemelt tevékenységi formája a gépkocsilopás, amely virágkorát a 90-es évek közepén élte. Visszaszorítása érdekében tett kormányzati intézkedések (eredetvizsgálat, biztonsági okmányok), a korszerű lopásgátló rendszerek, műholdas helymeghatározó technikák, illetve a gépkocsi és alkatrészeinek azonosítását segítő gravírozási módszerek – párhuzamosan a felderítési eredményekkel – jelentős csökkenést idéztek elő. Napjainkra kétirányú megnyilvánulás tapasztalható: luxusgépkocsik megrendelésre történő lopása, illetve tömeggépjárművek lopása használt alkatrészként történő értékesítésre.

Repertoárjuk részét képezi a *csalás*, különösen a nemzeti és EU-költségvetés sérelmére megvalósítható változatai, *pénz- és értékpapír-hamisítás*, bélyeghamisítás (gondoljunk csak a 90-es években ipari méreteket öltő gázolajjegy-hamisításokra vagy a közelmúlt illetékbélyeg-hamisításaira), készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel történő visszaélés.

A vagyon elleni bűncselekmények intellektuális részét képezik a *bankkártyával történő visszaélések*, továbbá a személyes adatok, banki azonosítók megszerzésére irányuló *számítógépes csalások*, amelyek – elterjesztőikről – a nigériai csalás elnevezést kapták. Ez a bűncselekményforma igen jól tükrözi a szervezett bűnözés minőségileg magasabb kategóriába tartozását, illetve

¹⁴ Kertész Imre: *A szervezett bűnözés terjedelme*. Magyar Tudomány, 48. (2001), 8. 909–920.

annak transznacionális jellegét. Egy ellopott vagy lemásolt bankkártyáról néhány órán belül már egy távoli kontinensen vásárolnak.

A bűncselekmény észlelése jellemzően két módon történik. Legjellemzőbb esetekben a bejelentések, feljelentések, napi jelentések árulkodnak arról, hogy egy vagy több elkövetői kör az átlagtól eltérő mértékben és főleg szervezettséggel követ el vagyon elleni bűncselekményeket, erre az „ügytől személyig” felderítési modellt alkalmazhatjuk.

A vagyon elleni bűncselekmények egy része további értékesítést igénylő ékszerek, műtárgyak, híradástechnikai, számítástechnikai eszközök vagy éppen gépjármű megszerzésére irányul, így a felderítésben jelentős szerepet kap az *értékesítési vonalak*, orgazda-tevékenységet folytató személyek, piacok operatív ellenőrzés alá vonása. Jól azonosítható tárgyakra „hirdetést” adhatunk fel, a tulajdonos nevében díjkítúzást tehetünk, *álvásárlást (minta-, bizalmi vásárlást)* végezhetünk az elkövetők azonosítása céljából.

A rendelkezésre álló információk alapján továbbá *adattárak, adatbázisok* segítségével egyrészt behatárolhatjuk a lehetséges elkövető személyét, a szervezett bűnözői csoportot, megállapíthatjuk, mely szerv rendelkezett/rendelkezik operatív pozícióval. *Információigénnyel fordulhatunk* a humán információs forrással rendelkező rendőri szervhez, *kezdeményezhetjük az információs forrás átvételét*, segítségével alkalmas személyt találhatunk bevonásra, megfelelő legenda felépítésével lehetőséget teremthetünk *fedett nyomozó alkalmazására*.

Ismert telefonszám, e-mail-cím esetében *kommunikációs kapcsolatelemezést* végezhetünk, megállapíthatjuk a bűncselekmény idejében történt forgalmazást, vizsgálhatjuk a forgalmazási szokásokat, kontrollálhatjuk a kapcsolatrendszert, napi mozgást, kelő-fekvő pozíciót.

Amennyiben a módszer vagy ellenőrzött információ alapján pontosan tudjuk a megrendelt dolog paramétereit – különösen gépjárművek esetében –, a bűnügyi ellátó szervek, illetve Nemzetbiztonsági Szakszolgálat bevonásával *csapdatárgyat (gépjárműcsapda)* helyezünk ki. A komplett vagyon elleni tevékenység és vonal felszámolásában segítséget nyújthatnak a *műholdas helymeghatározó eszközök*.

Vegyí csapdat alkalmazunk áruházi, öltözői, munkahelyi vagy iskolai lopások felderítéséhez.

Bírói engedély birtokában ellenőrzés alá vonhatjuk a célszemélyek kommunikációját, helység audiovizuális megfigyelését igényelhetjük, ellenőrzés alá vonhatjuk a postai forgalmazást, pénzügyi műveleteit.

Célszemélyek életvitelét, tevékenységét, mozgását *megfigyeléssel* ellenőrizhetjük, ez segítséget nyújthat a deponálásra alkalmas helyek felderítésében, a bűncselekmény elkövetéséhez használt eszközök feltalálásában, amelyet *titkos kutatással* pontosíthatunk.

A szervezett bűnöző csoportokra a „személytől ügyig” felderítési modell jellemző, amikor hamarabb van információ a bűnöző életmódjáról, bűnöző kapcsolatokról, mint az elkövetett konkrét bűncselekményről. Ebben az esetben is a meglévő információk rendszerezéséből, elemzéséből indulhatunk ki, annyi előnnyel, hogy itt már rendelkezik valamely rendőri szerv (esetleg nemzetbiztonsági vagy más rendészeti szerv) *működő humán hírszerzési pozícióval* a célszemély-célszervezet környezetében.

A felderítő munka célja és feladata azon személyek azonosítása a bűnözői szervezeten belül, akik a vagyon elleni bűncselekményekre specializálódtak, meghatározni a pontos szerepköröket, elkövetési módszereket, a deponálási helyeket, az általuk alkalmazott értékesítési vonalakat. Amennyiben megfelelő legendát tudunk kidolgozni, *fedett nyomozó alkalmazásával* tehetjük ellenőrzötté és többpozícióssá a hírszerzést.

1.7. Tapasztalatok az Europol World Eye műveleti koncepciójáról – a Hells Angels Magyarországon

1.7.1. Bűnügyi biztosítás

2013. május 30. – június 2. között Magyarországon, Alsóörsön rendezte meg a Hells Angels¹⁵ MC World Run¹⁶ 2013 elnevezésű rendezvényét. A rendezvényen való részvétel a világ valamennyi Hells Angels MC chapterére (a klub egyes országokban lévő szervezeteire) nézve kötelező volt. Kiemelt közbiztonsági és bűnügyi kockázatát jól reprezentálja az alábbi, SIENA-csatornán¹⁷ érkezett, operációról szóló Europol-irat, amelyben jelzik, hogy előzetesen 16 – különböző tagországok által delegált – vezető rendőrtisztviselő vesz részt a rendőrség biztosítási és felderítési feladatainak ellátásában.

Report on Operational support Op HAMC WR 2013

Routing Table			
	Business area or function	Approved by	Approval date
From	FP Monitor	Robert Črepinko	
Via	HoBA M. Rauschenbach		
	DDO M. Quillé		
To	Director		
Cc			

Event	Op HAMC WR 2013
Subject	Operational support with MobOff deployment
Role in event	Coordinator, specialist
Place / Date	Alsóörs (Hungary) – 30/05 to 02/06
Organised by	FP Monitor and HU police
Advisable to attend + why?	Yes, as FP Monitor instigated the enforcement operation
Participants	HU national and county police forces, 16 OMCG experts from D, DE, NO, SE, FI and LU.
Date of next meeting	Next HAMC WR (2014) in Rio de Janeiro (Brazil)
Special contacts	HU LB and Cpt. Tamás Ormai, Head of Division of the International LE Cooperation Centre HU Police HQ.
Related documentation	At FP Monitor

¹⁵ A Hells Angels (A Pokol Angyalai) a világ leghíresebb, 1948 óta működő motoros klubja. Alapítója és elnöke Ralph „Sonny” Barger. Az idők során a világ több országában is terjeszkedni kezdtek. Az USA-t követően világszerte számos országban szervezett bűnözői csoportként tartják őket számon.

¹⁶ A Hells Angels MC legjelentősebb világméretű eseménye a HAMC World Run, amelyet évente rendeznek meg. Egyik legfontosabb eseménye a legelső vezetőség ülése, ahol Ralph „Sonny” Barger elnököl. A klub sorsdöntő kérdéseiről születik döntés, többek között a tagjelölt országok felvételéről és az egyes országok hierarchiában való besorolásáról. Döntenek a területi képviselők anyagi hozzájárulásának mértékéről, valamint más stratégiai kérdésekről is.

¹⁷ SIENA: új generációs eszköz, amely teljesíti az EU bűnüldöző hatóságai által támasztott XXI. századi kommunikációs igényeket. A SIENA keretében bonyolítják az operatív és stratégiai bűnügyi információk cseréjét a tagállamok, az Europol és olyan harmadik felek között, amelyekkel az Europol együttműködési megállapodást kötött. A rendszer működési módja eleget tesz az adatvédelem és titoktartás valamennyi jogi követelményének, biztosítja a szenzitív információk biztonságos cseréjét.

Az Europol Monitor FP a megelőző időszakban ezekkel az évente megrendezett eseményekkel kapcsolatban támogatást, segítséget nyújtott az érintett országok rendvédelmi szervei részére („World Eye” művelet 2000, 2002, 2003, 2005, 2006, 2007, 2010, 2011 és 2012). A korábbi tapasztalatok igazolták, mennyire fontosak ezek az események biztonsági szempontból: lehetőséget nyújtott a Hells Angels MC-tagokra, személyazonosító okmányaikra, rangokra, felvarrókra, járművekre vonatkozó információszerzésre és képi dokumentálásra, valamint a belső szervezeti felépítésükre, működési mechanizmusukra vonatkozó adatok beszerzésére is. Az Europol Monitor FP szorosan együttműködött a magyar hatóságokkal már a rendezvényt megelőző időszakban is annak érdekében, hogy a rendészeti szervek megfelelően kezeljék a helyzetet.

Május 16-án a műveleti tervezés/előkészítés érdekében szervezett megbeszélés keretében egész napos előadást tartott a Monitor FP Budapesten, hogy felhívja a figyelmet a közbiztonságot potenciálisan fenyegető veszélyekre, és hogy az úgynevezett „World Eye” koncepció adaptálására sarkallja a magyar hatóságokat, amelynek részeként a világszerte megtalálható OMCG-szakértők¹⁸ (különböző, kimondottan a törvényen kívüli motoros szervezetek elleni fellépésre specializálódott rendvédelmi szervek tagjai) és az Europol részt vettek a rendőri munkában a rendezvény időtartama alatt tapasztalataikkal, észrevételeikkel segítve a magyar hatóságokat feladataik végrehajtásában. A megbeszélés eredményeként a magyar rendvédelmi szervek részéről mind az ORFK, mind az érintett megyei rendőr-főkapitányságok vezetői abban állapodtak meg, hogy alkalmazzák a javasolt metodikát, és jelentős rendőri erőket vetnek be a rendezvény közben tartása érdekében.

A Monitor FP szerepe egyrészt az Europol mobil iroda biztosításában, másrészt szaktanácsadásban és műveleti támogatásban nyilvánult meg. Motorosbanda-szakértők Németországból, Luxemburgból, Svédországból, Finnországból és Norvégiából voltak jelen.

Két rendőri ellenőrző-áteresztő pontot (EÁP) állítottak fel: egyik a főbejáratnál (1. EÁP), a másik a kijáratnál (2. EÁP). Az 1. EÁP-nál több mint 100 egyenruhás rendőr 0–24 órás szolgálatot adott a 2013. május 27-től június 2-ig terjedő időszakban, 16 külföldi OMCG-szakértő is segítette a munkájukat. Műveleti központ is létesült Csopakon, a rendőrség kiképzőbázisán annak érdekében, hogy a Balaton környékén megvalósuló valamennyi rendőri tevékenységet innen koordinálják. Speciális, a World Eye koncepciónak megfelelő átvizsgálási területeket is kialakítottak a bejárat és a kijárat közelében, azonban a rossz időjárás miatt ezek a területek hozzáférhetetlenné váltak.

Összesen 6403 rendőr vett részt a Magyar Rendőrség állományából a HAMC WR 2013 elnevezésű rendezvénnel kapcsolatos rendvédelmi műveletekben.

Mialatt az európai országokon utaztak át, a résztvevők konvojokba rendeződve haladtak Magyarország felé, életveszélyes közlekedési helyzeteket okozva, illetve halálos kimenetelű közúti baleset is történt. Útjuk során nem voltak figyelemmel egyik tagállam jogszabályaira sem, ezzel is mutatva szervezetük erejét.

Összességében mintegy 2400 Hells Angels MC-tag vett részt a World Run 2013 nevű rendezvényen tagjelöltek és más közreműködők társaságában. A rendőrség 56 különböző országból érkezett 5121 személyt ellenőrzött.

A rendezvény helyének megközelítése során az 1. EÁP-nál minden egyes járművet és személyt megállítottak és átvizsgáltak, továbbá a hatóságok mindenkit ellenőriztek a magyar adatbázisokban. Annak érdekében, hogy azonosításra alkalmas felvételek készüljenek, a területre bevezető

¹⁸ Organization Motorcycle Crime Group.

utak, kereszteződések mellett kamerákat telepítettek, amelyek képeit a parancsnoki központba továbbították. Beszerezték a mintegy 2400 Hells Angels MC-tag hotelekből, az alsóörsi Európa Kempingből és a környező szálláshelyekről elérhető adatait, amely adatokat a magyar hatóságok továbbították az Europol és az érintett tagállamok felé. A nyílt rendőri intézkedésekkel párhuzamosan a rendőrség hírszerző alakulatai is tevékenykedtek Balaton-szerte, így számos Hells Angels MC-tagot dokumentáltak. Az erős rendőri jelenlétnek köszönhetően a teljes rendezvény rendkívüli esemény nélkül zajlott le. Az ellenőrzések eredményeként szombat este négy norvég tagot fogtak el és állítottak elő kis mennyiségű kokain és amfetamin birtoklása miatt. Belépéskor a szakértők számos fényképet készítettek, amelyek elemzése után azokat ugyancsak megküldték az érintett tagállamoknak.

Az Europol által nyújtott támogatást és segítséget nagyon hasznosnak értékelték a Magyar Rendőrség felső vezetői. A művelet 2013. június 2-án eredményesen befejeződött, és a fő célkitűzések – mint a közrend, közbiztonság fenntartása, valamint a lehető legtöbb információ beszerzése a Hells Angels MC tagjairól – teljesültek. Az akcióban való részvétel sokban javította az Europol megítélését, és segítette a Magyarországgal való együttműködést.

1.7.1. A Hells Angels információgyűjtő tevékenysége

A Hells Angels MC rendészeti szervek irányába kifejtett aktív érdeklődését sajnálatos módon hazánkban is megtapasztalhattuk. Az Europol tájékoztatóját követően – amelynek során többek között az egyik legfontosabb veszélyforrásként jelölték meg az említett intenzív és felkészült információgyűjtő tevékenységet – az ORFK Rendészeti Főigazgatóság egyik főtisztje – laikusként vagy a helyzet komolyságát figyelmen kívül hagyva – egy városligeti rendezvényen ismerőseivel beszélgetve kijelentette, hogy „lemegyünk Alsóörsre, és szétütjük A Pokol Angyalait, ha keménykednek”.

Néhány nap elteltével az ORFK bünygyi főigazgatójához e-mail érkezett, amelyben a rendőrség várható agresszív hozzáállását kérték számon az egyébként bejelentett és magánterületen lebonyolítandó rendezvénnyel kapcsolatban. Fotómellékletet is csatoltak a levélhez, amelyen az a rendőr volt látható, aki az inkriminált kijelentést tette. A felvételen látszott, hogy az érintett tudta nélkül készült, konspirált eszközzel. Azt is egyértelműsíteni lehetett, hogy nem a kijelentés elhangzásakor készült a felvétel.

A Hells Angels MC részéről fokozottan alkalmazott ellenintézkedések miatt a rendőrségi műveleteknél is rendkívüli biztonsági intézkedéseket kellett bevezetni az elővigyázatlan kolléga elszólásának következtében.

1.7.2. Bünygyi műveleti tevékenység

Az EU rendőri szervei a bünygyi biztosítás ideje alatt rendészeti és közlekedési információs rendszerek elemzésével valós időben adtak tájékoztatást a Hells Angels MC észlelt vonulási útvonalaairól, a bekövetkezett rendkívüli eseményekről, azonban a várható útvonalaikat, valamint a konkrét kriminális és rendészeti kockázatokat pontosan nem tudták előre jelezni. Így a büncselekmények megelőzését szolgáló nyílt bünygyi műveleti tevékenység elsősorban a nyomozóportyákban valósult meg, és más feltáró jellegű intézkedések sorozatát jelentette.

1.7.3. Rendészeti biztosítás támogatása a World Eye műveleti környezetéhez

A HMC World Run rendőri biztosítása során a bűnügyi és rendészeti szakterület együttműködése a szokásosnál szorosabb szimbiózisban valósult meg.

A később – az Europol és a biztosításban részt vevő tagországok által – kinyilvánított elismerés és köszönet a szakterületek mintaszerű együttműködésének és a részt vevő állomány kiváló munkájának volt köszönhető. A motorostalálkozót az Alsóörs és Paloznak között található Európa Kemping 16 hektáros vízparti területén rendezték meg; a hely kialakításánál és kiépítettségénél fogva alkalmas volt a résztvevők kulturált elhelyezésére.

A rendezvény résztvevőinek érkezése 2013. május 27-étől volt várható, de körülbelül 85%-uk a várakozásoknak megfelelően, 2013. május 29-én szerdától érkezett. A motorosok körülbelül 99%-a vasárnapig kérte a szállás biztosítását, de nem volt kizárható – amit a szervező is megerősített –, hogy a rendezvényt követő 2–3 napig a motorosok közül többen is a területen fognak tartózkodni.

1. ábra: A rendezvény helyszínének részlete

Forrás: a szerző fotója

A rendezvény területén egy 1300 m²-es és egy 1000 m²-es rendezvénysátrat állítottak fel. A szervezők tájékoztatása alapján szervezett programokat a kempingen kívül nem tartottak, azonban a környék nevezetességeiről a résztvevőket tájékoztatták, ezért várható volt, hogy a megye turisztikai látványosságait felkeresik.

A találkozóra érkezők szállásfoglalását a Pegazus Tours Kft. intézte. Az előzetesen beszerzett információk alapján szállásukat négy településen (Balatonfüred, Csopak, Alsóörs, Balatonalmádi), 16 szállodában biztosította az utazási iroda. Az előzetes információknak megfelelően a szervezők 34 db négyfős faházat béreltek, valamint az általuk lefoglalt területen több mint 30 lakókocsit állítottak fel, a rendezvényre érkezők közül körülbelül 500–600 fő pedig sátorozott a területen. Így a hatóság rendelkezésére álló információk alapján a résztvevők létszáma bőven meghaladhatta a 2000 főt.

A kempingen kívüli önállóan szervezett programok miatt a közrend és a közlekedésbiztonság fenntartása és biztosítása érdekében fokozott rendőri jelenlét, a kialakult helyzetűtől függően esetlegesen forgalomirányítás vált szükségessé. Valószínűsíthető volt, hogy a tagok nem mennek messze a bázisuktól, viszont nonstop mozgásra kellett számítani. A szervezők a résztvevőkkel közölték, hogy mely éttermeket, éjszakai klubokat érdemes felkeresni.

A szórakozási lehetőségekről való folyamatos tájékoztatás érdekében információs pultot állítottak fel. A szálláshelyekre a résztvevőket az utazási iroda 10 db kisbusszal szállította. A szórakozóhelyek környékét közrendvédelmi járőrök vezénylésével biztosították.

A motorosklub tagjaival szemben – a korábbi rendezvényeken bevált – módszerként alkalmazták, hogy a rendőri ellenőrző pontokon szolgálatot teljesítő egyes rendőröket komolyabb tűzfegyverrel látták el, aminek elsősorban jelzésértéke volt: a rendőrök mindenre fel vannak készülve. A nemzetközi tapasztalatok miatt az ellenőrzésekhez nagyobb rendőri erő készenlétben tartása is indokolt volt.

Korábban bevált taktika volt a határozott rendőri fellépés és az intézkedések következetes véghezvitele provokáció és az ellenőrzött személyek befolyásolása nélkül. A rendőröknek határozottan, tiszteletet parancsolóan, ugyanakkor udvariasan kell kapcsolatba lépni velük. A rendezvényen részt vevők várható magatartása miatt a biztosításba bevont állományt oktatási segédanyag felhasználásával oktatták, illetve a velük szembeni esetleges fellépésre felkészítették.

A Pokol Angyalai nemcsak a legnagyobb, de az egyik legjobban szervezett motorosbanda is a világon, büszkén hirdetik törvényenkívüliségüket (amire az „1%” felvarró utal a formaruházatukon). A rendezvény helyszínén akár több ügyvéd jelenlétére is számítottak, akik a rendőri intézkedés alá vontak érdekében fellépnek. Számítani kellett továbbá arra is, hogy a médiát tájékoztatják, megkísérlik a rendőri intézkedéseket eltűzöttként beállítani, és az állami szerveket rossz színben vagy önkényesnek feltüntetni.

A Pokol Angyalai koncepciójához tartozik, hogy a rendőrség áldozataiként állítják be magukat. E kommunikáció célja a nyilvánosság felé az, hogy az embereket és a nyilvánosságot megnyerjék, az állampolgári és szabadságjogok megváltóiként fémjelezzék magukat azzal a mottóval, hogy „ma mi – holnap ti”; ma minket kezelnek bűnözőként, bár semmit nem csináltunk, csak szórakozni akartunk, holnap az állam minden egyes polgárát kezeli majd így a rendőrség.

A találkozó résztvevőivel közvetlen kapcsolatba kerülő rendőrök kiemelten ügyeltek a velük való kapcsolattartásra, mivel a rendőröket a korábbi tapasztalatok szerint ilyenkor megpróbálják megvesztegetni, hogy információhoz jussanak, sőt titokban le is filmezik, ahogy a rendőr a pénzt elfogadja.

Erőszakot mindenekelőtt saját érdekük érvényre juttatása érdekében alkalmaznak más személyekkel szemben, klubok környezetében, megfélemlítés és saját befolyásuk biztosítása céljából. A leírtak miatt a rendezvények magukban hordozzák kívülálló személyek sérülésének kockázatát is.

Az eddigi tapasztalatok szerint határozott rendőri fellépéssel a velük való konfrontáció elkerülhető.

Az ORFK vezetője 29000/2384–2/2013. ált. számon Magyarország teljes közigazgatási területére fokozott ellenőrzést rendelt el 2013. május 27-én 00.00 órától a szükséges ideig, de legkésőbb 2013. július 31-én 24.00 óráig.

A rendezvény rendőri biztosítása keretében a helyszínt, a szálláshelyek környezetét, a várható vonulási útvonalakat közrendvédelmi és közlekedésrendészeti járőrökkel ellenőriztették. Jogszabálysértés észlelése esetén megtették a szükséges intézkedéseket. Intézkedés alá vonták az esetlegesen megjelenő erőszakos, garázda, provokatív magatartást tanúsító személyeket. Megakadályozták a kialakult konfliktusok elfajulását.

A rendőri biztosítás végrehajtása során 2013. május 27-én és 2013. május 28-án a rendezvényhez vezető szervízút két bejáratát 4–4 fős ellenőrző járőrrel, 2013. május 29-én 10.00 órától 2013. június 03-án 12.00 óráig ellenőrző-áteresztő pontokkal biztosították. Emellett 2013. május 27-étől a rendezvény teljes időszakában a megye bevezető útszakaszait, az érintett településeket mozgó ellenőrző csoportokkal, rendfenntartó járőrökkel erősítették meg. A csoportok előszűrő tevékenységet végeztek, a bűnügyi állomány jelzéseire reagáltak, szükség esetén az események kezelésére átcsoportosították a csoportokat.

A rendezvény helyszínén, a szálláshelyek környezetében, a vonulások útvonalán elkövetett rendbontások, jogsértések esetén a szükséges rendőri intézkedéseket, a garázda, bűncselekményt elkövető személyek kiemelését ezek a szolgálati csoportok hajtották végre.

Fokozott létszámú bűnügyi jelenléttel előzték meg a jogsértések elkövetését, gondoskodtak a rendőri biztosítás eredményes végrehajtásához szükséges információk áramlásáról. A rendezvény távolabbi környezetében a bűnügyi csoportok a szükséges operatív információkat megszerzték.

A bűnügyi biztosító állomány folyamatosan információkat szolgáltatott a rendezvény helyszínére, a szálláshelyekre érkező személyek, csoportok hangulatáról, esetleges terveikről. Az általuk észlelt jogsértések elkövetőit folyamatosan figyelték, és információt szolgáltattak a közrendvédelmi állomálynak a szükséges intézkedések megtétele, illetőleg az elkövetők elfogásának, előállításának végrehajtása érdekében.

Intézkedtek a rendezvény környezetében a Balaton vízterületének vízi rendészeti járőrökkel történő ellenőrzéséről.

2. ábra: A rendezvény helyszíne

Forrás: a szerző fotója

A rendezvény releváns eseményeinek dokumentálására a Készenléti Rendőrség mozgó vezetési pontja, továbbá a kitelepített kamerák és a térfigyelő rendszerek alkalmazásával került sor. Az előállítások szakszerű végrehajtása érdekében előállítócsoportokat hoztak létre, amelyeket az EÁP-ok mellett helyeztek el. Nagyobb létszámú előállítás esetén a szükséges erőt a tartalékból

biztosították. A személyi szabadságukban korlátozott személyek előállítása elsősorban a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság objektumában, másodsorban a Balatonfüredi Rendőrkapitányságon, harmadsorban a Balatonalmádi Rendőrkapitányságon történt. A kijelölt objektumokban a fogdaszolgálati, illetve őrzést végrehajtó állományt megerősítették.

A Veszprém MRFK Ellenőrzési Szolgálat folyamatosan ellenőrizte a rendőri biztosításba beosztott állomány öltözetét, felszerelését és szolgálatellátását.

Az EÁP-oknál a taposókordonok telepítését 2013. május 29-én 10.00 óráig végrehajtották. A rendezvény befejezését követően a kordonok bontását és szállítását elvégezték.

A Veszprém MRFK Humánigazgatási Szolgálat Egészségügyi Alosztály bevonásával intézkedtek az egészségügyi biztosítás megszervezésére. A rendőri biztosításba beosztott állomány egészségügyi ellátására szükség esetén a Cholnoky Ferenc Kórházban került volna sor. Előzetesen az Országos Mentőszolgálat Közép-Dunántúli Regionális Igazgatóságával felvették a kapcsolatot, kérték a napi ügyeleti szolgálatnál magasabb létszámú mentőszemélyzet és technika szolgálatba vezénylését a Balatonfüred, Balatonfűzfő, Nagyvázsony, Várpalota és Veszprém Mentőállomások tekintetében.

A rendezvény befejezését követően, az utóbiztosítás időszakában kiemelt figyelmet fordítottak a távozás zavartalanságának biztosítására. A bűnügyi és a közrendvédelmi mobil csoportokkal visszatérő jelleggel megszervezték a helyszín és a távozási útvonalak ellenőrzését.

2. A titkos felderítés és a leplezett eszközök alkalmazásának lehetőségei az élet elleni erőszakos bűncselekmények felderítésében

2.1. Bevezetés

Az ENSZ Közgyűlése által 1966-ban elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya – amelyet Magyarországon az 1976. évi 8. tvr.-rel¹ hirdettek ki – 6. Cikkének (1) bekezdése megállapítja, hogy „[m]inden embernek vele született joga van az életre. E jogot a törvénynek védelmeznie kell. Senkit sem lehet életétől önkényesen megfosztani.”

Ezt megelőzően az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt Egyezmény (Emberi Jogok Európai Egyezménye) 2. cikkének (1) bekezdése fogalmazta meg, hogy „[a] törvény védi mindenkinek az élethez való jogát”.

Magyarországon a korábbi Alkotmány, illetve a hatályos Alaptörvény is védeni rendeli az emberi élethez való jogot.² Az emberi méltósághoz való jogot mint az emberi lét alapját az élethez való joggal egységben fogalmazza meg, és minden ember jogát elismeri az élethez és az emberi méltósághoz.

A korábbi Alkotmány az emberi élethez való jogot említette elsőként, amelyet az ember veleszületett jogaként határozott meg. Ez azt jelentette, hogy az élethez való jog feltétele, mint ahogyan a jogképessége is, hogy az élve születéstől kezdődik. Az Alaptörvény szerint ezzel szemben a magzat esetében az élethez való jog a fogantatástól kezdődik, és az Alaptörvény által elsőként kiemelt jog az emberi méltóság, amelyet sérthetetlenként nevez meg.

Az élethez való jog mind a nemzetközi dokumentumok, mind az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján korlátozhatatlan, abszolút jellegű, és megelőz minden más jogot.

Az élethez való jog két sarkalatos kérdése annak kezdő, illetve végpontja. A kezdőpont neuralgikus kérdése a terhességmegszakítások, valamint a csecsemőgyilkosságok ügye, míg a végpont kapcsán a halálbüntetés, illetve az eutanázia megítélése és megengedhetősége jelent problémát.

Hazánkban az Alkotmánybíróság is több esetben foglalkozott ezzel a kérdéskörrel, és a halálbüntetés kérdésével összefüggésben kimondta, hogy

„Az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységet alkot és minden mást megelőző legnagyobb érték. Az emberi élethez és méltósághoz való jog ugyancsak egységet alkot olyan oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak forrása és feltétele.

¹ 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről.

² Magyarország Alaptörvénye II. cikk: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

Az emberi élethez és méltósághoz, mint abszolút értékhez való jog korlátot jelent az állam büntetőhatalmával szemben.”³

Az életet és testi épséget sértő vagy veszélyeztető jogellenes cselekményeket vizsgálva, mint sok más bűncselekmény esetében, a rendszerváltást tekinthetjük egyfajta mérőföldkőnek.

Az addig kis számú, főleg családon belüli vagy indulati cselekmények mellett megjelentek a leszámoló, bérnyilkosság jellegű bűncselekmények, az eltűnéssel leplezett emberölések, és a bűncselekmények számbeli növekedése mellett azok egy részének kvalifikáltsága is emelkedett. A nyomozások során nőtt a tárgyi bizonyítékok súlya, és ezáltal a szakértők, a tudomány szerepe. Mint a hazai bűnözés egészére, úgy ezen belül az életellenes bűncselekmények alakulására is hatással voltak külső körülmények is. Ezek között számottevő az egykori Szovjetunió tagállamaiban kialakult és határainkon is átnyúló, nyugat felé orientálódó, a bűnözés nemzetközi integrációjába egyre inkább bekapcsolódó, sőt ott vezető szerepre törekvő szervezett bűnözés, de csoportjainak a magyar bűnözőkkel megteremtett együttműködése és rivalizálása is. Mérhető hatása volt a délszláv háborúban kialakult, eleinte az embargó kijátszására teremtett bűnözői kapcsolatoknak, a hazánkat egyre inkább érintő, főként albán, török és nigériai forrásokból táplálkozó nemzetközi kábítószer-kereskedelemnek és a román állampolgárságú, gyakran feketemunka révén Magyarországra kerülő bűnözők tevékenységének is.

A rendszerváltást követő évtizedben a hazai bűnözés közel két és félszeresére nőtt, amivel európai viszonylatban közbiztonság tekintetében a közepesen veszélyeztetett országok körébe kerültünk. Amíg azonban ez a bűnözési szint Európában több évtized alatt alakult ki, nálunk az emelkedés gyorsan, néhány év alatt következett be. Ugyanez a radikális emelkedés, majd konszolidáció jellemző az emberölések számának alakulására is.

Rendkívül szembetűnő az ismeretlenes emberölések megnövekedett aránya mellett a minőségi ismérvek megváltozása is. A korábbi szerkezeti jegyekkel szemben érzékelhetően megnőtt az olyan emberölések száma, ahol az áldozat és az elkövető közötti kapcsolat távolabb, közvetettebb, nőtt az elkövetések szervezettsége. Több az olyan ügy, ahol egyedül élő, zárkózott, idős emberek az áldozatok, és ismerőseikről, látogatóikról, haragosaikról, anyagi helyzetükről környezetük szinte semmilyen – a felderítés szempontjából orientáló – információval nem rendelkezett. Túlsúlyba kerültek az anyagi indítékú esetek, amikor az elkövető kényszerhelyzetben érezve magát nem riadt vissza az emberöléstől sem. Az ilyen ügyek jellemzője a tervezettség, a szervezett elkövetés, a nyomszegény helyszín és a bűncselekmény végrehajtása utáni – nyomok eltüntetésére, tanúk befolyásolására stb. irányuló – tudatos tevékenység.

Az ismeretlenes emberölések másik jelentős hányada mögött a vállalkozás és jogsértés határán mozgó, a szervezett bűnözéshez kapcsolódó személyek váltak jelentős számban áldozattá. Ezekben az ügyekben a felderítést fokozottan nehezíti a spontán vagy többszörös áttétellel kiválasztott áldozat és a tettes közötti kapcsolat sokszor szinte lehetetlen feltárása.

Az tény, hogy változatlanul az élet elleni bűncselekmények váltják ki leginkább az emberek félelmét és bizonytalanságérzetét, e büntettek felderítésében várja el leginkább az állampolgár a rendőrség sikerét, s tartja legtovább számon a kudarcát.

³ 23/1990. (X. 31.) AB határozat.

2.2. Az élet (személy) elleni bűncselekmények jogi szabályozása

Az emberi élet védelmét és annak megsértését a történelem különböző korszakaiban különböző módon ítélték meg, a bűncselekmények elbírálása a társadalmi fejlődés egyes szakaszaiban jelentős eltéréseket mutatott.

Magyarországon az emberölésnek különböző neveit ismerték, gyilkosságnak tekintették az előre megfontolt szándékkal elkövetett ölést, súlyosabbnak számított a rokongyilkosság, valamint egyfajta védett személyek (bírók, főispánok) megölése, illetve a későbbiekben az úgynevezett rablógyilkosság és a mérgezés. A gyilkosság mellett ismerték az egyszerű szándékos ölés, az indulatból történő ölés és a vétkes emberölés fogalmát is.

Magyarországon az élet elleni bűncselekményeket legelőször Szent István király dekrétumainak II. könyve⁴ szankcionálta: a második csoportba foglalt magánosok javai ellen elkövetett bűncselekmények között az emberölés volt az első tényállás, amelyet aztán számtalan alakzatban szabályoztak.

Az 1843-as büntetőtörvénykönyv-javaslat, amely a 19. században messze a korát megelőző, racionalis és humánus törvénykönyvtervezet volt, a következő tényállásokat ismerte el ebben a körben:

- gyilkosság (a mai emberölés minősített esetei),
- szándékos emberölés (ez volt az erős felindulásban elkövetett emberölés),
- kívánságra ölés,
- öngyilkosságban részvétel,
- gyermekölés,
- gyermekek és más gyámoltalan személyek kitevése vagy elhagyása,
- segítségnyújtás elmulasztása,
- súlyos testi sértés,
- magzatelhajtás.

Az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex⁵) számos területen eltért az 1843-as tervezettől, de az elvi alapja mégis az maradt. A fő hangsúly áttevődött az ölési szándék pszichológiai sajátosságaira:

- gyilkosság (előre megfontolt szándékkal elkövetett emberölés),
- szándékos emberölés,
- erős felindulásban elkövetett emberölés,
- különös emberölési tényállások (kívánságra ölés, öngyilkosságra rábírás, gyermekölés, gondatlan emberölés, foglalkozási szabályok megsértésével történő emberölés),
- magzatelhajtás,
- testi sértés,
- gyermekkitétel,
- elhagyás,
- párbajvétség.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) Az élet, testi épség és az egészség elleni bűncselekmények címet viselő XV. fejezetében szabályozza az ebbe a körbe tartozó bűncselekményeket:

- emberölés, 160. §;
- erős felindulásban elkövetett emberölés, 161. §;

⁴ Szent István király törvénykönyve (1038), dekrétumok második könyve.

⁵ 1878. évi V. törvénycikk, a magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről.

- öngyilkosságban közreműködés, 162. §;
- magzatelhajtás, 163. §;
- testi sértés, 164. §;
- foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, 165. §;
- segítségnyújtás elmulasztása, 166. §;
- gondozási kötelezettség elmulasztása, 167. §.

A korábbi Büntető Törvénykönyvünk⁶ hatálybalépése óta az emberölés – *aki mást megöl* –, valamint az erős felindulásban elkövetett emberölés – *aki mást méltányolható okból származó erős felindulásban megöl* – azon tényállások közé tartozik, amelyek alapesetét a jogalkotó nem módosította.

A személy elleni bűncselekmények közé tartoznak az alábbi – más fejezetekben szabályozott – tényállások is:

- beavatkozás az emberi génállományba, 173/A §;
- emberi ivarsejt tiltott felhasználása, 173/B §;
- születendő gyermek nemének megválasztása, 173/C §;
- emberen végezhető kutatás szabályainak megszegése, 173/D §;
- embrióval vagy ivarsejttel végezhető kutatás szabályainak megsértése, 173/E–G §;
- egészségügyi önrendelkezési jog megsértése, 173/H §;
- emberi test tiltott felhasználása, 173/I §;
- kényszerítés, 174 §;
- lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, 174/A §;
- közösség tagja elleni erőszak, 174/B §;
- személyi szabadság megsértése, 175 §;
- emberrablás, 175/A §;
- emberkereskedelem, 175/B §;
- magánlaksértés, 176 §;
- magántitok megsértése, 177. §;
- visszaélés személyes adattal, 177/A §;
- visszaélés közérdekű adattal, 177/B §;
- levéltitok megsértése, 178 §;
- magántitok jogosulatlan megismerése, 178/A §;
- rágalmazás, 179 §;
- becsületsértés, 180 §;
- kegyeletsértés, 181 §.

Viszonylag új kategóriaként jelenik meg a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényben (Be.) *a más életének szándékos kioltásával járó bűncselekmények* köre a fedett nyomozó büntetőjogi felelősségre vonása mellőzhetőségének körében.⁷ Ezek az alábbiak (a szándékos emberölés és az erős felindulásban elkövetett emberölés mellett):

- a terrorcselekmény, 314. §;
- jármű hatalomba kerítése, 320. §;

⁶ 1978. évi IV. törvény.

⁷ Be. 224. §: „(1) Nem büntethető a fedett nyomozó az alkalmazása során elkövetett bűncselekmény, szabálysértés vagy közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés miatt, ha annak elkövetése

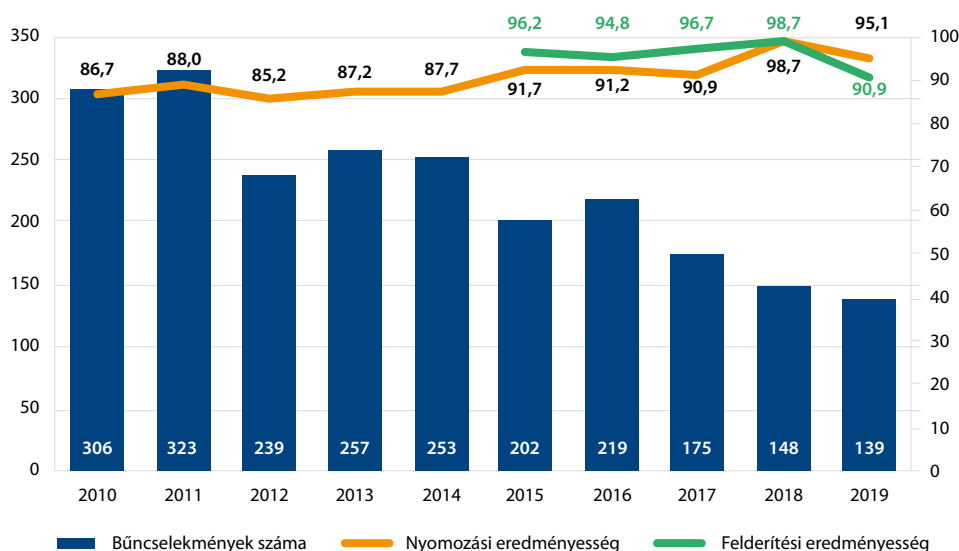
a) a fedett nyomozó alkalmazásának eredményességéhez, az alkalmazással elérni kívánt bűnüldözési célhoz szükséges, és az alkalmazással elérni kívánt bűnüldözési érdek jelentősebb, mint a fedett nyomozó felelősségre vonásához fűződő érdek,

- zendülés, 442. §;
- emberrablás, 190. §;
- eljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak (ha az utóbbi két bűncselekmény egyben szándékos emberölést is megvalósít), 445. §.

Rendkívül széles tehát az a bűncselekményi kör, ahol az ember élethez, testi épséghez, méltósághoz való alapvető jogai sérülhetnek, és amelyeknek a felderítése, nyomozása jelen fejezetünk témája lehet.

2.3. Az élet elleni bűncselekmények számának alakulása 2010–2017 között⁸

A kiemelt kategóriákban jelentős és folyamatos csökkenés mutatható ki a bűncselekmények számában.

1. ábra: Emberölések száma, 2010–2019

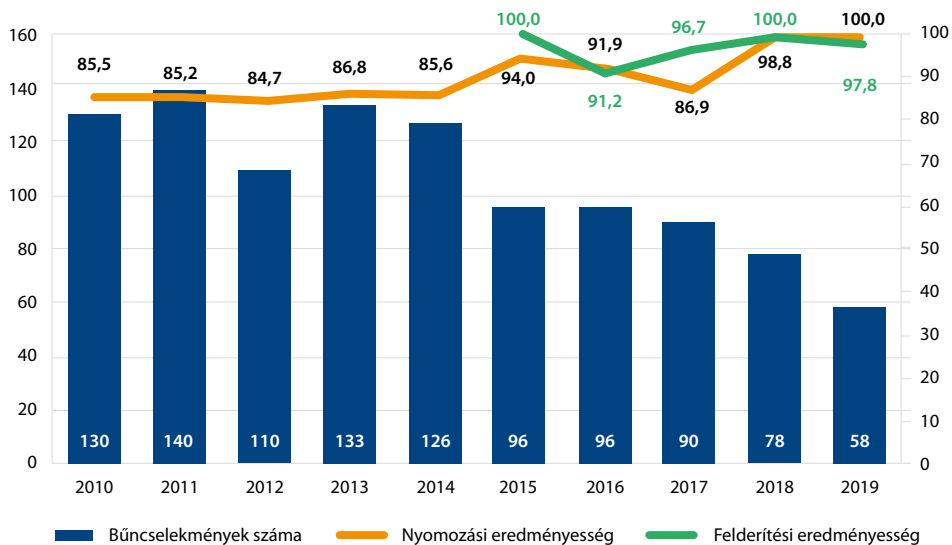
Forrás: ENYÜBS

b) a fedett nyomozó biztonságának biztosítása, lelepleződésének megakadályozása érdekében szükséges, és a fedett nyomozó biztonságával, lelepleződésének megakadályozásával kapcsolatos érdek jelentősebb, mint a fedett nyomozó felelősségre vonásához fűződő érdek, illetve

c) más bűncselekmény elkövetésének megelőzése vagy megszakítása érdekében szükséges, és a bűncselekmény megelőzéséhez vagy megszakításához fűződő érdek jelentősebb, mint a fedett nyomozó felelősségre vonásához fűződő érdek.

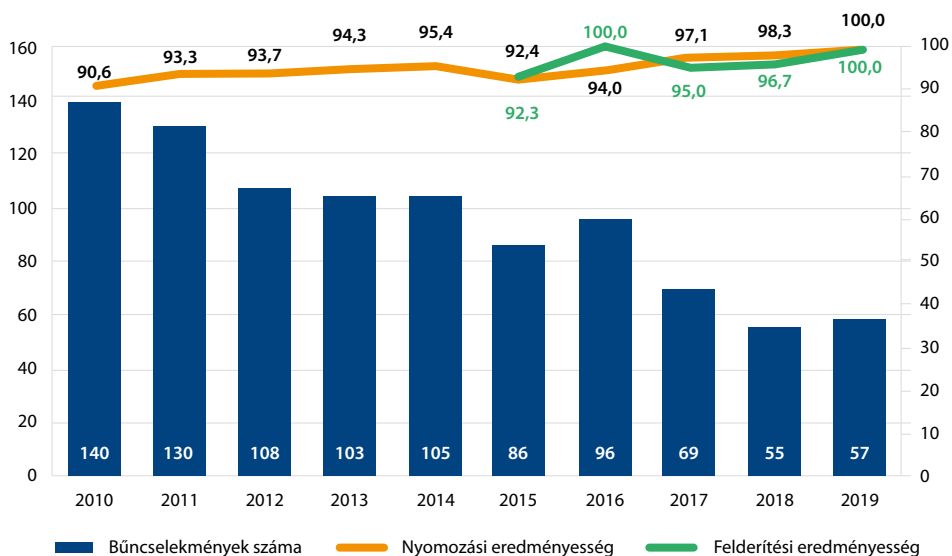
(3) A fedett nyomozó nem követhet el más életének szándékos kioltásával járó, illetve maradandó fogyatékosságot vagy súlyos egészségromlást szándékosan okozó bűncselekményt.”

⁸ Az élet elleni bűncselekmények nyomozásának aktuális kérdései című, 29000/9518/58/2017. Ált. számú, országos rendőrfőkapitányi értekezleti előterjesztés adatainak felhasználásával.

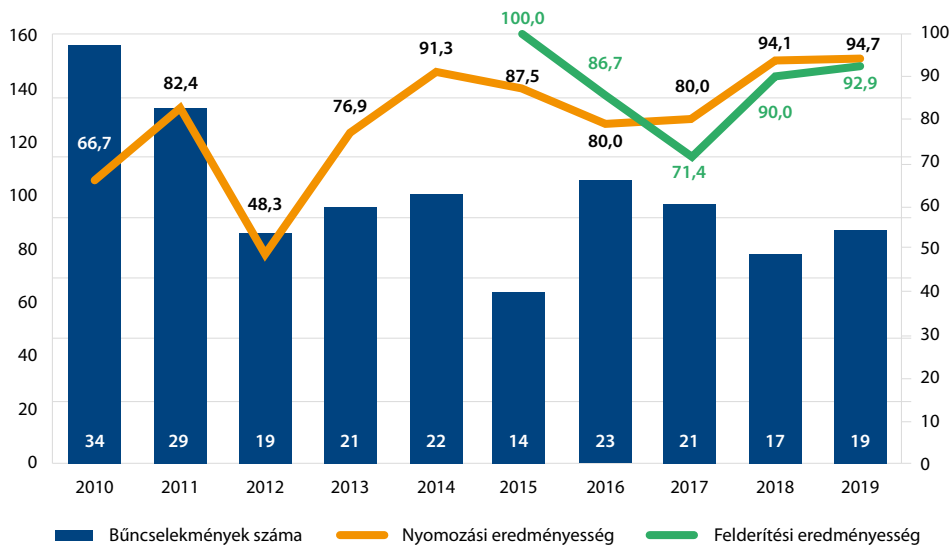
2. ábra: Szándékos befejezett emberölés, 2010–2019

Forrás: ENYÜBS

3. ábra: Emberölés kísérlete, 2010–2019

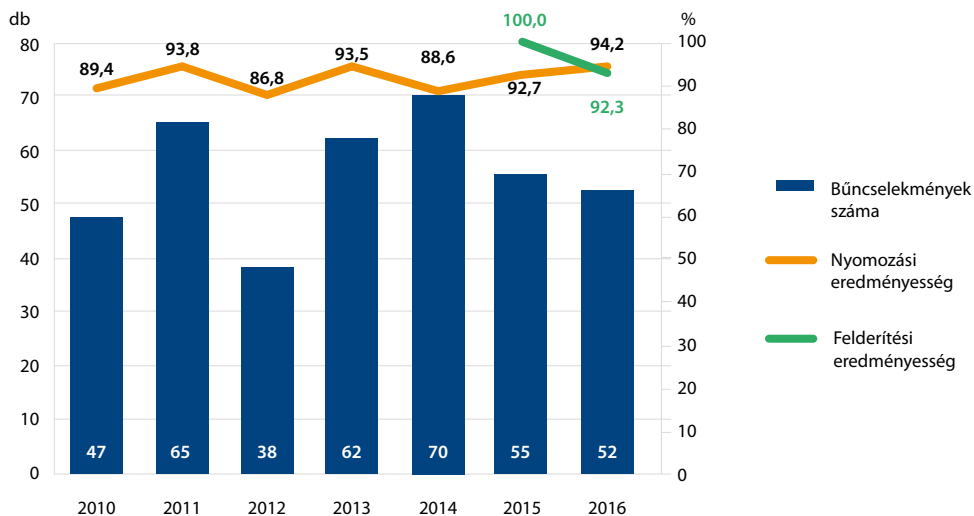
Forrás: ENYÜBS

4. ábra: Halált okozó testi sértés, 2010–2019

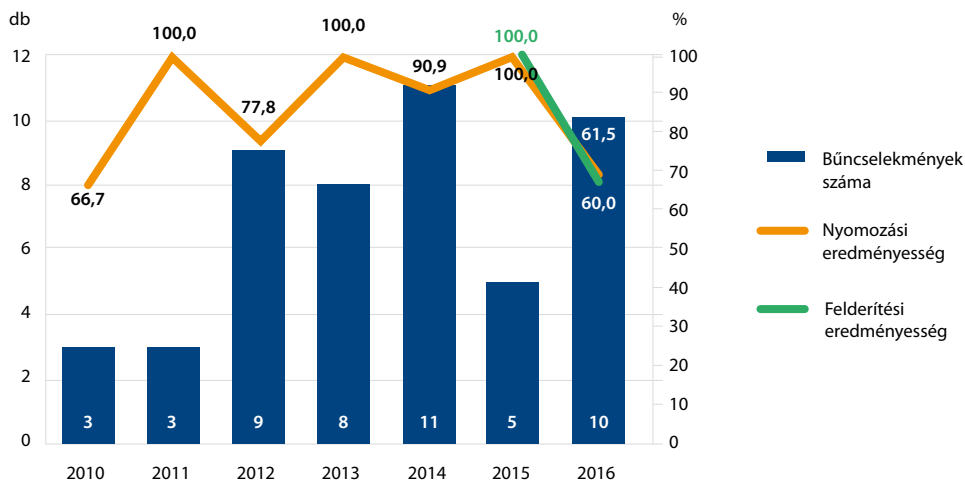
Forrás: ENYÜBS

Még néhány speciális szempontú összesítés – sértetti kör, az elkövetés eszköze, helye alapján:

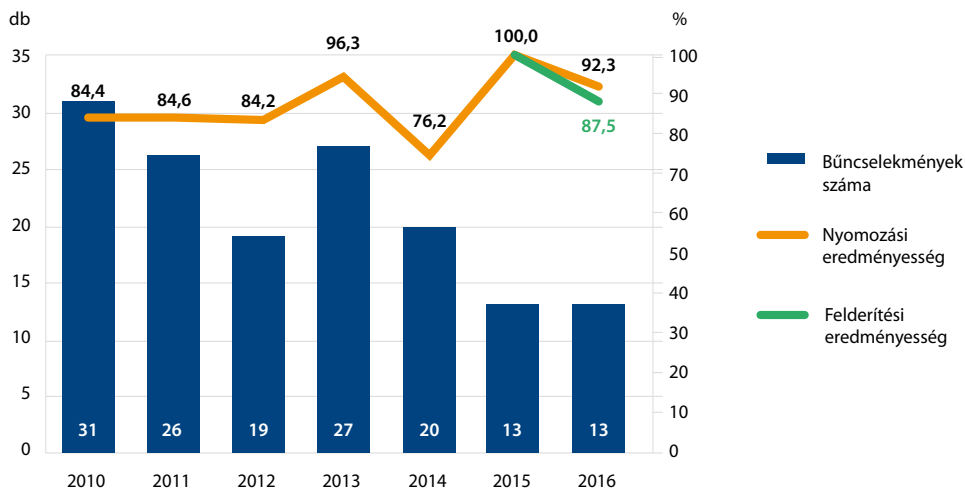
5. ábra: Időskorúak sérelmére elkövetett emberölés 2010–2016

Forrás: ENYÜBS

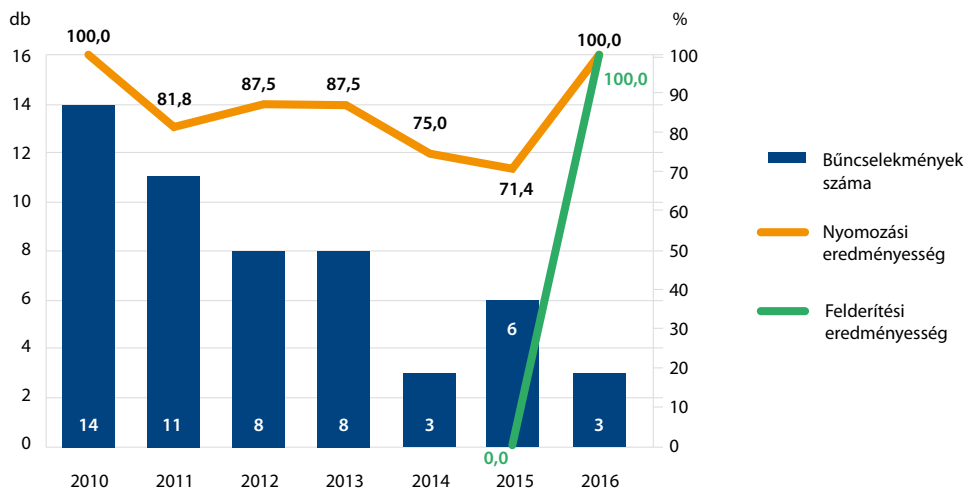
6. ábra: 14 év alatti személy sérelmére elkövetett szándékos befejezett emberölés 2010–2016

Forrás: ENYÜBS

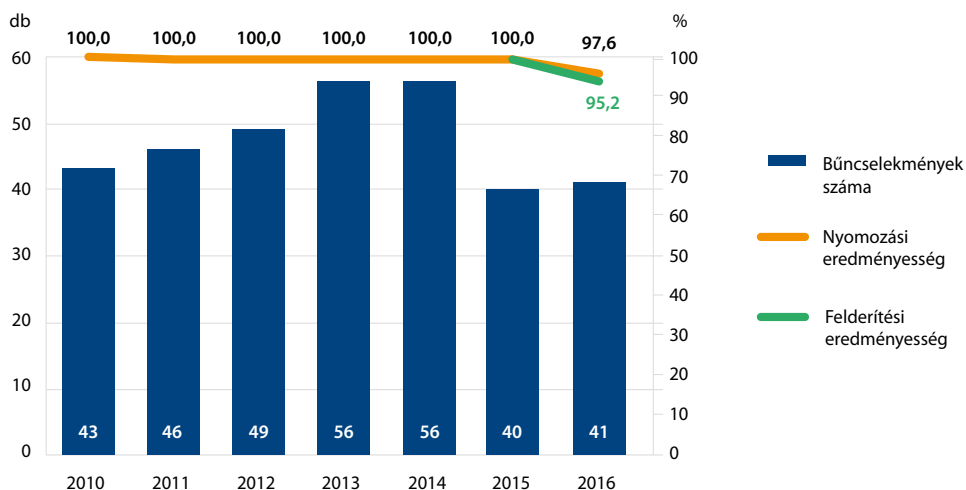

7. ábra: Közterületen elkövetett szándékos, befejezett emberölés, 2010–2016

Forrás: ENYÜBS

8. ábra: Lőfegyverrel elkövetett szándékos, befejezett emberölés 2010–2016
Forrás: ENYÜBS

9. ábra: Családon belül elkövetett szándékos befejezett emberölés, 2010–2016
Forrás: ENYÜBS

2.4. Az emberölések egyes kriminalisztikai jellemzői

2.4.1. Az elkövetés helye és időpontja

Az élet elleni bűncselekmények döntő többségét Budapesten és annak agglomerációjában, illetve a városokban követik el. A városi bűnözés túlsúlya az élet elleni jogsértésekben is kimutatható, tartós tendencia.

Az emberölések közel háromnegyedét zárt helyen, lakásokban, 4–5%-át vendéglátó- és szórakozóhelyeken követték el.

Az év hónapjait vizsgálva kiderül, hogy novemberben és decemberben az átlagosnál több emberölés történik, az első negyedév viszonylag a legbiztonságosabb, a legkevesebb emberölést júniusban követik el. A napszakok viszonylatában az ölések több mint fele munkaidő után, 18–24 óra között történt, mivel az áldozat este „enged le”, a sötétség biztonságérzetet nyújt, könnyebb az áldozat megközelítése és a menekülés.

Egyes szakemberek megfigyelése alapján érdekes összefüggés, hogy a melegfront vagy éppen a telihold a női elkövetés számát emeli.

2.4.2. Az elkövetés eszközei, módszerei

Az emberölés *módszerei* és a hozzá használt *eszközök* szoros összefüggésben vannak egymással. Néhány módszer alkalmazásának kivételével – például mérgezések, lövések, robbanóanyagok használata – a tettesnek közvetlen testi közelségbe kell kerülnie az áldozattal.

Ebből adódóan lehet bizonyos elkövetési módokból és az eszközök szakszerű alkalmazásából következtetni a feltételezhető tettesi körre, esetenként az elkövető foglalkozására, személyére, fizikai adottságaira, jobb- vagy balkezességére (például az újszülöttek sérelmére elkövetett emberöléseknél a köldökzsinór szakszerű lekötése hozzáértő személy közreműködésére utalhat).

Csomókötéseknél, hurkolásoknál vagy darabolásoknál a késvezetés, a csonkítások szakszerűsége nem egyszer utalt már az elkövető foglalkozására, illetve szűkítette a lehetséges tettesi kört.

Az emberélet kioltásának számtalan módjából következtetni lehet a tettes iskolázottságára, élettapasztalataira, technikai és természettudományos ismereteire, korára, nemére, pillanatnyi érzelmi állapotára és olykor az áldozathoz fűződő kapcsolatára is.

Egyes módszerek és eszközök utalnak arra, hogy az ölést férfi vagy nő követte-e el, például a férfiak előszeretettel használnak *szűrő-, vágó- és ütőeszközöket*, lőfegyvert, a nők inkább fojtanak, különösen újszülöttek, kisebb gyermekek esetében, és ők nyúlnak inkább méreghez, vegyszerhez is. Ugyanakkor például szűrő-, vágóeszközök esetében a felületes vagy nagyszámú, de kis erőbehatású sérülés szintén női elkövetőre utalhat.

Bár az emberöléseknél változatlanul megmaradt az éllel és hegygel rendelkező tárgyak – tör, szűrőeszköz, kés, fejsze, vasvilla, kasza, egyéb vágószerszám – dominanciája, arányuk évről évre csökken. *Ütéssel* (fejszével, ásóval, kapával, bottal, szerelőkulccsal stb.) gyilkoltak az ölések 6–8%-ában.

Jelentősen nőtt a *lőfegyverek* szerepe. Több olyan ügy is történt, amikor egy bűncselekményen belül lőfegyverrel több embert is megöltek (romagyilkosságok).

Néhány esetben a gyilkos eszköz *robbanóanyag* volt. 1992-ben felesége kocsijának ülése alá kézigránátot szerelt egy férj, majd a következő évben ugyancsak családi viszály végére akartak pontot tenni egy kocsni alá rejtett kézigránáttal. 1995-ben 1 kg trotillal robbantották fel a fővá-

rosi Práter utcában Naji Fathi Awadot, 1996-ban pedig ipari robbanóanyaggal a kezében halt meg Dizo Marcel szlovák állampolgár, aki éppen robbantáshoz készülődött. Az Aranykéz utcai 1998-as robbantás pedig új időszámítás kezdetét jelentette a magyar kriminalisztikában, mivel a négy halálos áldozatot és több mint húsz sérültet okozó merénylet napközben és a belváros közepén történt. De ez az időszak a leszámolásos emberölések ideje is, kézigránátos vagy éppen Molotov-koktélos támadások, robbantásos merényletek kora.

2.4.3. Az emberölések motívumai

A családi, baráti, ismerősi körben keletkezett *konfliktusokból* eredeztethető az emberölések több mint fele.

Az emberölések és az ismeretlenes ölések jelentős százalékát *nyereségvágy* motiválta. E bűnesetek sorában is érzékelhető a korábbi tendencia: számos alkalommal a tettes csak a vélt haszon reményében ölt, illetve valamilyen üzleti konfliktusát akarta így rendezni, esetleg adósként a hitelezőjétől szeretett volna megszabadulni.

Nagy számban történik emberölés *szerelemfáltésból, szexuális indítékból*.

Motívumok tekintetében tehát a korábbi trend változatlan, az élet elleni bűncselekmények többségét a családon, ismeretségi körön belül követik el.

Jellemző az esetek egy részében, hogy az elkövető öngyilkosságot követ el vagy kísérel meg, az esetek többségében még bűncselekményük felfedezése előtt. A szuicid férfiak nagy többsége házastársát, élettársát, titkolt nőkapcsolatát vagy közös gyermeküket ölte meg. A nők is leginkább házastársuk, élettársuk életét vették el, de az utóbbi időkben növekvő számban gyilkolták meg gyermekeiket is önpusztító tettük elkövetése előtt. Az elszaporodott gyermekölések összefügghetnek a munkanélküliség okozta egzisztenciális problémákkal, a velük járó feszültségekkel, amelyeket a labilisabb idegrendszerű anyák képtelenek feldolgozni.

2.5. Kriminológiai jellemzők

Az egyes élet elleni bűncselekmények mögött fellelhető indítékok nyomon követik az emberi szükségletek átalakulását egy adott társadalomban, és tükrözik a társadalmi, gazdasági, kulturális viszonyok átalakulását is.

2.5.1. A konfliktusos jellegű

A konfliktusos jellegű élet elleni cselekmények tetteseinél a motívumok között vezető helyen szerepelt az áldozattól (sértettől) való szabadulás vágya, emellett jelentkezett a bosszúvágy kielégítése, a harag, a gyűlölet motívuma is. Külön figyelmet érdemel a konfliktusos ügyek között a szerelemfáltés motívuma, amely részben a gyermekkori szeretetlen légkör (szocializációs folyamat zavarainak) következménye, s miután a gyermek felnőttként is azt keresi, amit nem kapott meg a családi körben, a túlzott dependencia, a „se vele, se nélküle” állapot súlyos érzelmi zavarokat eredményez. A legtöbb szerelemfáltéses háttérű ölési cselekmény elkövetőjénél megjelenik a korábbi életviszonyok determináltsága, a hallatlan szeretetéttség, az alacsony szocializáltsági szint, a személyiség belső kiegyensúlyozatlansága, sok esetben a sértett közreható magatartása.

A konfliktusos jellegű cselekmények egy részében a hosszú időn keresztül elfajult emberi kapcsolatok, a különböző objektív és szubjektív tényezők folytán kialakult haragos viszony, a gyűlölet, a bosszúvágy, a tartósan állandósult és a már gyakorlatilag elviselhetetlenné vált indulatok találhatók meg. E cselekményeknél a tettesi és sértetti személyiségjellemzők feltárása és részletes megismerése az egyéb körülmények ismeretével együtt teszi „érthetővé” azt a konfliktusos szituációt, amely az ölési cselekménybe torkollott.

2.5.2. *A szituatív jellegű*

A szituatív jellegű élet elleni cselekmények motivációs tényezőinek vizsgálata során gyakran nehezen érthető helyzettel állunk szemben. Az ilyen jellegű ölési cselekmények hátterében ugyanis gyakran fordulnak elő egészen lényegtelennek látszó, elenyésző sérelmek, kívülálló számára érthetetlen alkalmi összetűzések. Ilyen típusú ügyek motivációs hátterének megértéséhez nem hagyható figyelmen kívül, hogy gyakran az elkövető és a sértett is alkoholos állapotban volt, továbbá az sem, hogy a konfliktus résztvevőinek személyiségjellemzői, így rendkívül alacsony kulturális szintje, morális felfogása, esetleges előélete gyakran előrevetíti ezt a megoldási módot.

2.5.3. *Nyereségvágy*

Mindezekhez képest sajátos motívumcsoport jellemzi a *nyereségvágyas jellegű* élet elleni bűncselekményeket. Természetesen élén áll a nyereségvágygal szoros összefüggésben a motívumok között valamilyen anyagi előny, pénz, érték megszerzése vagy anyagi tehertől, kötelezettségtől való szabadulás igénye. Ezt követheti motiváló tényezőként külső (baráti, hozzátartozói) ráhatás, a sértettől való szabadulás vágya.

Mindez közvetve arra is utal, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények esetében a tettes és sértett közötti korábbi viszony különösebb érzelmeiktől, indulatoktól mentes. Jól megfigyelhető ugyanakkor a nyereségvágy hátterében a társadalmi viszonyok módosulása következtében jelentkező egyes szükségletek, igények megjelenése. A múlt század korai évtizedeiben egyre inkább a pénz, jobb minőségű vagyontárgyak megszerzése vált jellemzővé, illetve egyre jobban előtérbe kerülnek a készpénzszerzési törekvések.

A nyereségvágyból elkövetett élet elleni bűncselekmények esetében a keresett érték, pénz megtalálását vagy meg nem találását sokféle tényező befolyásolja. Így többek között az elkövetési hely jellege (lakás, elhagyott hely, egyedül élő sértett), a pénz, érték elrejtési helye, az elkövető általános lélektani állapota, a lelepleződéstől való féltelme, a kutatásra rendelkezésére álló idő, a megzavarás vagy felfedezés veszélye, a menekülésre kényszerülése, a cselekmény előkészítettsége, kiterveltsége. A cselekmény sikeres végrehajtását a tapasztalatok szerint jelentősen elősegítheti, ha a tettesi oldalon azt hosszabb fontolgatás, előkészület előzi meg.

2.5.4. *Eltűnéses, leplezéses*

Ugyancsak sajátosan alakul az *eltűnéses (körüzési eljárás), a leplezéses jellegű (rendkívüli haláleset miatt indított eljárás)* élet elleni bűncselekmények motivációs háttere. A motívumok sorában élén áll a felelősségre vonás előli menekvés, ezt követi az áldozattól való szabadulás

vágya. E cselekmények között előkelő helyet foglalnak el azok a bűncselekmények, amelyeket valamilyen nemi bűncselekmény palástolására való törekvés motivált, de gyakori az emberölésnél jóval kisebb súlyú, nem ritkán rövidzárlat jellegű tett és következményei előli menekülés is.

2.5.5. Szexuális jellegű

A szexuális indíttatású, szerelemféléts jellegű motívumok is jelentős számban megtalálhatók az emberöléseknél. A szexuális devianciák, a szexuális nevelés hiánya, a nem megfelelő érzelmi intelligencia könnyen a szexuális partner megöléséhez vezet. Ugyanakkor emellett megjelenhetnek más motivációs tényezők is.

Ezen áttekintésből is kitűnik, hogy a különböző élet elleni bűncselekmény-kategóriák motívumai összetettek, sokfélék, és az emberölések elkövetőinek jelentős részénél a fő motívumok mellett általában jelentkezik mellékmotívumok sora is. Egy-egy ügy mögött indítékok egész sora, illetőleg egymással összefonódó, de egymástól eltérő motívumok is találhatók, mindezek feltárása és bizonyítása elméleti és gyakorlati jelentőségű.⁹

2.6. Titkos információgyűjtés és leplezett eszközök az emberölések felderítésében

Az emberölési nyomozások során – nagyjából az ügynevezett vizsgálati szakaszban, de domináns módon a felderítő-nyomozó munka során is – az eredményesség záloga a *klasszikus, nyílt kriminalisztikai eszköztár* hatékony alkalmazása.

Ezek közé tartozik a felderítés legfontosabb alapelemeként az *adatgyűjtés*, amelynek során – minden tudományos-technikai vívmány ellenére – a kontaktusteremtő képesség, az empátia és a precizitás a három legfontosabb tulajdonság.

Az emberölések nyomozásánál a nyílt eszközök között a *szemle*, a *kutatás* és a különböző *szakértők* bevonása, valamint a *kihallgatások* egyes fajtái a legtöbbször alkalmazott cselekmények.

Az utóbbi időben megnőtt a legújabb tudományos eredmények (háromdimenziós képalkotás, talajradar, drónok, vérfolt-morfológiai szoftver, RUVIS-készülék, daktiloszkópia, DNS-profil és rokonkutatás) felhasználásának jelentősége mind a helyszíni szemlék nyomrögzítése során, mind a nyomozás későbbi fázisaiban.

2.6.1. A titkos információgyűjtés lehetőségei

Az új büntetőeljárási törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályi változások a bűnüldözés és a bűnüldözési célú titkos információgyűjtés korábbi koncepcióját lényegesen átalakítva az előkészítő eljárás büntetőeljárássá történő elhelyezésével, illetve az ügyészség, rendőrség és NAV által végzett, tisztán bűnüldözési célú titkos információgyűjtés átemelésével az ágazati szabályok közül a büntetőeljárás keretei közé teljesen új helyzetet teremtett, új feladatok elé állította a nyomozó hatóságokat és a titkos információgyűjtési jogkörrel rendelkező szerveket.

⁹ Molnár Ferencné: *Az élet elleni bűncselekmények indítékai*. Budapest, Jogi Fórum, 2016.

A Be. hatálybalépésétől tisztán bünfelderítési célú tevékenység alatt a bűncselekmény felderítése, megszakítása, az elkövető kilétének megállapítása, elfogása, bizonyítékok megszerzése, illetve a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése értendő, ezen célok érdekében kizárólag a büntetőeljárási törvényben foglaltak szerint lehet leplezett eszközöket alkalmazni.

Ágazati jogszabályok alapján tisztán bűnüldözési célú titkos információgyűjtés nem folytatható.

Az új szabályozás szerint a korábban bűnüldözési céllal alkalmazott titkos információgyűjtő eszközöket kezdettől fogva a büntetőeljárás keretei között kell alkalmazni ügyészi és bírói garanciális jogkörök mellett.

A kialakított eljárási rendszer biztosítja annak lehetőségét, hogy a nyomozás elrendelését megelőzően, de már a büntetőeljárás keretein belül a bűncselekmények gyanújának megállapítása vagy kizárása érdekében, rövid határidőn belül egyfajta előzetes felderítés legyen alkalmazható (előkészítő eljárás).

Leplezett eszközök alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha a tőlük várt információk, bizonyítékok más módon nem szerezhetők be.

Mindemellett a jogalkotó kompatibilissé tette a titkos információgyűjtés során alkalmazható eszközöket a büntetőeljárás során alkalmazható leplezett eszközökkel. Ez megkönnyíti az átmenetet az ágazati vagy nemzetbiztonsági titkos információgyűjtésből a büntetőeljárásba abban az esetben, ha a titkos információgyűjtés büntetőeljárás alapjául szolgáló eredményt hoz.

Korlátozott lehetőségekkel, rendészeti (vagy bűnüldözést támogató), illetve bűnmegelőzési céllal az ágazati törvények szabályozása továbbra is megengedi a titkos információgyűjtés lefolytatását.

Témánkat érintően a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) szabályai szerint a rendőrség bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljából titkos információgyűjtést folytathat, és annak során a bírói engedélyhez kötött eszközök kivételével leplezett eszközöket alkalmazhat.

Az emberölések felderítésében az új szabályozás szerinti bűnmegelőzési célú titkos információgyűjtés csak nagyon elvétve alkalmazható, hiszen azzal, hogy már a bűncselekmény előkészülete is büntetendő, gyakorlatilag minden emberölésre utaló vagy ehhez kapcsolódó információ esetén büntetőeljárást (előkészítő eljárást) kell elrendelni.

Álláspontunk szerint megelőzési célú titkos információgyűjtés abban az esetben folytatható, amennyiben a nyomozó hatóság illetékességi területén egy (vagy több) ilyen jellegű bűncselekményt elkövető ismert bűnöző tartózkodik, és az ő magatartásának, (bűnös) tevékenységének megismerésére rendelhető el bűnmegelőzési célú titkos információgyűjtés.

A másik lehetőség a klasszikus Rtv. szerinti titkos információgyűjtésre az eltűnések esetében képzelhető el, amikor is az eltűnt személy körözésének végrehajtása során, személyazonosságának és elérhetőségének megállapítása céljából folytatható titkos információgyűjtés.

Amennyiben a titkos információgyűjtés során bűncselekmény elkövetésére vonatkozó gyanú merül fel, a büntetőeljárást el kell rendelni, és a leplezett eszközök alkalmazását annak keretében kell folytatni.

2.6.2. Leplezett eszközök alkalmazása az emberölési ügyekben

Előrebocsátva azt az alapvetést, hogy az élet elleni bűncselekmények a legsúlyosabb bűncselekmények közé tartoznak, és mint ilyenek a felderítése, nyomozása során minden rendelkezésünkre álló leplezett eszköz alkalmazható, a következőkben csak a legjellemzőbb, tipikusan alkalmazott leplezett eszközökről teszünk említést.

A felderítő munka jelentősége akkor jelentkezik ezekben a bűncselekményekben, amikor ismeretlen az elkövető, vagy a gyanúsított leplezni próbálta cselekményét, nincs meg a holttest, nincs kapcsolat a sértett és az elkövető között, szervezett bűnözéshez köthető leszámolással, bérgyilkossággal állunk szemben.

A felderítés vagy a leplezett eszköz alkalmazása szempontjából – kicsit önkényesen – az alábbi csoportosítást állítjuk fel és tárgyaljuk röviden:

- családon belüli elkövetés: emberölés, magzatelhajtás;
- erős felindulásban elkövetett emberölések;
- ismeretlen tetteses emberölések;
- eltűnéssel leplezett emberölések, ismeretlen személyazonosságú holttest;
- előre kitervelt emberölések, ideértve a bérgyilkosságokat is;
- utólagos felderítés.

2.6.2.1. Családon belüli elkövetés

Jellemzően kétféle megjelenési formája van az erős felindulásból elkövetett emberölésnek valamelyik családtag sérelmére, amikor az elkövető gyakorlatilag a sértett mellett várja a hatóságokat, illetve az előre kitervelt elkövetés, ideértve a magzatelhajtást is.

Könnnyen belátható, hogy az első esetben semmilyen felderítő munkára nincs szükség, a helyszíni szemle adatai és az elkövető beismerő vallomása gyakorlatilag a rendelkezésünkre állnak.

A második kategóriára az előre kitervelt esetek szabályai vonatkoznak azzal, hogy az elkövető és a sértett kapcsolata segítheti, de nehezítheti is a felderítő munkát. Segítheti, hiszen az egyik alapverzió ilyen esetben nyilvánvalóan a családtag általi elkövetés lesz, a kettejük kapcsolatára vonatkozó információk begyűjtése gyorsan elvezethet a bűncselekmény motívumához (például féltékenység). Nehezítheti, hiszen az elkövető jól ismerte áldozatát, ami adott esetben a nyomok eltüntetését, a bűncselekmény elkövetésének vagy bizonyítékainak a leplezését is megkönnyítheti a tettes számára.

Alkalmazható eszközök: adatgyűjtés, puhatolás, rejtett figyelés, környezettanulmány, fedőkirat, krimináltechnikai eszközök, híváslista-ellenőrzés, lehallgatás, hely titkos megfigyelése, titkos kutatás, információs rendszer titkos megfigyelése, küldemény titkos megfigyelése.

2.6.2.2. Érzelmi, indulati elkövetett emberölés

Ezek egy része egyszerű megítélésű ügy, kocsmai verekedés, szórakozóhelyi nézeteltérés, családon belüli elkövetés. Az elkövető az eredmény láttán vállalja tettét.

A másik esetben a tettes kijózanodva szembesül tétével, és megpróbálja azt elrejteni, álcázni, alibit igazolni magának, a holttestet eltüntetni, megnehezíteni a hatóságok dolgát.

Alkalmazható eszközök: titkosan együttműködő személy, adatgyűjtés, puhatolás, környezettanulmány, rejtett figyelés, krimináltechnikai eszközök, híváslista-ellenőrzés, lehallgatás, hely titkos megfigyelése, titkos kutatás, információs rendszer titkos megfigyelése, küldemény titkos megfigyelése.

2.6.2.3. Ismeretlen elkövető esetében

A nyomozás során az áldozat ismeretségi köréből, körülményeiből, konfliktusaiból, szokásaiból kiindulva, az utolsó napjainak, heteinek történéseit feltárva szerezhetünk információkat a lehetséges elkövetői körre vonatkozóan.

Alkalmazható eszközök (kezdetben az áldozatra, később az elkövetőre vonatkoztatva): titkosan együttműködő személy, bünygyi és egyéb nyilvántartások, adatgyűjtés, puhatolás, környezettanulmány, krimináltechnikai eszközök, híváslista-ellenőrzés, cellainformációk, dezinformáció, csapda, lehallgatás, hely titkos megfigyelése, titkos kutatás, információs rendszer titkos megfigyelése, küldemény titkos megfigyelése.

2.6.2.4. Eltűnéssel álcázott emberölések, ismeretlen személyazonosságú holttest

Gyakorlatilag az előző pontokban leírt lehetőségekkel számolhatunk, nehezítve azzal a ténnyel, hogy az eltűnésnek látszó eseményről bizonyítanunk kell, hogy bűncselekmény, feltételezhetően emberölés történt, elsődleges célja a holttest felkutatása válik.

Amint fentebb láthattuk, ebben az esetben az Rtv. szerinti titkos információgyűjtés is elképzelhető a körözési eljárás részeként, amint azonban felmerül a bűncselekményre utaló információ, gyanú, büntetőeljárást kell elrendelni.

Alkalmazható eszközök (kezdetben az áldozatra, később az elkövetőre vonatkoztatva): titkosan együttműködő személy, bünygyi és egyéb nyilvántartások, adatgyűjtés, puhatolás, környezettanulmány, krimináltechnikai eszközök, híváslista-ellenőrzés, cellainformációk, dezinformáció, csapda, lehallgatás, hely titkos megfigyelése, titkos kutatás, információs rendszer titkos megfigyelése, küldemény titkos megfigyelése.

2.6.2.5. Előre kitervelt emberölések, bérgyilkosság

Nyilvánvalóan a legkonspiráltabb, legjobban előkészített formája az emberöléseknek. Az elkövető hosszú időn keresztül készül(het) a bűncselekmény elkövetésére, lépésről lépésre megtervezi azt, elrejt, eltüntet, megsemmisíti a holttestet, felkészül a hatóságok lépéseire, ellenlépéseket készít elő, felkészül a szakterület tudományos ismereteiből, korábbi bűnygyekből.

Amennyiben van holttest, akkor az ismeretlen elkövető felderítésének analógiájára tudunk eljárni azzal, hogy a nyomozás sokkal alaposabb rendőri tevékenységet igényel az elkövető leplező szándéka és tettei miatt.

Amennyiben holttest sincs, akkor az erőfeszítések egy része a holttest feltalálására kell, hogy irányuljon. Az egyéb bizonyítékok teljes logikai láncolata esetén elképzelhető, hogy holttest nélkül is sikerül vádat emeltetni, esetleg elítéltetni az elkövetőt, de ez még a nemzetközi gyakorlatban is ritka.

Külön kategóriát alkotnak ezen belül a szervezett bűnözéshez kapcsolódó leszámolásos vagy egyéb bérgyilkossággként megjelenő esetek. Feltételezve, hogy az elkövető profi, a leplezett eszközök alkalmazása nélkül gyakorlatilag lehetetlen eredményt elérni.

Külön nehezíti az ilyen esetek nyomozását, hogy az elkövető mellett a felbujtó szerepe is bizonyításra szorul.

Alkalmazható eszközök: titkosan együttműködő személy, fedett nyomozó, bünygyi és egyéb nyilvántartások, adatgyűjtés, puhatolás, környezettanulmány, krimináltechnikai eszközök, hívás-

lista-ellenőrzés, cellainformációk, dezinformáció, csapda, átvásárlás, lehallgatás, hely titkos megfigyelése, titkos kutatás, információs rendszer titkos megfigyelése, küldemény titkos megfigyelése.

2.6.2.6. Az utólagos felderítések

A felderítetlen, megoldatlan emberölések ügyeiben az idő múlásával természetesen kopik a tanúk emlékezete, a rendőri vezetés és a közvélemény elvárása-érdeklődése, de csökken a bűnüldöző szervek aktivitása is. A kezdeti nagy erők mozgatása – ha a rutinintézkedések nem hozzák felszínre a tettest – egyre kisebb nyomozócsoporthoz, végül egyetlen előadóra zsugorodik, ahogy a felderítés esélyei is egyre csökkennek. Voltaképpen ez érthető, hiszen az újabb bűnesetek szorításában az első lépcsős bűnügyi alakulatoknak sem idejük, sem energiájuk nem marad az emberölések aprólékos, alkudozásokkal és lélektani csatározásokkal tarkított állóháborújához. Kevés idő és energia marad az egyes reménytelennek látszó ügyekben folytatott részletes elemző-értékelő tevékenységre, egy-egy célszemély életútjának hosszú távú megfigyelésére, előnyt jelentő helyzetek szisztematikus előidézésére, a releváns személyek alkuhelyzetbe kényszerítésére, a régi bűnesetek kulcsfiguráinak aktuális, napi ismeretére, tehát mindarra, ami a kihűlt, „döglött” ügyek felderítését, bizonyítását akár 10–15 év után is eredményezheti.

Az utólagos felderítéseket az alábbi változások teszik lehetővé:

Megváltozott emberi kapcsolatok

Minden esemény többszereplős; egy emberölés nyomozása rendszerint felszínre hozza az áldozat, a potenciális gyanúsított kapcsolatrendszerét, a releváns tanúk körét. Ezeknek az embereknek – akarva-akaratlan – kialakul bizonyos viszonyuk, kapcsolatuk, kötődésük egymáshoz és magához az eseményhez, tehát az emberöléshez. Ez a kapcsolat az, amelyik az idő – sokszor több mint egy évtized – múlásával megváltozik, megváltozhat. Így – többek között – a bűntársakat összekötő érdek megszűnhet, és az ellenkezőjébe csaphat át, a barátok ellenségekké, a szerelmesek egymás iránt közömbössé vagy egyenesen gyűlölködővé válhatnak, házasságok felborulhatnak, kapcsolatok kihűlhetnek. Mindezek következtében beszélhet valaki, aki korábban nem tette ezt, és így felszínre kerülhetnek olyan adatok, amelyek a nyomozás kezdeti szakaszában rejtve maradtak a hatóságok előtt. Egy tanú, aki korábban félt, vagy csak egyszerűen nem akart belekeveredni az ügybe, változtathat elhatározásán, félelme megszűnhet, közömbösségét egy személyét érintő esemény váratlanul feloldhatja.

- a) A korábbi *érzelmi kötődések meglazulása, átfordulása* okozott fordulatot az alábbi emberölési ügyben.

A brüsszeli családirtó-sorozatgyilkos lelkész Pándy András bűnösségére – több sikertelen államigazgatási és gyámhatósági eljárást követően – két lánya, Ágnes és Tímea vallomása szolgáltatva végül a legközvetlenebb bizonyítékokat. Mindkét lányát kihasználta szexuálisan és kötötte magához szoros érzelmi szálakkal, nevelt lányától, Tímeától gyermeke is született. Közel 10 év elteltével nyílt ki a lányok szeme, változtak meg érzelmeik a feltétlen elkötelezettségtől és engedelmességtől fokozatosan a gyűlöletig, amely mindkettőjüket eljuttatta a nyíltan felvállalt tanúvallomásig. Tímea a család szektaszerű életviteléről, saját lázadásáról, a sérelmére Ágnes által apja felbujtására végrehajtott emberölési kísérletről és a családból való szökéséről, Ágnes pedig tettestársaként, az apjával együtt elkövetett

hat brutális emberölés részleteiről, a holttestek feldarabolásáról és savban való szétmaratásáról vallott.

- b) *A csoportszellem kohéziós erejének megszűnése, megváltozása* tette felderíthetővé és bizonyíthatóvá az alábbi bűnesetet.

Szlávy Bulcsú mint balatoni keresztapa komoly csapattal rendelkezett. A kiugrott sportolókat, kidobóembereket, volt biztonsági őrköt, bűnözőket igyekezett kemény kézzel kordában tartani, ugyanakkor egzisztenciálisan és érzelmileg magához kötni, hűségüket megnyerni. Eltűnésével, meggyilkolásával 1997 júliusától fokozatosan megszűnt a csapat kohéziós ereje, ami a kezdeti hallgatástól hat év alatt addig jutott el, hogy a volt testőrök többsége nyílt tanúvallomást vállalt fel a megindított nyomozás során. A Szlávy meggyilkolásával kapcsolatos részletek így váltak operatív értesülésekből 2003-ban bizonyító erejű vallomásokká, és vezettek a holttest kihantolásához, amelyet egy kriminalisztikai játszma hatására maga az egyik tettes kezdett el, és amely közben sikerült tetten érni.

- c) *Sokszor valakinek a halála* jelent olyan változást, amely megtöri a korábbi hallgatást.

Farkas Helga 1991 júniusában történt eltűnése, feltételezett meggyilkolása ügyében az egyik gyanúsított Juhász Benedek volt, akit a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság emberrablás és más bűncselekmények miatt körözött. Szökése, bujkálása ideje alatt a hozzá érzelmileg kötődő személyek – elsősorban a felesége – nem tettek érdemi vallomást Juhász szerepéről Farkas Helga elrablásában, pedig – mint utólag kiderült – arról több embernek is beszélt, mondott részleteket. Juhász meggyilkolását követően viszont, amikor holtteste előkerült a Pankotai Mezőgazdasági Szövetkezet öntözőcsatornájából, és sor került beazonosítására, megszűntek azok az érzelmi gátak, amelyek a hozzá közel álló embereket hallgatásra ösztönözték. Nem árthattak neki, ezért vallomást tettek az általa közölt részletekről, átlendítve ezzel a Farkas Helga-ügyet a holtpontra, és lehetővé téve az ügy bírói szakba juttatását hat évvel a bűncselekmény elkövetése után.

- d) *A változó baráti-ismerősi és családi kapcsolatok* is elősegíthetik egy ügy megoldását.

Nógrádi József 1998-ban soltvadkertesi családi házából, ahol kisebbik fiával, Nógrádi Ádámmal lakott, ismeretlen helyre távozott. A gyanús eltűnési ügyben az államigazgatási eljárás során nem sikerült tartózkodási helyét megállapítani. Súlyosabb dimenziót adott az ügynek az idősebb fiú, Nógrádi Zsolt – Pallag-bizottság előtti – aggályos közszereplése. Gyanú merült fel arra, hogy az apa sérelmére a vele együtt élő és az eltűnés előtti időben rossz viszonyba került kisebbik fia, Nógrádi Ádám emberölés büntetettét követte el, a holttestet pedig ismeretlen helyen elrejtette. A megszüntetett államigazgatási eljárást követően többéves titkos információgyűjtés keretében folyt a rendkívül aprólékos nyomozás, majd három év múlva, névtelen levélíró által megjelölt helyen, egy használaton kívüli kútból előkerült Nógrádi József holtteste. A sikeres utólagos felderítéshez, valamint a három év alatt elkövetett kisebb súlyú deliktumok bizonyításához nagymértékben hozzájárult a Nógrádi családnak a titkos információgyűjtés során feldolgozott, minőségében jelentősen megváltozott, teljes kapcsolatrendszere. Közülük többen a nyílt eljárás során is terhelő vallomást tettek Nógrádi Ádámról, akit a bíróság húsz év szabadságvesztés-büntetésre ítélt.

A változó jogi környezet

Az idő múlásával olyan új jogintézmények teremthetnek újabb esélyeket az utólagos felderítésre, mint a díjkitűzés (információvásárlás), a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése (a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének kilátásba helyezése), egyezség a bűnösség beismeréséről, a tanúvédelem és a személyi védelem különböző változatai.

A tudományos-technikai fejlődés lehetőségei

A tudomány fejlődésével az igazságügyi szakértői, valamint a bűnügyi technikai tevékenység olyan új dimenziókat nyer, amelyek évekkel korábban még nem léteztek, például a biológiai anyagmaradványok azonosítása, a mitokondriális DNS-vizsgálat, a rokonkutató, a háromdimenziós képalkotó rendszerek, hazai és nemzetközi adatbázisok, a mobilszolgáltatások lehetőségei, passzív és aktív arcfelismerő rendszerek.

Mindezek nemcsak a nyomozás során, a helyszíni szemle keretében, hanem a későbbi felderítés alatt is nélkülözhetetlen új információkat eredményezhetnek.

Látnunk kell, hogy a felsorolt lehetőségek önmagukban nem oldják meg az ügyeket. Ezeket az esélyeket célirányosan meg kell keresni, fel kell fedezni, szükség és lehetőség szerint ki kell váltani, elő kell idézni, végül kriminalisztikai és eljárásjogi értelemben észszerű időzítéssel használni kell.

2.6.3. Egyes leplezett eszközök az emberölési ügyekben

2.6.3.1. Bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött leplezett eszközök

2.6.3.1.1. Titkosan együttműködő személy

A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv a bűncselekményre vonatkozó információk megszerzése érdekében titkosan együttműködő személyt vehet igénybe.

Emberölés elkövetésére utaló adatok felmerülésekor valamennyi szóba jöhető személy birtokában lévő vagy hírszerző lehetőségei felhasználásával hozzáférhető releváns információt be kell szerezni. Az információk beszerzése történhet olyan személy együttműködésével, aki eseti jelleggel működik együtt a hírszerző szervezettel, de olyan személy bevonásával is, aki rendszeresen szolgáltató bűnüldözési tevékenységet szolgáló adatot a hatóságoknak.

Amint azt fentebb is jeleztük, az együttműködők jelentősége a komolyabb felderítő tevékenységet igénylő esetekben jelentkezik. Különösen a tervezett és a múltban elkövetett emberölések felderítését segíthetik az együttműködőktől származó információk. Ugyanakkor, ha látóterbe kerül egy gyanúsított, és elkezdjük körbejárni, feltárni a személyi körülményeit, indítékait, akkor technikai hírszerzés mellett célszerű a személy vagy személyek környezetében lévő együttműködők feltérképezése, az információk beszerzése, illetve adott esetben számukra konkrét felderítési feladat meghatározással.

Külön jelentőséggel bír a rendőrségi fogdáknak vagy a bv. intézetekben foglalkoztatott együttműködők szerepe. Feladatuk lehet a cselekmények utófelderítésében, a védekezési taktika megismerésében, az esetleges tárgyi vagy személyi bizonyítási eszközök felkutatásában való közreműködés, információszerzés. (Számatlan esetben az elkövetési eszközt, például kést vagy az eltulajdonított tárgyat sikerült így felkutatni, de az 1990-es évek végén egy darabolásos emberölés sértettjének torzóját is a fogdai együttműködő leírása alapján sikerült megtalálni.)

2.6.3.1.2. Puhatolás

A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja az eljárás valódi céljának titokban tartásával a bűncselekményre vonatkozó információt gyűjthet, ellenőrizhet (puhatolás, konspirált környezettanulmány, leplezett megtekintés, meghallgatás).

A puhatolás, leplezett megtekintés, meghallgatás során az információ gyűjtése az eljáró szerv tagja által *irányított beszélgetés* keretében, valós adatokat is tartalmazó *ürrügy* vagy teljes egészében kitalált, az adott helyzetre, szituációra hihetően ráépített *legenda* alapján zajlik. A beszélgetés során az *eljárás valódi célját, adott esetben az eljáró szerv fellépésének tényét is elfedhetjük*. A leplezés szükségszerű kelleke valamilyen fedőokmány alkalmazása is.

Amint azt az egyes típusoknál jeleztük, a klasszikus adatgyűjtő tevékenység, puhatolás, leplezett meghallgatás szinte minden ügyben alkalmazott, megkerülhetetlen eszköz. (Egy szemételepen megtalált csecsemőholttest mellett gazdagon fellelt kutyaszőr esetén a címek lejáráásánál a kutyák felől kezdünk kérdezősködni, és próbáljuk tisztázni az egyes háztartásokhoz tartozó két- és négylábúakat, és ebből kiindulva eljutni a terhes anyáig.)

A *környezettanulmány* személyre, épületre irányuló koncentrált formájú információgyűjtés a fentiekhez hasonló végrehajtási móddal, amelynek célja a további titkos információgyűjtő, illetve leplezett eszközök alkalmazásának elősegítése. A környezettanulmány óriási segítséget nyújthat mind a sértett (áldozat), mind a gyanúsított körülményeinek, kapcsolatrendszerének, anyagi helyzetének, egyéb jellemzőinek megismerésében, az azokra vonatkozó alapinformációk beszerzésében.

2.6.3.1.3. Csapda

A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv a bűncselekmény megszakítása, a bűncselekmény elkövetőjének azonosítása, illetve a bizonyítás érdekében *sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapdát alkalmazhat*.

Emberölési ügyekben – esetleg dezinformációval kombinálva – az elkövető felderítése, személyazonosságának megállapítása, elfogása érdekében képzelhető el a csapda alkalmazása. Bérgyilkosság esetén a megbízó és a közvetítő vagy elkövető személyes találkozója esetén, illetve a pénz meghatározott helyen történő átadásakor alkalmazható.

2.6.3.1.4. A sértett helyettesítése

A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja a bűncselekmény megszakítása, a bűncselekmény elkövetőjének azonosítása, illetve a bizonyítás érdekében a sértettet vagy más személyt az életének és testi épségének megóvása céljából helyettesítheti.

Emberölési ügyekben nehezen elképzelhető eszköz, ugyanakkor a személy ellen (is) irányuló bűncselekmények esetében lehet létjogosultsága. A Margit-szigeten futó nőket zaklató szatír, vagy hasonló elkövetési magatartással nőket zaklató, megtámadó, értékeiket elraboló elkövetővel szemben a feladatra felkészített, a részvételt önként vállaló rendőr(nő)vel helyettesíthető a sértett.

De ugyanebbe a körbe tartozhat például az elkövetők és a sértett között telefonon történő tárgyalások, egyezkedések során (fenyegetéssel megvalósuló bűncselekmények, emberrablás) a sértett kiváltása egy megfelelő szakmai ismeretekkel rendelkező rendőrrel, aki a tárgyalásokat megfelelően irányítva befolyásolni képes az elkövető(k) cselekedeteit.

2.6.3.1.5. Rejtett figyelés

A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv *a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható* személyt, lakást, egyéb helyiséget, bekerített helyet, nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyet, illetve járművet vagy tárgyi bizonyítási eszközt képező dolgot titokban megfigyelhet, a történekről információt gyűjthet, valamint az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti (*rejtett figyelés*).

A rejtett figyelésnek a magánlakás fogalma alá eső helyet érintő alkalmazása esetén a hely titkos megfigyelése leplezett eszköz *bírói engedélyhez kötött* alkalmazásának szabályaira figyelemmel történhet.

A rejtett figyelés érdekében a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv titkosan együttműködő személyt is igénybe vehet.

Alapvető információszerző, -megerősítő eszközt szinte minden emberölési ügyben alkalmaznak személyek, helyszínek, útvonalak ellenőrzésére. Tipikus megoldás a tanú- vagy gyanúsított kihallgatások előtti és utáni mozgások megfigyelése, az ezt követő találkozók, események dokumentálása. Számítalan ügyben a sértettek temetésének helyszínén történt figyelési anyagok kiértékelése is hasznos információkkal szolgálhat.

Rejtett figyelés végrehajtása indokolt emberölés felderítésekor, előkészület esetén annak érdekében, hogy a bűncselekmény elkövetését meg lehessen szakítani, az elkövető kilétét meg lehessen állapítani. Amennyiben bérnyilkosságra felkérés esetén pénztadásra kerül sor, és annak dokumentálására esély van, az akció biztosítása érdekében is megfigyelést kell folytatni.

2.6.3.1.6. Dezinformálás

A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv a bűncselekmény megszakítása, a bűncselekmény elkövetőjének azonosítása, illetve a bizonyítás érdekében az *információ forrásának leplezésével a leplezett eszköz alkalmazásával érintett személlyel valótlán vagy megtévesztő információt közölhet*. Az információ továbbításához a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv titkosan együttműködő személyt is igénybe vehet (dezinformáció).

A dezinformálás egyik alapvető célja, hogy az érintett személy(ek) köréből valamilyen reakciót váltson ki, és ezáltal cselekedeteiket, viselkedésüket a felderítés által megkívánt irányba befolyásolja. A megfelelő időben eljuttatott és megfelelő információt hordozó dezinformációval jelentősen megkönnyíthető a párhuzamosan alkalmazott vagy alkalmazandó egyéb eszközök és módszerek hatékonysága a későbbi bizonyítás érdekében.

A valótlán vagy megtévesztő információ közlése

- terhelt vagy tanú kihallgatása, illetve bizonyítási cselekmény során nem alkalmazható;
- nem tartalmazhat a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet, és
- nem valósíthat meg fenyegetést vagy felbujtást, továbbá nem terelheti az érintett személyt annál súlyosabb bűncselekmény elkövetése felé, mint amelyet eredetileg elkövetni tervezett.

A tilalmak egyrészt biztosítják a tisztességes eljárás garanciális folytatását, másrészt azt hivatottak megakadályozni, hogy a leplezett eszköz a bizonyítást ne torzítsa.

Emberölési ügyekben is elképzelhető például csapdához vagy egyéb leplezett eszközhöz kapcsolódva. A fentebb már említett Szláv Bulcsú-ügyben az elkövető egy játszma keretében végrehajtott dezinformáció eredményeképpen kezdte el kihantolni a holttestet.

2.6.3.2. Egyes ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazási szabályai

2.6.3.2.1. Fizetési műveletek megfigyelése

A fizetési műveletek megfigyelése új, korszerű leplezett eszköze a büntetőeljárásnak, amelynek a bizonyításon túl a büntetőeljárás vagyonvisszaszerzésre irányuló törekvéseiben lehet kiemelkedő jelentősége.

Emberölési ügyekben nem jellemző, bár akár a sértett, akár a gyanúsított számláin történő pénzmozgások megfigyelése előfordulhat, különösen bérgyilkos alkalmazása esetén (már amennyiben annyira amatőr, hogy bankszámlára utaltatja a megbízási díját).

2.6.3.2.2. A büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése (a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének kilátásba helyezése)

A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv az ügyészség engedélyével bűncselekmény elkövetőjével megállapodást köthet, amelyben számára kilátásba helyezi, hogy vele szemben büntetőeljárást nem indítanak, illetve a folyamatban lévő büntetőeljárást megszüntetik, ha az ügy, illetve más büntetőügy felderítésével, bizonyításával összefüggő információkat és bizonyítékokat bocsát rendelkezésre, és a megállapodással elérhető nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az elkövető büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek.

Nem köthető megállapodás, ha az elkövetővel szemben olyan bűncselekmény miatt kell büntetőeljárást folytatni, amellyel más életét szándékosan kioltotta, vagy amellyel szándékosan maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okozott.

Az együttműködő vagy az adott ügy (saját ügye) felderítésével, bizonyításával összefüggő információkat vagy bizonyítékokat bocsát rendelkezésre; vagy más büntetőügy felderítésével, bizonyításával összefüggő információkat vagy bizonyítékokat bocsát rendelkezésre.

Emberölési ügyekben a tilalom miatt jellemzően csak olyan formában fordul elő, amikor valamely más bűncselekmény gyanúsítottja köt megállapodást a nyomozó hatósággal, és hoz információkat egy emberölési ügygel kapcsolatban. A gyanúsítottak egy része önmaga ajánlja fel a megállapodást és az információit, más esetekben a gyanúsított kihallgatások taktikája lehet az együttműködés lehetőségének felajánlása.

Az elkövetővel a megállapodás csak a megállapodás tervezetének ügyészi engedélyezését követően jöhet létre. Akár a felderítő szerv, akár az elkövető kezdeményezi a megállapodást, ha azt az ügyészség kizárja, a megállapodás nem köthető meg. A megállapodás ügyészi engedély nélkül késedelmet nem tűrő esetben sem köthető meg.

2.6.3.2.3. Hozzájárulással alkalmazott megfigyelés

Az érintett hozzájárulásával alkalmazott megfigyelés gyakorlatilag a hozzájárulással alkalmazott információs rendszer titkos megfigyelését, hozzájárulással alkalmazott hely titkos megfigyelését, illetve hozzájárulással alkalmazott lehallgatást takar.

Olyan leplezett eszköz, ahol az érintett alapvető jogainak korlátozásához önkéntes beleegyezés szükséges, és ahol a bírói engedélyt az érintett hozzájárulása és az ügyészség együttes jóváhagyása pótolja.

A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv az ügyészség engedélyével, a sértett írásbeli hozzájárulásával megfigyelést alkalmazhat

- uzsora-bűncselekmény, kapcsolati erőszak, illetve zaklatás bűncselekménye miatt, vagy
- olyan bűncselekmény miatt, amely fenyegetéssel valósul meg.

A fenti szabályozásból látható, hogy az eszköz alkalmazását nem kifejezetten az emberölési ügyekben képzelte el a jogalkotó, ugyanakkor megjelennek benne azok a személy elleni fenyegetéssel megvalósuló bűncselekmények, amelyek témánk szempontjából érdekesek lehetnek.

Az eszköz alkalmazásának célja, hogy a levélben, telefonon vagy más elektronikus formában megvalósuló fenyegetés gyanúsítottját be tudjuk azonosítani, és azután már a büntetőeljárás teljes eszköztárát felhasználva el tudjunk vele szemben járni, bizonyítani tudjuk cselekményét.

2.6.3.2.4. Álvásárlás

A korábban is létező mintavásárlás, bizalmi vásárlás, álvásárlás az új Be.-ben egységesen álvásárlásként jelenik meg, bár egyes fordulataiban a korábbi hármas felosztás visszaköszön.

Az *álvásárlás* szűkebb értelemben a bűncselekmény elkövetőjének elfogása, illetve tárgyi bizonyítási eszköz biztosítása érdekében dolog megszerzésére vagy szolgáltatás igénybevételére irányuló színlelt megállapodás megkötését és teljesítését jelenti, az ügyészség engedélyével. Ebben az esetben az álvásárlás már közvetlenül arra irányul, hogy a felderítő szerv az elkövető tetten érésével bizonyítékot szerezzen.

Az álvásárlást főszabályként fedett nyomozó hajtja végre.

Emberölési ügyekben nagyon ritkán alkalmazott eszköz, de például a 2000-es évek elején, egy emberöléseket és fegyveres rablásokat üzletszerűen végző bűnözői csoport esetében, akik kézigránátokat is használtak a pénzszállító autók ellen, a gránátokat biztosító személy beazonosítása után őt álvásárlás keretében próbálta elfogni a felderítő szerv.

2.6.3.2.5. Fedett nyomozó alkalmazása

A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv a szervhez tartozását, illetve kilétét tartósan leplező, kifejezetten ilyen feladat ellátása érdekében foglalkoztatott tagját (fedett nyomozó) a büntetőeljárásban az ügyészség engedélyével alkalmazhatja.

A fedett nyomozó tevékenysége a beépülés, valamely más leplezett eszköz végrehajtása vagy támogatása, illetve a bűncselekménnyel összefüggő információszerzés és bizonyítékok beszerzése.

A fedett nyomozó alkalmazása eredményének bizonyítékként történő felhasználása során minden szükséges intézkedést meg kell tenni a fedett nyomozó kilétének titokban maradása és biztonsága érdekében.

Fedett nyomozó alkalmazása életes ügyekben az emberölés előkészületének felderítése és bizonyítása érdekében már-már gyakorlattá vált. Például, amikor egy megyei APEH-főosztályvezető gyermekének elrablása útján akartak pénzhez jutni az elkövetők, de a gyermek megölését is tervezték. Az együttműködőkön keresztül bevezetett fedett nyomozónak adtak megbízást a cselekmény végrehajtására.

Újabb az eltűnéssel leplezett emberölések felderítésénél is szerepet kapnak.

2.6.3.2.6. Fedőokirat, fedőintézmény és fedőadat felhasználása

A fedőokirat, fedőintézmény és fedőadat mint leplezett eszközök olyan támogató jellegű eszközök, amelyek elsődlegesen más leplezett eszközök védelmét, infrastrukturális háttérét szolgálják, másodlagosan pedig a bűncselekmény felderítését és a bizonyítást.

A korábban említett adatgyűjtés, puhatolás, környezettanulmány, rejtett figyelés, dezinformáció vagy más eszközök alkalmazását elősegítő, az eljáró rendőr vagy az együttműködő fedését, tevékenységének legalizálását szolgáló eszközök.

2.6.3.3. Bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök

2.6.3.3.1. Az információs rendszer titkos megfigyelése

Az információs rendszer titkos megfigyelése során a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv bírói engedéllyel információs rendszerben kezelt adatokat titokban megismerhet, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti.

Emberölési ügyekben ritkán alkalmazott eszköz, elképzelhető az elkövető kapcsolatrendszerének, ilyen eszközön folytatott kommunikációjának megismerése céljából.

2.6.3.3.2. A titkos kutatás

A titkos kutatás során a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv bírói engedéllyel – a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló hely kivételével – lakást, egyéb helyiséget, bekerített helyet, illetve – a közösségi közlekedési eszköz kivételével – járművet, továbbá az érintett személy használatában lévő tárgyat titokban átkutathat, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti.

Emberölési ügyekben a titkos kutatás a bűncselekmény nyomainak, anyagmaradványainak, az elkövetés eszközének felkutatása érdekében alkalmazható. Ritkán alkalmazott eszköz, hiszen a hatályos Be. szabályai alapján az egyszerű gyanúra is büntetőeljárás rendelhető el, és annak részeként, szemle keretében általában ugyanezek a célok elérhetők. Másrészről azt is látnunk kell, hogy nagyon bonyolult, összetett módszerről van szó, ami általában több rendvédelmi szerv jelentős számú munkatársának tökéletes összhangban történő együttműködését igényli a konspiráció fenntartása és a siker érdekében. Így alkalmazására csak különösen indokolt esetben és akkor kerül sor, amikor más eszköztől már tényleg nem várható eredmény.

2.6.3.3.3. A hely titkos megfigyelése

A hely titkos megfigyelése során a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv bírói engedéllyel – a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló hely kivételével – a lakásban, egyéb helyiségben, bekerített helyen, illetve – a közösségi közlekedési eszköz kivételével – járművön történtekeket titokban technikai eszközzel megfigyelheti és rögzítheti.

Ennek érdekében az ehhez szükséges technikai eszköz az alkalmazás helyén elhelyezhető. Az eszköz elhelyezése, valamint eltávolítása érdekében az Rtv. szerinti titkos információgyűjtés folytatható.

Emberölési ügyekben ritkán alkalmazott eszköz. Például a bérgyilkossal magánlakásban történő találkozó és tárgyalás során történtek rögzíthetők.

2.6.3.3.4. A küldemény titkos megismerése

A küldemény titkos megismerése során a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv bírói engedéllyel postai küldeményt vagy egyéb zárt küldeményt titokban felbonthat, annak tartalmát megismerheti, ellenőrizheti és rögzítheti.

A küldemény-ellenőrzés szintén ritkán alkalmazott leplezett eszköz. Például a 2000-es évek elején felbujtásra elkövetett emberölés elkövetőjét a felbujtó szinte napjainkig csomag küldésével segítette a bv. intézetben, küldött neki pénzt, és töltötte fel a telefonkártyáját, természetesen nem a saját nevében, de a küldemény ellenőrzése során a köztük lévő kapcsolat igazolható volt.

2.6.3.3.5. A lehallgatás

A lehallgatás során a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv bírói engedéllyel elektronikus hírközlési szolgáltatás keretében elektronikus hírközlő hálózat vagy eszköz útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikáció tartalmát titokban megismerheti és rögzítheti.

A robbanásszerű technikai fejlődéssel az egyik legkedveltebb és leggyakrabban alkalmazott leplezett eszközzé vált. Ez természetesen az emberölési ügyekre is igaz, segítséget nyújthat magányos elkövető megismerésében, értelmi, érzelmi, pszichés rendszere, aktuális élethelyzete, kapcsolatrendszere feltérképezésében.

Sokkal hasznosabb lehet a lehallgatás a többes elkövetésnél, főleg egy akcióban vagy az után, egy kihallgatás vagy egyéb rendőrségi lépés, nyomozási cselekmény után, az ezek által kiváltott reakciók megismerésére, a bizonyítékok eltüntetésére vagy hollétére, a védekezési taktikára vonatkozó információk megszerzésére.

A telefonon történő közlésekből tudomást szerezhetünk a végrehajtott, a tervezett vagy más befejezett bűncselekmény elkövetésének körülményeiről, az elkövetők köréről, a jogtalanul elvett vagyontárgy hollétéről. Felderíthetővé válik a háttérben maradó szellemi irányító, az esetleges tippadó. A tervezett bűncselekmény esetén a közlések kielemezése alkalmas arra, hogy megelőzzük a végrehajtást, megszervezzük a sértett védelmét.

Természetesen azzal is tisztában kell lenni, hogy mint egyéb bűncselekményeknél is, az igazán kvalifikált elkövetők ismerik a lehallgatás lehetőségét, telefont nem használnak, vagy csak egy alkalommal, és utána megsemmisítik, illetve telefonon nem beszélnek a bűncselekménnyel összefüggő dolgokról.

2.6.4. Egyéb, a felderítés során alkalmazható megoldások

2.6.4.1. Adatszerző tevékenység: adatkérés, feltételes adatkérés, adatgyűjtés és egyéb adatszerző tevékenység

2.6.4.1.1. Adatkérés

A büntetőeljárás törvény *adatszerző tevékenységre vonatkozó Hetedik Fejezete* a korábbi büntetőeljárás törvényben a nyomozó hatóság egyéb adatszerző tevékenységére vonatkozó, valamint a büntetőeljárás során eljáró szervekre irányadó ágazati jogszabályokban szabályozott adatgyűjtő, adatkerő tevékenységeket építi be és dolgozza át *adatkérés és adatgyűjtés* néven.

A büntetőeljárás során a bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság és az előkészítő eljárás során eljáró szerv bármely szervtől, jogi személytől vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezettől kérheti büntetőeljárással összefüggésbe hozható, a szervezet birtokában lévő adat vagy irat átadását, illetve tájékoztatás adását.

Garanciális okokból a törvény úgy rendelkezik, hogy az ügyészség kivételével az előkészítő eljárást folytató szervek, illetve a nyomozás során a nyomozó hatóság meghatározott adatkezelőktől kizárólag az ügyészség engedélyével kérhetnek adatszolgáltatást (például az adóhatóságtól, a vámhatóságtól, az elektronikus hírközlési szolgáltatótól).

Az adatkérés keretében adatszolgáltatás kérhető például

1. az adóhatóságtól;
2. a vámhatóságtól;
3. a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény 4. § r) pontjában meghatározott igazgatási szervtől;
4. az elektronikus hírközlési szolgáltatótól;
5. a postai szolgáltatótól, illetve a postai közreműködői tevékenységet végző személytől vagy szervezettől;
6. a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak vagy biztosítási titoknak minősülő adatot kezelő szervtől, ilyen adatra vonatkozóan;
7. az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvényben meghatározott egészségügyi és személyes adatot kezelő szervezettől, ilyen adatra vonatkozóan;
8. a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 28. §-a és 28/A §-a alapján vezetett nyilvántartásból;
9. a polgárok személyi, lakcím- és értesítési cím adatait tartalmazó nyilvántartásból;
10. az útiokmány-nyilvántartásból;
11. a bűnügyi nyilvántartási rendszerből, illetve a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásából;
12. a szabálysértési nyilvántartási rendszerből;
13. a központi idegenrendészeti nyilvántartásból;
14. a menekültügyi nyilvántartásból;
15. a körözési nyilvántartási rendszerből;

16. a határrendészeti adatállományból;
17. a közúti közlekedési nyilvántartásból;
18. a vasúti járművekkel, a légi járművekkel, illetve a gépi meghajtású úszólétesítményekkel kapcsolatos nyilvántartásokból;
19. a cégnyilvántartásból;
20. az ingatlan-nyilvántartásból;
21. az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásából;
22. a hitelbiztosítéki nyilvántartásból;
23. a házassági és élettársi vagyoni jogi szerződések országos nyilvántartásából;
24. a lőfegyverek központi nyilvántartásából;
25. az autópályák, autótutak és főutak használatának megtett úttal arányos díjáról szóló törvény szerinti adatbázisból;
26. a központi közlekedési közgazgatási és ellenőrzési bírságnilvántartásból.

Emberölés felderítése esetén elsősorban a távközlési szervezetektől, pénzintézetektől, egészségügyi intézményektől beszerzett adatokra lehet szükség, amelyek banktitoknak, üzleti titoknak, orvosi titoknak minősülnek. Kiemelkedő jelentőséggel bír a telefon-híváslisták, IMEI-, IMSI-, valamint a tartózkodási hely megállapításához szükséges úgynevezett toronyadatok beszerzése.

2.6.4.1.2. *Feltételes adatkérés*

A törvény bevezet egy új jogintézményt, a *feltételes adatkérést*, amely az adatkérésnek egy külön nevesített, speciális esete, és lehetővé teszi, hogy az ügyészség, illetve az ügyészség engedélyével a nyomozó hatóság és a rendőrségnek az előkészítő eljárás során eljáró szervei meghatározott adatkezelő szervektől egy *jövőbeni feltétel bekövetkezése esetére adatokat kérhessenek*.

2.6.4.1.3. *Adatgyűjtés*

Az adatkéréssel ellentétben az *adatgyűjtés* során eljáró szerv aktív, saját tevékenységével biztosítja az adatok megszerzését.

Az adatszerző tevékenységre a törvény nemcsak a nyomozás során biztosít lehetőséget, hanem az ügyészség adatkérés és adatgyűjtést folytathat meghatározott célból a bírósági eljárásban is. Az ügyészség a vádemelést követően kizárólag a bizonyítási indítványai megtétele, a bizonyítási eszköz felkutatása és biztosítása érdekében végezheti az adatszerző tevékenységet.

Adatgyűjtéssel az ügyészség, a nyomozó hatóság és az előkészítő eljárást folytató szervek olyan kevésbé formalizált tevékenységet folytathatnak, amelynek *célja elsősorban a bűncselekmény gyanújának megállapítása, illetve annak tisztázása, hogy vannak-e bizonyítási eszközök, és azok hol találhatók*.

Az adatszerző tevékenységről szóló részben, az *egyéb adatszerző tevékenység alcím* alatt találhatók azok az eljárási cselekmények, amelyek önmagukban is összetettebb jogintézménynek tekinthetők, így például a *körözésre és a szaktanácsadó közreműködésére* vonatkozó szabályok.

2.6.4.1.4. Egyéb adatszerző tevékenység

Az *egyéb adatszerző tevékenység* alcím alatt található az az eljárási cselekmények, amelyek önmagukban is összetettebb jogintézménynek tekinthetők, így például a *körözésre*, a *különböző nyilvántartások igénybevételére* és a *szaktanácsadó közreműködésére* vonatkozó szabályok.

2.7. Technikai adatgyűjtő eszközök

Olyan technikai adatgyűjtő eszközök, berendezések, amelyek hang, illetve kép rögzítésére, sugárzására, továbbítására, illetve jeladásra vagy vételére alkalmasak, illetve más krimináltechnikai eszközök.

Emberölési ügyekben az eljárás megindulásakor a helyszíni szemlén természetes a magas szintű tudományos ismereteken alapuló kriminalisztikai eszközök alkalmazása a bűncselekmény nyomainak rögzítésére.

A krimináltechnika, illetve a technikai eszközök alkalmazása azonban az eljárás későbbi szakaszaiban is jelen van. A kihallgatások során az elszólások, kvázi beismerések, értékelhető utalások utólagos kiértékelése céljából nagy szerepe lehet egyes *meghallgatások*, *párbeszédek* hanganyaga, esetleg képi anyaga rögzítésének. Ugyanakkor például a gyanúsított ujjnyomának vagy éppen DNS-mintájának leplezett módon történő beszerzése is elképzelhetetlen ezen eszközök alkalmazása nélkül.

2.7.1. Technikai bemérés

Látókörbe került potenciális elkövetőkkel szemben emberölések nyomozásakor sokszor bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazását (lehallgatást) célszerű kezdeményezni. Amennyiben nem ismert az elkövető telefonszáma, meg kell szervezni az általa használt mobiltelefon bemérését. A bemérés egy egyszerű technikai eszközzel történik, amely alapján meg lehet tudni a telefon és a kártya IMSI-, illetve IMEI-kódját, valamint a telefonszámot.

A bemérés sikeres végrehajtásához rejtett figyelést kell szervezni azért, hogy feltérképezzék a célszemély mozgási útvonalait, tartózkodási helyét annak érdekében, hogy a bemérést végző apparátus a szükséges technikai eszközökkel a helyszínen megjelenve sikeres mérést tudjon végezni.

3. A III. évezred kihívásai a kábítószer-bűnözés elleni küzdelemben

3.1. Bevezetés

A kábítószer-kereskedelem nemcsak hazánkat, hanem az egész világot érintő probléma. A kábítószer rendkívül addiktív anyag, amely tönkreteszi emberek millióinak életét. A kábítószer-kereskedelem látenciája magas, hiszen olyan bűncselekményről beszélünk, amelynek jogi értelemben nincs sértettje, így jellemzően akkor jut elkövetett bűncselekmény a hatóságok tudomására, ha a nyomozó szervek, valamilyen „titkosan” végrehajtott információgyűjtést végeznek. Ez történhet az előkészítő eljárás, a büntetőeljárás, illetve a titkos információgyűjtés során. A kábítószer-kereskedelem sokszor szorosan kötődik a szervezett bűnözői körökhöz, hiszen ez az elkövetési forma az egyik legelterjedtebb a szervezett bűnözés terén, de amely elkövetői csoportnak nem ez a fő profilja, ott is megjelenhet a kábítószer fogyasztói szinten.

Az ilyen szervezett bűnözői csoportokból azonban legtöbbször csak a rendőrséggel titkosan együttműködő személyek segítségével tudnak a hatóságok információt vagy bűncselekmények bizonyítékául szolgáló egyéb eszközt megszerezni.

Napjainkra újra felértékelődni látszik a humán hírszerzés fontossága. Korábban a nyomozó hatóságok csak ilyen úton tudtak információkhoz jutni, mivel nem voltak olyan infokommunikációs hálózatok, mint jelen korunkban. Később megjelentek – a technika fejlődésével – a különböző kommunikációs hálózatok, mint például a mobiltelefon vagy az internet. Ezeket az eszközöket kezdetben könnyű volt megfigyelni, és rengeteg hasznos információt ki lehetett nyerni a segítséggel, ami háttérbe szorította a humán hírszerzést.

Azonban a technika fejlődése kezdi a visszajára fordítani ezt az előnyt, hiszen napjainkban nagyon sok a titkosított hálózat, illetve a különböző híradások hatására már mindenki tudatában van annak, hogy a felderítő szervezeteknek lehetőségük van a telefonvonalak lehallgatására vagy az interneten folytatott kommunikáció megfigyelésére, ezért igyekeznek ezen eszközök használatának az elkerülésére vagy a már említett titkosítások kihasználására.

Ezért, illetve az új jogi szabályozásnak (új büntetőeljárási törvény) köszönhetően a felderítő szervek ismét visszatérnek az emberi információszerzés alkalmazásához.

3.2. A kábítószerekről általánosságban

Az emberiség történelmében ősidők óta jelen vannak az olyan, a természetben megtalálható anyagok, amelyeket az ember közérzetének javítására, a fájdalom, fáradtsága leküzdésére vagy csak pusztán örömszerzés céljából fogyaszt. Koronként, illetve kultúránként is eltérő volt ezen szerek használatának célja, elfogadottsága. Már időszámításunk előtt fogyasztottak kábítószert, amelynek különböző szerepet tulajdonítottak. Voltak, akik a természetfeletti való spirituális kapcsolatba lépés módjaként tekintettek rá, voltak, akik gyógyulást reméltek tőle, voltak, akik a jókedv miatt fogyasztották. Az ópiummák ismerete és használata a történelem előtti időkől

ered, és végigkíséri az emberiség kultúrtörténetét. Lehetetlen megállapítani, ki és mikor jött rá arra, hogy a mákfejek bemszűrésével ópiumot lehet előállítani, de minden jel arra mutat, hogy ezt először Kis-Ázsiában alkalmazták.

A sumérok már 5000 évvel ezelőtt használták az ópiumot, és adták át ismereteiket az őket követő népeknek; az Assurbanasztól folytatott ásatások során feltárt és a világ legrégebbi gyógyszer-könyvének tekinthető agyagtáblák valószínűsítik, hogy az Asszír Birodalomban széles körben használták gyógyszerként az ópiumot, és innen terjedt tovább Egyiptomba, Perzsiába, Görögországba és más közeli és távoli országokba. A középkor legjelentősebb kábítószeres egyetemes az ópium volt, amelynek legnagyobb importőrének Kína azonosítható. Később, a XIX. században Kína és az Egyesült Királyság között zajlott az első és a második ópiumháború. Mivel már akkor felismerték a fogyasztást követő kellemes hatás mellett a társulást, mind a pszichikumra, mind a fizikumra gyakorolt negatív hatását, már a középkorban is volt törekvés a betiltására.

Manapság többszázfajta szert ismerünk, amelyekről tudott, hogy kábító hatásuk van az emberi szervezetre. Azonban ezek közül csak azokat tekintjük jogilag kábítószernek, amelyeket nemzetközi egyezmények annak nyilvánítanak. A világ legtöbb országa egyetért azzal, hogy melyek azok az anyagok, amelyek fogyasztása olyan káros hatással lehet az emberi szervezetre, hogy azok fogyasztását, kereskedelmét, előállítását jogi eszközökkel kell szabályozni.

3.3. A kábítószeres és a bűnüldözés kapcsolata

A 21. században a világon szinte sehol sem lehet korlátozás nélkül kábítószeres fogyasztani. Azonban egyre több országban, szigorú szabályozás mellett, lehetőség nyílik a marihuána fogyasztására, termesztésre és viszonteladására is (például Hollandiában, Spanyolországban vagy az Amerikai Egyesült Államok egyes tagállamaiban). Ma Magyarországon mindenféle kábítószeres minősített anyag, vegyület fogyasztása, azzal történő kereskedelem, annak előállítása tilos, és büntetőjogi szankciót von maga után.

A kilencvenes éveket megelőzően Magyarországon elsősorban különféle gyógyszerek, nyugtatók, vegyi anyagok „szolgálták” ki a bódulat iránti igényt. A gyógyszerekhez, nyugtatókhoz való illegális hozzájutáshoz kötődő elkövetési mód az orvosi vények hamisítása (magánokirat-hamisítás) rendkívüli mértékben terjedt el ebben az időben. A különböző bódultságot okozó szerek használata és az ehhez kötődő szervezett bűnözés egyik megjelenési formája volt az opiátfüggők igényeit kiszolgálni hivatott mákszármazékok illegális előállítása és kereskedelme. Ilyen anyagok voltak az úgynevezett „metszett mák” (a zöld mákgubót még lábba állva vékonyan megmetszték, és a kicsorgó, majd megszáradó nedvet lekaparták, kiszárították, porrá törték és a heroinhoz hasonlóan injektálták) és a máktea. A fenti szerek és azok fogyasztásának formái, valamint a hozzájuk kötődő illegális tevékenység a kilencvenes évek elejére alábbhagyott, bűnügyi relevanciáját elvesztette a klasszikus kábítószer-bűnözéssel szemben tekintettel arra, hogy utóbbi jelenségnek társadalomra veszélyessége nagyságrendekkel meghaladja a fentiekben leírtakat.

A klasszikus kábítószeres kereskedelme, terjesztése a kilencvenes évek elejétől vált bűnügyi-leg kézzelfogható problémává Magyarországon, és ettől az időszaktól beszélhetünk klasszikus kábítószer-bűnözésről. Kezdetben a cannabisszármazékok, LSD-tartalmú bélyegek és ezzel párhuzamosan a heroin terjesztésével kapcsolatban indultak büntetőeljárások. Az LSD-tartalmú bélyegek illegális kereskedelmének háttérbe szorulásával (a kilencvenes évek vége) egy időben terjedtek el a hazai kábítószerpiacon az amfetaminszármazékok, mint például az ecstasy tabletták

és speed por. Magyarországon a kokainfogyasztás és -kereskedelem mértéke az elmúlt évtizedekben jelentősen nem változott, korábban is, és napjainkban is egy bizonyos réteg fogyasztja.

A nemzetközi kábítószer-kereskedelem vonatkozásában Magyarország tranzitországnak számít. Elsősorban a hazánkon áthúzódó úgynevezett balkáni útvonalhoz kötődő heroincsempészség és ehhez kapcsolódó belföldi terjesztés mutatja a klasszikus szervezett bűnözés jegyeit. Ezt a tevékenységet török és koszovói albán etnikai, családi és vérségi alapon szerveződő csoportok irányítják. Tevékenységüket 15–20 éve kialakult és rögzült munkamegosztás, konspiráció jellemzi. Hozzájuk kapcsolódnak a balkáni útvonalon elhelyezkedő országok állampolgárai alkotta segítő, támogató depóztató (depóztatás: jelentős mennyiségű kábítószer hosszabb-rövidebb ideig raktározása), szállító, az elkövetés logisztikai feltételeit (logisztikai feltételek: depólakás, szállítóeszköz, idegenrendészeti háttérhez bejelentett lakcím, befogadó nyilatkozat, cégháttér, cégtelephely, telephely, telefonok, ügyvédi és egyéb támogató kapcsolatok) biztosító személyek. Az ilyen jellegű bűnszervezetek szerveződésére a laza, sejtyszerű, horizontális struktúra a jellemző. Ennél a körnél tapasztaljuk az államhatalmi és közigazgatási szervekbe történt behatolásra irányuló folyamatos törekvést. Igyekeznek személyes és legális üzleti kapcsolatot kialakítani politikai körökhöz kapcsolódó személyekkel. Gyakran előfordul, hogy tevékenységük végrehajtásába megpróbálják a rendvédelmi szervek aktív, illetve már nem aktív tagjait is bevonni. Ez a támogatás elsősorban a kábítószer-szállítmányok országhatáron történő akadálymentes átvittetésében, elfogások, lefoglalások követő büntetőeljárások eredményességét befolyásoló intézkedések sorozatában nyilvánulhat meg.

Az utóbbi évek tapasztalata, hogy a balkáni útvonalon tevékenykedő elkövetői körök részt vesznek szintetikus kábítószer csempészetében, terjesztésében és előállításában, illetve a kábítószer előállításához szükséges prekursorok laboratóriumokba történő szállításában is.

A szintetikus kábítószer a kilencvenes évek közepétől terjedtek el egész Európában. Ezek a kábítószer 2004-ig jellemzően Nyugat-Európából – különösen Hollandiából – kerültek a hazai piacokra. Az amfetaminszármazékok magyarországi előállításával összefüggésben folyamatosan merültek fel információk. Ezek két esetben nyertek megerősítést, az egyik ilyen eset volt az 1993 őszen egy budapesti gyógyszergyárban kialakított kisebb kapacitású amfetaminlabor, ahonnan az engedélyezett mennyiségen felül előállított amfetamin az illegális piacra jutott, illetve az 1994-ben Biatorbágyon felszámolt kábítószerlabor, ahol elsősorban a skandináv piacra szánt amfetamint állítottak elő. A szintetikus kábítószer bűnügyi vonalán tapasztalható elkövetői szerveződés foka a közelmúltig nem érte el a heroincsempészet és -terjesztés vonalán tapasztalt mértéket. A szintetikus drogok terjesztésére szakosodott elkövetői körök néhány millió forint tőkével, saját szervezésben, elsősorban személygépkocsival Hollandiába utaztak, ott magyar, szerb és holland személyektől – relatíve olcsó áron például 50 eurocent/tbl. – beszerezték a szintetikus kábítószert, amelyet gépkocsiban csempészték be az országba. Ezt elsősorban budapesti centrummal rendelkező, saját terjesztői hálózaton keresztül 2–3 lépcsőben juttatták el a fogyasztókhoz. A fogyasztás színhelye jellemzően a fiatal felnőttek által látogatott zenés szórakozóhelyek.

Az utóbbi 1–1,5 év tapasztalata, hogy a szintetikus kábítószer csempészésében és terjesztésében közreműködő elkövetői kör szervezettsége, konspiráltsága növekszik, stabil magyar származású elkövetői körök alakultak ki, és a szervezeten belül a munkamegosztás is tovább differenciálódott. Az elmúlt évek tapasztalata – amely jelenség összefügghet a határok átjárhatóságával –, hogy a vidéki nagyvárosok szervezett bűnözői körei is bekapcsolódtak a szintetikus kábítószer saját szervezésű, Hollandiából történő beszerzésébe, és már nincs meg a Budapest-centrikusság.

A Nyugat-Európából beáramló szintetikus kábítószeres csempészetéhez gyakran kapcsolódik cannabisszármazék (marihuána, hasisgyanta) és „csekélyebb mennyiségű” kokain illegális behozatala is, amely a fenti terjesztői hálózaton keresztül jut el a fogyasztói réteghez. A hazánkban történt jelentősebb kokainlefooglalások adatai azt mutatják, hogy Magyarország e szer vonatkozásában elsősorban – annak rendkívül magas ára miatt – tranzitszerepet játszik a fekete-tengeri kikötők és a nyugat-európai piac között.

Kokain vonatkozásában elsősorban az úgynevezett „futárkijárlások” révén jutott Magyarország jelentős szerephez. Az elmúlt évek ilyen típusú ügyei alapján kijelenthetjük, hogy elsősorban nigériai származású férfiak személyes kapcsolatot alakítanak ki magyar állampolgárságú nőkkel és azok ismerőseivel, akik maguk működnek közre futárként, vagy a hierarchiában feljebb lépve további futárokat szerveznek be (mint a piramisjáték esetében). A magyar származású futárok a bűnszervezet által biztosított anyagi eszközökből Dél-Amerikába utaznak, ott felveszik (nyelés vagy egyéb rejtési módon) a kokaint, és azt Nyugat-Európa valamely államába csempészik, ahol azt a nigériai szervezőknek vagy azok bűntársainak átadják, majd a magyar futár hazautazik. A fentiek alapján Magyarországra – jellemzően – nem érkezik ezen az úton kábítószer.

A rendelkezésre álló adatok szerint a cannabisszármazékok a fenti útvonalon kívül a volt Jugoszlávia utódállamaiból is jelentős mértékben áramlanak be hazánkba. Említést érdemel a marihuána hazai előállítás is. Kezdetben (kilencvenes évek) az illegális szabadföldi termesztés volt a meghatározó, majd az internet elterjedésével hozzáférhetővé váltak azon technológiai leírások és berendezések, eszközök, amelyek segítségével zárt helyen, az időjárástól és a természetes tenyészidőtől függetlenül lehetséges folyamatosan jó minőségű kábítószer termeszteni.

A kábítószer-fogyasztás a társadalom minden rétegét érintő probléma, fogyasztói lehetnek hajléktalanok, köztisztviselők, diákok, politikusok, szegények, gazdagok egyaránt. Az illegális kábítószer-használat a világ minden táján hatalmas méreteket ölt, és ez alól Magyarország sem kivétel. 2015-ös adatok szerint a megkérdezett 9–10. évfolyamos diákok 26,8%-a fogyasztott már életében valamilyen drogot. A fiúk 25,9%-a, a lányoknak pedig 27,6%-a fogyasztott már valamilyen kábítószerrel élete során. Csaknem minden ötödik diák próbált már tiltott szert, minden hatodik vett be gyógyszert orvosi javaslat nélkül, és minden tizedik kipróbált már valamilyen, a piacon újonnan megjelenő dizájn drogot. A kutatási adatok alapján a 18–64 éves népességben minden tizedik (9,9%), a 18–34 éves fiatal felnőtt populációban csaknem minden ötödik személy (17,7%) fogyasztott az élete során valamilyen drogot.

A regisztrált bűncselekmények adataiból készített táblázat (1. táblázat) jól mutatja mindazon változásokat, amelyek az elmúlt tíz évben jellemezték a kábítószerrel elkövetett bűncselekmények elleni harc eredményességét.

A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények statisztikája az Országos Bírósági Hivatal (OBH) statisztikái alapján az alábbiak szerint alakult 2018-ban, a jogerős ítéletek vonatkozásában:

2018-ban 5397 személyt ítélték el jogerősen, a következő kábítószerrel elkövetett bűncselekmények miatt:

- kábítószer-kereskedelem (176–177. §): 1381 fő;
- kábítószer birtoklása (178–180. §): 3974 fő;
- kóros szenvedélykeltés (181. §): 30 fő;
- kábítószer készítésének elősegítése (182. §): 5 fő;
- kábítószer-prekurzorral visszaélés (183. §): 7 fő.

A 2018. évben jogerősen elítélt 5397 személlyel szemben az alábbi büntetések, illetve intézkedések kiszabására került sor:

- szabadságvesztés: 1342 fő;
- közérdekű munka: 824 fő;
- pénzbüntetés: 953 fő;
- megrovás intézkedés: 16 fő;
- próbára bocsátás intézkedés: 439 fő;
- pártfogó felügyelet elrendelése büntetés/intézkedés mellett: 205 fő.

1. táblázat: Kábítószeres bűncselekmények

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1978. évi IV. törvény szerint	Visszaélés kábítószerrel	5 662	5 931	5 173	5 206	3 149	805	188	54	100	7
	Visszaélés új pszichoaktív anyaggal			3	88	54	37	7	0	3	0
	Összesen	5 662	5 931	5 176	5 294	3 203	842	195	54	103	7
2012. évi C. törvény szerint	Kábítószer birtoklása				147	2 590	4 560	5 255	5 830	7 282	5 987
	Kábítószer-kereskedelem				30	279	405	459	611	671	532
	Visszaélés új pszichoaktív anyaggal				10	290	525	434	411	480	514
	Összesen				187	3 159	5 490	6 148	6 852	8 432	7 033
Kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények összesen		5 662	5 931	5 176	5 481	6 362	6 332	6 343	6 906	8 535	7 040

Forrás: ENYÜBS

3.4. A kábítószer-kereskedelem mint jövedelmező üzletág

A kábítószeres árák fajtanként nagyon eltérő lehet.

A Nemzeti Drog Fókuszpont 2017 elején rövid felmérést végzett a drogambulanciák kliensei körében a kábítószeres utcai árakról, amelyeket az alábbi, 2. táblázat foglalja össze.

A bűncselekmény nevében nem véletlen a „kereskedelem” szó. Konkrét kereskedelemről beszélünk, akárcsak a legális kereskedelmi tevékenységek során, azzal a különbséggel, hogy ez a kereskedelem büntetőjogi felelősségre vonást von maga után. Ugyanúgy érvényesül a kereslet-kínálat elve, különféle fogyasztói piacokat fednek le, vannak új, régi és visszatérő trendek, vízi, szárazföldi, légi tranzitútvonalak. A kábítószeres termeszóktól, illetve előállítóktól, általában 4–5 személyen keresztül jutnak el a végfelhasználóhoz. A kábítószeres elosztása a többszintű értékesítés vagy networkmarketing (hálózati kereskedelem) értékesítési forma alapján történik.

2. táblázat: Kábítószeres utcai ára, 2017

Szertípus	Leggyakoribb ár
Hasis (gr)	3 000
Marihuána (gr)	2 500
Heroin (gr)	12 000
Kokain (gr)	20 000
Amfetamin (gr)	3 000
Ecstasy (1 tabletta)	1 500
LSD (1 adag)	5 000
MDPV (gr)	4 000
Pentedron (gr)	3 000
Biofü/Spice (gr)	1 500

Forrás: https://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/EMCDDA_jelentes_2018_HU.pdf

Mint minden kereskedelmi tevékenységnek, a kábítószer-kereskedelemnek is van egy nagyon fontos tulajdonsága: szervezést igényel. Szervezést igényel az előállítása (kábitószer-prekurzorok beszerzése, szállítása, szüretelés megszervezése, lebonyolítása, laboratórium összeállítása, üzemeltetése, minőség ellenőrzése, csomagolás), a szállítása (szállítóeszközben történő elrejtés, szállító személy kiválasztása, megbízása, a szállítmány biztosítása, hivatalos személyek megvesztegetése), depóztatás (raktárhely, depólakás bérlete, strómanok megbízása stb.), értékesítés (dílerek, fogyasztók). Az egyik legfontosabb szervezést igénylő feladat, hogy a kommunikációt hogyan, mi módon lehet megoldani (írásban, telefonon, személyesen, máson keresztül, interneten, különböző védett vonalon keresztül), hiszen anélkül nem lehet kereskedni.

A kábítószer-kereskedelmi tevékenység során minden résztvevő igyekszik a legtöbb haszonra szert tenni. A kábítószer-kereskedelmi tevékenység során a bűnözők igyekeznek olyan rendszert kiépíteni maguk körül, amellyel a legnagyobb konspirációban, a legkisebb kockázattal végezhetik tevékenységüket. Ennek a rendszernek a kiismerése, megfigyelése, leleplezése és az onnan történő információ, valamint bizonyítékszerzés a felderítő szervek elsődleges célja, hiszen csak így lehet eredményesen fellépni a kábítószer-bűnözéssel szemben.

A kábítószer-bűnözés elleni fellépés a rendőrség részéről olyan összehangolt csapatmunkát igénylő, hosszadalmas és komplex folyamat, amelynek feladata a kábítószer-kereskedők személyének, bűnös kapcsolatainak és kereskedelmi mechanizmusainak feltérképezése, majd a beszerzett adatok, információk alapján a legrövidebb időn belül a terhelő bizonyítékok beszerzése és a bűnelkövetők elfogása, valamint a bűnösségük kétséget kizáró bizonyítása.

A rendőrség hosszú évtizedek óta használ a bűncselekmények felderítése érdekében olyan titkosszolgálati eszközöket, amelyekkel feltérképezi a szervezetek működését, és bizonyítékokat szerez be az eredményes büntetőeljárásokhoz. Ezt azonban a bűnözők is tudják, és mindent megtesznek ezek kiküszöbölése érdekében (például virágnyelvet használnak, kerülnek a telefonos kommunikációt stb.).

3.5. Jogi szabályozás

A jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 2013. július 1-jén lépett hatályba, amivel a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényt helyezte hatá-

lyon kívül. Ez azért lehet fontos, mert az előző szabályozás a kábítószerrel visszaélés kifejezést használta, így a 2013. július 1. előtt indult ügyekben ezzel a megnevezéssel találkozhatunk.

A Btk. az alábbiak szerint rendelkezik a kábítószer-kereskedelem büntettét elkövetőről.

3.5.1. Kábítószer-kereskedelem

„176. § (1) Aki kábítószerrel kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) bűnszövetségben,

b) hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva vagy

c) a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal létesítményében követik el.

(3) A büntetés öt évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt jelentős mennyiségű kábítószerrel követik el.

(4) Az (1)–(3) bekezdés szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekmény elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(5) Aki csekély mennyiségű kábítószerrel kínál vagy átad,

a) az (1) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt két évig,

b) a (2) bekezdés b) és c) pontjában meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) Aki

a) az (1) vagy a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, három évig,

b) a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

177. § (1) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki

a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek kábítószerrel kínál, átad,

b) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy felhasználásával kábítószerrel forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik,

c) oktatási, köznevelési, gyermekjóléti vagy gyermekvédelmi feladatok ellátására rendelt épület területén, illetve annak közvetlen környezetében kábítószerrel

ca) kínál, átad,

cb) forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, büntett miatt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) jelentős mennyiségű kábítószerrel,

b) bűnszövetségben,

c) hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva követik el.

(3) Az (1)–(2) bekezdés szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekmény elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(4) Aki az (1) bekezdés a) vagy ca) pontjában meghatározott bűncselekményt csekély mennyiségű kábítószerrel követi el, egy évtől öt évig, hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva történő elkövetés esetén két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) Aki az (1) vagy a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetésére irányuló előkészületet követ el, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A hatályos Btk. törvényszövegéből jól látható, hogy az igencsak komoly – akár életfogytig tartó szabadságvesztés – büntetési tételekkel fenyegeti a kábítószer-kereskedőket. Ennek ellenére a kábítószer-kereskedelemmel foglalkozó bűnözők mégis vállalják a kockázatot. A Nemzeti Drog Fókuszpont felmérése alapján meghatározott grammonkénti piaci árat vegyük alapul, és számoljunk 1 kilogramm marihuánával, amely térfogatra egy átlagos méretű nejlonszatyorban elfér. Ennek a marihuánának a piaci értéke kettőmillió-ötszázezer forint. Most számoljuk ki ugyanezt kokainnal! 1 kilogramm kokain térfogata egy átlagos téglával körülbelül megegyezik, azonban ebben az esetben a piaci érték húszmillió forint.

Természetesen a fenti eszmefuttatás elméleti jellegű, de segít megérteni, hogy a kábítószeresek esetében milyen kis mennyiségben milyen hatalmas összegek összpontosulhatnak, és mivel töretlen a kereslet a kábítószeresek iránt, mindig jó üzleti lehetőség ígéretét kínálja.

A kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatosan négyféle elkövetési magatartás jelenik meg. A *kínálás*, amely más számára történő eredménytelen felhívást jelent a fogyasztásra. Az *átadás*, amely a kábítószernek ingyenesen vagy visszerhesen, egy meghatározott személy részére történő birtokba adása. A *forgalomba hozatal*, amely ingyenesen vagy visszerhesen több személy részére történő hozzáférhetővé tétel, illetve a *kereskedés*, a folyamatos jellegű adás-vétel rendszeres anyagi haszonszerzésre történő törekvéssel. A tényállásból tehát jól látszik, hogy nem csak a szoros értelemben vett kereskedést bünteti a jogalkotó, valamint az is, hogy az elkövetés módja, helye, illetve a kábítószer mennyisége is minősítő körülményként jelenik meg.¹

„(4) Az (1)–(3) bekezdés szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekmény elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(6) Aki

a) az (1) vagy a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, három évig,

b) a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”²

Az előbb felsorolt elkövetési magatartásokhoz történő anyagi eszköz szolgáltatása is bűncselekménynek minősül, valamint a hatodik bekezdésben úgy rendelkezik, hogy az ezekre irányuló előkészület is büntetendő.

3.5.2. Kábítószer-birtoklás:

„178. § (1) Aki kábítószerrel természet, előállít, megszerez, tart, az ország területére behoz, onnan kivisz, vagy azon átszállít, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Az (1)–(2) bekezdés szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekmény elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(4) Aki az (1)–(2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetésére irányuló előkészületet követ el, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”³

¹ Blaskó Béla et al.: *Büntetőjog. Különös rész I.* Budapest, Rejtjel, 2018.

² 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 176. § (4) és (6) bek.

³ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 178. § (1), (3), (4) bek.

Mint azt a kereskedelemnél is láthattuk, ez a bűncselekmény is több elkövetési magatartást rendel büntetni, illetve az anyagi eszköz-szolgáltatás és előkészület is megjelenik mint büntetendő magatartás. A *termesztés* olyan növények termesztése, amelyek kábítószer-alapanyagul szolgálnak. Itt fontos megemlíteni, hogy a bűncselekmény befejezett, ha a növények már fejlődésben vannak, illetve előkészületnek minősül a magvak beszerzése. Az *előállítás* alatt minden olyan műveletet értünk, amely nem termesztés, és annak során kábítószer keletkezik. A *tartás* közvetlen birtoklás, elévülése mindaddig nem veszi kezdetét, ameddig az elkövető a jogellenes állapotot fenntartja. A *behozatal*, *kivitel*, *átszállítás* tranzitjellegű tevékenységek. A *fogyasztás* pedig a saját szervezetbe történő juttatás, amelynek módszere az elkövetés szempontjából közömbös.⁴

„180. § (1) Nem büntethető, aki csekély mennyiségű kábítószer saját használatra termeszt, előállít, megszerez vagy tart, illetve aki kábítószer fogyaszt, ha a bűncselekmény elkövetését beismeri, és az elsőfokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben, kábítószer-használatot kezelő más ellátásban részesült, vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson vett részt.

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazható, ha a bűncselekmény elkövetését megelőzően két éven belül
a) az elkövetővel szemben a vádemelést azért halasztották el, illetve a nyomozást vagy az eljárást azért függesztették fel, mert vállalta a kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben, kábítószer-használatot kezelő más ellátáson vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson való részvételt, vagy
b) az elkövető büntetőjogi felelősségét kábítószer-kereskedelem vagy kábítószer birtoklása miatt megállapították.

(3) A 178. § (1) és (5)–(6) bekezdés, illetve a 179. § (1)–(2) és (6) bekezdés esetén – ha az (1) bekezdés nem alkalmazható – a büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az elkövető a vádemelésig lehetővé teszi a kábítószer értékesítő személy kilétének megállapítását.”⁵

Fontos kiemelni az úgynevezett elterelés jogintézményét. Ez lehetőséget ad arra, hogy a kisebb súlyú fogyasztói típusú kábítószeres bűncselekmény elkövetése esetén, beismerő vallomás tétele után, hat hónapos kezelésen vegyen részt a terhelt, amelyet az elsőfokú ítélet meghozataláig okirattal igazolnia kell.

2013. július 1-jétől itt is változás állt be, ugyanis addig ezt az elkövető korlátlanul igénybe vehette, azonban ettől kezdve csak kétevenként élhet ezen lehetőségével. A harmadik bekezdés korlátlan enyhítést ajánl az ilyen típusú bűncselekmény elkövetőjének, ha megnevezi, kitől származik a nála talált kábítószer.

3.5.3. Kábítószer készítésének elősegítése

„182. § (1) Aki kábítószer termesztése vagy előállítása céljából ehhez szükséges anyagot, berendezést vagy felszerelést

a) készít, megszerez, az ország területére behoz, onnan kivisz, azon átszállít, átad,

b) forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁶

⁴ Blaskó et al. (2018): i. m.

⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 180. § (1), (2), (3) bek.

⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 182. §.

A Büntető Törvénykönyv 182. §-a a kábítószer termesztéséhez, előállításához szükséges anyagok, eszközök, berendezések, felszerelések biztosítását kívánja jogi keretek közé szorítani, ezzel megelőzve a kábítószer előállítását, termesztését. Kábítószer készítésének elősegítése csak azokkal az anyagokkal követhető el, amelyek (még) nem szerepelnek a közösségi listákon, mint például a napjainkban jelentős problémát okozó MAPA (metil-alfa-fenil-acetoacetát), amelyet az amfetamin, illetve a metamfetamin előállításához használnak. Idesorolható a cannabis magja is, amely a hatályos jogszabályok értelmében nem minősül kábítószernek, de fenti rendelkezés alapján bűncselekménynek minősül a tartása, termesztése, forgalomba hozatala.

3.5.4. Kábítószer-prekursorral⁷ visszaélés

„183. § (1) Aki az Európai Unió jogi aktusában meghatározott kábítószer-prekuzort
a) engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve tart, forgalomba hoz, szállít, vagy azzal közvetítő tevékenységet végez,
b) úgy szerez meg, hogy evégből valótlán tartalmú nyilatkozatot tesz, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
(2) Aki az Európai Unió jogi aktusában meghatározott kábítószer-prekursor forgalomba hozatalával, szállításával, vagy az azzal végzett közvetítő tevékenységgel összefüggő értesítési kötelezettséget megszegi, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁸

Kábítószer-prekursorok azok az anyagok, amelyekből különféle kábítószeres állíthatók elő, illetve azok alapanyagául szolgálnak. Ezen anyagok kezelése is szigorú szabályozást igényel, hiszen a könnyű hozzájutás ezekhez a termékekhez az előállítás megkönnyítését szolgálná. Kábítószerprekursorral-visszaélés bűncselekménye csak olyan anyagokkal követhető el, amelyek a már korábban hivatkozott közösségi listákon szerepelnek.

3.5.5. Új pszichoaktív anyaggal visszaélés

Az új pszichoaktív anyag fogalmát az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról szóló 2005. évi XCV. törvény 1. § 37. pontjában találhatjuk meg.

„Olyan, a forgalomban újonnan megjelent, gyógyászati felhasználással nem rendelkező anyag vagy vegyületcsoport, amely a központi idegrendszer működésének befolyásolása révén alkalmas a tudatállapot, a viselkedés vagy az érzékelés módosítására, megváltoztatására, és ezért hasonló mértékű fenyegetést jelenthet a közegészségügyre, mint az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a New Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékén, az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a pszichotróp anyagokról szóló, Bécsben, az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékén, vagy az emberi felhasználásra kerülő gyógyszerekről szóló törvény mellékletében meghatározott

⁷ A 273/2004/EK rendelet 1. mellékletének 1. kategóriájában, illetve a 111/2005/EK rendelet Mellékletének 1. kategóriájában meghatározott anyag.

⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 183. §.

pszichotróp anyagok jegyzékein szereplő anyagok, és erre tekintettel azt az egészségügyért felelős miniszter rendeletében ilyen anyaggá minősítette.”⁹

Az új pszichoaktív szerek vagy dizájnerdrogok olyan tudatmódosító szerek, amelyeknek a hatása hasonló a már illegálisként számontartott drogokéhoz, de molekulaszervezetük eltér attól. Folyamatosan változó, ismeretlen kémiai anyagokról van szó, amelyek összetételét változtatják a büntetés elkerülése érdekében. Az ilyen anyagok nem kerülnek fel automatikusan a kábítószeres listájára, hanem létrehozta számukra egy ideiglenes listát (C-lista).

3.6. Magyarország és a kábítószer

A 2000-es években a kisebb cannabisültetvények voltak jellemzőek. Mindössze 158 olyan eset volt, amelyben cannabis termesztés miatt indult eljárás, azonban ezeknek csak 6%-ában fordult elő, hogy 100 tónél nagyobb lett volna az ültetvény. A szintetikus kábítószeres előállítás pedig még kisebb számokat mutat, mindössze két amfetamin előállító laboratóriumot számoltak fel.¹⁰

Ezen adatokból arra lehet következtetni, hogy a hazánkban megtalálható kábítószeres nagy része külföldről kerül be az országba.

3.6.1. Szállítási útvonalak

A nyomozó hatóság tapasztalata szerint a növényi cannabis jellemzően a Cseh Köztársaságból csempésszik vietnámi szervezett bűnözői csoportok, míg Hollandiából magyar elkövetők csempésszik Magyarország területére. A főleg nyugat-európai piacra szánt, jobb minőségű Skunk cannabis Albániából érkezik. A cseh eredetű növényi cannabis gyakran személyautókkal csempésszik, míg Albániából teherautókban elrejtve nagyobb mennyiségeket (250–400 kg) szállítanak.

A heroint továbbra is Afganisztánból, a klasszikus Balkán-útvonalon, Törökországon keresztül szállítják az országba. A szállítmányok nagy része az EU más országaiba kerül, és csak rendkívül kis mennyiség jut a hazai piacra. E szer vonatkozásában hazánk továbbra is tranzit-ország. A román és/vagy szerb határon át érkező heroint személy- és tehergépjárművek rejtett rekeszeiben csempésszik az országba.¹¹

A kokain származási helye, csempésszési útvonalai és módjai többféleképpen lehetnek: a gépjárműveken Európába belépő szállítmányok Spanyolországból és Hollandiából kerülnek Magyarországra. De továbbra is jellemző a közvetlenül Dél-Amerikából csomagokban és az úgynevezett „nyelős módszerrel” történő csempésszés.

A szintetikus kábítószeres (amfetamin és ecstasy) elsősorban Belgiumból és Hollandiából kerülnek az országba. Általában személygépjárműveken és buszokon csempésszik, mivel a schengeni határokon belül ez a legkevésbé kockázatos módszer.

⁹ 2005. évi XCV. törvény az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról 1. § 37.

¹⁰ https://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/EMCDDA_jelentes_2018_HU.pdf

¹¹ Lásd: https://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/EMCDDA_jelentes_2018_HU.pdf

Az új pszichoaktív szerek beszerzési forrása jellemzően Kína.¹² A kereskedők, de akár közvetlenül a fogyasztók is interneten keresztül rendelik meg és csomagküldő szolgáltatásokon keresztül szállítatják az országba. Nyomozati információk szerint azonban a nyersanyagok egy része Szlovákiából, Hollandiából és Spanyolországból érkezik Magyarországra.¹³

3.7. A kábítószer-bűnözés és a szervezett bűnözés

Hazánkban az Országos Rendőr-főkapitányság elemzései, nyílt büntetőeljárások adatai alapján két egymástól elkülönült forma jellemzi a kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatos csoportokat. Az első, nem egyes bűncselekménytípusok elkövetésére specializálódott, nemzetközi kiterjedéssel rendelkező, magasan szervezett csoportok, amelyeknél a kábítószer-kereskedelem nem az elsődleges jövedelemszerző forma, csak eseti jelleggel fektetnek kábítószerbe, hogy később az extra profitot legális üzleteikbe forgassák.¹⁴

A második típusba sorolható csoportok kifejezetten a kábítószer-kereskedelem miatt jönnek létre és működnek, az ebből származó jövedelem az elsődleges bevételi forrásuk, amely mellett csak járulékos bűncselekményeket követnek el. Mindkét kör esetében megállapítható, hogy nem magyar anyanyelvű személyek irányítják őket. Különösen jellemző ez a heroinkereskedelemre, amelyet törökök, koszovóiak, albánok és bolgárok hajtanak végre. Nagy populációval vannak jelen Budapesten, jellemzően családi, vérségi, etnikai alapon szerveződnek.¹⁵

Külön említést érdemel a vietnámi elkövetői kör, hiszen komplett hálózatot működtetnek, amelyet rendkívüli konspiráltság jellemez, ezért köreikbe fedett nyomozót bejuttatni vagy onnan együttműködőt bevonni szinte lehetetlen, ezért esetükben a technikai úton történő információgyűjtés, illetve a megfigyelés vezethet eredményre.

A szintetikus szerek esetében a külföldről az államhatáron történő gépkocsikban való csempészet a jellemző. A hazai elosztók általában szintén magyar állampolgárságú elosztókkal vannak kapcsolatban Hollandiában. Ezen külföldön tartózkodó elosztók nagy része is idehaza kezdte, majd bizonyos okok folytán külföldről folytatta ezen tevékenységét. Viszonylag nagy magyar kolónia található Hollandiában és Belgiumban. A kokain kereskedelme érdekében általában hazánkban tartózkodó nigériai férfiak személyes kapcsolatot alakítanak ki nőkkel, azok ismerőseivel, és őket használják fel futárkodás céljából.¹⁶

Összességében elmondható, hogy a heroinpiac szervezett, nagyon konspiráltan működő külföldi szervezetei humán eszközzel történő felderítése lehetetlen, ezért más eszközöket kell alkalmazni az ő tevékenységük felderítésére. A szintetikus kábítószerek és a kokain esetében, amelyek előfordulása sokkal jellemzőbb Magyarországon, azonban hatásos módszer lehet fedett nyomozó vagy együttműködő használata a szervezett bűnözői körbe való beépülés érdekében.¹⁷

¹² Lásd: https://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/EMCDDA_jelentes_2018_HU.pdf

¹³ Lásd: https://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/EMCDDA_jelentes_2018_HU.pdf

¹⁴ Jámbor Gellért: *A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata. Jogi Tanulmányok*, 18. (2016), 1. 139–152.

¹⁵ Jámbor (2016): i. m.

¹⁶ Jámbor (2016): i. m.

¹⁷ Jámbor (2016): i. m.

3.8. Az online kábítószerpiac

A szervezett bűnözés 21. századi színtere a virtuális drogpiacon folytatott illegális kereskedelem. A tiltott áruk, mint például a kábítószeres és fegyverek, gyakran értékesített árucikkek ezeken az online felületeken.

Amikor az online kábítószerpiacról beszélünk, különbséget kell tennünk a látható és a láthatatlan felületen folytatott kábítószer-kereskedelem között. A különbség a kettő között, hogy a láthatón az értékesítés nyomon követhető, mivel az interneten olyan tipikus keresőmotorokat használ, mint például a Google. A láthatatlan felületeken, mint a *dark net*, végzett értékesítéseket azonban nem lehet nyomon követni, mivel az adatok kódoltak. Az ott megjelenő résztvevők anonim online piacteret hoznak létre.

Az első online kábítószerpiac 2011-ben jött létre Silk Road néven, és 2014-ig működött. Később a Silk Road 2.0 váltotta fel, és ezt követte több hasonló felület is.

A legnépszerűbb árucikkek ezeken a felületeken a hagyományos kábítószeres és a vényköteles gyógyszerek. A Silk Road működését két meghatározó ismerv jellemzi, az egyik a Tor- (az IP-címek elrejtésére használt) szoftver, a másik pedig a bitcoin (a tranzakciók megkönnyítésére szolgál). Ezek segítségével sikerül elrejtetni az üzemeltetők azonosítóját és azt, hogy hol találhatóak ezek az üzemeltetők.

Az interneten vásárlók elmondják, hogy az online vásárolt szerek jobb minőségűek, és hogy nagyobb biztonságban érzik magukat, mint ha az utcán vásárolnának, ahol akár erőszakra is sor kerülhet.

A dírek a piachoz igazodnak, céljuk a kockázat minimalizálása és a nyereség maximalizálása. Az internet lehetővé teszi részükre a kockázatok csökkentését és a határok nélküli működést. Az online térrel létrejött egy új üzleti modell is, amelyben a közvetítők teljes mértékben kihagyhatók az értékesítési láncból.

Az egyetlen kockázatot az jelenti a dírek számára, hogy a kábítószeres nem online léteznek, azokat szállítani, depóztatni kell.

Az online kábítószer-kereskedelem felderítésének legnagyobb problémája, hogy még nem alakult ki megfelelő gyakorlat a különböző bűncselekmények online/offline kereskedelmének, a digitális bizonyítékok felhasználhatóságának vonatkozásában. Az illegálisan működő internetes piacok ellenőrzése és nyomon követése bonyolult, mivel a honlapokat könnyedén és gyorsan létre tudják hozni, el tudják távolítani.¹⁸

3.9. Felderítést meghatározó törvényi rendelkezések

A titkos, illetve leplezett eszközök alkalmazása a kábítószerrel elkövetett bűncselekmények felderítése során az eredményes büntetőeljárás lefolytatása érdekében elengedhetetlen.

A jogalkotó kötelessége, hogy a hatályos jogszabályok megfelelő módon szankcionálják a kábítószerrel történő elkövetési formákat, illetve jogi háttérrel biztosítsanak a nyomozó hatóságok hatékony fellépéséhez.

A felderítés az új büntetőeljárási törvény hatálybalépése után már nem csupán a titkos információgyűjtés során alkalmazott erők, eszközök, módszerek alkalmazását jelenti. Az előző bűn-

¹⁸ Agnima Alain Michel Lobognon – Deirdre Clune: *Jelentéstervezet a kiberbűnözés és a kábítószer-kereskedelem elleni küzdelemről*. Európai Parlament, Politikai Ügyek Bizottsága (2018. 08. 27.).

tetőeljárási törvény szerint ugyanis a nyomozó hatóság büntetőeljárásban való részvételét két szakaszra osztotta. A nyomozásra, amely során nem volt még gyanúsított az ügyben, ezért elsődlegesen az ő felkutatására, illetve a történetek rekonstruálására, bizonyítékok összegyűjtésére irányult a hatóság feladata. A második rész a vizsgálat volt, amely során már volt az ügyben gyanúsítható személy, így az eset büntetőjogi minősítése, illetve a vádemelésre alkalmassá tétele volt az elsődleges feladat.

A felderítést pedig a rendőrségi törvény által szabályozott módon hajtották végre titkos információgyűjtés keretében, valamint bizonyos esetekben a büntetőeljárás során titkos adatszerző tevékenység vagy egyéb adatszerző tevékenység keretében. Az új büntetőeljárási törvény azonban a nyomozást mint olyat megszüntette, és helyébe lépett a felderítés, illetve megmaradt a vizsgálat, amely funkcióját tekintve nem változott. Bekerült még az előkészítő eljárás, amely a felderítés része, és célja, hogy megállapítsák, bűncselekmény gyanúja fennáll-e. A rendőrségi törvény 2017. évi XCIII. számú törvény módosításával szintén jelentős változásokon esett át, főleg a titkos információgyűjtést szabályozó VII. fejezet vonatkozásában.

3.9.1. A titkos információgyűjtés céljai a 2018. július 1-jén hatályba lépő változtatások után

Alapvető különbség, hogy a titkos információgyűjtés céljai külön jelennek meg és nem fogalmi elemként. Ez a változás nem véletlen, hiszen az elérendő célok szinte teljesen megváltoztak. A titkos információgyűjtés elsődleges célja a bűncselekmények megelőzése; a többi nyolc cél speciális eseteket sorol fel, például megbízhatósági vizsgálat, körözési eljárás, személyi védelem ellátása, illetve a Védelmi Program előkészítése és végrehajtása során, személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatok, az Európai Unió tagállamaival vagy harmadik országgal a bűnüldöző szervek nemzetközi szerződés alapján folytatott együttműködés keretében, bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása során igénybe vett technikai eszköz vagy adat elhelyezése, valamint eltávolítása érdekében, fedett nyomozó, illetve a valódi céljának leplezésével működő szervezet védelme érdekében, illetve a rendőrséggel titkosan együttműködő személy védelme, bevonása és ellenőrzése érdekében.

3.9.2. Az új büntetőeljárás-jog szemléletváltása

Az új büntetőeljárás-jog hatálybalépésével testet öltött egy szemléletváltás, amely a büntetőeljárás-jog minden területét érintette, így a kábítószer-kereskedelem felderítésének mechanizmusában is komoly változást hozott. A legmarkánsabb változásról Nyeste Péter az alábbiakat írja:

„A nyár elején elfogadott büntetőeljárási törvényünk elvei és eljárásai rendkívüli hasonlóságot mutatnak az első büntetőeljárási törvényünkkel, és szakítanak a második világháborút követően kialakult szovjet mintájú büntetőeljárási és bűnüldözési eszköztárral, eljárásrenddel.

Az új büntetőeljárási törvény a konkrét bűncselekmények felderítése és bizonyítása érdekében folytatható titkos információgyűjtést a jelenlegi ágazati jogszabályokból teljes mértékben integrálja a büntetőeljárási törvénybe. Az új törvény szellemisége felszámolja a párhuzamos, büntetőeljáráson kívüli és büntetőeljárás keretében folytatott »titkos eszközök« szabályozását, és ezzel az eltérő törvényekben, különböző megfogalmazású szövegezéssel szereplő tevékenységekből adódó gyakorlati,

jogalkalmazási problémákat, akadályokat háríthat el. Megszűnik a titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés kettőssége a konkrét bűncselekményekre vonatkozó információk feldolgozása során, és ezzel a bizonyítékok elvesztésének lehetősége jelentős mértékben lecsökkenhet. A jelenlegi meghatározások helyett bevezeti a leplezett eszközök fogalmát, amely alatt olyan, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó különleges tevékenységet ért, amelyet az erre feljogosított szervek az érintett tudta nélkül végeznek. Ezzel az egységes fogalom bevezetésével a törvény a titkos információgyűjtést és titkos adatszerzést már nem tekinti elkülönült eljárási folyamatként.¹⁹

3.9.2.1. Az előkészítő eljárás

Az előkészítő eljárás célja megállapítani, hogy bűncselekmény gyanúja fennáll-e. Alapvetően három esetben lehet elrendelni. Hivatalból szerzett tudomás, feljelentés elutasítását követően az abban szereplő információk alapján és titkos információgyűjtés során keletkezett információk alapján. Az előkészítő eljárás során csupán tizenegy leplezett eszköz használatára van lehetősége a hatóságnak, hiszen ebben az eljárásban nem beszélhetünk még bűncselekményről, annak gyanújáról, mert pontosan ennek megállapítása a cél. Előkészítő eljárás során a felderítő szerv tagja titkosan együttműködő személyt vehet igénybe, az eljárás célját leplezve információt gyűjthet, ellenőrizhet, rejtett figyelést, fedett nyomozót alkalmazhat, adatkérést folytathat, valamint lehetőség van mind az öt bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazására. Az álvásárlás három fajtája közül csak a mintavásárlást alkalmazhatja.²⁰

3.9.2.2. Leplezett eszközök

A leplezett eszközök büntetőeljárásba való beépítése hatalmas változásokat hozott a büntetőeljárási törvényt illetően. A leplezett eszközöket az arra feljogosított szervek olyan módon alkalmazzák, hogy azok a külvilág számára rejtve maradjanak, azokat a bűnözők ne fedezhessék fel, így azon személy vagy személyek abban a hamis tudatban tevékenykedhetnek, hogy nincsenek a hatóság látókörében.

A törvény a leplezett eszközöket három szinten csoportosítja, hogy differenciálja azokat aszerint, hogy milyen súlyosan korlátozzák az érintett személy alapvető jogait.

3.10. A kábítószer-kereskedelem elleni harcban alkalmazott eszközök, módszerek

A kábítószer-kereskedelem elleni harc két leghatékonyabb módja a rendőrséggel titkosan együttműködő személy alkalmazása, valamint a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása. A kábítószer-bűnözéssel összefüggésben a sértett hiánya, valamint a szervezett bűnözői körök konspirációra való törekvései elengedhetlenné teszik a rendőrséggel együttműködő személyek alkalmazását. A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények kapcsán nagy jelen-

¹⁹ Nyeste Péter: [A leplezett eszközök hatékonysága](#). *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XIX. Pécs, 2017. 155–163.

²⁰ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.) 239–241. §.

tősséggel bír ezen személyek foglalkoztatása, azonban életük, testi épségük szem előtt tartása a legfontosabb. Az általuk szolgáltatott információk büntetőeljárásban történő felhasználása csak nagyon indokolt esetben megengedett, akkor is csak elemzett és ellenőrzött formában.

Az *álvásárlás* és a *fedett nyomozó alkalmazása* szintén hatékonyan segítheti a kábítószerrel elkövetett bűncselekmények felderítését. Az álvásárlás gyűjtőfogalom magába foglalja a *min-tavásárlást*, amely során a fedett nyomozó bűncselekménnyel összefüggésbe hozható dolgot vagy szolgáltatást vásárol meg leginkább annak céljából, hogy a bűncselekmény gyanúját meg lehessen állapítani.

A *bizalmi vásárlás* célja az, hogy az eladó bizalmát növelve bizonyítékokat szerezzünk be, és előkészítsük a színlelt vásárlást.²¹

A *színlelt vásárlás* pedig már kifejezetten az elkövető elfogására, a bizonyítási eszközök beszerzésére irányul. Az álvásárlás végrehajtására titkosan együttműködő személy vagy a leplezett eszköz folytatására feljogosított szerv tagja is igénybe vehető, ha fedett nyomozó nem, vagy csak jelentős késedelemmel tudná azt végrehajtani.²²

Fedett nyomozó céljának eléréséhez szükséges időtartamra, de legfeljebb hat hónapra vehető igénybe, amely engedély meghosszabbítható alkalmanként hat hónappal, ha az engedélyezés feltételei továbbra is fennállnak. A fedett nyomozó nem követhet el más életének szándékos kioltásával járó, illetve maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okozó bűncselekményt. Más bűncselekmény elkövetésére nem bírhat rá, és nem terelhet súlyosabb bűncselekmény elkövetése felé.²³

A kábítószer-bűnözés felderítése során alkalmazott figyelés komoly kihívást jelent a nyomozó hatóságok számára. A figyelés megkezdése előtt fel kell mérni az elkövető személyek körét, az eddigi információink szerint felmerült átadási helyeket és metódusokat, a figyelésben részt vevő állományt el kell látni a rendelkezésünkre álló információkkal, a figyelés alá vont személyek fényképeivel. Tudni kell, hogy az utcai árusítás során a dílerek rendkívül nagy körültekintéssel, fokozott konspirációval járnak el. Előfordul, hogy kábítószer átadása csak egy pillanat műve, egy rövid kézfogás, és a kábítószer már át is adták. Gyakori, hogy a kábítószer-terjesztő a gépkocsiból árusít, a kocsit egy percre megáll, valaki kiad vagy kiejt valamit, és már megy is tovább. Amennyiben a kábítószer-árusítás meghatározott és jól behatárolt helyen folyik, célszerűbb a területet állóponthoz figyellel megfigyelni, vagy az állóponthoz és mozgó figyelés kombinációjával végrehajtani a feladatot. Ezeket az adatokat már előzetesen be kell szerezni.

Az ellenőrzött szállítás végrehajtásakor a felderítést végző szervek, nemzetközi együttműködés keretében, folyamatos és fokozott ellenőrzés mellett, figyelik az elkövetők mozgását, viselkedését, miközben azok a bűncselekmény tárgyi bizonyítékát képező kábítószer az országba behozzák, kiviszik, vagy csak átszállítják Magyarország területén. Ezáltal a lehető legszélesebb körben felderíthetővé válik a szervezett bűnözési kör.

Az ellenőrzött szállítások esetében az érintett államok a büntetőjogi igényükről lemondanak annak érdekében, hogy a teljes hálózat felderíthető legyen, és így velük szemben a büntetőjogi eszközeivel eljárassanak. A kábítószer-bűnözés elleni nemzetközi küzdelem egyik legjobban bejáratott és legtöbbet alkalmazott módszere.

²¹ Be. 221. §.

²² Be. 221. §.

²³ Be. 223. § és 224. §.

3.10.1. A bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása a kábítószer-kereskedelem elleni harcban az új büntetőeljárási törvény hatálybalépése után

A kábítószerrel való kereskedelem folyamatos tevékenység, és mindig ugyanazokból az alapmechanizmusokból áll, de a megvalósítás változhat. Mindig meg kell termelni/termeszteni a kábítószer, azt mindig el kell szállítani, mindig adagolni kell, mindig értékesíteni kell. A bírói engedélyhez kötött titkosszolgálati eszközöket az új büntetőeljárási törvény előtt leginkább arra használták a hatóságok, hogy azok segítségével jobban kiismerjék a bűnözői köröket, tevékenységüket, kapcsolatrendszerüket, a bűnös tevékenységük mechanizmusait, ismétlődő, visszatérő elemeit, és ezen információk és más forrásból beszerzett információk együttes elemzésével és értékelésével általában a „legfájóbb” ponton igyekeztek lecsapni. Ez az esetek nagy részében egy nagyobb kábítószer-szállítmány volt, amely anyagi problémát jelentett a bűnözőknek, gyakran belső feszültségeket generált, és rövidebb-hosszabb időre olyan rést ütött a konspiráción, amelyet kihasználva további eljárási cselekményeket lehetett végrehajtani, és így pusztítani, bomlasztani lehetett a kereskedelmi kapcsolatokat, egymással függőségi, üzleti viszonyban lévő tagokat.

Miután a realizálás megtörtént, és nyílt büntetőeljárás indult, az élet nem állt meg, hiszen olyan úr keletkezett a kínálati oldalon, amely kitöltésének igényét a kereslet teremtette meg, így érkezett a következő kereskedő függetlenül attól, hogy melyik szinten vonták ki a „kereskedőt a gazdasági életből”.

Az új büntetőeljárás hatálybalépésével egy csapásra megváltozott a felderítés iránya és terjedelme. Míg a korábbi szabályozás alapján a „fej” volt a cél, a jelen szabályozás lehetővé teszi, hogy egészen a fogyasztói szinttől elkezdve a legfelsőbb szintekig terjeszkedhet a nyomozás.

A városi kapitányságok a fogyasztók és a közvetlen eladók felderítésével, míg a megyei rendőr-főkapitányságok felderítői a megyei szintű terjesztői hálózatokkal, az országos hatáskörű szervek az országos, illetve a határokon átvéelő kábítószer-kereskedelemmel foglalkozhatnak.

A titkosszolgálati eszközök, kiváltképpen a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök továbbá azzal a lehetőséggel is bírnak, hogy a bizonyítást nagymértékben elősegítsék, és az eljárás alá vont tevékenységéről, az általa elkövetett bűncselekmény pontos minősítéséről képet kaphassunk.

Mindezekon felül támadás éri a kábítószer terjesztői és fogyasztói oldalát egyaránt, ami több üzenetet hordoz magában. Egy fogyasztó is lehet lehallgatás „áldozata”. A gyakorlat kialakulásával, ha sok fogyasztó tesz vallomást, megszűnik a kábítószer-kereskedő és fogyasztó közötti cinkos, bűnös, becsületbeli kötődés. Elrettentő erővel bír, hogy a titkosszolgálati eszközök senkit sem kímélnek.

Negatívum azonban, hogy a feltárt módszereket és lehetőségeket követően az eljárás részei tanulnak abból, hogy hol hibáztak, és olyan platformokra helyezik a kommunikációjukat, a szervezést, amelyek nem, vagy csak nagyon nehezen ellenőrizhetők a hatóságok részéről. De ebben az esetben is olyan lépésre kényszerülnek, amelyeket kényszerből hoznak meg, és minél több kényszeres lépést kell beiktatni a védekezésbe, annál nagyobb lesz a támadási felület.

Azonban az elkövető hiába tér rá olyan kommunikációs csatornákra, amelyek ellenőrzésére a hatóság nem képes, abban az esetben is csak a lehallgatás lehetőségétől esett el a hatóság, még mindig módja van a titkos kutatásra, hely titkos megfigyelésére, ahol konkrétan a bűncselekmény elkövetője figyelhető meg. Ebben az esetben ugyan nem detektálható, hogy a telefonon vagy interneten folyó kommunikáció során a vonal másik végén kik vannak, azonban a személyes egyeztetések a megfigyelt helyeken – a lehallgatással ellentétben – megismerhetők.

3.10.2. A bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök eredményei mint bizonyítékok

Az, hogy mi minősül bizonyítéknak, sok mindentől függ. Általánosságban elmondható, hogy a kábítószer-kereskedelem felderítése során a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásával begyűjtött bizonyítékok inkább közvetett bizonyítékok, mint közvetlenek. Ezalatt azt értjük, hogy amennyiben egy lehallgatási anyagban bizonyítékként fel kívánunk használni tíz közleményt, amelyben konspirálva, virágnyelven tíz alkalommal tíz különböző személy vásárol kábítószert, azonban a lehallgatási anyag alapján egyik fogyasztó sem tesz terhelő vallomást, valamint a birtokukban sem kutatnak fel kábítószert, és vérükben, vizeletükben már nem mutatható ki kábítószer-fogyasztásból származó anyag vagy vegyület, a lehallgatás fent leírt tartalmú anyaga nem bizonyítja a diler kábítószer-kereskedő magatartását akkor sem, ha nála csekély mennyiségű kábítószer megtalálható.

A leggyakrabban alkalmazott bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz a lehallgatás, és az esetek legnagyobb részében a lehallgatási anyagokból használnak fel bizonyítékot. A postai küldemények ellenőrzésének gyakorlati problémáját a bizonyítékként történő felhasználása jelenti, hiszen nehezen beazonosítható a feladó személye.

3.10.3. Leplezett eszközökkel szerzett adatok kezelése

A leplezett eszközök engedélyezéséről, végrehajtásáról, illetve annak eredményeiről gondoskodni kell, hogy ne kerülhessenek illetéktelen kezekbe. Ennek érdekében az ilyen adatokat a minősített adatok védelméről szóló törvény rendelkezései alapján minősítéssel lehet ellátni.²⁴

Azonban a büntetőeljárás törvény úgy rendelkezik, hogy ezen iratok az alkalmazás befejezéséig nem képezik az ügyiratok részét, ám befejezésüket követően el kell helyezni azokat a büntetőeljárás iratanyagai között.²⁵ A büntetőeljárás törvény úgy rendelkezik, hogy az ügyben érintett személyek – többek között a gyanúsított is – biztonsági tanúsítvány, titoktartási nyilatkozat és felhasználói engedély nélkül is megismerheti ezen iratokat, ha az ügyirat részei.²⁶

Fontos továbbá azt is megjegyezni, hogy a büntetőeljárás törvény szabályozza a fel nem használható adatok körét is. A törvény szerint a leplezett eszközök megszüntetését követő harminc napon belül törölni kell minden olyan személyes adatot, amely nem kapcsolódik a büntetőeljáráshoz vagy az eszköz alkalmazásával elérendő célhoz.²⁷

²⁴ Be. 247. §.

²⁵ Be. 249. §.

²⁶ Be. 105. § (1) bek.

²⁷ Be. 246. § (1) bek.

4. Koordinált nyomozás – A (vagyon elleni) sorozat-bűncselekmények felderítése

4.1. A sorozat-bűncselekmények

A koordinált nyomozásról szóló jegyzetünkben az országos koordinációkban folytatott eljárásokból levont és más nyomozások során felhasználható tapasztalatok megosztására törekedtünk. A jegyzet felderítőknek, nyomozóknak, vizsgálóknak szól, igyekeztünk, hogy az könnyen emészthető, gondolkodásra készítő legyen. Közérthetően, egyszerűen fogalmaztuk meg mindazt, amiből a gyakorlatban az egyedi ügytől a sorozat felderítéséig eljutunk. Ahol nem volt indokolt, kerültük a „tankönyvízü” megfogalmazást.

Sorozat-bűncselekmények kialakulásáról akkor beszélhetünk, amikor egy elkövető vagy elkövetői csoport három vagy annál több, általában azonos módszerrel, többnyire hasonló törvényi tényállás megállapítására alkalmas cselekményt követ el. A sorozatok elkövetőit az esetek legnagyobb hányadában anyagi haszonszerzés motiválja. Az ismertté vált bűncselekmények elenyésző hányadát a szexuális indíttatású vagy kábítószer terjesztésével kapcsolatos törvénysértések alkotják. Idesorolhatók még a hivatali, korrupciós bűncselekmények és a Magyarországon szerencsére ritkán előforduló élet elleni deliktumok. A jegyzet további részében az országos koordinációkban leggyakrabban megjelenő vagyon elleni sorozat-bűncselekmények felderítésével foglalkozunk, azonban az itt ismertetett lehetőségek más sorozatok felderítésében is hasznosíthatók. A leggyakoribb sorozat-bűncselekmény a lopás. Ezen belül a bűnügyi szakterület az alábbi besorolásra bontja a lopáscselekményeket: lakásbetörés, betöréses lopás, bolti lopás, gépjárműből lopás, gépkocsifeltörés, gépjárműlopás. Az úgynevezett „házasos” sorozatoknál gyakran figyelhető meg, hogy ugyanazon elkövetői kör ugyanazt a cselekményt szándékszik elkövetni, de a cselekmény végrehajtásának stádiuma, illetve a sértett kora alapján mégis más-más jogi megítélésű – csalás, lopás, kifosztás – lehet egy-egy befejezett cselekmény. Példa erre a „gyógypaplan” árusítására hivatkozva elkövetett bűncselekmény-sorozatok. Az elkövetők célja a sértett házába történő bejutást követően figyelemeltereléssel a lakásban kutatást végezni és az otthon tartott megtakarítást eltulajdonítani. A cselekmény Btk.¹ szerinti minősítése és megítélése egyrészt attól függ, hogy a sértett figyelmét sikerül-e elterelni. Ha igen, akkor lopás, ha nem, akkor az olcsó, de „gyógypaplanként” jóval drágábban árusított tárgy eladása révén csalás valósul meg, míg, ha a sértett kora miatt nem képes védekezés kifejtésére, és úgy tulajdonítják el a megtakarítást, kifosztást állapítanak meg. A házalasos módszerrel elkövetett bűncselekmények esetében ezért célszerű mind a háromféle törvényi tényállás vizsgálata.

¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.).

4.2. A sorozatok felismerése

A helyszíni szemléken rögzített nyomok, az elkövetési módszerek, a digitális adatok értékelése, az elvitt tárgyak az elkövető vagy elkövetők azonosságára mutathatnak. Ilyen megállapításra juthatunk sok adat, információ elemzéséből: a bűncselekmény helyszíne, betörésnél a behatolás módja, az elkövető helyszíni tevékenysége, az időszak, a digitális információk, szakértői vélemények stb.

A sorozatjellegű bűncselekmények sajátossága, hogy az elkövetők a már bevált, korábbi elkövetésnél működő módszereket ismétlik. A legtöbb esetben egy-egy elkövető ragaszkodik az elkövetési eszközéhez, nem egy esetben ugyanazt a ruházatot, cipőt, kesztyűt viseli, ugyanazt a fogót, feszítőt, vágóeszközt használja.

A trükkös csalások, kifosztások elkövetőinél szintén megfigyelhető, hogy a már kidolgozott és bevált legendától nem igazán térnek el. Ezek az ismérvek nagymértékben meg tudják könnyíteni a sorozatok azonosítását, majd felderítését.

Az elkövetőknél kialakul bizonyos rutin, amelynek hatására hanyagabbakká válhatnak, ezért hibákat követhetnek el. A felderítés, bizonyítás egyedi ügyként kezelve nagyon nehézkes, sok esetben a nyomszegénység miatt szinte lehetetlen is.

A bűnözők a bűncselekmény megvalósítása során, rájuk jellemző módon lenyomatot hagynak az elkövetés helyszínén. Az összes hasonló lenyomattal rendelkező bűncselekményt megvizsgálva jellegzetes minta rajzolódhat ki, amelyet viszonylag könnyen észre lehet(ne) venni. Azért csak „lehetne”, mert az elkövetőknél tapasztalható rutinból adódó hibák a bűnügyeket feldolgozó kollégáknál is megjelennek, és ez – közvetett módon – megnehezíti a sorozatok észlelését.

Melyek is ezek a hibák?

Az ügy tényállása sok esetben hiányos, nem rögzítik megfelelően. A kriminalisztika hét alapkérdéséből öt kérdésre – legtöbbször – tudjuk a választ, de a tényállásból sok esetben még ez sem derül ki, vagy csak nagyon szűkre szabottan. Tudható, hogy *mi* történt, a bűncselekményt meg tudjuk határozni. Behatárolható, hogy *mikor* történt az elkövetés; ha nem is lehet a felfedezésekor pontosan meghatározni, de az, hogy milyen időintervallumban történhetett, meghatározható. Láthatjuk, hogy *hol* történt. Többnyire csak a közlekedési eszközökön elkövetett bűncselekmények esetén fordulhat elő, hogy a helyszín két lehetséges pont között van valahol. Felismerhetjük, *hogyan* történt, még akkor is, ha a pontos végrehajtást csak az eljárás során szakértő bevonásával tudjuk majd meghatározni. Tudjuk, hogy *miért* történt. Az ok meghatározása az életellenes bűncselekményeknél jelenthet problémát, azonban a legritkább esetben fordul elő sorozatban ilyen bűncselekmény. Többnyire a *ki* és a *kivel* kérdésre nem tudjuk a választ, ezeket kell felderítenünk.

A Robotzsaruban rögzített ügyekbe tekintve nagyon sok esetben nem kapunk választ az előzőleg felvázolt kérdésekre. A legjellemzőbb, hogy a Robotzsaru felhasználója a program által „generált” tényállást fogadja el, jobb esetben minimálisan kiegészítve azt. Egy-két perc ráfordítással olyan tényállásokat is lehetne írni, amelyek már tartalmaznák azokat a plusz információkat, amelyekre keresve a sorozatok megtalálhatók, azonosíthatók lehetnének.

Nem elég leírni azt, hogy a tettes ismeretlen, ha ennél többet is tudunk. Trükkös csalás, kifosztás, lopás, de akár rablás esetén is a sértett látta az elkövetőt vagy elkövetőket. Példának okáért a tényállás tartalmazhatja azt is, hogy két ismeretlen nő vagy ismeretlen férfi, vagy magyarul nem beszélő férfi volt az elkövető. Érezhető, hogy mennyivel több információ jelenik meg a tényállásban, mint ha csak azt írjuk, hogy a tettes vagy tettesek ismeretlenek.

A trükkös módszerrel elkövetett bűncselekmények esetében a sértett elmondásából ismert a legenda, amire hivatkozva az elkövetők bejutottak a bűncselekmény helyszínére. Például a sértett elmondta, hogy papírgyűjtésre hivatkozva jutottak be, és terelték el a sértett figyelmét. Csak két ismerv – két ismeretlen nő és papírgyűjtésre hivatkozva – tényállásban történő szerepeltetése megkönnyíthette volna a Somogy megye által nyomozott sorozat-bűncselekmény egyedeinek felismerését az ország különböző megyéiben.

Az sem elhanyagolható, hogy egy-egy ilyen tényállás rögzítése mindenkit meg tud kímélni a sokszor felesleges megkeresésektől. Többször tapasztalható, hogy olyan kérések is érkeznek a rendőri szervekhez, amelyekre a választ a Robotzsaruból is le lehet válogatni.

Közművekre, szolgáltatókra hivatkozva több trükkös elkövetői kör ténykedik az ország területén, de mindnek megvan a saját – legapróbb részletekre is kiterjedő – kidolgozott legendája. Az elkövetők túlfizetésre, mérőóra-ellenőrzésre vagy -javításra hivatkozva terelték el a sértett figyelmét, ezek más-más elkövetői kört jelenthetnek. A korábbi sorozatok felderítése során megállapítható volt, hogy a legenda szövegét, mint egy színész a szerepét, tanulják be, nem improvizálnak, nem változtatnak rajta.

A Debreceni Rendőrkapitányság által felderített sorozatnál az elkövető két éven keresztül minden esetben 1800 Ft túlfizetésre hivatkozott. A sértettek több mint 30 feljelentésben ugyanezt a legendát említették.

A tényállás megfogalmazása látszólag apróságnak tűnik, de sokszor ezen múlik, hogy felfedezhető legyen a sorozatjelleg, az összetartozó ügyek. Odafigyeléssel, egy kicsit precízebb megfogalmazással nagyon sok munkát spórolhatunk meg más kollégáknak, de magunknak is. Egy jól megfogalmazott tényállás később a gyanúsításnál, szakértő kirendelésénél, előterjesztésnél sok időt spórolhat meg.

A szakvélemények ugyan bekerülnek az ügybe, de a leírt megállapítások sok esetben nem tükröződnek vissza a tényállásokban. Egy roncsolásmentes zárnyitásnál a szakvélemény tartalmazza a nyitás módszerét, amely lehet zárfésű vagy föliaimpresszió stb. Roncsolásos módszernél is sok esetben van leírás az eszközre, mint például csőfogó, franciakulcs, állítható villáskulcs. A tényállásban feltüntetve az elkövetéshez használt eszközt megnövelhető annak az esélye, hogy a sorozat elemeit hamarabb azonosíthassuk.

Egy-egy helyszínen a zárszerkezeten maradt nyomokat össze lehet hasonlítani, csak tudni kell hozzá, hogy melyeket érdemes. Az eszköznyomoknak önmagukban látszólag nincs sok hasznuk, ha nincs hozzá egyéb nyom. De ha nincs is meg a nyomot hagyó eszköz, az azonos eszköztől származó nyomok összehasonlíthatók, és a sorozatban már találhatunk olyan másik ügyet, amely már tartalmaz más olyan rögzített nyomot, amely elegendő lesz a bizonyításhoz. Ilyen lehet a kamerafelvétel, ujjlenyomat, füllenyomat, lábbelinyom, DNS, vagy akár az elkövetőnél vagy orgazdánál fellelt eltulajdonított tárgy. A Szolnoki Rendőrkapitányság hengerzártörés módszerével elkövetett lakásbetörés-sorozata esetében is ezt a módszert választottuk. Az egyedi ügyekből 40 rendbeli sorozat vált ismertté Magyarországon, és 70 rendbeli bűncselekményt vizsgálnak az osztrák társszervek.

Havonta egy alkalommal az ügyben bekövetkezett változásokat át kell vezetni, ha rendelkezésre állnak plusz információk, akkor azokat mind a tényállás leírásában, mind az ügy adataiban módosítani szükséges!

A sorozat-bűncselekmények felismerése, a sorozat tagjainak megtalálása érdekében a rendőrségen belül fejlesztették ki a Nova-Kajtár sorozatkereső alkalmazást, amely minden megyei rendőr-főkapitányságon hozzáférhető. A program a Modus Operandi kódszótáira alapozva a bűncselekmények elkövetésének legfőbb kriminalisztikai jellemzőit – behatolás, megszerzés,

végrehajtás – alapul véve matematikai halmazokba illeszti az egyes jellemzőket, és részhalmazok, metszetek formájában rendszerezi a cselekményeket. A kellő részletességgel feldolgozott bűncselekményi adatok sok halmazának közös metszete megmutatja azokat a bűncselekményeket, amelyek arra utalnak, hogy a közös metszetben lévők sorozatba illeszkednek. A részmetszetek pedig olyan bűncselekményeket tartalmaznak, amelyek sorozatba illeszthetőségét érdemes tovább vizsgálni. A program jelenleg még csak az első fejlesztési fázison van túl, de már így is több sorozatra világított rá. A végső cél egy félautomata, fél MI-vel (mesterséges intelligenciával) rendelkező alkalmazás elkészítése az elkövetkező 3–5 évben, amely már a szemle vagy panasz-felvételt követően jelzi, hogy az adott cselekmény sorozatba illeszkedik-e. Az MI elkészültéig a program használatánál a rendszerben való gondolkodási készséggel, kifinomult matematikai képességgel rendelkezők előnyt élveznek.

4.3. Leplezett eszközök

A sorozat-bűncselekmények felderítése, a bizonyítékok beszerzése is szükségessé teheti a büntetőeljárás során a leplezett eszközök alkalmazását szigorúan a jogszabályok adta lehetőségeken belül. A felderítés egyik jelentős munkafolyamata azoknak a személyeknek a feltérképezése, akik elkövetőként számításba jöhetnek. Lehet, hogy az elsődleges elemzés még nagyszámú személyt ad meg, de lehet, hogy azonnal közel visz a tetteshez.

Ahogy gyűlnek az információk, mint a költekezés, jármű- és telefonhasználat, közösségi médiában szereplés, a célszemély, célszemélyek kapcsolatai, jellemző elkövetési mód, orgazdával együttműködés, zálogházak használata stb., úgy szűkül a lehetséges elkövetői kör.

Ha kirajzolódott a célszemélyek köre, akkor már lehet alkalmazni a leplezett eszközöket.

Több munkát igényel, ha elkövetői csoportról beszélünk. A csoportról elkészített kapcsolat-ábrán kell bemutatni a csoporton belüli összefüggéseket.

A folyamatos feltérképezésnél kirajzolódik a vezetői szerep, a tagok feladata és tevékenysége. Meghatározhatók a szervezeten belüli viszonyok, az alá-főlé rendeltség, a „gyenge láncszem”. Előfordul, hogy titkos eljárás nélkül nem jutunk az elkövetőkhöz, nem tudjuk beszerezni a bizonyítékokat, így nem tudjuk felderíteni a bűncselekményt, vagy bizonyítani a lehetséges elkövető bűnösségét.

Alkalmazható lehetőségek a titkos információgyűjtés, illetve a büntetőeljárás során igénybe vett leplezett eszközök. A leplezett eszközök fogalmát a büntetőeljárásról szóló 2017. évi. XC. törvény (Be.) vezette be. A Be. lehetővé teszi, hogy a nyomozást megelőzően, de a büntetőeljárás keretein belül, előkészítő eljárás néven, a bűncselekmény gyanújának megállapítása vagy kizárása érdekében leplezett eszközöket is alkalmazzon a nyomozó hatóság. A leplezett eszközök alkalmazása a nyomozás mindkét szakaszában, így a felderítésben és a vizsgálat során is szükségessé válhat.

A leplezett eszközök hármas felosztásban vannak rendszerezve a Be.-ben. Bírói vagy ügyészi engedélyhez nem kötött (rejtett figyelés, megtevesztő információ közlése, titkosan együttműködő személy igénybevétele, sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapda alkalmazása); ügyészi (fizetési műveletek megfigyelése, feljogosított szerv a bűncselekmény elkövetőjével megállapodhat büntetőeljárás nem indítása vagy megszüntetése érdekében, sértett hozzájárulásával bizonyos bűncselekményeknél megfigyelés, álvásárlás, fedett nyomozó alkalmazása, fedőokirat, fedőintézmény, fedőadat felhasználása); vagy bírói engedélyhez kötött (információs

rendszer titkos megfigyelése, titkos kutatás, hely titkos megfigyelése, postai küldemény, zárt küldemény titkos felbontása, lehallgatás).

4.3.1. Lehallgatás

A Be. 236. §-a (2) bekezdésének *f*) pontja szerint lehallgatás esetén az ügyészi indítványnak az elektronikus hírközlési szolgáltatás vagy az eszköz, illetve az információs rendszer egyértelmű azonosítására szolgáló adatokat is tartalmaznia kell. Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 157. §-a (2) bekezdésének *f*) pontja szerint az elektronikus hírközlési szolgáltató – egyebek között – a szolgáltatás igénybevételekor használt készülék egyedi azonosítóját (IMEI) is kezeli. Az egyedi azonosítóval ellátott készülékhez több kapcsolási szám is tartozhat, ezért a Be. 236. §-ának alkalmazásában az ügyészi indítvány és a bírói engedély a készülék kapcsolási számára, illetve egyedi azonosítójára (IMEI) is kiterjedhet.

Fontos információ lehet az IMEI-szám és a hozzá kapcsolható IMSI-számok (telefonszámok) a felderítést és a nyomozást végző hatóságok számára. A célszemély (az érintett) legtöbbször úgy taktikázik, hogy cserélgeti a telefonszámait, amelyet a meglévő (állandó) telefonkészülékébe helyez be. Előfordulhat, hogy a dualkártyás telefonkészülék esetén, úgynevezett „dobós” SIM-kártyát cserélget az elkövető az állandó telefonszáma mellett, és a „dobós” SIM-kártyán bonyolítja le a bűnös tevékenységét. Az elektronikus hírközlési szolgáltatás igénybevételekor az érintett által használt készülék egyedi azonosítóval (IMEI) rendelkezik. Ezzel ellentétben a keleti országokban gyártott mobiltelefonok azonos IMEI-számmal rendelkezhetnek, amely készülékeket az interneten keresztül bárki megrendelheti.

Így előfordulhat, hogy egy IMEI-szám van hozzárendelve több készülékhez, ezért megkereséssel célszerű élni az elektronikus hírközlő szolgáltatók felé annak megállapítása céljából, hogy a kérdéses IMEI-számú készülékhez milyen IMEI-számok (telefonszámok) tartoztak, így elkerülhető, hogy esetleg több ezer felhasználót vonjanak ellenőrzés alá az engedélyben megállapított időtartam alatt.

4.3.2. Bűnszervezet, bűnszövetség

A leplezett eszközök nagy számban történő alkalmazására a bűnözői csoportosulások felderítése során kerül sor. A vagyon elleni sorozat-bűncselekményeket jellemzően több személy együttesen követi el, akik a bűncselekmények elkövetésében előre megállapodnak, a végrehajtás előtt és alatt a feladatokat megosztják. Az ügyekben éppen ezért mindig vizsgálni kell a bűnszövetség, a bűnszervezet bizonyításának lehetőségeit. Tisztáznunk kell, hogy milyen csoporttal állunk szemben, és annak jogilag megfogalmazott ismérveit hogyan fogjuk tudni bizonyítani.

Bűnszövetség: kettő vagy több személy szervezett elkövetése vagy ebben való – elkövetés előtti – megállapodása, és legalább egy bűncselekmény elkövetését meg kell kísérelniük, és több bűncselekmény elkövetésére kell a tevékenységüknek irányulnia. Minősítő vagy súlyosbító körülményként értékelhető a Btk. Különös Részében meghatározottak szerint. A szándékosság a kritérium, a büntetési tétel nem, lehet rövid időre is szervezett elkövetés, nem feltétel a konspiráció.

Bűnszervezet: három vagy több személy (nem feltétel az azonos személyi összetétel a bűnszervezet fennállása alatt, nem kell, hogy a tényleges bűncselekményt legalább három fő kövesse el), több bűncselekmény elkövetését célozza anélkül, hogy minden egyes bűncselekmény

végrehajtásának részleteit is megszerveznék. Akkor is megállapítható a bűnszervezet, ha még egyetlen bűncselekményt (illetve annak előkészületét, kísérletét) sem követtek el. A bűnszervezet úgy is létrejöhet, hogy a tagok nem tudnak mindenki cselekményéről részletesen, a szervezet vezetője (vezetői) hangolja össze a csoportot. A bűnszervezetben történt elkövetés a Btk. Általános Részében büntetési tételt növelő minősítő körülmény. A bűnszervezet célja: ötévi vagy azt meghaladó bűncselekmények elkövetése, a tagoknak nem kell tisztában lenniük a büntetési tétellel, de azt tudniuk kell, hogy súlyos bűncselekmény elkövetése a cél. A bűnszervezet további jellemzői: a hosszabb időre tervezett hierarchikus szervezetben történő elkövetés, erős konspiráció (virágyelv, kódok, védett találkozási pontok használata) védő biztosítása és fizetése az elfogott tagoknak.

A hierarchikus felépítés a feladatok megoszlásából jól kikövetkeztethető. Jól felépített kihallgatástaktikával, illetve az elkövetéshez használt egyéb eszközök beszerzésének feltérképezésével (telefon, gépkocsi) a csoporton belüli alá-fölé rendeltség alátámasztható.

A konspiratív működéssel kapcsolatos bizonyításnál a legtöbb tanulmány a leplezett eszközök alkalmazásának nélkülözhetetlenségét jelöli meg, azonban a digitális adatok elemzése révén viszonylag könnyen kimutatható, hogy az elkövetők a konspiráció érdekében a sorozat elkövetése során cserélgetik a gépkocsikat, esetenként lopott rendszámot használnak, illetve az általuk használt telefonszámok nem a saját nevükre szólnak, azokat többször is cserélik, gyakran csak a bűncselekmények elkövetése során használják, más magáncélú kommunikációra nem veszik igénybe.

A fentiekből következik, hogy a leplezett eszközök alkalmazása fontos a sorozat-bűncselekmények felfedezésénél, de a bűnszervezet enélkül is bizonyítható.

4.3.3. Csapdák

A nem is olyan régmúltban a nyomozó hatóság előszeretettel alkalmazta a vegyi csapdákat. Jellemzően munkahelyi, öltözői lopássorozatok felderítése során alkalmazták.

Napjainkban érdemtelenül háttérbe szorult a megelőzésnek, felderítésnek ez a módja.

A jogszabályok most is lehetőséget biztosítanak az egészséget nem veszélyeztető vegyi csapdák büntetőeljárásbeli felhasználására. Amennyiben az elkövetőről, a lehetséges helyszínekről, az eltulajdonítható tárgyakról már rendelkezünk olyan információval, amely lehetővé teheti a csapda alkalmazását, éljünk vele! Úgy gondoljuk, hogy a sorozat-bűncselekmények – legyen ez akár lakásbetörés- vagy boltbetörés-sorozat – felderítésénél, a bizonyítékok beszerzésénél ezt, a jelenleg háttérbe szorult módszert alkalmazni kell. (Megjegyzés: mindenképp fontosnak tartjuk a jogi keretek között, hatósági felügyelettel történő csapdatelepítést, alkalmazást. Aggályosnak tartjuk, hogy az interneten bárki hozzáférhet „tolvajfogó szerekhez”, és azt bármely közösségben korlátlanul használhatja.)

A kriminalisztikai csapdának általában a tettenérés megszervezésében van szerepe. Alkalmas a bűncselekmény-sorozat megállítására, segítheti a felderítést, tettenéréshez vezethet, jelzést adhat egy bekövetkezendő cselekményről. Fontos krimináltechnikai eszköz, amelynek eredményét lehet dokumentálni.

Lehet nyomcsapda, tárgycsapda, elektronikus csapda, vegyszeres, személyi, kombinált csapda. A technikai és tárgycsapdákat akkor szükséges alkalmazni, amikor egy bizonyos meghatározott körből kerülhet ki az elkövető. Ilyenek lehetnek a munkahelyek, iskolák, egyéb közösségi terek. Nyomcsapdának alkalmas tárgyat kell választani, amely az eddigi elkövetésekre jellemző volt,

de egyben alkalmas nyomhordozónak is. A telepítő nyomozóknak arra kell ügyelniük, hogy a lehetséges elkövető érintkezzen a csapdával, s persze ne vigye magával. Előfordulhat, hogy a tárgycsapdát el kell vinnie az elkövetőnek, például amikor nyomkövető eszközzel ellátott gépjárművet „kínálunk fel” a gépjárműtulvajnak.

Napjainkban előtérbe helyezkednek az elektronikus csapdák. Videón, fotón rögzítik a bűncselekmény elkövetőit. Az elkövetés után a csapdaanyag azonosítható, bizonyítékként felhasználható legyen. Kevésbé alkalmazott a személyi csapda. A tettenérést nagyon körültekintően, megfelelő létszámú rendőri biztosítással kell végrehajtani. A feladatra csak önként vállalkozó személyt lehet beosztani. Általában a sorozatjelleggel elkövetett személy elleni bűncselekmények lehetséges helyszínén alkalmazandó. A személyi és a technikai csapda együttes alkalmazását kombinált csapdának szokás nevezni. Bármely csapdatelepítést alkalmazzuk, kerülni kell a provokációt.

4.4. Szemle

A múltbéli történések megismerésének alapvető eszköze. Napjainkban olyan fejlett technikai eszközök, eljárások állnak rendelkezésre, amelyek szakszerű használata, alkalmazása alapot adhat egy sikeres nyomozáshoz.

Nagy jelentőséget kapnak azok a nyomok (a tettes által hátrahagyott, de az általa „elvitt” nyomok is, például az állati szőr), elváltozások, amelyeket a helyszíneken meg kell találni – még ha nem is látható –, és rögzíteni kell, ha szükséges, speciális eszközökkel. Egy-egy adott szemle tapasztalatait, az ott rögzített nyomokat fel lehet, s a sorozatjelleg felismeréséhez fel is kell használni másik helyszínen, helyszíneken szerzett információk közös értékeléséhez.

A nyomok legnagyobb jelentősége úgy határozható meg, hogy azok feltalálása, szakértői vizsgálatnak alávetése segíti a nyomot létrehozó tárgy vagy személy azonosíthatóságát. A bűncselekmények elkövetésekor a tárgyak egymással, a személyek a tárgyakkal, a személyek egymással változó intenzitással és mélységgel kölcsönhatásba kerülnek.

A nyomokból következtetések vonhatók le az elkövetőre, az elkövetők számára, a helyszínen történő mozgásra. Szintén következtethetünk a rögzített nyomokból az elkövetés idejére, intenzitására, módjára. A következtetésekből verziók állíthatók fel, aminek nem utolsósorban egyik iránya a sorozatjelleg vizsgálata kell, hogy legyen.

Ez a hatás általában nyomokat idéz elő, amelyeket a szemlén fel kell találni, szakszerűen rögzíteni és elő kell készíteni szakértői vizsgálatra.

Az elmúlt időben nagy jelentőséget kapott az üvegdarabok, szemcsék vizsgálata nemcsak a baleseti helyszíneken, hanem jellemzően a gépkocsifeltöréseknél. Úgyszintén nagyon fejlődött a szakértői vizsgálati lehetőség a festékdarabok, festékfelkenődések vizsgálatában. Említhetnénk továbbá a térfogati nyomokat, mint amikor a feszítővas benyomódik az ajtókeretbe, vagy amikor a feszítő eszköz apró nyomot hagy a látszólag fel nem tört zárban.

Az ásványi eredetű maradványok, jellemzően a talajmaradványok vizsgálata is kiaknázatlan lehetőség.

Mitől lesz jó egy szemle? A bűncselekmények helyszínén nyitott szemmel és belső látással is kell járni. Nemcsak olyan nyomok vannak, amelyeket a nyitott szem vesz észre, s könnyen rögzíthetők; belső látásunkkal – amihez szakmai tapasztalat kell – el kell képzelni, hogy a bűncselekmény elkövetése során az elkövető mit tevékenykedett, hol keletkezhettek olyan nyomok, amelyek a cselekményhez kapcsolhatók. Hol és hogyan jutott a helyszínhez, ott milyen eszközzel és milyen elváltozást okozott a bűnelkövető? Az elkövető tevékenységét oly mértékben kell megkísérlni

rekonstruálni, hogy az utaljon arra, hogy az elkövető a megvalósított cselekményt rögtönzötten vagy felkészülten, tervezetten követte el, egyedi esetről beszélhetünk-e, vagy a végrehajtás rutinos, begyakorolt mozzanatok sorát mutatja. A szemléből ki kell, hogy tűnjön, hogy a használt eszközök a helyszínhez köthetők, vagy az elkövető azt kifejezetten az adott típusú elkövetéshez szerezhette be, vitte magával. Nem elégséges, hogy a szemle a szűk helyszínt rögzíti, ki kell, hogy terjedjen az érkezési, távozási útvonalra, ami akár több kilométeres távolságot is jelenthet. Az útvonalon sok olyan nyom – cipőnyom, gépjárműnyom, cigarettacsikk, szagnyom, eldobott elkövetési eszköz vagy annak tartozéka, például föliadarab, kesztyű vagy eltulajdonított tárgy, például törött hengerzár darabja, térfigyelő kamerák elhelyezkedése – lehet feltárható, amely összefügg a bűncselekménnyel. A szakmai szemle akkor jó, ha mindezeket nemcsak feltárja, megállapítja, de megfelelő részletességgel dokumentálja is. A sorozat-bűncselekmények felderítésének egyik meghatározó alapja a jó szemle. Akár már a szemle során következtetni lehet arra, hogy a cselekmény egyedi, vagy sorozat részét képezi. A szemlék szakszerű végrehajtásának biztosítására ORFK-utasítás lépett hatályba.²

4.5. Szakértők

A helyszínen rögzített nyomok értékelése során nélkülözhetetlen a szakértői vizsgálat. A sorozat-bűncselekmények esetében a nyomok vizsgálata, összevetése a bizonyítás szempontjából különösen nagy jelentőséggel bír. A szakértői vizsgálat nemcsak azt képes megállapítani, hogy a nyomot hagyó eszköz egyedileg beazonosítható-e, de a különböző helyszíneken keletkezett nyomok egymáshoz hasonlítása révén megállapítható, hogy a nyomok ugyanattól az eszköztől keletkeztek-e. Szakértő kirendelésekor érdemes szem előtt tartani, hogy ugyanazon szakterület szakértői közül a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ (NSZKK) szakértői más, az intézményen kívüli szakértőkhöz képest lényegesen nagyobb gyakorlattal, jobb eszközparkkal, műszerekkel és sok esetben komoly nemzetközi kitekintéssel bírnak. Egyes szakértői területeken a szakvélemény elkészítése hosszabb időt vesz igénybe, mint egyes külső szakértőknél, de ez minőségileg jobb munkát is jelent.

A gyakorlati tapasztalatok alapján az egyedi ügyek helyszínein talált elváltozások – a daktiloszkópiai és genetikai nyomok kivételével – a legtöbb esetben nem alkalmasak egyedi azonosításra. A bűnügyi állomány ennek megfelelően is kezeli azokat, és nem tulajdonít nekik kellő fontosságot. Az egyedi ügyekhez képest a sorozatügyekben nagyon nagy jelentősége van a többi szakterület által végzett vizsgálatoknak.

Az így szerzett tapasztalatok rávilágíthatnak, hogy az egyedi ügyekben is jól hasznosíthatók a nem genetikai és daktiloszkópiai nyomok. Nem szabad elfelejteni, hogy az egyedi ügyekből épülnek fel később a sorozatok.

A helyszíni nyomok legnagyobb hányadát a kriminalisztikai szakértők vizsgálják. Idetartoznak többek közt a lábbeli- és járműnyomok, roncsolásos és roncsolásmentes zárnyitások, ajtók és ablakok feszítési nyomai.

Az országban egyedül az NSZKK budapesti központjában áll rendelkezésre az úgynevezett SICAR-rendszer, amely a lábbelinyomok vizsgálatára szolgál. A rendszer több mint 50 000-féle lábbelitalpmintát tartalmaz, ami lehetővé teszi a lábbelitalpnyom alapján az elkövető által hasz-

² 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás a büntetőeljárások keretében lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról.

nált cipő típusának pontos meghatározását. Segítségével egy kutatás, lefoglalás során célzottan lehet keresni a bizonyításhoz fontos tárgyakat.

Ugyancsak fontos a záruk, zárszerkezetek összevetése egymással. A roncsolásos zárnyitások esetében az elkövetés eszköze olyan nyomokat hagy hátra, amelyek alapján az eszköz nélkül is lehetőség nyílik a sorozat elemei közötti összefüggés feltárására. A több helyszínről, azonos eszköztől származó nyomok közt nagy eséllyel már található egyedi azonosításra is alkalmas lenyomat, amely a sorozat bizonyítását megkönnyíti.

Az antropológia nagyon sokrétű, de még mindig nem eléggé ismert szakterület. Ma már sok helyszínen tudunk jó vagy kevésbé jó minőségű biztonsági- vagy térfigyelőkamera-felvételeket lefoglalni. Ezekről a felvételekről a kiértékelés során kiderül, hogy bár az elkövetők láthatóak rajta, vagy nem eléggé nagy a felbontásuk ahhoz, hogy az arcképfelismerő rendszerben azonosíthatók legyenek a személyek, vagy nem jók a fényviszonyok, esetleg valamilyen maszkkal takarják el az arcukat. Az antropológus éppen ezekben az ügyekben jut nagy szerephez. Sok kolléga mint arcfelismerő szakértőre gondol az antropológusra, és ha nem látható az arc, nem is rendeli ki a szakértőt. Az antropológus azonban ennél sokkal több. A személyek járása, mozdulatai, testalkata, testtartása, csontozata és egyéb jellemzői alapján is képes lehet beazonosítani személyeket a nem túl jó minőségű felvételek alapján. Több helyszín esetén orientálni képes, hogy az elkövetői kör teljesen azonos, vagy egyes személyekben változás történt, esetleg ki is zárhatja, hogy a különböző helyszínek felvételei alapján azonosak lennének a személyek. Magyarországon igazságügyi antropológus szakértő kizárólag az NSZKK-ban található.

Arcképelemző tevékenységet végző szervként a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ van kijelölve. A központ az igénybevételre jogosult szerv által részére továbbított arcképmásból arcképprofilt képez, amennyiben az lehetséges. Az arcképprofilt az arcképelemző rendszer igénybevételével az arcképprofил-nyilvántartásban kezelt arcképprofilkkal összehasonlíttja.³

A fizika-kémia szakértői szakterület az elmúlt években, de mondhatni, évtizedben méltatlanul elhanyagolt területe a bűnügyi felderítő munkának. A szakterület jelentős fejlődésen ment keresztül, és jelenleg is folynak fejlesztések, amelyek egyre precízebb eredményeket képesek produkálni. A helyszíneken végzett nyomkutatás során a mikronyomok feltárása, rögzítése nem kap kellő figyelmet. Sokszor a kutatás csak a DNS-vizsgálatra vagy daktiloszkópiai vizsgálatra alkalmas elváltozásokra koncentrál.

Nagy hangsúlyt fektetünk ezekre, majd, ha a szakértői vélemény alapján nincs értékelhető genetikai maradvány vagy ujjlenyomat, a bizonyításra nem látunk további esélyt. Az elkövetők ruházata, cipője azonban olyan bizonyítási eszközöket is tartalmaz, tartalmazhat, amelyeket az elkövető a helyszínről magával vitt, és amelyekről megfedkezünk.

A mikronyomok olyan elváltozások, amelyeket az elkövetők tudtukon és akaratukon kívül visznek el magukkal.

A háziállatok (kutya, macska) elhullatott szőre, a régebbi festésű ajtók, ablakok lepattogzó festékrétegei, a betört üvegből kipattanó mikroszilánkok vagy a helyszínről a cipő talpán magával vitt talaj. Csak néhány példa arra, hogy a szakterület szakértői milyen, az elkövető ruházatában, cipőjében, az általa használt gépkocsiban megtalált mikronyommal voltak képesek az elkövetőket a bűncselekmény helyszínéhez kötni a közelmúlt sikeresen felderített ügyeiben.

³ Az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről szóló 2015. évi CLXXXVIII. törvény; 78/2015. (XII. 23.) BM rendelet az arcképelemző rendszer működtetésének részletes szabályairól; 26/2017. (VIII. 25.) ORFK utasítás az ALFONZ Személyleírási Rendszer bevezetésével és alkalmazásával kapcsolatos feladatokról.

Ezek a mikronyomok viszonylag sokáig megmaradnak a ruházatban, az üvegszilánkok például 4–5 mosásig, vagy akár 3 hónapig is. Felmerülhet a kérdés: az elkövető lakásán tartott kutatás során érdemes-e a mosógép ülepítőjében kutatni? Esetleg a mosógépet lefoglalni és szakértői vizsgálatra küldeni? A kérdésre már született válasz, a szakértőké.

4.6. Digitális adatok

A felderítések, nyomozások során nagy számban élünk a hírközlési szolgáltatóktól, Nemzeti Útdíjfizetési Szolgáltató Zrt.-től (NÚSZ), VÉDA Közüti Intelligens Kamerahálózat elnevezésű projekt keretében üzembe állított Komplex Közlekedési Ellenőrző Pont által rögzített adatok beszerzésével. Bizonyos bűncselekmény-kategóriák esetében ez előírás is (például lakásbetörés). Az adatok beszerzésének fontosságát sokszor nem látjuk indokoltnak, ezért – bár meghatározták – nemtörődomségből, hanyagságból nem hajtjuk végre. Később – amikor kiderül, hogy mégis szükség lenne rá – ezek már nem, vagy csak részlegesen pótolhatók. Például a VÉDA-adatok csak 30 napig, a teljes hívásforgalmi adatok csak 6 hónapig, míg a részlegesekek 1 évig állnak rendelkezésre. Az adatforgalommal kapcsolatos (IP-) adatok, a kamerafelvételek esetében pedig változó az az időtartam, ameddig az itt keletkezett adatokhoz hozzáférhetünk. Alapszabály, hogy minél gyorsabban be kell szerezni őket.

Az egy év után felmerült sorozat-bűncselekmények esetében ezeket az adatokat már nem tudjuk beszerezni, pedig a sorozathoz tartozás szempontjából fontos lenne.

A Debreceni Rendőrkapitányság által nyomozott trükköskifosztás-sorozatban az elkövető két éven át az ország minden megyéjét érintően követett el összesen 97 kifosztást, de az egy évnél régebbi adatok nagyon sok esetben nem álltak rendelkezésre, mert akkor valamiért úgy gondolta az ügy előadója, hogy az adatok beszerzése úgylis fölösleges.

2018. január 1-jétől kezdve elektronikus ügyintézésről írt elő a törvény.⁴ 2018. július 1-jétől az ügyészséggel is elektronikusan tartjuk a kapcsolatot, de még mindig sok olyan ügyet találni, ahol a NÚSZ-adatok nincsenek az ügyszálra feltöltve, a Vodafone Magyarország Zrt.-től megkért adatok az aktában CD- vagy DVD-lemezen vannak tárolva, ami az idő múlásával nem biztos, hogy olvasható lesz. A Robotzsaruban ezek az adatok az ügy részét képezik, és ha pillanatnyilag nem is látszik a felhasználhatóságuk, nem szabad kizárni, hogy később mégis fel tudjuk deríteni az ügyet. Kis odafigyeléssel ezek az adatok sok hasznot tudnak hozni a későbbiekben, érdemes azokat az ügyszálra feltölteni.

Gyakran tapasztalható, hogy egy-egy nem kiemelt tárgyi súlyú bűncselekmény esetében is az ügyek hozzáférhetősége szigorúan korlátozottan van állítva. Az ilyen jellegű szigorítást érdemes újra gondolni. Ha más indok nincs – csak a „más ne nézgesse az ügyemet” –, érdemes megfontolni, hogy miközben a védőnek és a terheltnek ki kell adnunk az iratok másolatát, a saját kollégáink előtt vajon van-e olyan indok, amiért az ügybe való betekintést korlátozni szükséges. Tehát nem azt állítjuk, hogy nem lehet ilyen indok, de az biztos, hogy nem tömegével, és biztos, hogy nem csalások, kifosztások vagy lakásbetörések esetében.

Magyarország területén rengeteg térfigyelő kamera található, amelyeknek a felvételeit egyre gyakrabban foglaljuk le. A kamerák által szolgáltatott adatok egyre több eljárásban nyújtanak hasznos segítséget.

⁴ 2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól.

Az utóbbi időben többször is előfordult, hogy a kamerák felvételét ugyan lefoglalták, de mégsem lehetett használni ezeket, mert a kamerafelvételen nem a bűncselekmény elkövetési idejével kapcsolatos felvételek voltak, hanem tévesen egy másik időszak.

A kamerafelvételek lefoglalása előtt érdemes összevetni a rögzítő eszköz óráját a pontos idővel. A kameránál gyakori probléma a nem megfelelő üzemeltetés. A felvételen szereplő időpont nem biztos, hogy egyezik a valós időponttal. A kamera órája késheket vagy siethet, esetleg a nyári-téli óraállítást nem követi automatikusan. Érdemes adatmentés, lefoglalás előtt a kamera óráját egyeztetni a pontos idővel, és eltérés esetén ezt jegyzőkönyvben is rögzíteni.

A rosszul beállított óra alapján lehet, hogy rossz időszak hívásforgalmi, VÉDA- vagy NÚSZ-, SZITAKÖTŐ- (a Budapesten elhelyezett kamerarendszer) adatait szerezzük majd meg, de akár lemaradhat a lefoglalt felvételtől a tényleges elkövetés időpontja is, ami később már nagy valószínűséggel csak részben, vagy egyáltalán nem pótolható. A lefoglalt kamerafelvételekkel kapcsolatban érdemes a felvevőeszközök elhelyezkedésére és a felvétel időpontjára vonatkozóan feljegyzést készíteni és azt az ügyben elhelyezni.

A digitális lét ilyen meredeken emelkedő fejlődése elkerülhetetlenül sok elektronikus adatot, információt keletkeztet. A nyomozó hatóságok digitális ismereteinek hiányossága ellehetetleníti a gyors és szakszerű nyomozást. Az eljárások eredményességét befolyásolja a digitális adatok mennyisége, azok felhasználható minősége. Az internetes kommunikáció alapvető eszközzé vált a bűnelkövetők körében.

A közösségi oldalakon szereplők sok adatot, információt elárulnak magukról. Persze ezeket az információkat nem kell készpénznek venni, de az adatok máshogy, akár a hiteles nyilvántartásokban, adattárakban, eljárásokban ellenőrizhetők, majd felhasználhatók lesznek.

A hatályos ORFK-utasítás⁵ kötelezően írja elő, hogy rendőri szervek a feladatellátásuk során keletkező, illetve beszerzett valamennyi nyílt adatot, iratot, bűnjelet, amennyiben azok rögzítését a Robotzsaru rendszer technikailag lehetővé teszi, rögzíteni kell. Itt megtalálhatónak kell(ene) lennie az összes folyamatban lévő ügy adatainak, amelyekben kutatást is lehet végezni.

4.7. Adatrögzítési fegyelem

4.7.1. Robotzsaru rendszer

A közvetlenül elérhető nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer (Robotzsaru rendszer), a rendőri szervek informatikai alaprendszere, amely komplex módon támogatja a rendőri szervek munkáját az elektronikus iratkezelésen, adatszolgáltatáson és feldolgozáson keresztül. Részét képezi a Dokumentumtár, a Netzsaru rendszer és a Robotzsaru NEO rendszer.

A Netzsaru rendszer olyan országos digitális, bűnügyi és rendészeti elektronikus adatbázis, amely strukturált adatbázis formájában magában foglalja a Robotzsaru NEO rendszer használatát során rögzített ügyek, események releváns adatait az ügy selejtezéséig. Felületén keresztül statisztikai célokra felhasználható adatok nyerhetők ki, valamint kereső, kutató és egyedi ügyviteli tevékenységek végezhetők a Robotzsaru rendszer jogosultsági rendjének keretei között.

⁵ 18/2011. (IX. 23.) ORFK-utasítás a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer egységes és kötelező használatáról, jogosultsági rendjéről, az adatvédelem, valamint a rendszerfejlesztés előírásairól.

4.7.2. Adattárak, nyilvántartások

Az információk összegzésének, az adatok visszakereshetőségének, összehasonlításának alapvető eszköze kell, hogy legyen az adattárak, nyilvántartások kezelése. Ha egy nyomozó, vizsgáló jól tudja alkalmazni, használni a nyilvántartásokat, adattárakat, „tudja, mit és hol kell keresni”, sokkal könnyebb dolga van. Segíti az elemző tevékenységet, a nyomozási tervek készítését, az irányok kijelölését, de akár a tetteshez is elvezethet. A hagyományos nyomozói munka töretlenül ebbe az irányba fejlődik.

A nyomozó hatóságok a nyomozások során beszerzett adatok azon részét rögzítik, amelyre jogszabályi felhatalmazásuk, utasításuk van. Ezekhez az adatbázisokhoz, nyilvántartásokhoz, személyre szabott engedéllyel fér hozzá a nyomozó.

Egyik alapvető rendszer az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bünyügyi statisztika (ENyÜBS).⁶ Egységes elvek szerint gyűjti a büntetőeljárások, a büntetőeljárások alapjául szolgáló cselekmények, az elkövetők és a sértettek statisztikai adatait.

Az adatgyűjtés kétirányú, egyrészt a kezdeményezett büntetőeljárásokra vonatkozó adatgyűjtés, másrészt a nyomozó hatóság és az ügyészség által büntetőeljárás során meghatározott módon befejezett adatgyűjtés. A rendőrség oldaláról az adatkezelés legjelentősebb jogforrása az 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről (Rtv.). Kiemelendő továbbá a 2009. évi XLVII. törvény a bünyügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bünyügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról, a 20/2009. (VI. 19.) IRM rendelet a bünyügyi nyilvántartási rendszer egyes nyilvántartásai részére történő adatközlés szabályairól, a 21/2009. (VI. 19.) IRM rendelet a bünyügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartása részére történő adatközlés, valamint az ujj- és tenyérynymatvétel és a szájnyalkahártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól, továbbá az arcképmás, az ujj- és tenyérynymat, valamint a DNS-profil meghatározásra alkalmas anyagmaradvány rögzítésének, illetve az ujj- és tenyérynymat és a szájnyalkahártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól; a DNS-profil meghatározásának szakmai-módszertani követelményeiről, továbbá a nyilvántartás technikai vezetésének részletes szabályairól szóló 12/2016. (V. 4.) BM rendelet és a 26/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás a bünyügyi nyilvántartási rendszerrel és annak egyes nyilvántartásai részére történő adatközléssel, a bünyügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásával és a mintavétellel kapcsolatos feladatokról.

A rendőrség az Rtv. 84. § (1)–(2) bekezdés alapján feladatai teljesítése érdekében térítés nélkül adatot kérhet a következő nyilvántartásokból (a teljesség igénye nélkül): büntettesek, a polgárok személyi adatainak és lakcímeinek a személyi igazolványok, az anyakönyvek, az úti okmányok nyilvántartásaiból, a közúti közlekedési nyilvántartásokból.

⁶ 12/2018. (VI. 7.) BM rendelet az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bünyügyi statisztikai rendszerről, az adatgyűjtés és -feldolgozás részletes szabályairól.

Továbbá a jogszabályokban meghatározottak szerint kérhet adatot a bűnügyi és szabálysértési, körözési,⁷ elektronikus Modus Operandi⁸ nyilvántartási rendszerből, a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatokból, a büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottakról, a központi idegenrendészeti és a menekültügyi információkról. A cégek, civil szervezetek, alapítványok, ingatlanok (TakarNet földhivatali információs rendszer⁹), az egyéni vállalkozók bejegyzéseiről, pénzügyi tevékenységről, hírközlési adatforgalomról.

Szintén meg kell említeni – a még sok lehetőséget rejtő – ALFONZ Személyleírási Rendszert, amely alkalmazása még nem igazán hatásos a nyomozási eljárásokban.

Vannak jogszabályok, amelyek a titkos információgyűjtő tevékenységből és a leplezett eszközök alkalmazásából származó adatokkal és információkkal kapcsolatos feladatokat határozzák meg.¹⁰ A TIAR, a Titkos Információgyűjtés Adatkezelési Rendje tartalmazza a titkos információgyűjtésből, valamint a leplezett eszközök alkalmazásából eredő információkat.

A TIAR célja többek között az

„[e]gységes elvekre épülő információs rendszer működtetése, amely a rendőri szervek titkos információgyűjtésből, valamint a leplezett eszközök alkalmazásából származó adatainak rendszerezett gyűjtésével, az információk tárolásával, bűnelemzési támogatással elősegíti a titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök alkalmazása céljainak elérését, a bűnüldözési tevékenységet, az erőforrások optimális elosztását, és a területi, valamint az országos koordinációt”.¹¹

A bűncselekmények megelőzése, megakadályozása, felderítése és megszakítása, valamint az elkövetők elfogása és felelősségre vonása érdekében a nyomozó hatóság rendelkezésre álló vagy az általa rögzített arcképmás felhasználásával a terhelt személyazonosságának megállapítására, valamint ellenőrzésének igénylésére vagy a titkos információgyűjtés támogatása érdekében, továbbá az államhatár átlépésére jelentkező személyek személyazonossága megállapításának, valamint ellenőrzésének igénylésére igénybe veheti az arcképlelemzési nyilvántartást.

⁷ A körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló 2013. évi LXXXVIII. törvény, a körözési nyilvántartási rendszer egyes nyilvántartásai részére történő adatközlésről és a körözési eljárás lefolytatásának részletes szabályairól, valamint egyes miniszteri rendeletek módosításáról szóló 63/2013. (XI. 28.) BM rendelet, az 54/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás a körözési nyilvántartási rendszerrel és a körözési eljárással kapcsolatos rendőrségi feladatokról.

⁸ 12/2014. (V. 16.) ORFK utasítás az elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás működtetésével kapcsolatos egyes feladatokról.

⁹ 2/2017. (VI. 28.) MBFH utasítás a TakarNet adatszolgáltatás használatáról.

¹⁰ 35/2018. (VI. 27.) ORFK utasítás a Titkos Információgyűjtés Adatkezelési Rendjével, valamint a „D” és „F” adattárakkal kapcsolatos feladatokról.

¹¹ 35/2018. (VI. 27.) ORFK utasítás a Titkos Információgyűjtés Adatkezelési Rendjével, valamint a „D” és „F” adattárakkal kapcsolatos feladatokról.

4.8. A gyanúsított (terhelt)¹²⁾

A tapasztalt nyomozók, vizsgálók tudják, hogy a helyesen megválasztott kihallgatási taktika, annak a gyanúsított személyiségéhez illő alkalmazása nagyban hozzájárul az eredményes kihallgatáshoz, a bizonyításhoz. A rendelkezésünkre álló bizonyítékokat csak a gyanúsított részletes kihallgatását követően kell bemutatni, s meg kell határozni a bemutatás sorrendjét és idejét is.

Mit akarunk elérni a gyanúsított kihallgatásával? Természetesen beismerő vallomást, a legszébb, ha teljes körű (miért követte el a bűncselekményt, hogyan készült az elkövetésre, milyen módon követte el, tette társak, orgazda stb.). Az ilyen vallomás azonban nagyon ritka. A nyomozó, vizsgáló ezért felkészülten kérdez egészen addig, amíg nincs, vagy nem lehet több kérdés. Egy sorozat-bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személy kihallgatására nehezebb a felkészülés, tekintettel az összes történeti tényállásra.

A kihallgatás alapvető végrehajtása a kikérdezés attól függetlenül, hogy a gyanúsítottnak meg kell adni azt a lehetőséget, hogy először egybefüggően ő mondja el a cselekmény történetét. A kikérdezés célzott, a kihallgató által irányított kérdezz-felelek diskurzus. A kihallgató ebből gyűjti be az információkat, amelyek tisztázhatják a bűnösség mélységét. A törvény persze jogokat biztosít a kihallgatottnak, s erre figyelmeztetni kell őt.

A jól felkészült és megbízott kihallgatónak már vannak olyan információi a kihallgatotról (előélet, személyi és tárgyi bizonyítékok stb.), amelyek alapján jó eséllyel el tudja dönteni, hogy a gyanúsított vallomásának tartalma igaz, részben igaz, vagy félrevezető.

A nyomozati iratokból, a rendelkezésre álló adatok, bizonyítékok értékeléséből és nem utolsósorban a gyanúsított személyéből történő felkészülésből kell a kérdéseket előre összeállítani. Ettől függetlenül előfordulhat, hogy a kihallgatás közben kell spontán kérdéseket feltenni. A kérdéseknek sorrendet kell adni, kerülni kell az ismétléseket, de nem maradhat ki egyetlen lényegi elem sem!

Hogy jól tudjunk kérdezni, nemcsak az ügyet, a bizonyítékokat kell ismernünk, hanem a gyanúsítottat is. Milyen az előélete, volt-e már eljárás alatt, hallgatták-e ki gyanúsítottként, ha igen, ott milyen magatartást tanúsított, vannak-e bűnözői kapcsolatai, milyen a személyisége, iskolázottsága stb.

Vigyázni kell, hogy bármilyen kérdezési technikát is alkalmazunk, nem szabad jogellenesen befolyásolni a kihallgatott személyt, nem lehet hamis ígérekkel vallomásra bírni, nem szabad kreált bizonyítékokra hivatkozni. Tagadás esetén egyértelmű cél a tagadás gyöngítése a kérdések feltevése során. Ha kinyilvánítja, hogy nem tesz vallomást, akkor is meg kell kísérelni elterelő kérdésekkel a kérdezz-felelek beindítását. Ha az együttműködés teljes hiánya tapasztalható, akkor a kihallgató személyisége, szakmai felkészültsége, határozottsága kerül előtérbe. Neki kell eldöntenie azt is, hogy mikor és mennyi bizonyítékkal rúkkol elő.

¹²⁾ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 38. § „(1) A terhelt az, akivel szemben büntetőeljárást folytatnak.

(2) A terhelt a nyomozás során gyanúsított, a vádemelés után vádlott, a büntetés, a megrovás, a próbára bocsátás, a jóvátételi munka vagy a javítóintézeti nevelés jogerős ügydöntő határozattal történő kiszabása, illetve alkalmazása után elítélt.”

4.9. Koordináció a (vagyon elleni) sorozat-bűncselekmények felderítésében

Mi is a koordináció? Az ORFK utasítás¹³ szerint: „Egy adott feladat végrehajtásával megbízott rendőri szervek összefogása, tevékenységeik összehangolása a feladat érdekében folytatott rendőri eljárások hatékonyságának biztosítására.” A jogszabály szakmai előjárói jogosultságok között sorolja fel: a *koordináció folytatásának joga*.

A bűncselekmények elkövetői az általuk megvalósított cselekmények közötti összefüggések fedésére, a helyszínhez minél kevésbé történő köthetőségük, illetve a lakóhelyük közvetlen környezetében található lehetőségek szükségessége miatt kezdték mobilizálni magukat. Az ilyen elkövetőkre jellemző, hogy a cselekményük végrehajtása jól begyakorolt, mindenhol azonos módszert vagy azonos legendát alkalmaznak, a kiszemelt célpontok sok szempontból hasonlóak a többi helyszínhez. Korábbi bűncselekményeikből, a korábbi lebukást követő nyomozás bizonyítékaiból tanulnak, sokkal többet foglalkoznak a nyomaik elfedésével. Ennek érdekében maszkírozzák magukat, a bűncselekmények elkövetéséhez átöltöznek, többnyire kölcsönzött, bérelt gépjárműveket használnak, azokat váltogatják a cselekmények között, amennyiben mobilkészüléken tartják a társakkal a kapcsolatot, akkor az előfizetés nem saját névre szól, a számokat cserélgetik, és ügyelnek arra, hogy a telefonon csak egymással tartsák a kapcsolatot, családtag, ismerős ne kötődjön a hívásokhoz.

A mozgó bűnelkövetők kriminalisztikai fogalmat kaptak, és mint *utazóbűnözők* ismerjük őket. (Az utazóbűnöző fogalmat már sok tanulmány feldolgozta, így annak magyarázatától most eltekintünk.) Az általuk elkövetett bűncselekmények a fenti okok miatt helyben, önállóan nehezen bizonyíthatók, és mindent meg is tesznek azért, hogy ezt nehezítsék. Az ilyen típusú elkövetők kihasználják a rendőri szervek azon sajátosságát, hogy elsősorban a területükön elkövetett bűncselekményeket akarják felderíteni.

Megfigyelhető, hogy sok rendőri szerv az utazóbűnözők esetében megelégszik azzal, hogy csak a területén megvalósult bűncselekmény felderítésére, bizonyítására koncentrál, nem vizsgálja, hogy máshol is követtek-e el hasonló bűncselekményeket. Ezek az okok vezettek oda, hogy a rendőrség az utazóbűnözőkkel szemben nem tudott túl hatékonyan fellépni. Az eljárások sok esetben párhuzamosan, az erőforrásokat pazarolva folytak.

Az utazóbűnözőkkel szembeni hatékonyabb fellépést jelentősen segítheti, ha a különböző rendőri szervek a keletkezett információkat egymással megosztják, a feladatokat összehangolják, és egymás információira is támaszkodva koordináltan nyomoznak.

A koordináció során a nyomozás szervezése, tervezése, a bizonyítékok értékelése erősíti a büntetőeljárás gyorsabb, szakszerűbb lefolytatását. Erősíti továbbá a különböző rendőri egységek személyi és munkakapcsolatát, a közös munka értékelését.

Az előbbiekben részletezett statisztikai és adatkezelési rendszerekből elérhető adatbázisokat felhasználva a beszerezhető információkat szélesíteni kell a rendőrség ügyeleti szolgálatának információs rendszeréből, értékelő jelentésekből, a rendőrségen kívüli szervektől, szervezetektől, szolgáltatóktól kapott adatokkal. Figyelemmel kell kísérni a bűnügyi munkára vonatkozó területi és helyi tapasztalatokat, a tömegkommunikációs eszközökön megszerezhető információkat, a bűnügyi szolgálati ág más államok rendőri szerveivel folytatott együttműködéséből eredő ismereteket, főleg az Európai Unió belüli kooperáció és a határok menti együttműködés aktuális feladatait.

¹³ 51/2007. (OT 31.) ORFK utasítás a rendőrség bűnügyi tevékenységének szakmai irányításáról.

A koordinációs tevékenység elképzelhetetlen bűnügyi elemzés nélkül, amelynek szabályairól ORFK utasítás¹⁴ rendelkezik. Az utasításban megfogalmazott folyamatos bűnügyi elemzés a koordináció lényegi elemei közé tartozik

4.9.1. Mi az országos koordináció, és miért lehet rá szükség?

A párhuzamos nyomozások során mindig felmerülnek hatásköri-illetékességi kérdések, hogy kié lesz a sorozat, ki irányít kit, és miért éppen ő. Ennek a kérdésnek egyértelmű eldöntésére és az utazóbűnözők elleni hatékonyabb fellépés érdekében jött létre 2015-ben az országos koordináció. Célja a több – legalább három – területi szerv illetékességi területét is érintő bűncselekmény-sorozatok felderítése és nyomozása, a párhuzamos munkafolyamatok kiküszöbölése, az erők és eszközök hatékony felhasználása. Bármely rendőri szerv kezdeményezhet országos koordinációt, amennyiben az általa felderíteni kívánt sorozat a fenti követelménynek megfelel, és érez magában annyi tudást, hogy a sorozatban érintett bűncselekmények nyomozását képes lesz végigvinni. A koordinációt kezdeményező szervet az ORFK a sorozat nyomozására kijelöli, és ezzel felhatalmazást kap, hogy az általa nyomozott sorozatban a többi érintett rendőri szervnek részfeladatokat szabhasson.

A koordináció során az összes érintettre vagy lehetséges bűncselekményre vonatkozó adatot megküldik a koordinációt kezdeményezőnek. A digitális adatokat, nyomokat egyben értékeli ki, a szakértők a nyomok párhuzamosan folyó vizsgálata során minden érintett ügyben összevetik azokat egymással. A koordinációt folytató rendőri szerv a többi érintett szervnek részfeladatokat szabhat meg, így a felderítési szakban nagyobb erővel tudja feladatait végezni. Az azonos módszerrel elkövetett bűncselekmények nyomainak, adatainak együttes vizsgálata megmutatja, hogy mely ügyek képeznek, képezhetnek egy sorozatot, és melyek nem. A koordinációt folytató szerv közvetlen szakmai segítséget kap az ORFK-tól, de a szakirányítás részéről is. A digitális adatok értelmezéséhez, feldolgozásához közvetlen támogatásban részesül. Az NSZKK felé lehetőséget kap a szakmai konzultációra, ahol nem egy esetben értékes megoldási lehetőséget is felajánlanak a minél eredményesebb bizonyítás érdekében. A szakértői intézet kiemelten foglalkozik a koordinációban érintett sorozat nyomainak vizsgálatával.

Az utazóbűnözők között az országos átlagot jóval meghaladóan vannak jelen azok a bűnözők, akik külföldről érkeznek, és akik más országokban is hasonló cselekményeket követnek el. A koordináció során az ilyen ügyekben határtalálkozó vagy a hazánkba delegált rendőratlasé, a külföldön szolgálatot teljesítő magyar rendőri összekötő, esetleg a szomszédos ország hasonló ügyében nyomozó rendőrökkel történő megbeszélés révén az ORFK koordinációért felelős vezetője közvetlen támogatást biztosít.

A bűnügyi koordinációk során más államok rendőri szerveivel folytatott együttműködésből is tapasztalatot meríthetünk, így az Európai Unió belüli kooperáció és a határok menti együttműködés révén is.

A külföldi elkövetőkkel szemben folytatott koordinációk egyik fontos tapasztalata, hogy a környező országok egyikében sincs a hazai országos koordinációhoz még csak hasonlóságot mutató nyomozás-összehangolás sem. Az Európai Unió tagállamaiban a sorozat-bűncselekményeket a nyomozó szervek párhuzamosan eljárva derítik fel, egymás információiról nem tudnak,

¹⁴ 23/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás a Bűnügyi Elemzési Szabályzatról.

így nem is képesek kellően hatékonyan fellépni. A Német Szövetségi Rendőrség tartományonként is elkülönül. Náluk a tartományon belüli többféle rendőrség közötti nyomozás koordinálására találunk példát, de a tartományok között ez már nem létezik.

Az összehangolt nyomozásra a több EU-országot is érintő nyomozások esetén találunk példát, ilyenek az Euro-JIT keretében működő nemzetközi nyomozócsoporthoz, illetve az Európai Unió Bűntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége (Eurojust).

A szervezetek segítenek a tagállami hatóságoknak abban, hogy közösen küzdjenek a terrorizmus, valamint a több uniós országot érintő egyéb súlyos és szervezett bűncselekmények ellen. „Átlag” sorozat-bűncselekmények felderítésében, összehangolásában nem vesznek részt.¹⁵ Az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) segítséget nyújt a tagállamok nyomozó hatóságai számára a szervezett bűnözés, a terrorizmus, valamint meghatározott, több tagállamot érintő bűncselekmények felderítésében és nyomozásában, amennyiben e bűncselekmények jelentősége és következményei miatt a tagállamok közös fellépése szükséges.

Magyarország kétoldalú szerződéseket is kötött szomszédaival a határon átnyúló bűnözés leküzdésére, ilyen például a Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság közötti szerződés,¹⁶ amely lehetővé teszi közös szolgálati helyek¹⁷ felállítását az eredményes nemzetközi együttműködés és koordináció érdekében. Ezeken a koordinációs találkozókra osztrák, szlovén, román, szlovák rendőri szervekkel folytatunk közvetlen információcserét. Erre általában akkor kerül sor, ha az információcsera az ügy szempontjából halasztást nem tűr, vagy az igényelt információ közvetlenül a határterülethez kapcsolódik. Közvetlen információcsere során többek között bűnügyi nyilvántartási adatok, gépjárműadatok, személyazonosság, tartózkodási hely megállapítása, bűncselekményi információk, tárgyak, minták, elektronikus adatok után kutatás kerül terítékre. Például cseh állampolgárságú elkövetők magyarországi több tucat lakásbetörését követően az elkövetőktől lefoglalt, de Magyarországon egy helyszínről sem hiányzó ékszereiről készült fotókat, GPS-adatok másolatát, telefonszámokat adtak át egymásnak egy cseh–szlovák–magyar hármas határtalálkozó keretében. Szlovákia 7 megyéjéből 5-ben, valamint egész Csehország területén további mintegy 100 helyszínen elkövetett bűncselekményt tudtak a társországok rendőri szervei beazonosítani a gyors adatátadásnak köszönhetően. Amennyiben az adatcserét jogsegély útján bonyolították volna le, a két országban elkövetett bűncselekményekre vonatkozó bizonyítási eszközök a cseh lakóhelyen a késedelem miatt már nem lettek volna fellelhetők.

Összegezve: a Magyar Rendőrség – a nyomozások országos koordináció keretében történő összehangolásával – a sorozat-bűncselekmények felderítésében olyan új fejezetet nyitott, amelyről a környező országok rendőri képviselői a határtalálkozókra dicsérő hangon szóltak.

A jövő a szakmai alapokon nyugvó országos koordinációs egység létrehozása.

¹⁵ 2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről, és 2002. évi LIV. törvény a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről.

¹⁶ A Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatandó együttműködésről szóló, Heiligenbrunnban 2014. június 6-án aláírt Szerződés kihirdetéséről rendelkező 2006. évi XXXVII. törvény.

¹⁷ Nemzetközi szerződéssel a szerződő felek államhatárán létrehozott szolgálati hely, amely a nemzetközi szerződésben megjelölt szervek közvetlen információcseréjét és kapcsolattartását szolgálja.

[Vákát oldal]

5. Nyomozások a gazdaságvédelem területén

5.1. A gazdasági bűnözés meghatározásai

A gazdasági bűnözés vagy más néven „fehérgalléros bűnözés” kriminológiai megközelítésben a bűnözés egyik megjelenési formája, amely a társadalom szempontjából ugyanúgy veszélyes, deviáns jelenség, mint a bűnözés más formái. Ennek a bűnözési formának a kutatása viszonylag újnak tekinthető. A gazdasági bűnözéssel kapcsolatos kriminológiai tudományos kutatásokat először az Amerikai Egyesült Államokban a neves kriminológus Edwin Sutherland végezte az 1930–40-es években, nagy cégek ellen folyó büntetőeljárások iratait vizsgálta.

Sutherland vizsgálatai eredményeként alkotta meg a gazdasági bűnözés fogalmát, amelyre a fent már említett „fehérgalléros” (*white-collar crime*) bűnözés kifejezést használta. Sutherland a gazdasági bűnözést úgy határozta meg, hogy azt „magas társadalmi ranglétrán elhelyezkedő személyek követik el foglalkozásuk körében”.¹ Álláspontja szerint „ezek a magas beosztású személyek ugyanolyan gyakran sértik meg a törvényeket, mint mások, de őket nem tartóztatják le, mivel elég pénzük van ahhoz, hogy a legjobb ügyvédek megfizessék, és az igazságszolgáltatást befolyásolják”.² Ezenkívül utalt arra, hogy e bűncselekménytípussal okozott anyagi kár jelentősen nagyobb az általános értelemben vett bűnözés által okozott kárnál.

Tóth Mihály professzor szerint a „gazdasági bűnözésnek a gazdálkodás menetében megvalósuló, vagy ahhoz szorosan kapcsolódó bűnözési formát kell tekinteni, amely – akár az elkövetés módjára (gyakran a gazdálkodás legális formáinak, kereteinek felhasználásával vagy az azokkal való visszaélés révén), akár eredményére tekintettel – alkalmas arra, hogy esetleges egyéni érdekek sérelmén túlmenően elsősorban és jellemzően a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás kereteit sértse, vagy veszélyeztesse”.³

Ebből a megközelítésből nem csupán a Büntető Törvénykönyv *Gazdasági bűncselekmények* című fejezetében felsorolt tényállások tartozhatnak e körbe, hanem az alábbi bűncselekmény-kategóriákat is ide soroljuk:

- a vagyon elleni bűncselekmények köréből a gazdálkodás körében elkövetett sikkasztást, csalást, hűtlen kezelést, hanyag kezelést, az orgazdaságot, a szerzői, iparjogvédelmi jogsértések üzletszerű alakzatait;
- a hivatali bűncselekmények közül a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó hivatali visszaélést;
- a közélet tisztasága elleni bűncselekmények közül a gazdálkodással kapcsolatos vesztegetést (tehát nem feltétlenül kizárólag a gazdasági vesztegetést) és befolyással üzérkedést;

¹ Edwin H. Sutherland: *White Collar Criminality*. New York, Dryden Press, 1940.

² Borbíró Andrea et al. (szerk.): *Kriminológia*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016.

³ Tóth Mihály: *A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése*. MTA Law Working Papers, (2015), 4.

- a közrend elleni bűncselekmények sorából a nemzetközi gazdasági tilalom megsértését, a forgalmazással elkövetett ártalmas közfogyasztási cikkel, méreggel, radioaktív anyaggal történő visszaélést;
- az elsősorban gazdasági érdekekkel motivált környezet- és természetkárosítást;
- illetve a titoksértő cselekmények köréből a gazdasági és üzleti titoksértést.

Büntetőjogi megközelítésből a gazdasági bűncselekményekre vonatkozó tételes fogalom nincs. A gazdasági élet körében elkövetett vagy a gazdálkodással összefüggő bűncselekmények körét a Btk. XXXIX., XL., XLI. és XLII. fejezetében található alább felsorolt fejezetcímeknél szereplő bűncselekmények alkotják:

- Btk. XXXVIII. fejezet: Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények;
- Btk. XXXIX. fejezet: Költségvetést károsító bűncselekmények;
- Btk. XL. fejezet: A pénzmosás;
- Btk. XLI. fejezet: A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények;
- Btk. XLII. fejezet: A fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények.

5.2. A gazdaság védelmét biztosító jogszabályok. Gazdaságvédelmi tevékenység szélesebb megközelítésben

Fennálló gazdasági rendjének védelmét minden állam jogi és intézményi keretek között biztosítja. A magyar Alaptörvény és egyes jogszabályok egyrészt meghatározzák a fennálló gazdasági rendet, a gazdasági élet résztvevőit, azok jogait, kötelezettségeit, egymáshoz való viszonyaikat, másrészt a fennálló gazdasági rend ellen irányuló magatartások (amelyek nem csupán bűncselekmények) esetén követendő eljárások rendjét, az alkalmazható közigazgatási és büntetőjogi jellegű szankciókat, valamint az ilyen ügyekben eljáró állami szervek felépítését, működését. Ez utóbbi szervek tekinthetők a gazdaságvédelmi tevékenységet ellátó szervezeteknek.

Ennek megfelelően a fennálló gazdasági rendet, a gazdasági élet résztvevőit, azok jogait és kötelezettségeit, a jogsértések esetén alkalmazható szankciók körét elsősorban az alábbi jogszabályok határozzák meg (az alábbiakban található felsorolás nem tekinthető teljes körűnek, itt csupán azon jogszabályok és intézmények szerepelnek, amelyekkel a gazdaságvédelmi rendőri munka során legtöbbször lehet találkozni):

Alaptörvény; Polgári Törvénykönyv; Büntető Törvénykönyv; a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló törvény; a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény; az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló törvény; az adózás rendjéről szóló törvény; a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény; a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló törvény; a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény; a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvény; a közraktározásról szóló törvény.

A gazdasági rend elleni magatartások esetén eljáró főbb állami intézmények (gazdaságvédelmi szervek) feladata a gazdasági rend ellen irányuló magatartások megelőzése, azok elleni fellépés. Az intézmények: Rendőrség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Magyar Nemzeti Bank, Gazdasági Versenyhivatal, Állami Számvevőszék, Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság.

A gazdaságvédelmi szervek feladatkörei:

- Rendőrség: gazdaságvédelmi feladatkörével a következő fejezetben foglalkozunk részletesen.
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal: az állami vagy önkormányzati költségvetésbe, Nyugdíj-biztosítási Alapba, az Egészségbiztosítási Alapba vagy az elkülönített állami pénzalapba fizetendő adókkal, járulékokkal, vámokkal, jövedékekkel kapcsolatban ellenőrzési, szabálysértési és büntügyi nyomozói jogkör.
- Magyar Nemzeti Bank: felügyeletet gyakorol a pénzintézetek, biztosító társaságok, pénzváltó tevékenységgel foglalkozó jogi személyek felett, ezenkívül mint a bankjegyeket kibocsátó állami szerv szaktanácsadói, szakértői tevékenységet lát el a pénzhamisítási ügyekben.
- Gazdasági Versenyhivatal: feladata a tisztességtelen verseny tilalmával, a fogyasztók megtévesztésének tilalmával, a gazdasági versenyt korlátozó megállapodás tilalmával (kartellezés), illetve a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmával kapcsolatos jogsértések vizsgálata, szankciók alkalmazása.
- Állami Számvevőszék: feladata az államháztartás gazdálkodását, a nemzeti vagyon felhasználását ellenőrizni. A gyakorlatban ez annyit jelent, hogy minden olyan szerv, szervezet gazdálkodását kontrollálhatja, amely állami költségvetésből működik. Így például: önkormányzatok, kórházak, iskolák, pártok.
- NÉBIH: a magyar élelmiszerlánc-biztonság védelme és javítása, ezzel kapcsolatos ellenőrzések, szakértői, szaktanácsadói tevékenység, szankciók alkalmazása.
- Fogyasztóvédelmi hatóságok: a megyei (fővárosi) kormányhivatalok szervezetén belül működnek. Feladatuk: a fogyasztók élete, testi épsége és biztonsága, valamint megfelelő tájékoztatása érdekében az áruk és szolgáltatások biztonságosságával és megfelelőségével kapcsolatos ellenőrzési és felügyeleti feladatok, valamint a veszélyes termékek kereskedelmi forgalomból történő kiszűrése. Ez a szakigazgatási szerv vizsgálja ezek mellett a fogyasztói döntéseket tisztességtelenül befolyásoló kereskedelmi gyakorlatokat és a vásárlók megtévesztésére alkalmas magatartásokat is.

5.3. A rendőrség gazdaságvédelmi tevékenysége

5.3.1. A gazdaságvédelemmel foglalkozó rendőri egységek

A rendőrség gazdaságvédelmi tevékenységét a 17/2018. ORFK utasítás (Utasítás) szabályozza. Az Utasítás egyrészt meghatározza a gazdaságvédelmi tevékenységet, azzal kapcsolatos elvárásokat, konkrét feladatokat, együttműködési kereteket, illetve a rendőrség egyes gazdaságvédelmi szervezeti elemeit. Az Utasítás szerint a rendőrség gazdaságvédelmi tevékenysége „a gazdálkodással összefüggő jogsértő cselekmények megelőzésével, megszakításával és nyomozásával kapcsolatos feladatok ellátása, a kármegtérülés biztosítása, a jogtalanul szerzett vagyon gazdaságba történő bevitelének, legalizálásának megakadályozása, illetve bűnmegelőzési intézkedések kezdeményezése”.⁴

⁴ Utasítás 4. pont.

A piaci élet és a vállalkozás szabadsága, mint az Alaptörvényben megfogalmazott alapelvek elvárások, alapján az államnak, és így a rendőrségnek csak a legszükségesebb esetben kell fellépnie és a legszükségesebb mértékben beavatkoznia a gazdasági folyamatokba. Ennek megfelelően az Utasítás is általános jelleggel fogalmazza meg a rendőrség gazdaságvédelmi szervei számára alapvető követelményként, hogy „indokolatlanul nem avatkozhat be a gazdasági és piaci folyamatokba, ugyanakkor bűnmegelőzési és nyomozási munkájával gyorsan reagáljon a gazdasági élet káros eseményeire”.⁵

Az Utasítás alapján a gazdaságvédelmi tevékenységet az alábbi szervek látják el a rendőrségnél:

- Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Korruptió és Gazdasági Bűnözés Elleni Osztály (a továbbiakban: ORFK BF BFO KGBEO);
- Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Korruptió és Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztály (a továbbiakban: KR NNI KGBEFŐO);
- megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok (a továbbiakban: rendőr-főkapitányságok) gazdaságvédelmi feladatkörrel rendelkező szervezeti elemei;
- rendőrkapitányságok gazdaságvédelmi feladatkörrel rendelkező szervezeti elemei.

Látható, hogy a gazdaságvédelmi tevékenység a rendőrség központi, területi és helyi szerveinél egyaránt megtalálható. Az Utasítás a fent felsorolt rendőri szervek gazdaságvédelmi tevékenységét az alább bemutatottak szerint határozza meg.

Az ORFK BF BFO KGBEO feladatai:

- szakmai irányítás;
- stratégia kidolgozása;
- koordináció;
- továbbképzések szervezése,
- együttműködési megállapodások kidolgozása;
- biztonsági papír gyártásának engedélyéhez szakhatósági tevékenység;
- pénzváltási tevékenységgel kapcsolatos engedélykérelmek ügyében véleményezés;
- pénzhamisítási ügyekben nemzeti központi hivatali funkciók.

A KR NNI KGBEFŐO mint területi szerv gazdaságvédelmi feladatai:

- a hatáskörébe tartozó vagy hatáskörébe utalt bűncselekmények ügyében nyomoz;
- elemző-értékelő munka gazdaságvédelmi ügyekben;
- adatszolgáltatás az ORFK felé;
- a gazdasági bűncselekmények kapcsán nyomozási taktikák kidolgozásában közreműködik;
- javaslatokat dolgoz ki az ORFK felé jogszabályokkal kapcsolatban;
- kapcsolattartás külföldi szervekkel.

A budapesti és megyei rendőr-főkapitányságok gazdaságvédelmi szervezeti elemei:

- a hatáskörébe tartozó vagy hatáskörébe utalt bűncselekmények ügyében nyomoz;
- szakmai irányítás a helyi rendőrkapitányságok felett;
- elemző-értékelő munka;
- adatszolgáltatás;
- rendőrkapitányságok gazdaságvédelmi szerveinek képzése, képzések szervezése, együttműködési megállapodások kidolgozása.

⁵ Utasítás 5. pont.

A helyi rendőrkapitányságok gazdaságvédelmi feladatai:

- a hatáskörébe tartozó vagy hatáskörébe utalt bűncselekmények ügyében nyomoz;
- elemző-értékelő munka;
- adatszolgáltatás.

5.3.2. A rendőrség gazdaságvédelmi területéhez tartozó bűncselekmények

Az Utasítás szerint a rendőrség gazdaságvédelmi tevékenysége az alább felsorolt bűncselekménycsoportokra terjed ki, azaz a rendőrség fent felsorolt gazdaságvédelmi szervezeti elemei e bűncselekmények megelőzésével, megszakításával és nyomozásával kapcsolatos feladatokat látnak el:

- Btk. XXIII. fejezet – A környezet és a természet elleni bűncselekmények;
- Btk. XXVII. fejezet – A korrupciós bűncselekmények;
- Btk. XXVIII. fejezet – A hivatali bűncselekmények;
- Btk. XXXIII. fejezet – A közbizalom elleni bűncselekmények;
- Btk. XXXIV. fejezet – A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények;
- Btk. XXXVI. fejezet – A vagyon elleni bűncselekmények közül az alábbiak:
 - Btk. 372. § – Sikasztás, amennyiben gazdálkodással összefüggésben követik el;
 - Btk. 373. § – Csalás, amennyiben gazdálkodással összefüggésben követik el;
 - Btk. 374. § – Gazdasági csalás;
 - Btk. 375. § – Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás;
 - Btk. 376. § – Hűtlen kezelés;
 - Btk. 377. § – Hanyag kezelés;
 - Btk. 379. § – Orgazdaság, amennyiben csalással, sikasztással, hűtlen kezeléssel összefüggésben követik el;
- Btk. XXXVIII. fejezet – A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények;
- Btk. XL. fejezet – Pénzmosás;
- Btk. XLI. fejezet – A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények;
- Btk. XLII. fejezet – A fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények;
- Btk. XLIII. fejezet – Tiltott adatszérés és az információs rendszer elleni bűncselekmények.

5.3.3. Hatáskör és illetékesség a gazdaságvédelmi ügyek nyomozása során

Minden bűnügy keletkezésekor és minden folyamatban lévő nyomozás során az eljáró nyomozó hatóságoknak, nyomozó szerveknek vizsgálniuk kell hatáskörüket és illetékességüket. Elsődlegesen eldöntendő egy-egy gazdaságvédelmi ügy keletkezésekor, hogy egyáltalán rendőrségi hatáskörbe tartozik-e annak nyomozása, vagy másik nyomozó hatóság hatáskörébe. A hatályos büntetőeljárás törvény szerint nyomozó hatóságok: a rendőrség és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, illetve bizonyos, a törvény által felsorolt esetekben kizárólag az ügyészség végez nyomozást.

A gyakorlatban leginkább a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hatáskörébe tartozó ügyek kapcsán merülhetnek fel hatásköri kérdések tekintettel arra, hogy a NAV hatáskörébe és a rendőrség

hatáskörébe tartozó gazdasági bűnügyek jellegükben hasonlóak. Ezért minden nyomozás elrendelésekor vagy a nyomozás során folyamatosan vizsgálendő a bűncselekmény minősítése, és így a hatáskör. Ehhez elsődlegesen a Be. 34. § (2) bekezdésében felsorolt bűncselekményeket kell figyelembe venni, amely a NAV hatáskörébe tartozó ügyeket sorolja fel. Ha a nyomozó hatóság elé került ügy a felsorolásban szereplő bűncselekmények egyikének minősül, akkor a NAV hatáskörébe tartozik az ügy nyomozása.

5.3.3.1. Hatásköri megoszlás a rendőrség gazdaságvédelmi szervei között

A rendőrség gazdaságvédelmi szervei közötti hatáskörmegoszlást (mint az általános bűnügyi hatáskörmegoszlást is) a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet szabályozza (Rendelet).

A Rendelet szerint a megyei (budapesti) rendőr-főkapitányságok hatáskörét az 1. számú mellékletben felsorolt bűncselekmények körében határozta meg. (Gazdaságvédelmi hatásköri kérdés esetén a jogalkalmazónak értelemszerűen a gazdaságvédelem körébe tartozó ügyeket kell keresnie a mellékletben).

A Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda (KR NNI) hatáskörét a Rendelet 2. § (2) bekezdése szabályozza. Mivel a KR NNI tipikusan egy speciális területi nyomozó hatóság, amely nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkezik, így a Rendelet szerint gazdaságvédelmi szerveinek hatásköre is a kiemelt, súlyosabb megítélésű vagy nemzetközi jellegű, határon átnyúló, szervezeten elkövetett gazdálkodással összefüggő bűncselekményekre terjed ki.

A Rendelet alapján a KR NNI gazdaságvédelmi szervezeti elemei hatáskörébe tartozik:

- a) a 2. mellékletben felsorolt bűncselekmények nyomozása;
- b) a bűncselekmény bünszervezetben történő elkövetésének gyanúja esetén a nyomozás, ha az annak alapjául szolgáló bűncselekménynek – a 2006. évi CI. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény 3. cikk (2) bekezdésében meghatározott – nemzetközi jellege van (nemzetközi jelleg).

Az a) pontnál a jogalkalmazónak viszonylag könnyű dolga van: a gazdaságvédelmi tevékenység körébe tartozó ügyeket kell keresnie a 2. számú mellékletben; ha a nála lévő ügy a mellékletben szerepel, akkor az a KR NNI hatáskörébe tartozik.

A b) pont a KR NNI gazdaságvédelmi szervezeti egységei hatáskörébe utalja azokat a bűncselekményeket, amelyeket bünszervezetben követtek el, és amelyeknek nemzetközi jellege van.

Vagyis a KR NNI hatáskörének megállapításához két elem együttes fennállása szükséges.

5.3.3.2. A rendőrségi nyomozó hatóságok közötti illetékességi szabályok a gazdaságvédelmi ügyekben

A gazdaságvédelmi szakterületre ugyanúgy érvényesek az illetékességi szabályok, mint más bűnügyeknél, azonban egyes tényállások esetében a gyakorlatban sok esetben nehéz eldönteni, mely nyomozó hatóság illetékes.

A fő illetékességi szabály

A rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 25.) BM rendelet 3. §-a általános illetékességi okként határozza meg: „A nyomozás lefolytatására az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek illetékességi területén a bűncselekményt – sorozat-bűncselekmények esetén a bűncselekmények többségét – elkövették.”

Míg a klasszikus bűnügyi területen vannak olyan tényállások (például emberölés, garázdaság, testi sértés stb.), amelyeknél egyértelmű és könnyű megállapítani az elkövetés helyét, addig a gazdaságvédelem területén nagyrészt olyan jellegű tényállásokkal találkozhatunk, amelyeknél nehéz megítélni, hol követték el a bűncselekményt, ezáltal e területen jellemzően több illetékességi vita keletkezik.

A gazdaságvédelem területén leggyakrabban előforduló két tényállás: a csalás és a sikkasztás.

Csalás: Aki jogtalan haszonszerzés végett mást tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ezzel kárt okoz, csalást követ el.

A csalás elkövetési helye az a hely, ahol az elkövetési magatartást kifejtik: azaz más személyt tévedésbe ejtenek vagy tévedésben tartanak.

Leggyakrabban a „tévedésbe ejtés” elkövetési magatartással találkozhatunk. Ennél az elkövetési magatartásnál az elkövetési hely szempontjából az a hely releváns, ahol a sértett téves tudattartalma kialakult, hatására vagyoni jogait sértő magatartást tanúsít. Gyakorlati szempontból hol található ez a hely? Kijelenthető, hogy a gazdaságvédelem területén előforduló csalások nagy részét valamilyen polgári jogi szerződés (adásvétel, vállalkozás, kölcsön stb.) keretein belül követik el. A gyakorlatban elkövetési helynek az a hely számít, ahol a felek a későbbiekben létrejövő szerződés lényeges elemeiben megállapodnak. Ez a hely nem feltétlenül azonos azzal a hellyel, ahol a felek a szerződést aláírják (amennyiben írásos szerződés készül).

Ennek megfelelően például egy ingatlan- vagy gépkocsi-adásvétel során a lakás vagy gépjármű megtekintését követően, ha a felek a vételárban megállapodnak, akkor az elkövetési hely az, ahol ez megtörténik. Ha ennek során távközlési eszközt használnak a felek (telefon, internetes chat), akkor az elkövetés helye a sértett tartózkodási helye lesz. Az elkövetési hely és az illetékesség szempontjából irreleváns, hogy a megállapodást követően hol írták alá a szerződést. De ugyanígy igaz ez más szerződési jogviszony keretein belül elkövetett csalásokra is.

A gyakorlatban gyakran előfordul, hogy a csalást hamis magánokirat felhasználásával követik el: például hamis munkáltatói szerződést csatolnak áruhitel felvételéhez, vagy biztosítási jogviszonyban elkövetett csalásnál valótlan tartalmú kárbejelentő lapot nyújtanak be. Ezeknél az eseteknél az elkövetési helyet a hamis magánokirat felhasználási helye határozza meg. Felhasználási hely az a hely, ahol másik személy tudomást szerez az iratról, azaz egy természetes személy (hitelügyintéző, biztosító ügyintézője) átveszi, megtekinti, majd továbbítja az iratokat. Ez különösen akkor lényeges, ha egy biztosítási jogviszonyban (ami gyakori) elektronikus úton küldik be a kárbejelentő lapot. Ezekben az esetekben vizsgálendő, hogy a továbbított iratokat mikor és hol vizsgálta meg természetes személy, azaz a biztosító ügyintézője.

Sikkasztás: Aki a rábízott idegen dolgot jogtalanul eltulajdonítja, vagy azzal sajátjaként rendelkezik, sikkasztást követ el. A sikkasztás elkövetési helye az a hely, ahol a rábízott dolog jogtalan eltulajdonítása történik, vagy ahol a rábízott dologgal sajátjaként rendelkezik az elkövető.

A gyakorlatban az első elkövetési móddal lehet leginkább találkozni, ami úgy nyilvánul meg, hogy az elkövető valamilyen polgárjogi jogviszony keretében (rendszerint bérleti jogviszony) jut egy dolog birtokába, amelyet a későbbiekben jogtalanul eltulajdonít. Példa erre, ha az így birtokába került dolgot másnak jogalap nélkül eladja. Illetékességi szempontból az a releváns helyszín, ahol a rábízott dolog jogtalan tulajdonátruházása megtörtént. Teljesen hibás az a gyakorlatban

sajnálatosan sokszor előforduló eljárás, hogy az illetékességet a rábízás helyével azonosítják. A rábízás nem elkövetési magatartás, így illetékességi szempontból irreleváns.

A gyakorlatban jóval ritkábban előforduló sajátjaként rendelkezés megnyilvánulási formája a rábízott dolog megterhelése: például zálogba adása. Ebben az esetben még nem következik be tulajdonváltás, azonban a rábízott dolgot valamilyen polgári jogi szerződés biztosítékává teszi az elkövető. Ennek megfelelően az elkövetés helye az a hely, ahol erre utaló nyilatkozatot vagy rendelkezést tett az elkövető.

A Rendelet szerint sorozat-bűncselekmények esetén az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek területén a bűncselekmények többségét elkövették. Sorozat-bűncselekmény alatt olyan elkövetett bűncselekmények csoportja értendő, amelyeket ugyanazon elkövető vagy elkövetői kör azonos vagy hasonló módszerrel követ el.

A gazdaságvédelem területén a gyakorlatban előfordul, hogy fiktív cégek (élükön stróman-nal) internetes hirdetőoldalon valótlan álláshirdetéseket adva fel jól fizető külföldi munkavégzésre toboroznak embereket. A vonzó állásajánlatra telefonon jelentkeznek a leendő sértettek, majd tőlük egy megadott számlaszámra kérnek közvetítői díjként több tízezer (vagy nem ritkán több százezer) forintot; a megadott számla a stróman cég nevén van. Ahogy a sértettek utalnak, az elkövetői kör azonnal leemeli a bankszámláról a készpénzt. Ezzel a módszerrel egy nap alatt több százezer vagy akár millió forintot is tudnak szerezni a bűnözők. Ilyen esetben az egymásról nem tudó feljelentők az ország legkülönbözőbb településein lehetnek, és a legkülönbözőbb nyomozó hatóságoknál tehetnek feljelentést. Ennek ellenére az ügyek összetartoznak, sorozatot alkotnak, az ügyek egyesítésének célszerűsége felmerül. Az egyesítésen túl fontos kérdés, hogy az egyesített sorozatügyekben mely nyomozó hatóság illetékes. Erre választ ad a Rendelet, amikor akként rendelkezik, hogy az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek területén a bűncselekmények többségét elkövették. Vagyis: ha A nyomozó hatóság területén kétféle, míg B nyomozó hatóság területén négyrendbeli elkövetés állapítható meg, akkor ennek megfelelően B nyomozó hatóság illetékes az ügyben. Amennyiben ezen elv alapján nem állapítható meg az eljáró nyomozó hatóság, akkor az alábbiakban ismertetett és kiegészítő elvként alkalmazható megelőzés elvét kell alkalmazni.

Kiegészítő elv: a megelőzés elve

„Ha az elkövető a bűncselekményt több nyomozó hatóság illetékességi területén követte el vagy több nyomozó hatóság illetékességi területén követett el bűncselekményeket, vagy az elkövetés helye nem állapítható meg, a nyomozás lefolytatására az a nyomozó hatóság illetékes, amelyik az ügyben korábban intézkedett, intézkedés hiányában pedig az, amelynek a bűncselekmény saját észlelése vagy bejelentés, feljelentés alapján legkorábban a tudomására jutott.”⁶

A több különböző helyen elkövetett bűncselekmények esetén az ügyben először intézkedő nyomozó hatóság illetékes. Intézkedésnek nem csupán a nyomozás elrendelése számít, a feljelentés felvétele vagy egy rendészeti jellegű intézkedés is (például igazoltatás) megalapozhatja az illetékességet ilyen esetben. Ez a kiegészítő elv alkalmazandó a fentiekben említett sorozatjellegű elkövetésre is, amennyiben nincs olyan nyomozó hatóság, amelynek illetékességi területén a bűncselekmények többségét elkövették.

⁶ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről 3. § (2).

5.4. A rendőrségi törvény alapján végzett megelőző jellegű titkos információgyűjtés a gazdaságvédelmi munkában

A rendőrség minden bünygyi területen, így a gazdaságvédelmi szakterületen is végezhet megelőző jellegű titkos információgyűjtést anélkül, hogy konkrét bünygyetöljárás elrendelésére került volna sor. Erre a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 64. § a) pontja hatalmazza fel. Azonban a Be. 256. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha „a bünygyetöljárást az ügyészégről szóló törvény, a rendőrségről szóló törvény, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény vagy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény alapján végzett titkos információgyűjtés adatai alapján indították meg, a bünygyetöljárás megindítását követően a leplezett eszközöket e törvény szerint kell alkalmazni”. Azaz mihelyt fennállnak a bünygyetöljárás megindításának feltételei a folyamatban lévő titkos információgyűjtés során, abban az esetben bünygyetöljárást kell kezdeményezni, és a továbbiakban a bünygyetöljárási törvény leplezett eszközökre vonatkozó szabályai alapján kell eljárni.

A rendőrség gazdaságvédelmi tevékenységéről szóló 17/2018. ORFK utasítás szerint nem csupán a gazdálkodással összefüggő jogsértő cselekmények felderítése, megszakítása és nyomozása a rendőrség gazdaságvédelmi szerveinek feladata, hanem ezen jogsértő cselekmények megelőzése is, illetve a jogtalanul szerzett vagyon gazdaságba történő bevitelének, legalizálásának megakadályozása. Ezt a feladatot a rendőrségi gazdaságvédelmi egységek a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény által biztosított titkos információgyűjtés alkalmazásával tudják hatékonyan ellátni.

Az úgynevezett megelőző jellegű titkos információgyűjtéshez az Utasítás 8. pontjában foglaltakkal összhangban folyamatosan figyelemmel kell kísérni, elemezni és értékelni kell a gazdaságvédelem területén a bünygycselekmények elkövetésének okait, jellemzőit, a módszereket, körülményeket, ugyanígy azt is, hogy a jogellenes cselekményből származó vagyon milyen módon jut vissza a legális gazdaságba. Ahhoz, hogy megfelelő pozíciókat építsen ki a rendőrség, folyamatosan fel kell térképezni és értékelni, elemezni, hogy a gazdaságvédelem területén mely gazdasági szereplőknél követik el leginkább a bünygycselekményeket, illetve milyen jogviszonyok keretén belül.

5.4.1. Birói engedélyhez nem kötött eszközök

A gazdaságvédelem területén a titkosan együttműködő személy szolgáltathat elsősorban információkat arra vonatkozóan, hogy bünygycselekmény elkövetésére készülnek-e egy gazdálkodó szervnél. Ahhoz, hogy célravezető legyen a titkosan együttműködő személy alkalmazása, olyan személyt kell kiválasztani, aki megfelelő információkkal tud szolgálni, azaz kedvező pozícióban van munkaköre vagy személyi kapcsolatai révén. A megfelelő személy kiválasztásához a gazdaságvédelem területén ismerni kell, hogy a gazdaság mely ágazatában, milyen gazdálkodó szerveknél és milyen bünygycselekmények jellemzőek.

Gyakori a bünygycselekmények elkövetése az európai uniós és különböző állami pályázati pénzekből megvalósuló projektek területén, ahol a gazdasági élet egyes szereplői a kedvező állami megrendeléseket nem ritkán korrupciós kapcsolatok felhasználásával kívánják megszerezni. Ezért az ilyen típusú bünygycselekmények megelőzése érdekében az állami pályázatok elbírálását végző állami szerveknél vagy a pályázatot elkészítő cégeknél célszerű a megfelelő titkosan együttműködő személyt keresni, aki releváns információkat tud szolgáltatni.

A másik jellemző terület a bűncselekményekből származó pénzek legális gazdaságba való bevitelének megakadályozása, amelyhez ismerni kell a gyakran alkalmazott pénzmosási technikákat, illetve azt, hogy abban a gazdasági élet mely szereplői (például pénzügyi szolgáltatók) vesznek részt. Ezeknél a szolgáltatóknál vagy egyéb gazdasági társaságoknál célszerű a megfelelő titkosan együttműködő személyt keresni, kiválasztani.

A titkosan együttműködő személy alkalmazása mellett mindkét területen általános megelőzési céllal személyek, lakások és egyéb objektumok külső megfigyelése is alkalmazható, amellyel személyi kapcsolatok, összefüggések térképezhetők fel. Ugyanígy a távközlési szolgáltatóktól hívásadatokat (híváslisták, híváspozíciók) kérhet a rendőrség a titkos információgyűjtés során.

5.4.2. Bírói engedélyhez kötött eszközök alkalmazása a gazdaságvédelem területén a titkos információgyűjtés során

A rendőrségi törvény megelőzési célból csak abban az esetben teszi lehetővé a bírói engedélyhez kötött eszköz alkalmazását, ha megalapozottan feltehető, hogy attól a szervezett bűnözéssel kapcsolatos vagy szervezett bűnözői csoportok azonosítását lehetővé tevő információk megszerzése várható. A törvény szerint ebben az esetben titkos kutatás, hely titkos megfigyelése, küldemény titkos megismerése, lehallgatás, illetve információs rendszer titkos megfigyelése alkalmazható.

A gazdaságvédelem területén erre példaként hozható egyes gazdasági társaságok, gazdálkodó szervek tevékenységének keretében előforduló szervezett elkövetéssel megvalósuló vagyron elleni bűncselekmények – így a csalás, sikkasztás, hűtlen kezelés – megelőzése. A hatékony titkos információgyűjtő munka érdekében az eljáró gazdaságvédelmi szerveknek ismerni kell az illetékességi területükön működő gazdasági társaságokat. A társaságok legális tevékenységet látnak-e el, vagy a tisztségviselők, tagok feltehető célja a társasági kereteket felhasználva, szervezett jelleggel különböző vagyron elleni bűncselekmények elkövetése. Amennyiben megalapozottan feltehető e bűncselekmények szervezett elkövetése, az Rtv. által biztosított különböző bírói engedélyhez kötött eszközök (titkos kutatás, hely titkos megfigyelése, küldemény titkos megismerése, lehallgatás, illetve információs rendszer titkos megfigyelése) alkalmazása válik lehetővé.

A titkos információgyűjtés szervezett bűnözéssel kapcsolatos vagy szervezett bűnözői csoportok azonosítását lehetővé tevő információk megszerzésére jellemző példa továbbá a szervezett bűnözői körök pénzmosási tevékenysége. Ahhoz, hogy megelőzési célból eredményes legyen, azaz bűncselekmény gyanúját állapítsa meg a rendőri szerv, ismerni kell, hogy általában milyen területen, milyen típusú gazdasági társaságok, mint fantomcégek, vesznek részt a bűnözésből származó pénzek eltüntetésében. A gyakorlatban leginkább a különböző veszteségesen működő vendéglátóipari cégek jellemzőek. Ennek megfelelően ezen cégek irodáiban vagy ezen cégek ügyvezetését végző személyek vonatkozásában alkalmazható a bírói engedélyhez kötött eszköz titkos információgyűjtés során.

Hangsúlyozandó az 5.4. fejezetben már említett törvényi hivatkozás [Be. 256 §. (1) bekezdés], miszerint abban az esetben, ha bármilyen megelőző jellegű titkos információgyűjtés során konkrét bűncselekmény gyanúja állapítható meg, az eljáró szerv vezetőjének büntetőeljárást kell kezdeményeznie, és a továbbiakban a büntetőeljárás törvény leplezett eszközökre vonatkozó szabályai alapján kell eljárni.

5.5. A korrupciós bűncselekmények

5.5.1. Hatásköri és illetékességi szabályok korrupciós ügyekben

A korrupciós bűncselekmények a Btk. XVII. fejezetében található tényállások, amelyek közül rendőrségi nyomozó hatósági hatáskörbe az úgynevezett „gazdasági vesztegetések” tartoznak:

- a Btk. 290. §-ába ütköző vesztegetés;
- a Btk. 291. §-ába ütköző vesztegetés elfogadása;
- a Btk. 298. § (2) bekezdése szerinti gazdálkodó szerv vonatkozásában elkövetett befolyás vásárlása;
- a Btk. 299. § (3) bekezdése szerinti gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy vonatkozásában elkövetett befolyással üzérkedés.

A hivatali korrupciós bűncselekmények nyomozására az ügyészség rendelkezik hatáskörrel.

A rendőrségi hatáskörbe tartozó korrupciós bűncselekmények nyomozása a Rendelet szabályai szerint főszabályként a megyei (budapesti) rendőr-főkapitányságok hatáskörébe tartozik. Abban az esetben, ha bármely korrupciós bűncselekmény elkövetője a Btk. 459. § 1. pontjában írt bünszervezet tagja vagy vezetője, a korrupciós bűncselekmény nyomozására a KR NNI rendelkezik hatáskörrel.

5.5.2. A vesztegetés felderítése és nyomozása

A vesztegetés nyomozása a bűncselekményről való tudomásszerzéssel indul. A nyomozó hatóság a vesztegetés elkövetéséről tudomást szerezhet feljelentés vagy bejelentés alapján; hivatalból, más ügyben elrendelt nyomozás során: gyanúsított vagy tanú vallomása alapján, illetve más ügyben alkalmazott leplezett eszköz által.

5.5.2.1. Feljelentés felvétele, a feljelentő tanúkihallgatása

A korrupciós bűnügyeket nehéz felderíteni és bizonyítani, mivel ezeknél az ügyeknél személyi (tanúk) és tárgyi (okiratok) bizonyíték kevésbé merül fel tekintettel arra, hogy a felek közös érdeke a konspiráció, az „üzletről” más illetéktelen személy ne szerezzen tudomást. Ennek megfelelően a korrupciós bűncselekmények látenciája is magas más bűncselekményekhez képest, a korrupciós ügyeket kevésbé jelentik fel.

Amennyiben az ügy feljelentéssel indul, a sikeres felderítés és bizonyítás érdekében a feljelentőt minden releváns tényre nyilatkoztatni kell. A korrupciós ügyekben elsősorban azok a személyek tesznek feljelentést, akik közvetlen kapcsolatba kerülnek a bűncselekmény elkövetőjével, így például azok, akiket meg akarnak vesztegetni, vagy akiktől jogtalan előnyt kérnek.

Ennek megfelelően a feljelentés felvételekor vagy az azt követő kihallgatás során tisztázni kell:

- a feljelentő honnan, milyen módon szerzett tudomást a korrupciós bűncselekmény elkövetéséről;
- ki annak elkövetője;
- vele hogyan, milyen módon került kapcsolatba;
- az elkövető pontosan milyen jellegű előnyt ajánlott fel, vagy milyen előnyt kért;

- milyen munkakörben dolgozik, abban a munkakörben milyen munkaköri kötelezettségei vannak, amelyek megszegésével kapcsolatban a jogtalan előny felajánlása vagy kérése megtörtént;
- az előny átadására vagy elfogadására sor került-e;
- amennyiben nem, arra hogyan, milyen módon kerül sor.

5.5.2.2. Tettenérés vesztegetés esetén, pénzátadás

Vesztegetésnél a jogtalan előny rendszerint pénz, szinte minden esetben készpénz, mivel a banki utalásoknak nyoma marad, és ez növelheti a lebukás esélyét. Abban az esetben, ha a feljelentés alapján indult eljárásban a készpénz átadására/átvételére még nem került sor, célszerű egy személyes, pénzátadással járó találkozót szervezni a feljelentő részvételével. Az együttműködő feljelentő figyelmét fel kell hívni, hogy ha kapcsolatba lép az elkövetővel, viselkedjen természetesen, ugyanakkor próbáljon kezdeményező szerepben maradni a pénz átadása/átvétele során, azaz a helyszín és időpont kijelölésének tekintetében. Ha a feljelentő által közvetített pénz átadását/átvételét az elkövetői oldal elfogadja, a kijelölt pénzátadási/átvételi helyszínre figyelés szervezhető, aminek alkalmazására megfelelően fel kell készülni.

Amennyiben a pénz átadása/átvétele során a feljelentő és így a nyomozó hatóság jelölheti ki az átadás helyszínét, célszerű olyan helyen megszervezni a tettenérést, ahol a nyomozó hatóság tagjai a tevékenységet megfigyelhetik és kép- és hangrögzítő technikai eszköz segítségével rögzíthetik. A pénz átadás-átvételét követően kerülhet sor az elkövető elfogására.

Ha a helyszín és időpont kiválasztása az elkövetői oldal döntése marad, körültekintően kell felkészülni a pénz átadás-átvétel helyszínének megfigyelésére, amennyiben megfelelő idő áll rendelkezésre. Egy helytelen szervezés dekonspirációhoz vezethet, ami a tettenérést meghiúsíthatja, és a bizonyítást megnehezítheti.

5.5.3. Vesztegetés felderítése és bizonyítása leplezett eszközök alkalmazásával

Vesztegetés nyomozása során, ha a feljelentő nem rendelkezik elég információval a vesztegetés körülményeiről, vagy tettenérésre nincs lehetőség a bűncselekmény felderítése és bizonyítása során, leplezett eszközök alkalmazása lehet szükséges.

Nem csupán tettenérés esetén kerülhet sor helyszín, személy, nyilvános hely vagy más objektum megfigyelésére. A vesztegetés olyan eseteiben, amikor abban nem érintett személy feljelentése alapján indul a nyomozás, a vesztegetésben részt vevő személyek mozgása, egymással való találkozásai is bizonyítékkul szolgálhatnak. Ennek során megfigyelt személyként jöhet számításba a gazdálkodó szerv részére tevékenységet végző személy, a gazdálkodó szerv vezetője és a valamely olyan külső személy találkozásai, aki a gazdálkodó szerv részére a gyanú szerint valamilyen előnyt ad vagy ígér.

További bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött leplezett eszközként merülhet fel titkos együttműködő személy alkalmazása. Ezekben az esetekben olyan személy jöhet számításba, aki a korrupciós bűncselekmény elkövetéséről és annak körülményeiről megfelelő információkkal rendelkezhet. Rendszerint ilyen személy a gazdasági társaságnál valamely olyan munkakörben dolgozó személy, aki munkakörénél fogva már elkövetett vagy folyamatosan elkövetett vesztegetésről rendelkezik információval.

5.5.3.1. Ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása vesztegetés felderítése érdekében

Fizetési műveletek megfigyelése

Mint feljebb kifejtettük, vesztegetési ügyekben konspirációs okokból kevésbé jellemző, hogy a vesztegetés összegét átutalják, az ilyen ügyekben elsősorban készpénz formájában valósul meg a jogtalan előny. Abban az esetben, ha a nyomozás során előzetes információval, gyanúval rendelkezünk arra nézve, hogy vesztegetés elkövetése zajlik folyamatosan a gazdálkodó szerv alkalmazottja, tagja, vezetője és egy külső személy között, hasznos információ lehet a gyanúsítható személyek készpénzfelvételeinek figyelemmel kísérése más leplezett eszköz alkalmazásával párhuzamosan. Ennél a leplezett eszköznél annak a friss információnak ismerete, hogy valamelyik gyanúsítható személy éppen nagyobb összegű készpénzt vett fel saját számlájáról, a nyomozás során hasznos információként szolgálhat, és a személy rejtett megfigyelésén keresztül akár a jogtalan előny átadás-átvételének megfigyeléséhez és ezáltal tettenéréshez vezethet.

A büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése

Ha egy jelentéktlenebb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekmény elkövetője információval rendelkezik egy súlyosabb vesztegetési ügyről, az ügyészség hozzájárulásával kerülhet erre sor. A gyakorlati példák alapján kijelenthető, hogy az ügyészség akkor engedélyezi a kisebb súlyú ügyben elkövetőként szereplő személlyel szemben a „vádalkut”, ha a nyomozó hatóság tudomására hozott vesztegetés minősített eset, és a vádalkut kérő személy által elkövetett bűncselekmény csekély súlyú.

5.5.3.2. Bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazása vesztegetés felderítése és bizonyítása során

A büntetőeljárási törvény lehetővé teszi, hogy a nyomozó hatóság korrupciós bűncselekmények nyomozása során bírói engedélyhez kötött leplezett eszközöket alkalmazzon. Így sor kerülhet vesztegetési ügyben

- információs rendszer titkos megfigyelésére;
- titkos kutatásra;
- hely titkos megfigyelésére;
- küldemény titkos megismerésére;
- illetve lehallgatásra is.

A gyakorlatban alkalmazhatjuk a felsoroltakat egyenként is, vagy akár többet is egy vesztegetési ügy nyomozása során. Bármelyik leplezett eszközt alkalmazzák a vesztegetési ügyben, azok célja a jogtalan előny kérése-elfogadása tényének, illetve az ezzel összefüggő kötelezettségszegésnek a bizonyítása. Ennek megfelelően az információs rendszeren, postai küldeményekben, hely titkos megfigyelése, illetve a telefonlehallgatás során olyan közlésekre kell koncentrálni, azokat kell kiemelni, amelyek a fentieket tartalmazzák, vagy azokra legalábbis utalnak. Ez igen nehéz feladat, mivel a gyakorlatban a célszemélyek ritkán említik tisztán a fent felsorolt tényállási elemeket, a bűnelkövetők előszeretettel alkalmazznak „virágnyelvet”.

A hely titkos kutatásának célja szintén a fentiekre utaló tárgyi bizonyítékok megtalálása, fényképpel vagy más, változást nem eredményező módon való rögzítése. Ezek a bizonyítékok lehetnek feljegyzések, naptári bejegyzés találkozókról vagy egyéb más iratok. Ez szintén nehéz feladat, mivel az elkövetők igyekeznek a vesztegetésre közvetlenül utaló minél kevesebb írásos nyomot hagyni, így nagy mennyiségű irat esetén nehéz eldönteni, mi lehet releváns. Meg kell említeni, hogy fontos bizonyíték lehet a jogtalan előnyként átvett nagy összegű készpénz is.

5.6. A környezeti bűncselekmények

Ebben a fejezetben elsősorban a nemzetközi jellegű és a szervezeten elkövetett környezeti bűncselekmények elkövetési jellemzőit, módszereit és azok felderítése, bizonyítása során alkalmazott leplezett eszközökkel kapcsolatos ajánlásokat tárgyaljuk. Az egyes környezeti bűncselekmények nyomozásával kapcsolatos konkrét kriminalisztikai ajánlásokkal a *kriminálmétodika* tantárgy keretében ismerkedhetnek meg a hallgatók.

A környezeti bűncselekményekről általában világszerte elmondható, hogy kevésbé képeznek kiemelt, fontos kategóriát a jogalkotók vagy a jogalkalmazók (nyomozó hatóságok, ügyészek, bírák) körében. Ennél a bűncselekmény-kategóriánál jellemzően alacsony büntetési tétel és a gyakorlatban is enyhe büntetések kiszabása jellemző. Sok esetben a bűncselekmények elkövetői kiemelten magas haszonra tesznek szert, elég csupán a nemzetközi illegális hulladékszállításra vagy a védett állatok nemzetközi csempészetére (természetkárosítás) gondolni. Az alacsony büntetési tétel, de magas haszon jellemzőket kihasználva a nemzetközi szervezett bűnözés is megjelent ezen a területen. Ezért határozott úgy 2017-ben a Bizottság, hogy támogatja az Europol kezdeményezését, és kiemelt prioritássá tette e bűncselekmény-kategóriát, amivel a szervezett bűnözés által elkövetett kiemelt bűnügyi fenyegetéssé tette (EMPACT-platform⁷), és ennek értelmében meghatározta, hogy erre a bűncselekmény-kategóriára kiemelt figyelmet kell a jövőben fordítani, és az ellene való fellépésre anyagi eszközöket kell elkülöníteni.

5.6.1. A környezetkárosítás jellemzői

E bűncselekmény elkövetésére, néhány egyedi ügytől eltekintve, kevésbé jellemző a szervezett vagy nemzetközi jellegű elkövetés. A környezeti bűncselekmények nagyrészt egyedi jelleggel, kisebb tárgyi súllyal megvalósuló tényállások, amelyek során a talaj vagy a víz vegyszerekkel vagy kőolajszármazékokkal való szennyezése valósul meg. Néhány nagyobb súlyú, közérdeklődésre számot tartó ügy nyomozását érdemes megemlíteni: ilyen volt a hírhedt tiszai ciánszennyezés a 2000-es évek elejéről, vagy a 2010-ben történt, úgynevezett vörösiszap-katasztrófa, illetve egy vidéki szerszámgépgyár vezetői és alkalmazottai által elkövetett súlyos talajszennyezés, amelynek során veszélyes hulladéknak minősülő azbesztet, olajos textíliákat és egyéb súlyosan szennyező anyagot mint a gyártás melléktermékeit a talajba való elással tüntettek el a gyár területén több évtizedig.

⁷ European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats.

Általában elmondható e bűncselekmény-kategóriáról, hogy a legnagyobb veszélyt azok a bűncselekmények jelentik, amelyek során az üzemi termelés elavult, nem a szabványnak megfelelő gyártási technológiával valósul meg.

5.6.2. A természetkárosítás jellemzői

Szerte a világon óriási üzletággá vált a különböző védett állatok és növények illegális nemzetközi kereskedelme, csempészeté, illetve, ahogyan a környezeti bűnözés területén általában, ezen a területen is megjelent a nemzetközi szervezett bűnözés, azaz megjelentek olyan szervezett bűnözői csoportok, amelyek az ilyen típusú illegális termékeknek nemzetközi kereskedelmére szakosodtak. Ezért kijelenthető, hogy a globalizmus a védett fajok szempontjából hátrányos jelenség, a megjelenő kereslet és az azt kiszolgáló kínálat országokon és kontinenseken átívelő illegális hálózatok, csempésztúvonalak kialakulását eredményezte. Egyes nemzetközi jelentések szerint ez az illegális tevékenység évente több milliárd dollár hasznot hoz a bűnözőknek, és ezzel a harmadik-negyedik legnagyobb hasznot hozó bűncselekmény-kategóriává vált világszerte a kábítószer-, ember- és fegyverkereskedelem mellett.

A szervezett bűnözés másik megjelenési formája, amikor a kábítószer, fegyver és más illegális termékek csempészetével foglalkozó bünszervezetek a fő tevékenységük mellett ezt a tevékenységet is ellátják. Az illegális vadkereskedelemben részt vevő amatőr orvvadászok és kereskedők sok esetben az illegális termékek csempészetében már profiként működő nemzetközi drog- és fegyvercsempész-hálózatokra bízák az illegális áruk szállítását, így kerül szoros kapcsolatba az illegális állat- és növénykereskedelem a nemzetközi kábítószer- és fegyverkereskedő csoportokkal. Példaként szolgálnak erre a különböző mexikói és amerikai szervezett bűnözői csoportok, amelyek veszélyeztetett papagájokat is csempésznek drog- és fegyverszállítmányok mellett.⁸

Azon túl, hogy szervezett elkövetés is megvalósul e bűncselekmény-kategóriában, problémaként jelentkezik, hogy más súlyosabb bűncselekmények is kapcsolódnak a természetkárosításhoz. Számptalan nemzetközi, kormányközi és tudományos kutatás bizonyította, hogy a veszélyeztetett fajok illegális kereskedelméhez egyéb súlyosabb bűncselekmények is kapcsolódhatnak: így a nemzetközi drog- és fegyverkereskedelem, korrupció, pénzmosás, terrorszervezetek finanszírozása, illetve a már hivatkozott szervezett bűnözői körök is megjelentek e téren.⁹

E bűncselekménnyel szemben hatékonyan az egyes nemzetállamok bűnüldöző hatóságainak nemzetközi összefogásával vagy különböző multilaterális nemzetközi egyezmények segítségével lehet fellépni.

⁸ Gavin Hayman – Duncan Brack: *International Environmental Crime: The Nature and Control of Environmental Black Markets, Workshop Report*. London, Royal Institute of International Affairs, 2002; Andrew M. Lemieux – Ronald V. Clarke: The International Ban on Ivory Sales and its Effects on Elephant Poaching in Africa. *British Journal of Criminology*, 49. (2009), 4. 464.

⁹ Tanya Wyatt: *Wildlife Trafficking: A Deconstruction of the Crime, the Victims, and the Offenders*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2013.

5.6.2.1. A védett állat- és növényfajok felhasználási céljai

A célok igen sokfélék lehetnek. Élő állatokkal (halak, madarak, hüllők, kisebb emlősök), növényekkel rendszerint hobbiállat- vagy növénytartás céljából kereskednek. Egy-egy védett egzotikus papagáj vagy hüllő értéke a több százezer forint értéket is elérheti. A csempészek sokszor ember-telen körülmények között szállítják ezeket az állatokat, gyakran nagy százalékban pusztulnak el. Élő növények jellemzően kaktuszfélék, orchideák, amelyeket sokszor nagy tételben, több százezer forint értéket elérően hoznak be illegálisan az Európai Unió vagy akár hazánk területére.

Feldolgozott védett állatok kereskedelmének célja lehet ruházkodás, divattermékek vagy dísz tárgyak készítése, illetve gyakran különböző ingyenc ételek készítése a cél. E bűncselekmény elkövetési tárgya lehet különböző védett emlősök bundája, szőrméje, ugyanígy védett hüllők bőre, tigriscsont, a védett állatok húsa vagy védett állatok csontja (elefántcsont, orrszarvútülök) – ez utóbbi termékek feketepiaci értéke a kábítószer áránál is magasabb.

5.6.2.2. Forrásországok, célországok, tranzitországok

Megfigyelhető tendencia ezen a téren, hogy a gazdaságilag gyengébb, ámde gazdag élővilággal rendelkező szegényebb országok (leginkább az úgynevezett fejlődő országok), és a gazdaságilag fejlettebb, de szegényesebb élővilággal rendelkező országok között zajlik e tevékenység. Így forrásországok egyes szegényebb afrikai, ázsiai vagy dél-amerikai országok, míg célországok az Egyesült Államok, az Európai Unió országai, illetve Kína. Megjegyzendő azonban, hogy sok forrásország gyakran a célország szerepét is betölti, ahogyan Kína vagy Vietnám, ahová elefántcsont- és orrszarvútülök-csempészet folyik, míg Kínából, Vietnámból az Európai Unió területére csempésznek védett növényekből készült gyógyhatású termékeket vagy különböző védett emlősöket, madarakat, hüllőket.

5.6.2.3. A védett fajok kereskedelmének magyarországi jellemzői

A tapasztalatok szerint hazánk leginkább tranzitország, de eseti jelleggel előfordul, hogy Magyarország cél- vagy forrásország szerepét tölti be.

Tranzitország szerepét tölti be Magyarország például egyes védett madarak csempészetében. A rendőrség határrendészeti egységei és a NAV évről évre tetten ér olyan szállítmányokat, ahol több száz élő vagy akár több ezer feldolgozott fagyasztott védett madarat csempésznek Romániából vagy Szerbiából jellemzően Olaszországba. Ukrajna területétől a tavaszi hónapokban hóvirágot csempésznek szintén olaszországi úti céllal.

Hazánk célországgként jön számításba esetenként akkor, amikor az országba szárazföldről szállítanak nagyobb tételben a Balkánról származó hüllőket élve vagy feldolgozva (élő görög teknőst, kígyó- vagy krokodilbőrt), madarakat (papagájok) vagy élő növényeket (kaktuszok, orchidea), vagy növényi származékokat feldolgozva (indai törpebogács).

Hazánk időnként a forrásország szerepét is betölti, elég az olasz vendégvadászok által elkövetett természetkárosításokra gondolni, amelyek során nagy mennyiségű védett madarat zsákmányolnak és visznek ki az országból – bár az utóbbi időben ez jelentősen visszaszorult. Az utóbbi években magyarországi sólyomfészkek begyűjtése, sólymok élve befogása is jellemző, ami szintén nemzetközi szervezett bűnözői körökhöz köthető: az így befogott fiókákat, élő madarakat

élve csempészik ki hazánk területéről különböző arab országokba, ahol a tehetős arab sejkek solymászatra használják e madarakat.

5.6.3. Nemzetközi illegális hulladékkereskedelem

A XX. század második felétől alakult ki az a tendencia, hogy a gazdasági élet egyes szereplői a környezetvédelmi, hulladékgazdálkodási szabályok szigorodásával magas profitjuk megtartása érdekében környezetkárosító bűncselekményeket követnek el.¹⁰ Az illegális hulladékkereskedelem egyre jövedelmezőbb üzletgá vált világszerte, kiemelten igaz ez az Európai Unióra. A tevékenység fokozott veszélyt jelent az emberi környezetre, emberi egészségre. Az „alacsony kockázat, de magas profit” következtében ez a terület is a szervezett bűnözés egyik leggyorsabban fejlődő területévé vált.¹¹

Az Eurojust a 2014-es jelentésében hívta fel a tagállamok figyelmét arra, hogy a szervezett bűnözés egyre inkább szerepet kap a határokon átvitelő illegális hulladékkereskedelemben, amelyet a hulladékgazdálkodási, -szállítási szabályok kijátszásával, hamis kísérőokmányok felhasználásával követnek el.¹²

Az országhatárokon, kontinenseken átvitelő illegális szemétszállításra a védett fajok kereskedelmével ellentétes irány a jellemző: a fejlettebb országokból a szegényebb országok felé haladnak. Az Európai Unió vagy az Amerikai Egyesült Államok területéről kiindulva Kínába, más ázsiai országokba, illetve egyes nyugat-afrikai országokba irányulnak a szállítmányok,¹³ illetve az Európai Unión belül jellemzően Nyugat-Európából egyes kelet-európai országok felé.¹⁴ A schengeni övezeten belül a személyek és áruk szabad mozgásának lehetősége, a határok átjárhatósága ezt az illegális tevékenységet jelentősen megkönnyíti.¹⁵

Az Európai Unióból más kontinensek felé – Afrika és Ázsia – irányuló illegális szállítás hajókkal történik; a szállítmányok olaszországi kikötőkből indulnak. Jellemzően nem veszélyes hulladékokra kiállított, hamis kísérőokmányt használnak, illetve előfordul, hogy homok- vagy kavicsszállítmány alá rejtve szállítanak.

A veszélyes hulladék szállításának többletköltségét jól szemlélteti a következő példa: 134 000 tonna veszélyes hulladékot szállítottak illegálisan Észak-Európában egy kavicsbányába. Az illegális szállítás költsége így 160 euró volt tonnánként. Abban az esetben, ha a hulladékot a valóságnak megfelelően veszélyes hulladéknak minősítették volna, a szállítás, elhelyezés költsége 300 euró lett volna tonnánként, vagyis a valós költségek feléért lehetett illegálisan szállítani, elhelyezni.¹⁶

¹⁰ Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós: *Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll*. Budapest, Corvina, 1999.

¹¹ Europol 2011.

¹² Eurojust 2014.

¹³ Björn Appelqvist – Jeff Cooper: *Waste Trafficking, Challenges and Actions to Be Taken*. ISWA Papers, 2013.

¹⁴ Europol 2011.

¹⁵ Eurojust 2014.

¹⁶ Europol 2011.

A hamis kísérőokmányok adataiból az látszik, hogy a hulladék nem veszélyes, azonban a valóságban jellemzően elektronikai szemét, vegyszerrel szennyezett, és toxikus anyagokat tartalmaz. Ezzel jelentősen kevesebb adóteher hárul a szállítóra.

A Eurojust kiemeli, hogy az illegális hulladékszállítás felderítésénél kiemelkedően fontos a tagállamok közötti szoros együttműködés, információcsere, mivel gyakori probléma, hogy nemzetközi vasúti teherforgalomban vagy hajón szállított veszélyes hulladékot fognak el a hatóságok, amikor nehézségekbe ütközik a szállítmány tényleges feladójának, a szállítás megrendelőjének azonosítása, kihallgatása. Ez csak szoros nemzetközi együttműködéssel valósulhat meg.

Ugyanígy az információcsere hiánya miatt gyakori probléma, hogy a tevékenységben részt vevő gazdasági társaságok több országban rendelkeznek telephellyel, a tényleges felelősök azonosítása nehézségekbe ütközik. Mindez csak azonnali információcserével valósítható meg, ami a tagállamok között nem mindig biztosított, illetve még nagyobb nehézségekbe ütközik az EU-n kívüli harmadik országok nyomozó hatóságaival való együttműködés.¹⁷

5.6.3.1. A magyarországi helyzet

Hazánk a nemzetközi illegális hulladékkereskedelemben kevésbé érintett. Olyan nyomozás vagy információ, amely szerint hazánk forrása lenne e tevékenységnek, jelenlegi adatok szerint nem merült fel. Azonban másfél évtizede arra volt példa, hogy hazánk célország szerepét töltötte be egy 2006-os ügyben. Az úgynevezett „német szemét” ügyében magyarországi cégek közreműködésével hoztak be hazánk területére mintegy 4000 tonna veszélyes hulladékot; a sikeres nyomozásnak köszönhetően a bíróság négy személlyel szemben szabott ki börtönbüntetést.

Hazánkban jelenleg a hulladékgazdálkodással kapcsolatban előforduló bűncselekmények kevésbé nemzetközi, szervezett elkövetéssel valósulnak meg, leginkább az alábbi elkövetési formák jellemzőek:

- illegális hulladéklerakó helyek üzemeltetése;
- illegális hulladékégetés;
- illegális hulladéklerakás közterületen;
- nem az engedélynek megfelelő hulladék szállítása;
- hulladékkezelési engedélyek túllépése.

5.6.4. *Leplezett eszközök alkalmazása a környezeti bűncselekmények felderítése során*

Elsősorban a rendszeres, szervezett jelleggel elkövetett, illetve a határokon átnyúló nemzetközi jellegű környezeti bűncselekmények felderítése során célszerű alkalmazni leplezett eszközöket, így leginkább a természetkárosítás (védett fajokkal való illegális kereskedelem), illetve a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmények felderítésénél.

¹⁷ Eurojust 2014.

5.6.4.1. Bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött leplezett eszközök

A védett fajokkal való illegális kereskedelem és az illegális hulladékkereskedelem felderítése során a Be. alapján titkosan együttműködő személy alkalmazható. Elsősorban olyan személy jöhet számításba, aki a rendszeresen végzett tevékenység egyes részleteit jól ismeri. Így tudomása van az illegális termékek (védett állatok vagy növények, veszélyes hulladék) származási helyéről, beszerzési módjáról, a szállítás, csempészés, rejtés módszeréről, az elkövetés egyéb módszereiről, a részt vevő személyek köréről, a szállítmány kiindulási és célországáról. Ezek a személyek gyakran a bűncselekmények elkövetői láncában részt vevő elkövetők, vagy az elkövetőkkel (orvvadász, csempész, szállító, kereskedő) valamilyen bizalmi, esetleg üzleti kapcsolatban álló személyek.

Több más leplezett eszköz alkalmazásával egyidejűleg (titkos együttműködő, álvásárlás, lehallgatás) vagy akár külön is alkalmazható rejtett figyelés. Ennek során az illegális tevékenységben részt vevő személyek (orvvadász, csempész, szállító, kereskedő) mozgásáról, kapcsolatrendszeréről, a szállítmány útvonaláról, értékesítési pontokról, módszerekről, veszélyes hulladékszállítási

útvonalról, annak elhelyezési pontjáról szerezhet releváns információkat az eljáró nyomozó szerv.

5.6.4.2. Ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök

Környezeti bűncselekmények felderítése, bizonyítása során alkalmazható a fizetési műveletek megfigyelése is, rendszerint több leplezett eszköz alkalmazásával párhuzamosan vagy önmagában. Elsősorban olyan esetekben merülhet fel, amikor az elkövetői kör bizonyos tagjairól, általuk használt számlákról (kereskedők, szállítók) pontos információval rendelkezik a nyomozó szerv, azonban további tagokról, illetve az elkövetési módszerekről, elkövetési időpontokról, használt útvonalakról nem. Így a megfigyelt számlákon való gyanús pénzmozgás vagy pénzfelvétel esetén rejtett figyelés alkalmazásával egyidejűleg sikeresen felderíthető, nyomon követhető az elkövetők, mozgása, kapcsolatai, az illegális szállítás útvonala. Például, ha gyanús utalást indít egy megfigyelt személy, vagy gyanús utalás érkezik számlájára, vagy nagyobb mennyiségű készpénzt vesz fel számlájáról, és ezt követően a számlát kezelő személy mozgását megfigyelik, eredményezheti a személyi kapcsolatok vagy az illegális útvonal feltérképezését.

Ugyanígy releváns információk szerezhetők az illegális tevékenységhez kapcsolódó pénzmossás vonatkozásában arról, hogy az illegális tevékenységből eredő pénznt milyen módszerrel, hogyan mossák tisztára.

Az illegális állat- és növénykereskedelem felderítése során célszerű lehet az álvásárlás alkalmazása, amelyben részt vehet fedett nyomozó vagy titkosan együttműködő személy is. Az álvásárlás segítségével egyrészt tárgyi bizonyítási eszköz szerezhető be, másrészt a beszerzett termék (állat, növény) szakértői vizsgálatával a pontos származási helyről is további információt kaphat a nyomozó szerv. Szervezett elkövetés esetén fedett nyomozó és rejtett figyelés alkalmazásával párhuzamosan az illegális kereskedő bizalmának erősítésére szolgálhat, aki további szállítmányokat rendelhet meg. A szállítások rejtett figyeléssel ellenőrzés alá vonhatók, így az illegális tevékenységgel foglalkozó hálózat egésze, az abban részt vevők köre felderíthető.

A már hivatkozott fedett nyomozó alkalmazása (több más leplezett eszköz alkalmazásával párhuzamosan) is segíthet a hálózat teljes felderítésében abban az esetben, ha a nyomozás során felmerült bűnszervezetbe be tud épülni, a csempészláncon belül megfelelő helyet foglalhat el.

5.6.4.3. Bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök

A Be. lehetővé teszi, hogy az eljáró nyomozó hatóság természetkárosítás, hulladékgazdálkodás rendjének megsértése esetén bírói engedélyhez kötött leplezett eszközöket alkalmazzon.

Gyakorlatilag a Be. által felsorolt összes bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazása felmerülhet a gyakorlatban.

A környezeti bűncselekmények felderítése során a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök egyike vagy több együtt is, egymást kiegészítve alkalmazható, ugyanígy kiegészülhet a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása más egyéb leplezett eszközök alkalmazásával (például rejtett figyeléssel, fedett nyomozó alkalmazásával, álvásárlással stb).

Az információs rendszer megfigyelése, küldemények, helyek titkos megfigyelése, illetve a lehallgatás során elsősorban az adott bűncselekményben (természetkárosítás, hulladékgazdálkodás rendjének megsértése) részt vevők, elkövetési körülmények, illetve a későbbi bizonyítás szempontjából releváns közléseket, információkat kell kiszűrni. Így a bűncselekmények elkövetésében részt vevők személyére, kapcsolatrendszerére, elkövetési módszerekre, szállítási útvonalra, a kapcsolódó pénzügyi tevékenységre, az elkövetés tárgyára vonatkozó információk bírhatnak relevanciával.

Titkos kutatás során olyan okiratokat, iratokat, tárgyakat kell keresni, amelyek az illegális állat- vagy növénykereskedelem vagy illegális hulladékkereskedelem felderítése szempontjából relevánsak lehetnek. Így útvonalakra vonatkozó információt szolgáltathatnak a titkos kutatás során talált térképek, üzemanyag-felvételről, autópálya-használatról tanúskodó számlák. Ezeknek a bűncselekményeknek az elkövetői gyakran alkalmazzák azt a módszert, hogy legális szállítmányok közé rejtik az illegális termékeket, erre utalhatnak a kutatás során talált szállítólevelek, kísérlományok, számlák. Találkozókra, személyes kapcsolatokra utalhatnak naptárbejegyzések, különböző személyek nevei, telefonszámok, illetve a szállításhoz használt gépjárművekre adhatnak információt gépjárművek okmányai (amelyek az addigi adatok alapján nem voltak köthetők az elkövetőkhöz).

Az illegális állat- és növénykereskedelem felderítése során hasznos információ szerezhető a csomagküldemények titkos megismerése révén, mivel gyakran rendelhetők az interneten postai kiszállítással különféle védett állati eredetű termékek (elefántcsont) vagy növények (védett kaktuszok). Abban az esetben, ha csak az illegális kereskedelemben részt vevők személyét ismerjük, azonban arra vonatkozó konkrét információ nincs, hogy pontosan mi az illegális termék, ezzel a leplezett eszközzel információt szerezhetünk.

5.7. A rendőrség vagyonvisszaszerzési tevékenysége

Ebben a fejezetben a vádemelés előtt végzett vagyonvisszaszerzési tevékenységgel foglalkozunk részletesebben, mivel ez a leggyakoribb a fent említettek közül; ez nem csupán a vagyonvisszaszerzésre specializálódott egység feladata, hanem valamennyi nyomozó hatóság kötelezettsége.

5.7.1. A nyomozó hatóságok által vádemelés előtt végzett vagyonvisszaszerzési-kármegtérülési tevékenység

A rendőrség ez irányú tevékenysége nem csak az erre specializálódott KR NNI Vagyon-visszaszerzési Hivatal (VVH) kötelessége, természetesen igénybe vehetik erre a célra az említett szervezeti egységet is a nyomozással párhuzamosan.

A Be. 353. § (1) bekezdése szerint valamennyi eljáró nyomozó hatóság kötelezettsége minden szükséges intézkedést megtenni a nyomozás során az elkobozható vagy vagyonelkobzás alá eső dolgok, vagy vagyon felderítése és biztosítása érdekében. A (2) bekezdés szerint a vádemelés előtt az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság megkeresésére a vagyonvisszaszerzésért felelős szerv a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott feltételekkel vehet részt az (1) bekezdés szerinti feladat ellátásában. A legfőbb ügyész helyettes 2/2015. (VI. 30.) számú körlevele, amely a bűnös úton szerzett vagyon elvonását célzó kényszerintézkedésekkel összefüggő ügyészi feladatokról szól, felhívja a figyelmet arra, hogy kivétel nélkül minden büntetőügyben folyamatosan vizsgálni kell a bűnös úton szerzett vagyon elvonásának szükségességét.

A vádemelés előtt végrehajtott vagyonvisszaszerzési tevékenységet a bűncselekményekből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb javak felkutatása, azonosítása és a vagyonbiztosítás érdekében teendő feladatokról szóló 20/2018. (V. 31.) ORFK utasítás szabályozza.

Az ORFK utasítás az értelmező rendelkezések között meghatározza azon bűncselekmények körét, amelyek nyomozása során a nyomozó hatóságok feladata az Utasításban foglaltak teljesítése a vagyonvisszaszerzés-kármegtérülés érdekében.

Az Utasítás ezeket a bűncselekményeket vagyont generáló bűncselekményeknek nevezi, és úgy határozza meg, hogy „minden olyan bűncselekmény – különösen az 1. mellékletben felsorolt bűncselekmények –, amelynek elkövetésével az elkövető vagy rá tekintettel más személy pénzben kifejezhető vagyoni előnyhöz jut, vagy kárt okoz”.

Az Utasítás meghatározása szerint e tevékenység célja nemcsak azon bűncselekményekből származó vagyon felkutatására és biztosítására terjed ki, amelyek elkövetésével a bűnözők vagyoni hasznot szereztek, hanem azokra is, amelyekkel nem haszonszerzés, hanem károkozás volt a cél. Így például az Utasítás mellékletének felsorolása tartalmazza a rongálást is.

A kármegtérülés biztosítása céljából a nyomozó hatóságok számára kötelezően előírja a sértetti tájékoztatást:

„a sértettet – az okozott kár megtérülése érdekében – minden esetben tájékoztatni kell a polgári jogi igény büntetőeljárásban történő érvényesítésének, továbbá a közvetítői eljárás feltételeinek fennállása esetén a közvetítői eljárás igénybevételeinek lehetőségéről, valamint a kapcsolódó büntetőeljárási szabályokról. A tájékoztatást, illetve a sértett arra vonatkozóan tett nyilatkozatát jegyzőkönyvben kell rögzíteni.”

5.7.2. Vagyonkutatás

Az Utasítás szerint „az eljárást folytató szervnek a vagyont generáló bűncselekménnyel kapcsolatban indult nyomozás során – a vagyonvisszaszerzés, illetőleg az elkobzás vagy a vagyonelkobzás végrehajthatósága érdekében – kötelezően vizsgálni kell a bűncselekményből származó vagyon elvonásának lehetőségét”. Ha az adott ügyben nyomozási terv készül, abban szerepelnie kell

a vagyonvisszaszerzés érdekében teendő intézkedéseknek is, majd a nyomozás végén készülő összefoglaló jelentésben ki kell térni arra, hogy milyen intézkedéseket fogantatosítottak a vagyontudat során, amennyiben az elmaradt, ki kell térni annak okára is.

Az Utasítás szerint „[a] vagyont generáló bűncselekménnyel összefüggésben indult előkészítő eljárás és nyomozás során intézkedni kell az elkövető, illetve a bűncselekményből származó vagyonnal gazdagodó más természetes vagy jogi személyek, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek (a továbbiakban együtt: jogi személy) vagyoni helyzetére és jövedelmére vonatkozó adatok beszerzésére”.

A gyakorlatban az Utasítás rendelkezéseinek megfelelően célszerű, ha az eljáró nyomozó hatóságok a nyomozás során végrehajtott kutatás egyik céljaként tűzik ki a bizonyítási eszközök felkutatásán túl a bűncselekmény elkövetéséből származó vagyontárgyak vagy arra utaló iratok (például bankszámlakivonatok) felkutatását is. Sok esetben például lopás gyanúja miatt folyamatban lévő nyomozás során a kettő ugyanaz is lehet: az eltulajdonított vagyontárgy egyben tárgyi bizonyítási eszköz, és a sikeres kármegejtést is szolgálja.

Amennyiben a kutatás nem vezet eredményre, és az elkövetés körülményeiből (sok sértett, nagyobb összegű kár), illetve a gyanúsított életviteléből következően a további sikeres vagyontudat értékelhető eredményre vezethet, célszerű a különböző adattárakban, illetve megkeresések útján vagyontudatát folytatni.

Ennek megfelelően érdemes lekérdezni, majd értékelni, elemezni a gyanúsítottal kapcsolatban a különböző nyilvántartásokban szereplő adatokat. A vagyontudat első lépéseként célszerű felkeresni a Belügyminisztérium Nyilvántartásokért Felelős Helyettes Államtitkársága Személyi Nyilvántartási és Igazgatási Főosztály Személyi Nyilvántartó Osztályt családfakutatás céljából. Ennek során a gyanúsítottal hozzátartozói, rokoni kapcsolatban álló személyek feltérképezése a cél.

- *Netzsaru, Robotzsaru*: Szerepel-e ezekben a nyilvántartásokban a gyanúsított, kik voltak a korábbi bűntársai, kikkel tart kapcsolatot? Van-e arra utaló adat, hogy korábban mit csinált a bűncselekményekből származó vagyonnal?
- Kutatás a *TakarNet* nyilvántartásban: A tulajdonában vagy közeli hozzátartozója nevén van-e ingatlan vagy ingatlanhányad?
- Kutatás a hazai és nemzetközi *céginformációs* rendszerben: A gyanúsított vagy közeli hozzátartozója tulajdonos-e valamilyen gazdasági társaságban, van-e tulajdonhányada, üzletrésze?

Továbbá ajánlott a *személyi nyilvántartásban* való kutatás, amelyen belül a

- gépjármű-nyilvántartás,
- utazásban korlátozottak nyilvántartása,
- tagállami ítéletek nyilvántartása,
- idegenrendészeti nyilvántartás,
- körözési nyilvántartás,
- bünyügyi nyilvántartás,
- fegyvernyilvántartás,
- fogvatartotti nyilvántartás

adatai is szolgálhatnak releváns információkkal.

5.7.2.1. Adatkérések vagyonszerzés során

A hatékony vagyonszerzés érdekében az alábbiakban megfogalmazunk néhány adatkérési lehetőséget ajánlásként, amelyek alkalmazása egyes ügyekben felmerülhet. Hangsúlyozzuk, hogy ezek ajánlások, nem minden esetben kell ezeket alkalmazni, mindig az adott ügy jellege alapján kell eldönteni, hogy az alábbiak közül célszerű-e valamelyik adatkérés, esetleg több alkalmazása együttesen, vagy az adatkérésektől nem várható a vagyonszerzés szempontjából releváns adat. A célhoz kötöttség kiemelendő szempont a vagyonszerzés során, vagyis az eljáró szervnek el kell döntenie, melyik adatkéréssel tud gyorsan és hatékonyan releváns adatokat beszerezni.

Pénzügyi adatkérés

Az ügynevezett GIRO rendszeren keresztül pénzügyi intézetektől a gyanúsítottra vonatkozóan:

- vezet-e és/vagy vezetett-e bankszámlát;
- értékpapírszámlát, devizaszámlát, betétszámlát, tartós befektetési számlát és egyéb alszámlát;
- széfbérleti szerződéssel, hitelkártyával, nyereségbetéttel, illetve más természetes személy vagy gazdasági társaság számlája felett rendelkezési jogosultsággal rendelkezik-e;
- vannak-e kezességvállalásra vonatkozó adatok (kötelmi jogviszonyon alapuló biztosítéki adatok)?

Adatkérés a NAV-tól

A gyanúsított lakóhelye szerint illetékes Nemzeti Adó- és Vámhivatal adóigazgatóságainak megkeresése arra vonatkozóan, hogy

- a gyanúsított rendelkezik-e adóazonosító jellel;
- adott évtől milyen tartalmú személyijövedelemadó-bevallást nyújtott be;
- munkaviszonyból származó jövedelmen kívül más forrásból jutott-e jövedelemhez;
- adott év és a megkeresés teljesítésének napja közötti időszakban vagyonszerzési illetéket fizetett-e;
- vele szemben folytattak-e ellenőrzést, vagyonszerzési vizsgálatot; és
- nevezett vonatkozásában az összesített kontroll-adatszolgáltatás (jövedelemkimutatás) bekérése adott évtől.

Adatkérések különböző szolgáltatóktól

A vagyonszerzés során célszerű adatkéréssel fordulni a különböző befektetési szolgáltatókhoz, nyugdíjpénztárakhoz, egészségpénztárakhoz, pénzügyi tranzakciókat bonyolító szolgáltatókhoz arra vonatkozóan, hogy az adott szolgáltatónak ügyfele-e a gyanúsított vagy annak hozzátartozója, igénybe vett-e bármilyen szolgáltatást.

Speciális szabályok a szervezett bűnözés keretében elkövetett bűncselekmények esetén

A Btk. 74/A. § rendelkezése szerint ellenkező bizonyításáig vagyoneklobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni, és vagyoneklobzást kell elrendelni arra a vagyonra, amelyet az elkövető bűnszervezetben való részvétele, a kábítószer forgalomba hozatala, illetve az azzal való kereskedés elkövetésének, illetve az üzletszerűen vagy bűnszövetségben elkövetett embercsempészség elkövetésének ideje alatt szerzett. E bűncselekmények gyanúja esetén a nyomozás során felkutatott vagyonelemek vonatkozásában a bizonyítási teher megfordul, és a gyanúsítottaknak kell bizonyítani a vagyonelem származását.

Az Utasítás rendelkezése szerint bűnszervezetben való elkövetés esetén a vagyonkutatást ki kell terjeszteni a bűnszervezet fennállásának egész időtartamára, illetve arra az időszakra, amelyről feltehető, hogy a gyanúsított a kábítószer forgalomba hozatalával vagy kereskedelmével foglalkozott, illetve amely időszakban az embercsempészséget elkövette üzletszerűen vagy bűnszövetségben.

A Btk. rendelkezik arról is, hogy bizonyos bűncselekmények elkövetőinek vagyona szintén vagyoneklobzás alá esik ellenkező bizonyításáig. Ezek a bűncselekmények jellemzően a szervezett bűnözéshez kapcsolódnak, így például a teljesség igénye nélkül: a kábítószer forgalomba hozatala, illetve az azzal való kereskedés, az emberkereskedelem, kerítés, gyermekmunka stb.

Ezeknél az ügyeknél a gyanúsított tulajdonában álló valamennyi vagyonelemet fel kell kutatni, és biztosítani, mivel a Btk. rendelkezése alapján ellenkező bizonyításáig a büntetőeljárás során vagyoneklobzás alá eshetnek.

Az Utasítás szerint nemcsak a gyanúsított és közvetlen környezetének vagyoni, jövedelmi viszonyait kell vizsgálni, hanem életmódját, költségeit, üzleti érdekeltiségét, pénzügyi befektetéseit és megtakarításait is figyelembe kell venni. Ennek érdekében fel kell térképezni a gyanúsított kapcsolatrendszerét, bűnügyi előéletét is annak érdekében, hogy a vagyona elrejtésében, kezelésében esetlegesen közreműködő személy kiléte, együtműködésük módja, továbbá a leplezett vagyonelem megismerhető, és bűnös eredete, a leplezés ténye és eredete bizonyítható legyen. Az Utasítás ezen rendelkezése jellemzően a szervezett bűnözéshez kapcsolódó pénzmosási tevékenység felderítésére vonatkozik. A szervezett bűnözői körök gyakran különféle pénzmosási technikák segítségével igyekeznek a bűnös úton szerzett vagyont eltüntetni, így például úgynevezett „strómanokat” alkalmaznak.

5.7.3. Vagyonbiztosítás

Az Utasítás szerint a vagyonbiztosítás a vagyonvisszaszerzés érdekében végrehajtott intézkedések összessége, amelyek biztosítják a vagyonkutatás eredményének büntetőeljárásban való felhasználhatóságát.

A nyomozás során ezek az intézkedések a fentiekben ismertetett vagyonkutatás során felkutatott vagyonelemeket a Be. rendelkezéseinek figyelembevételével biztosítják, amelyek: a lefoglalás és zár alá vétel.

A legfőbb ügyész helyettes 2/2015. (VI. 30.) számú körlevele szerint elsősorban a lefoglalást kell előnyben részesíteni, annak alkalmazási lehetőségét kell elsődlegesen megvizsgálni. A lefoglalással kapcsolatban a körlevél úgy rendelkezik, hogy elsősorban a számlán nyilvántartott értékek (számlavagyon), másodsorban pedig a készpénz lefoglalásának van helye, az ingóságokat ezt követően lehet kényszerintézkedés alá vonni.

Amennyiben a bűncselekménnyel érintett vagyonelem lefoglalására nincs mód, akkor alkalmazandó a zár alá vétel a felkutatott vagyonelem vonatkozásában. A körlevél szerint ingatlan kizárólag zár alá vétel útján elrendelhető biztosítására akkor kerülhet sor, ha a lefoglalással a vagyon visszaszerzése érdekében tehető intézkedések nem vezettek eredményre.

A hivatkozott legfőbb ügyész helyettesi körlevelet kiegészíti a Legfőbb Ügyészség Terrorizmus, Pénzmosás és Katonai Ügyek Főosztály vezetőjének TPK. 6099/2017/4-I. számon kiadott állásfoglalása. Eszerint abban az esetben, ha a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyon eredetiben már nincs meg (például felélték), a sértett a terhelttel szemben polgári jogi igényt tud érvényesíteni, illetve pénzösszegben kifejezhető vagyonelemekhez rendelhető el, amelynek biztosítására nem a lefoglalást, hanem a zár alá vételt lehet alkalmazni.

5.7.4. A KR NNI VVH által végzett vagyonvisszaszerzési tevékenység

Az Európai Unió Tanácsának 2007/845/IB (2007. december 06.) számú határozata minden tagállamot arra kötelezett, hogy hozza létre vagy jelölje ki saját vagyonvisszaszerzési hivatalát, amelynek feladata a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb javak felkutatása és azonosítása. Ennek megfelelően 2009-ben alakult meg a Vagyonvisszaszerzési Hivatal a Nemzeti Nyomozó Iroda keretében.

Az Utasítás alapján a KR NNI VVH tevékenysége négy fő területre terjed ki:

- Vagyonvisszaszerzési-kármegtérülési eljárás a nyomozással párhuzamosan;
- Vagyonelvonásra irányuló eljárás külföldi vagyon esetén;
- Vagyonelvonási eljárás nyomozás nélkül;
- Vagyonelvonásra irányuló eljárás a bíróság ügydöntő határozatát követően.

A vádemelés előtt végzett vagyonvisszaszerzési-kármegtérülési tevékenység, mint ismertettük, nem csupán a KR NNI feladata, hanem minden nyomozó hatóságé, amely vagyont generáló bűncselekmény ügyében folytatja a nyomozást. Azonban a Be. rendelkezése alapján a bármely nyomozó hatóság (így nemcsak a rendőrség, hanem az ügyészség és a NAV is) igénybe veheti, hogy a nyomozással párhuzamosan a KR NNI VVH folytassa le ezt a tevékenységet.

Az eljáró szerv megkeresést küld a KR NNI VVH részére abban az esetben, ha igénybe kívánja venni a KR NNI VVH-t a vagyonvisszaszerzési-kármegtérülési tevékenység céljából.

Arra vonatkozó szabály nincs, hogy mely ügyekben lehet vagy kell a KR NNI VVH-t felkérni.

A gyakorlatban az alábbi esetekben jellemző a megkeresés:

- széles, kiterjedt kapcsolati rendszerű elkövetői kör;
- sértettek jelentős száma vagy kimagaslóan nagy kárérték;
- a bűncselekmény bonyolult megítélésű.

A megkeresésnek az alábbiakat kell tartalmaznia:

- részletes tényállást,
- az elkövetés időszakát,
- azon természetes és jogi személyek felsorolását, akikre a vagyonvisszaszerzési eljárás irányul,
- a vagyonelemekhez érintett összeg, lehetőség szerint személyhez kötötten,
- a vagyonelemekben közreműködő más személyekre vonatkozó információk.

A megkeresés alapján folytatja le a KR NNI VVH az előző fejezetben már részletesen kifejtett vagyonkutatást, vagyonbiztosítást, amely a nyomozással párhuzamosan zajlik egészen a vádemelésig.

Vagyonfelderítési tevékenység

A KR NNI Vagyonvisszaszerzési Hivatalának kötelezettsége külföldi vagy magyar nyomozó hatóságok megkeresései alapján; a már hivatkozott európai tanácsi határozaton és más nemzetközi szerződéseken alapul.

Vagyonelvonási eljárás nyomozás nélkül

A Be. 819. § szerint erre az eljárásra nem a nyomozás során vagy azzal párhuzamosan kerül sor, hanem abban az esetben, ha:

- nyomozás nem indult;
- a büntetőeljárást megszüntették; vagy
- a büntetőeljárást felfüggesztették,

és elkobzás, vagyonelkobzás, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele, vagy a lefoglalt dolog állami tulajdonba vétele szükséges.

A fentiekén túl abban az esetben is indulhat vagyonelvonási eljárás a bíróság jogerős ügydöntő határozatát követően, ha a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyon visszaszerzése vagy az elkobzás, a vagyonelkobzás, az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének utólagos elrendelése szükséges.

Vagyonelvonásra irányuló eljárás a bíróság ügydöntő határozatát követően

Az Utasítás rendelkezése alapján ezt az eljárást is a KR NNI VVH folytatja le. A Be. 819. § (2) bekezdése alapján erre akkor kerül sor, ha a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyon visszaszerzése vagy az elkobzás, a vagyonelkobzás, az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének utólagos elrendelése szükséges.

5.8. Néhány gondolat a gazdaságvédelem területén jelentkező újabb kihívásokról

A technika fejlődése, a globalizmus egyre inkább teret hódít a bűnözésben, így a gazdasági bűnözés területén is. Napjainkra jelentősen megnőtt az úgynevezett online térben elkövetett, nemzetközi jellegű gazdasági bűncselekmények (gazdálkodó szervek sérelmére elkövetett csalások és ehhez kapcsolódó pénzmosások) száma. Az online térben elkövetett bűncselekményekkel, illetve a pénzmosással részletesebben külön tárgy és jegyzet foglalkozik, azonban a módszert és ezzel kapcsolatos ajánlásokat néhány gondolat erejéig mindenképp fontos megemlíteni.

E bűncselekmények alapcselekménye csalás, a sértettek pedig rendszerint külföldön működő, pénzügyi szempontból jól teljesítő gazdasági társaságok. Az elkövetők először feltérképezik a kiszemelt gazdasági társaság üzletkörét, majd egyikük nevében e-mail-üzenetet küldenek, olyan e-mail-címről, amely csupán egy karakterrel tér el a valós üzletfél címétől. Az üzenetben közlik, hogy a társaság számlaszáma mostantól megváltozott, ezért kéri, hogy a legközelebbi utalás során a mellékelt bankszámlára szíveskedjenek az utalást teljesíteni. A mellékelt számlaszám ebben az esetben természetesen egy úgynevezett „stróman” (rendszerint magyarországi

hajléktalan személy) nevén szereplő, gyakran magyarországi székhellyel vagy fiókteleppel rendelkező pénzügyintézetnél vezetett számlaszám. A hozzá tartozó kártya nem a strómannál, hanem az elkövetői kör valamely tagjának birtokában van. A sértett gazdasági társaság utalásokat teljesítő alkalmazottja rendszerint nem ellenőrzi le a számlaszám valóságát, és minden további nélkül elküldi az utalást a kért számlára, gyakran több százezer vagy több millió euró értékben. Az utalással egyidejűleg az elkövetői kör értesítést kap az összeg megérkezéséről, és a birtokukban lévő bankkártyával azonnal, rendszerint teljes összegben, készpénzben felveszik.

Mire a sértett gazdasági társaság a téves utalás tényét megállapítja, az utalt összeg már nem szerepel a számlán, azaz a bank útján sem lehetséges méltányosságból visszautalást kérni. A sértett gazdasági társaság képviselői ezt követően tesznek feljelentést a székhely országa szerinti rendőri szerveknél, akik megkezdik a csalás miatt a nyomozást. Ennek során megállapítják, hogy az elkövetők által használt bankszámlát magyarországi pénzügyintézetnél vezetik, magyar állampolgár nevén szerepel, így rendszerint jogsegély formájában, vagy az Európól keresztlül veszik fel a kapcsolatot a magyar hatóságokkal. A jogsegély alapján a magyar hatóságok általában pénzmosás gyanúja miatt rendelnek el nyomozást. Ezeknek az ügyeknek nehézsége, hogy a csalás mint alapcselekmény miatt a nyomozást külföldi nyomozó hatóság folytatja, míg az ahhoz szorosan kapcsolódó pénzmosás miatt a magyar hatóságok nyomoznak. Így mindenképpen szoros információcsere és együttműködés szükséges a hatóságok között, ami jogsegély keretében igen nehézkes, célszerűbb az ügyészségeken keresztlül JIT-et kezdeményezni.

A magyar nyomozások rendszerint megakadnak a stróman felkutatásánál, és a gyanúsított kihallgatásánál, aki csupán annyit tud közölni, hogy számára ismeretlen személyek keresték meg azzal, hogy pár ezer forint ellenében vállalja, hogy nevére bankszámlát nyissanak. A nyomozás további részében lefoglalják a pénzügyintézetnél vezetett bankszámlairatokat, illetve a bankbiztonsági kamera felvételeit. Esetenként látható, hogy a számlanyitás során a stróman személyt a bűnelkövetői kör egy vagy esetleg két tagja kíséri a bankba. Amennyiben értékelhető képfelvételek állnak rendelkezésre, célszerű ezeket a magyar hatóságok körében és a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (NEBEK) közreműködésével a külföldi hatóságok felé is köröztetni.

Meg kell jegyezni, hogy az ilyen típusú visszaélések visszaszorításához, megelőzéséhez szükséges a pénzügyintézetekkel való szoros együttműködés, az ott dolgozó ügyintézők tájékoztatása, oktatása arra vonatkozóan, hogy a bankszámlanyitások esetén fokozottan körültekintően járjanak el, adott esetben a kísérők személyazonosságát is állapítsák meg, rögzítsék, vagy gyanús esetekben a rendőrséget értesítsék.

[Vákát oldal]

II. A rendőrségi törvényben megfogalmazott egyéb célokhoz kapcsolódó titkos információgyűjtő tevékenység

[Vákát oldal]

6. A rendőrség terrorizmus elleni megelőző, felderítő, elhárító tevékenysége

A modern kori terrorizmus és a megelőzésére, felderítésére, elhárítására irányuló komplex rendőrségi, nemzetbiztonsági tevékenységek megértéséhez először szükséges értelmezni a *radikalizmus*, *extremizmus*, *terrorizmus* fogalmát mint egy lehetséges folyamat egyes állomásait.

A *radikalizmus* „a politikai, társadalmi, vallási életben a gyökeres, következetes, szélsőségekig elmenő újjáalakítás elve, amely a fennálló történelmileg fejlődött állapotokat minden megalkuvás és engedmény nélkül a szabadság és egyenlőség eszméi szerint akarja megváltoztatni”¹.

A lexikális meghatározásból és a történelem eseményeiből látható, hogy nem a 20. század szüleménye a kifejezés, azt már a francia és amerikai forradalmak során is használták,² szélsőséges ideológiájú pártok, szervezetek alakultak, amelyek a fennálló állami irányítás rendszerét igyekeztek megváltoztatni erőszakos úton is.

A radikalizmus jelenkori értelmezésekor az Európai Bizottság szakértői csoportja (Expert Group on Violent Radicalisation) arra a következtetésre jutott, hogy a radikalizmust a globális, a szociológiai és a politikai hatások éppúgy befolyásolják, mint az ideológiai és pszichológiai hatások. Az erőszakos radikalizmus nem más, mint a terrorizmusban megnyilvánuló szélsőségség irányába történő szocializálódás.³

A radikális nézetek kialakulásához komoly táptalajt nyújt többek között a társadalmi különbségek növekedése, az alsó középosztály lecsúszásának veszélye. A radikalizálódás folyamata során az egyén az őt érintő hatásokra olyan erőszakos irányba fordulhat, amely során cselekménye büntetőjogilag értékelhető magatartássá válik.

Az *extrémizmusnak* (politikai, vallási) is táptalaja lehet a társadalomban lévő belső ellentétek vagy az intolerancia egyes csoportok, személyek ellen, amelyek hatására szélsőségesen radikális, a társadalmi normákkal élesen szembeforduló megnyilvánulások alakulhatnak ki.

Az extrémizmus

„jogellenes cselekményeinek célpontjai származás, vallás vagy egyéb sajátos élethelyzet alapján kijelölhető egyének, esetleg szervezetek vagy az államintézmények lehetnek. Az extrémizmus alapja, hogy valamilyen ideológiai (politikai, vallási) forrástól indul ki az aktivitás. Ennek büntetőjogi aspektusú megvalósulását elsődlegesen a gyűlölet-bűncselekmények körében találjuk meg, azonban végső megnyilvánulásának az államellenes vagy terrorcselekmények számítanak.”⁴

Nehéz a határt meghúzni a szélsőséges, erőszakos radikalizmus és az extrémista (például szélsőbaloldali, szélsőjobboldali) cselekmények között.

¹ A Pallas nagy lexikona.

² Edmund Burke angol író és politikus használta elsőként a terrorizmus kifejezést 1795-ben.

³ Kis-Benedek József: *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus*. Budapest, Zrínyi, 2016.

⁴ Boross Zsigmond Attila: *A jobboldali extrémizmus összetett ideológiája – mint a terrorizmus potenciális hivatkozása*. *Terror és Elhárítás*, 6. (2017), 4. 23–48.

Az erőszakos extrémizmust példázhatják a 2006-os, az „őszödi” beszédet követő társadalmi hullámra csatlakozó hazai footballhuligánok, akik Molotov-koktélokkal vettek részt az MTV-székház ostromában, ezzel közérdekű üzem működésének megzavarását és rongálás bűncselekményeket követve el (amennyiben sikeresen elfoglalták volna a székházat, és követeléseket intéztek volna a kormány felé, akkor cselekményük terrorcselekménynek minősült volna).

A radikalizmus, extrémizmus, terrorizmus problémakör komplexitását támasztja alá az Euro-pol jelentése⁵ is, miszerint az egyes tagállami extrémista, anarchista szervezetek és a szélsőbaloldali terrorszervezetek között szoros kapcsolat mutatható ki, a szélsőjobboldali csoportok pedig szorosan együttműködnek az EU tagállamaiban.

A terrorista szervezetek stratégiájának része, hogy minden kínálkozó lehetőséget megragadjanak a célország területén lévő radikális, extrémista csoportok megmozdulásainak támogatására. Ezzel is hangsúlyozni kívánják a „szabadságharcosok” világméretű összetartozásának eszméjét.

A *terror* szó a francia forradalom időszakából származik, ahol a *régime de la terreur* kifejezéssel illették az 1793-tól 1794-ig tartó időszakot. A 18–20. században kialakult társadalmi viszonyok, a kibontakozó világnézeti ellentétek és politikai érdekek ütközése mind közrejátszottak a terrorizmus értelmezésének a változásában.

A *terrorizmus* tekintetében nem beszélhetünk világszerte általánosan elfogadott és meghatározott definícióról, de főbb ismérveit kiválóan megfogalmazta Benjamin Netanjahu volt izraeli miniszterelnök, aki szerint *a terrorizmus a polgárokon gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani*. Minden esetben erőszakos, és szándékosan a polgári lakosságot célozza. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) még pontosabban meghatározza a fogalmat, amely szerint a „terrorizmus erő vagy erőszak törvénytelen használata, vagy ezek használatával való fenyegetés személyek vagy vagyon ellen azzal a szándékkal, hogy a kormányokat vagy a társadalmakat kényszerítsék vagy megfélemlítsék politikai, vallási vagy ideológiai céljaik elérése érdekében”.⁶

A modern kori terrorizmus alapvető formái: a vallási és ezen belül is a dzsihadista, a politikai (az etnikai-nacionalista, szélsőbaloldali, a szélsőjobboldali), a tematikus terrorizmus, és ezen kívül beszélhetünk még kiberterrorizmusról, államilag támogatott, rezsimhez kötődő terrorizmusról, illetve magányos merényletekről.

A *nacionalista* terrorizmus egy önálló nemzetállam létrehozásáért folytatott küzdelem. Célja a figyelem ráirányítása egy „felszabadítási küzdelemre”. A nacionalista terroristák magukat „szabadságharcosoknak” és nem terroristáknak tartják. Ennek a terrorizmusfajtának gyakori jellemzője, hogy a terrorcselekményeket „történelmi hagyományokkal” igyekeznek indokolni. Idesorolhatók az ír, a baszk, a korzikai, a breton, a kurd, a csecsen és a kaukázusi terrormozgalmak.

A *szélsőbaloldali* terrorszervezetek hagyományos ellenségei a mindenkori hatalom fenntartásáért felelős intézmények: a rendőrség, a közigazgatás, az igazságszolgáltatás; a szervezetek egy része globalizációellenes, marxista-leninista elveket vall, más része anarchista. A szélsőbaloldali terrorizmus elutasítja az aktuális társadalmi rendszert, mert azt dekadensnek, korruptnak és antidemokratikusnak tartja. A problémák megoldásának a forradalmi polgárháborút tekintik, s ennek kezdő lépéseit teszik meg az emberek „helyett”, mert „a tömeg nem képes felismerni a saját valódi érdekeit”. Hasonló ideológiai alapúak a dél-amerikai, illetve latin-amerikai nemzeti

⁵ Europol 2019.

⁶ Havasi Eszter: *A NATO válaszai a 21. századi kihívásokra. Harc a terrorizmus ellen. Biztonságpolitika.hu*, 2011. szeptember 27.

gerillamozgalmak is. Az aktuális politikai témák, mint például a migráció is, a terrorcselekmények fókuszpontjába tartoznak.

A *szélsőjobboldali* terrorista személyek ideológiája egyrészt hagyományosan a faji alapú megkülönböztetésen, az idegengyűlöleten, antiszemitizmuson, iszlámellenességen, migrációellenességen alapszik, másrészt ellenzik a multikultúrát, illetve a nemzeti tradíciókat, nemzeti kultúrát akarják megvédeni a bevándorlóktól, ellenük követnek el erőszakos támadásokat.

A vallási alapú és azon belül is a *dzsihadista* terrorizmus céljai a „nyugati világ” elleni „szent háború” folytatása, a nem muzulmán hatások elszigetelése, iszlám radikális csoportok létrehozása és támogatása az egész világon. A vallási alapokon álló terrorizmus leggyakoribb motivációi, céljai az isteni igazság mindenek feletti voltába vetett hit, a vallás védelme idegen befolyásoktól, a vallás terjesztése, az akciókat végrehajtó terroristák által elnyerhető „különleges isteni megbecsülés” iránti vágy. A jelenkori vallási terrorizmus jelentősebb szervezetei a palesztin Hamasz, a libanoni Hezbollah, az Anszar al-Iszlám vagy az al-Káida.

A *tematikus terrorizmus* során általában a klímaváltozáshoz, nukleáris létesítményekhez, környezetvédelemhez kapcsolódóan, az állatok jogai védelmében hajtják végre az úgynevezett ökoterror-cselekményeket. A radikális zöldek, egyéb tematikus terroristák céljaik eléréséhez kritikus infrastruktúrák, intézmények, személyek, tulajdonuk ellen követnek el erőszakos támadásokat.

A *kiberterrorizmusnak* nincs egységes fogalma, de angolszász meghatározása jól szemlélteti jellemzőit: „kiberrendszerek elleni erőszak, zavarás vagy működésükbe történő beavatkozás, vagy ezzel való fenyegetés, amikor valószínűsíthető, hogy ennek eredménye halál vagy sérülés, vagyontárgy súlyos károsodása vagy a társadalmi rend megzavarása.”⁷ A kiberterrorizmus kiberbűnözéstől való megkülönböztető ismérve a motiváció: előbbi ideológiai okokból ember-életet követelő vagy tárgyakban, tulajdonban való károkozás.

Az 1970-es évektől a Nyugat-Európában megjelenő szervezett bűnözői csoportok mellett egyre nagyobb veszélyt jelentettek a társadalomra a szeparatista terrorszervezetek (IRA, ETA) és a kialakuló anarchista csoportok (például Vörös Hadsereg Frakció), illetve radikális iszlamista szervezetek (például Hezbollah, Hamasz). 1976-ban a tagállamok bel- és igazságügyi miniszterei kezdeményezésére az Európai Közösség kormányközi munkacsoportjaként megalakult a TREVI (*terrorism, radicalism, extremism, violence*) csoport, amely a terrorizmus és a belső biztonság kérdéseivel foglalkozott. A csoport céljaként fogalmazódott meg a súlyos bűncselekmények elleni egységes fellépés és a rendőri együttműködés szorosabbá tétele, az információcsere, tapasztalatcsere, a módszerek és nyomozati technikák cseréje, valamint az együttműködés fokozása a kábítószer-kereskedelem felszámolása terén.

A *TREVI I. csoport* a terrorizmus elleni fellépéssel és a polgári légi forgalom védelme érdekében történő együttműködéssel foglalkozott. A *TREVI II.* 1977-ben alakult és különösen a közbiztonsággal, a footballhuliganizmussal kapcsolatos információk cseréjével, a különböző rendőri technikák, a felszerelés és a kiképzés kérdéskörével foglalkozott. A *TREVI III.* csoport 1985-ben jött létre, amelynek hatásköre kiterjedt a szervezett bűnözés, a fegyver- és droggereszkedelem elleni küzdelemre. 1989-ben négy munkacsoportja volt (terrorizmus, rendőrségi együttműködés, szervezett bűnözés, személyek szabad mozgása), amelyek a Tanács által elfogadandó határozatok előkészítésével foglalkoztak.

⁷ Alisdair A. Gillespie: *Cybercrime. Key Issues and Debates*. Routledge, 2016.

A lisszaboni szerződés⁸ és a stockholmi program⁹ lehetővé tette, hogy az EU összehangolt lépéseket tegyen Európa mint a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség fejlesztése terén. Az Európai Unió 2010-ben elfogadott belső biztonsági stratégiája¹⁰ kihívásokat, alapelveket és iránymutatásokat fogalmazott meg. A stratégia alapján az elkövetkező években az alábbi legsürgetőbb kihívások megválaszolása áll az EU biztonsága, a hírszerző, elhárító, bűnüldöző szervezetek előtt.

A belső biztonsági stratégia alapján a súlyos és a szervezett bűnözés számos formát ölt: embercsempészet, kábítószer- és lőfegyvercsempészet, pénzmosás, valamint illegális hulladékszállítás és lerakás Európán belül és kívül, hamisított vagy veszélyes áruk értékesítése, terrorizmus, számítástechnikai bűnözés, határbiztonság. Az ezek – rendszerint szervezett bűnözői cselekmények, illetve terrorcselekmények – elleni fellépés összehangolt európai válaszlépéseket igényel.

Az Európai Unió Belső Biztonsági Stratégiája által megfogalmazott főbb célkitűzések: nemzetközi bűnözői hálózatok felgöngyölítése, a terrorizmus, radikalizálódás és toborzás megelőzése, a virtuális tér biztonságának növelése a polgárok és vállalkozások számára, a biztonság megerősítése a határigazgatás útján, Európa válságokkal és katasztrófákkal szembeni ellenálló képességének javítása.

6.1. Magyarország helyzete

Hazánkban a rendszerváltást megelőzően is elkövettek már egy-egy terrorcselekményt (például az 1973-as balassagyarmati leánykollégiumi túszejtés vagy az 1990-es budapesti, ferihegyi gyorsforgalmi úton történt robbantásos terrorcselekmény), de a szigorú pártállami rendszer alapvetően sem a szervezett bűnözői csoportok, sem a radikális, extrémista, terrorista csoportok működésének nem kedvezett.

A rendszerváltást követően a Magyar Igazság és Élet Pártja volt egyfajta szélsőjobboldali identitásképző párt a radikális, antiszemita nézeteket képviselő személyeknek, de a Kommunista Párt is szélsőséges baloldali nézeteket képviselt. Megemlíthetünk szélsőségesen radikalista nézeteket valló személyeket, mint Budaházy György vagy Toroczkai László, és számos szélsőséges jobboldali szervezetet, mint a Györkös István által irányított Magyar Nemzeti Arcvonal, illetve a Betyársereg vagy a Magyar Gárda. Ezek a szervezetek már rendelkeztek a terrorcsoportokra jellemző szinte minden ismervvel, és ezzel hazánkban is kialakultak a futballhuligánokból, egyéb szélsőséges (hungarista, revizionista, neonáci stb.) elemekből álló, vezetőikkel rendelkező, szigorú hierarchia alapján felépülő, szervezett, erőszak alkalmazását előtérbe helyező csoportok. Budaházy György és Toroczkai László nevéhez kötődik az első hazai terrorszervezet, a Magyarok Nyilai Nemzeti Felszabadító Szervezet működtetése is.

Hazánkban a dzsihadista terrorfenyegettség még nem jelentkezett. A hazánkon átutazó esetleg külföldi harcosoknak nem célpontja Magyarország. Ugyanakkor a NATO és az EU tagjaként számos külföldi rendőri és katonai misszióban veszünk részt, ami magában hordozza a vallási ideológiájú (Nyugat-ellenes) terrorszervezetek támadásainak kockázatát, mind a műveleti terü-

⁸ Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról, amelyet Lisszabonban, 2007. december 13-án írtak alá.

⁹ A Stockholmi Program: A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa 2010/C 115/01.

¹⁰ 5842/2/2010 tanácsi dokumentum, Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: Az európai biztonsági modell felé.

leteken, mind Magyarország területén. Az Európai Unió egyes tagállamaiban elkövetett iszlám terrorista fegyveres támadások hazánkban történő megjelenésével is számolni kell a jövőben.

Az illegális migráció is magában hordozhatja terrorista személyeknek az EU területére történő belépését, de ezt a kockázatot a magyarországi külső schengeni határok lezárásával gyakorlatilag minimalizálni lehetett. Magyarországon az iszlám közösség csekély létszámú, ezért az esetleges radikalizációjuk lehetősége minimális. Ugyanakkor például a szomszédos uniós tagállamban, Ausztriában a lakosság 6%-a muzulmán, és itt található a Muzulmán Testvériség európai központja is, ami potenciális lehetőség a radikalizáció, extrémizmus, terrorizmus magasabb szintjére, és az esetleg kihatással lehet hazánkra is. Az Europol 2019-es TE-SAT jelentése¹¹ szerint 2018-ban Ausztriában 35 személyt tartóztattak le dzsihadista terrorcselekmény gyanúja miatt.

Az Europol TE-SAT jelentései szerint Magyarországon 2006–2010 között négy jobboldali és négy egyéb terrorista akciót regisztráltak. Az ENyÜBS hivatalos statisztikai adatai alapján 2009. 01. 01-től 2018. 06. 30-ig 12 terrorcselekményt regisztráltak Magyarországon.

A fenti adatok alapján kijelenthető, hogy hazánk terrorfenyegetettsége alacsony. Jelenleg is aktívak azonban a szélsőjobboldali ideológiájú extrémista szervezetek (például antiszemiták, rasszisták, revizionisták, hungaristák, neonácik), mint a Mi Hazánk Mozgalom, Mi Hazánk Ifjai, a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom, Vér és Becsület, illetve a Betyársereg, de szintén biztonsági fenyegetettséget jelentenek a különböző futbalcsapatok szurkolói keménymagját képviselő footballhuligánok. Az ilyen szélsőséges ideológiát képviselő szervezetek közösségeiben, online tereiken a terrorelhárításért felelős hatóságoknak, nemzetbiztonsági szolgálatoknak jelen kell lenniük, aktivitásukat monitorozniuk kell.

Magyarország terrorfenyegetettségének aktuális szintjére természetesen hatással vannak a globális fenyegetések, kihívások, mint az illegális migráció, instabil régiók (például Ukrajna, Szíria), működésképtelen államok, a gazdasági instabilitás, világméretű járványok, tömegpusztító fegyverek elterjedése vagy az információs társadalom kihívásai (kibertérben elkövetett bűnözés).

6.2. A terrorizmus helyzete, trendjei Európában¹²

A terrorizmus európai helyzetképét a terrorizmus és a szervezett bűnözés kapcsolódási pontjai miatt a terrorizmus helyzetét és trendjeit elemző Europol-jelentés (TE-SAT), a súlyos és szervezett bűnözés fenyegetettségi Europol-jelentés (SOCTA) és a kibertérben elkövetett szervezett bűnözés fenyegetettségi Europol-jelentés (IOCTA) együttes elemzése alapján lehet felvázolni, ami orientálja a hazai terrorelhárítással foglalkozó szakembereket is.

2018-ban Európában összesen 129 terrortámadást regisztráltak a hatóságok, ebben nemcsak a megvalósított, hanem a megakadályozott, illetve sikertelen esetek is benne vannak. 2018-ban az Európai Unió tagállamaiban 1056 személyt tartóztattak le terrorcselekmény gyanújával, ebből 511 személyt dzsihadista terrorcselekmények gyanújával. A legtöbb gyanúsítottat Franciaországban, az Egyesült Királyságban és Belgiumban tartóztatták le (Ausztriában is 35 személyt).

A terrortámadások száma ideológiájuk alapján:

- 83 etnikai-nacionalista és szeparatista,
- 24 dzsihadista,

¹¹ www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat

¹² Europol 2019.

- 19 szélsőbaloldali,
- 1 szélsőjobboldali,
- 1 nem besorolható,
- 1 tematikus (*single issue*).

Az összes terrorcselekmény kategóriában csökkenés figyelhető meg a 2017-es évhez képest, ami a terrorelhárítással foglalkozó hatóságok hatékony együttműködésének köszönhető.

6.2.1. Etnikai-nacionalista és szeparatista terrorizmus

A korábbi évekhez hasonlóan az etnikai-nacionalista és szeparatista terrorista támadások jelentősen meghaladták a többi típust az Európai Unióban. 83 ilyen támadást követtek el 2018-ban, amelyből közel 60-at Nagy-Britanniában, ebből 56-ot Észak-Írországbán, a többi Franciaországban (20) és Spanyolországban (7). Észak-Írországbán a Dissident Republican (DR) ír csoport jelenti a legnagyobb terrorfenyegetést, amely a jelenlegi békeegyezményeket nem támogatja Észak-Írországbán. A DR a szervezett bűnözésben is részt vesz, többek között illegális kábítószer-kereskedelem, zsarolások, emberölések, üzemanyag-csempészet a tevékenysége.

Spanyolországban az ETA baszk szeparatista szervezet és a Resistência Galega galíciai szeparatista szervezet jelenti a legnagyobb terrorfenyegetést. A szervezetek kapcsolatban állnak a szélsőbaloldali mozgalmakkal.

A PKK (Kurd Dolgozók Pártja) szeparatista szervezet jelen van több EU-tagállamban, és propaganda-, toborzó tevékenységet folytat. A szervezet kapcsolódik a szervezett bűnözéshez, illegális drogkereskedelmet, emberkereskedelmet folytat, része van az illegális migrációban, zsarolásokban. Németországban megemelkedett a török állampolgárok elleni támadások száma, amelyek a PKK-hoz kötődnek. A PKK erősíti kapcsolatait az európai tagállamok szélsőbaloldali szervezeteivel.

6.2.2. Dzsihadista terrorizmus

2018-ban a terrortámadások összes (13) áldozata dzsihadista terrorcselekmény következtében vesztette el az életét. Ezenkívül 53 ember megsebesült.

Ez jelentős csökkenés 2017-hez képest, amikor tíz támadás során 62 embert öltek meg. 2018-ban az EU tagállamaiban 7 végrehajtott, 1 sikertelen terrortámadás történt, és 16 esetben megghiúsítottak dzsihadista terrorcselekményeket, ami jelzi a tagállamok komoly terrorizmus elleni erőfeszítéseit. A 2018-ban letartóztatott személyek (511) közül állampolgárságuk szerint körülbelül fele-fele arányban voltak az európai unió és az Európai Unió kívüli állampolgárok. A támadók átlagéletkora 26 év volt, és mindegyik elkövető férfi volt, a letartóztatott gyanúsítottak (kapcsolatok) 22%-a volt nő.

Az összes dzsihadista terrortámadást önállóan, tehát nem csoportosan követték el, célpontjaik civil személyek és a hatóság szimbólumai voltak. Az elkövetők motivációja és kapcsolata egyéb radikális személyekhez vagy terrorista csoportokhoz gyakran tisztázatlan maradt.

A végrehajtott dzsihadista támadások során löfegyvereket és egyszerű, könnyen beszerezhető eszközöket használtak (például kést). Utóbbiak használatának tudható be az alacsonyabb számú sérülés. Sokszor puha célpontok, azaz nehezen védhető civil célpontok, illetve a nem megfelelően védett nyilvános tömegrendezvények és közösségi terek ellen követik el a táma-

dásokat, ahol a cél a halálos áldozatok és a sérültek számának maximalizálása (például autóval a tömegbe hajtanak). Az ilyen akciók kivitelezéséhez nem kell komoly anyagi forrás, elegendő egy gépjármű bérlése, beszerzése.

Több esetben terrorista személyekhez kötődő helyszínek felszámolása során robbanó, pirotechnikai, illetve vegyi-biológiai anyagok előállítására alkalmas eszközöket foglaltak le. A robbanóanyagok legtöbbje otthon barkácsolt volt. A vegyi, biológiai, radiológiai, nukleáris anyagok felhasználását propagáló terrorista anyagok terjedése figyelhető meg. 2018-ban Szardínián a terrorelhárító hatóságok sikeresen megakadályozták, hogy libanoni származású állampolgárok mérgező anyagokat juttassanak a vízellátó rendszerbe.

6.2.2.1. Az európai dzsihadista terrorizmus helyzetére ható Európán kívüli fejlemények

A nem kellően ellenőrzött területek, beleértve Afganisztánt, Líbiát, a Száhel régiót, Szíriát és Jement lehetőséget kínálnak a dzsihadista csoportoknak, hogy ellenőrzésük alá vonják azokat, ahonnan később biztonságosan tudják a terrorszervezeteket működtetni. A 2018-as évben csökkent az Iszlám Állam (IS) tevékenysége az EU-n kívüli régiókban.

Az IS ellenőrzése alatt álló területek csökkenése valószínűleg hozzá fog járulni, ahhoz, hogy az al-Káida fokozott erőfeszítéseket tegyen, és visszaszerezze befolyását az elvesztett területeken. Az al-Káida stratégiája az, hogy szövetségeket épít ki a helyi törzsekkel az aktuális helyi politikai sérelmek és a nemzetközi, európai konfliktusok változását kihasználva.

Az IS katonai veresége Irakban és Szíriában jelentős hatással van a csoport online térbeli helyzetére, képességeire. A szervezet képtelen volt egységes belső ideológiai álláspontot kialakítani, ennek ellenére sikerrel járt az online jelenlét fenntartásában, ami nagyrészt a nem hivatalos támogatói hálózatok és korábban kialakított IS-médiának köszönhető. Az IS és az al-Káida folyamatosan keresi az új propagandalehetőségeket, amelyek terjesztését elősegítik a különböző kommunikációs platformok és az OSINT-technológiák alkalmazása.

A külföldi terrorista harcosoknak Európából az iraki és szíriai háborús övezetekbe történő utazása vagy annak megkísérlése alacsony számokat mutatott 2018-ban. A dzsihadista hálózatok inkább Európában fejtették ki, vagy kísérelték meg kifejteni, online vagy offline tevékenységüket.

Az IS online propaganda technológiailag korszerű, és a hackerek jól használják a titkosított kommunikációs eszközöket, de a kibertámadási képességek és technikák eddig kezdetlegesesek voltak.

A konfliktuszónákból Európába visszatérő személyek száma alacsony maradt, de több száz európai állampolgár maradt Irakban és Szíriában, akik fegyveres kiképzésben részesültek.

A fenti személyek ki vannak téve a terrorista propaganda befolyásának, kiképzésnek és „agymosásnak”, ami potenciális fenyegetést jelent az Európába irányuló migráció során. 2018-ban az olasz hatóságok jelzése szerint Irakból és Szíriából származó terrorista személyek az illegális migránsok közé keveredve próbáltak, illetve próbálnak bejutni az EU területére. A folyamatos migrációs nyomás miatt a terrorelhárító hatóságoknak ezzel a lehetőséggel is számolniuk kell.

A dzsihadistákat továbbra is inspirálja az IS propagandája, de más csoportok is, mint az al-Káida, amelyek célja, az Iszlám megvédése egy globális támadás ellen. Az al-Káida ismételt megerősödése figyelhető meg Afganisztánban, Pakisztánban.

6.2.3. Baloldali terrorizmus

2018-ban 19 szélsőbaloldali terrorcselekményt regisztráltak, és 34 személyt tartóztattak le, ami enyhe csökkenést jelent a korábbi évekhez képest. Az összes terrorcselekményt és a legnagyobb fenyegetettséget Görögországban, Olaszországban és Spanyolországban regisztrálták.

A szélsőbaloldaliak hagyományos ellenségképét a hatalom fenntartásáért felelős szervezetek jelentik: a rendőrség, az igazságszolgáltatás, valamint a média és a jobboldali pártok. Az aktuális politikai témát jelentő migránsok is a célpontjaik között vannak. A különböző tagállamokban működő szélsőbaloldali szervezetek között nincs műveleti koordináció, de az online platformokon szolidaritásukat fejezik ki egymás irányában. Elsősorban az internet a propagandatermékek terjesztésének eszköze, tagságuk stabilnak nevezhető.

Az erőszakos szélsőbaloldali aktivisták és az anarchista extrémisták között szoros kapcsolat van, ami folyamatos fenyegetést jelent az EU tagállamai részére, és így a terrorelhárítással foglalkozó és a közbiztonság védelmét ellátó rendőri hatóságok célkeresztjében állnak. Az anarchisták erőszakos cselekedeteik igazolására aktuális politikai témákat használnak, mint a migráció, a rendőrség erőszakos tevékenysége vagy a bebörtönzött terroristákkal szolidaritás. Az anarchisták célpontjai a rendőrségen kívül a bankok, pénzintézetek, tömegközlekedési eszközök, üzletek.

Tömegrendezvényeket használnak fel, hogy a tömegben elvegyülve erőszakos cselekedeteket hajtsanak végre, Molotov-koktélok és más éghető anyagokat dobáljanak, kárt, sérülést okozzanak.

6.2.4. Jobboldali terrorizmus

2018-ban Európában a szélsőjobboldali érzelmek erősödése volt megfigyelhető, ennek ellenére csak egy terrorista cselekményt regisztráltak Olaszországban afrikai származású személyek ellen. 2018-ban 44 személyt tartóztattak le szélsőjobboldali terrorizmus gyanúja miatt Csehországban, Franciaországban, Németországban és Hollandiában. Szlovákiában 15 személyt vettek őrizetbe jobboldali extrémista tevékenység miatt; ők a *Felvidéki Harcosok* szervezethez tartoztak, és a fasiszta szimbólumokhoz nagyon hasonló jeleket használtak hirdetésekben, tetováláson, valamint sporteseményeken, zászlókon, rendezvényeken. A szélsőjobboldali csoportok a közösségi médiát gyűlöletkeltésre használják a kisebbségek ellen.

A szélsőjobboldali terrorista személyek ideológiája elsősorban az idegengyűlöletre, antiszemitizmusra, iszlámellenességre, migrációellenességre épül. Néhány radikalista szélsőjobboldali személy, csoport fizikai erőszakot is alkalmaz a fenti ideológia alapján a kisebbségben lévő személyek, illetve tulajdonuk ellen.

A szélsőjobboldali extrémisták változatos képet mutatnak az EU-tagállamokban. Vannak közöttük nemzetiszocialista, neonáci, revizionista, rasszista, antiszemita csoportok, skinheadek, extrémista huligáncsoporthoz. Csehországban paramilitáris önvédelmi csoportok is szerveződtek.

A szélsőjobboldali szervezetek célpontjai gyakran migránsok voltak Németországban, Olaszországban, Hollandiában, de utóbbiban a muszlimok ellen is történtek támadások.

A szélsőjobboldali csoportokhoz kapcsolódó letartóztatások száma 2018-ban alacsony volt, de várható növekedésük. A jobboldali szélsőségesek kihasználják a társadalom félelmeit az iszlamizálódás és a nemzeti identitás állítólagos elvesztése miatt.

Az erőszakos jobboldali szélsőségesek, anarchisták együttműködnek mind nemzeti, mind EU-szinten.

6.2.5. Tematikus terrorizmus (single-issue)

2018-ban egy tematikus terrorcselekményt regisztráltak Görögországban. Athénban egy állatok jogait védő személy barkácsolt gyújtószerkezetű eszközzel támadást hajtott végre egy hentesüzlet ellen. A tematikus terrorizmus témái közé tartozik általában a környezetvédelem, klímavédelem, az állatok jogai.

2018-ban is nagyszámú, a terrorcselekmény szintjét el nem érő károkozás, atrocitás történt hentesüzletek, vágóhidak, szélerőművek ellen.

6.2.6. A terrorizmus finanszírozása

A terroristák cselekményeik finanszírozásához különböző megoldásokat használnak a legegyszerűsbektől a nagyon kifinomult technikákig. A terrorszervezetek működésének pénzügyi alapjai külső támogatásokból, valamint különböző bűncselekményekből, mint zsarolás, embercsempészet, emberkereskedelem származnak. Több terrorszervezet legális üzleti struktúrát, vállalkozásokat használ az illegális pénz eredetének elrejtése érdekében. Gyakran humanitárius, adománygyűjtő szervezeteket (például meggyilkolt harcosok családtagjai, árvák részére adománygyűjtés vagy vallási helyek építése, felújítása) használnak fel saját céljaik finanszírozására. Természetesen a terrorszervezetek a dark webet is használják adományok gyűjtésére, és kriptovalutákat is gyűjtenek, bitcoint vagy sadaqa coint.

A pénzmosás hagyományos és új technikái (készpénzcsempészet, pénzmosó szindikátusok, kereskedelmi alapú pénzmosás, kriptovaluták, internetes *voucher*-k) során az elkövetők gyakran használnak lopott vagy hamisított okmányokat bankszámlák nyitásakor, cégek alapításakor. A pénzmosások 5–8%-át az erre a célra létrejött, komplex szolgáltatást nyújtó pénzmosási szindikátusok végzik.

A *hawala banking* mint pénzügyi transzfert szolgáltatás folyamatosan jelentős szerepet tölt be a terrorizmus finanszírozásában. A rendszer a bizalomra épül, és jelentős szerepet töltenek be az etnikai, családi, regionális kapcsolatok. A rendszerben készpénztalálás nem történik, a közvetítő hawaldárok adják át a meghatározott összegeket újabb közvetítőeknek, míg a címzett végül azt megkapja. A hawaldárok természetesen jutalékért dolgoznak.

6.2.7. Az IOCTA és a SOCTA terrorizmussal összefüggő fontosabb megállapításai

A terroristák nemzetközi támadásainak végrehajtási képességét korlátozni – az online propaganda áramlása és a terrorizmushoz kapcsolódó online bűncselekmények megzavarásával – csak folyamatos és fokozott hazai és nemzetközi együttműködés alapján lehetséges a nemzetbiztonsági, rendvédelmi és a magánszektor között. Az online terrorista propaganda és toborzási tevékenység elleni hatékony intézkedések magukba foglalják az együttműködését az érintett online szolgáltatók teljes körével, különösen a start-up és egyéb kicsi szolgáltatókkal, akiknek nem áll rendelkezésükre elegendő erőforrás kiszűrni a bűnözői, illetve terrorista tevékenységeket. Az online platformok közötti együttműködés és a több érintett fél terrorizmushoz kötődő online tartalmával kapcsolatos válságkezelési protokollok kidolgozása elengedhetetlen a terrorista támadás utáni válságok kezeléséhez. A terrorelhárításért felelős hatóságoknak rendkívül fontos feladata az új kibertechnológiák alkalmazásának minél jobb megértése és az azokkal való esetleges terrorista

visszaélések megelőzése, kezelése. A terroristák gyakran már kezdeti fázisukban használják az új technológiákat, hogy kommunikáljanak, és megosszák stratégiájukat. Gyakran használják a Tor böngészőt és más decentralizált platformokat, kicsi vagy egyszemélyes online piactereket, illetve a dark weben is jelen vannak, ahol gyakorlatilag mindenféle lőfegyvert, robbanószert be lehet szerezni. Az illegális áruk és szolgáltatások online piaca folyamatosan emelkedik évről évre. A szervezett bűnözői csoportok, terrorszervezetek legális online platformokat (például fényképmegosztó alkalmazásokba rejtett hirdetésekkel keresztül), illetve az illegális úgynevezett dark netet is felhasználva ezeken árukat, szolgáltatásokat tudnak kínálni, venni-adni.

A terrorista propaganda tudatos, megfelelő előkészítéssel vírusszerűen képes terjedni a terroristákkal szimpatizáló online közösségekben, ezért komoly erőfeszítéseket kell tenni az online közösségi tér ellenőrzésére. 2019 márciusában Új-Zélandon egy szélsőjobboldali férfi terrorista vérfürdőt rendezett két mecsetben; 50 ember meghalt, és 30-an megsérültek. Az akciót a férfi tudatosan, élőben streamelve közvetítette, a közvetítést vírusszerűen osztották meg az interneten. Ilyenre korábban nem volt példa.

A szervezett bűnözői csoportok kihasználják a migrációs krízist, és nemzetközi migráncsempész-hálózatokat működtetnek a már létező infrastruktúrájukra építkezve. Az Europol adatai szerint a migráncsempészetben 122 ország állampolgárai érintettek. A migráncsempész-hálózatok erősen támaszkodnak a közösségi médiára, ahol tevékenységüket hirdetik. A migráncsempészetben részt vevő szervezett bűnözői csoportok más bűncselekményeket is elkövetnek, mint drogcsempészet, illegális áruk kereskedelme, vagyon elleni bűncselekmények. A migráncsempészethez szorosan kapcsolódik a dokumentumok hamisítása is.

A proliferáció és az illegális fegyverkereskedelem növeli annak kockázatát, hogy az EU területén terrorista csoportok lőfegyverrel kövessék el tevékenységüket. A szervezett bűnözői csoportok egy része fegyvereket biztosít szolgáltatásként terrorista személyek részére. A lőfegyverek egyre növekvő mértékben elérhetőek illegális online platformokon. A háborús és konfliktuszónák potenciális forrásai az illegális fegyverkereskedelemnek.

Az illegális áruk és szolgáltatások online kereskedelme a közeljövőben meghaladhatja a hagyományos módú illegális áruk és szolgáltatások kereskedelmét. A jövőben a kiberbűnözés, az illegális droggereskedelem, az illegális migráncsempészet és emberkereskedelem, a környezetkárosító bűncselekmények, valamint a szervezett vagyon elleni bűncselekmények jelentik a szervezett bűnözői csoportok legjelentősebb működési területeit és egyben a rendvédelmi szervek bűnügyi hírszerzésének legfontosabb irányait.

6.3. A radikalizmus, extrémizmus, terrorizmus megelőzésének, megakadályozásának feladatai

A rendszerváltást követően a Nemzetbiztonsági Hivatal, majd később Alkotmányvédelmi Hivatal és a rendőrség is tevékenyen foglalkozott a radikális vagy különböző szélsőséges nézeteket valló személyek feltérképezésével, ellenőrzésével, tevékenységük megakadályozásával. A Nemzeti Nyomozó Iroda Terrorizmus és Extrémizmus Elleni Osztályának képezte feladatát az ilyen jellegű bűncselekmények felderítése és nyomozásuk lefolytatása.

A globális kihívások, fenyegetések, valamint a terrorszervezetek gyakori szervezett bűnözéshez való kapcsolódása miatt a terrorcselekmények megelőzési, felderítési feladatai elsősorban a rendőrség terrorizmust elhárító szerve, illetve működési területükön a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz, valamint a szervezett bűnözéssel foglalkozó általános rendőri szervekhez tartoznak.

A terrorizmust elhárító szerv szervezi és koordinálja a terrorcselekmények megelőzését és elhárítását végző szervek – kivéve a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat és az Információs Hivatal – tevékenységét, ellátja a Terrorellenes Koordinációs Bizottság működésével kapcsolatos előkészítő, végrehajtó és adminisztrációs feladatokat.

A következőkben röviden összefoglaljuk a radikalizmussal, extrémizmussal, állam elleni bűncselekményekkel, terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével összefüggő nemzetbiztonsági szolgálatok és rendőri szervek fontosabb feladatait.

A nemzetbiztonságról szóló törvény¹³ alapján:

Az Információs Hivatal feladata:

- információ gyűjtése a külföldi terrorszervezetekről, szervezett bűnözői csoportokról.

Az Alkotmányvédelmi Hivatal

- felderíti és elhárítja Magyarország törvényes rendjének törvénytelen eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket;
- végzi a letelepedett jogállást igazoló okmányt kérelmező, továbbá a menekültkénti elismerését kérő, illetőleg a magyar állampolgárságért folyamodó, valamint – az állami függetlenség és a törvényes rend védelméhez kötődően – a vízumkérelmet benyújtott személyek ellenőrzését és az ezzel kapcsolatos feladatokat.

A magyarországi migrációs eljárások során a Terrorellhárítási Központ

- szakhatósági és véleményadási (állampolgárság, vízum) feladatokat lát el, aminek keretében folyamatos együttműködést folytat az egyéb hazai és külföldi hatóságokkal, szervezetekkel;
- felderíti és elhárítja a Magyarország nemzetbiztonságát veszélyeztető, a fenti kérelmekhez kapcsolódó, Magyarországra jogellenesen belépő, itt tartózkodó, illetve ezt elősegítő, és ilyen módon az ország nemzetbiztonságát veszélyeztető személyek, csoportok leplezett tevékenységét;
- a nyomozás elrendeléséig végzi az állam elleni bűncselekmények felderítését.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

- működési területén információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető terrorszervezetekről, felderíti és elhárítja a honvédelmi szervezeteknél a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit;
- információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető jogellenes fegyverkereskedeletről a honvédelmi szervezetek biztonságát veszélyeztető szervezett bűnözésről, ezen belül kiemelten a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemről;
- működési területén a nyomozás elrendeléséig végzi az állam elleni bűncselekmények felderítését.

¹³ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról.

A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ vizsgálja Magyarország biztonsági és bűnügyi helyzetét, amelynek keretében

- figyelemmel kíséri és a rendelkezésre álló valamennyi adat felhasználásával folyamatosan elemzi Magyarország nemzetbiztonsági, bűnügyi és terrorfenyegetettségi helyzetét;
- megkeresésre értékeli – figyelemmel az együttműködés és koordináció keretében szerzett tapasztalatokra – az egyes együttműködő szervek kormányzati tájékoztatáshoz kapcsolódó feladat- és hatáskörébe tartozó feladat-végrehajtást;
- folyamatosan figyelemmel kíséri a Magyarország terrorhelyzetére vonatkozó információkat;
- közvetlen terrorfenyegettség esetén, illetve a fokozott kockázatot jelentő biztonsági kérdésekben koordinációs tevékenységet lát el az érintett szervezetek bevonásával;
- figyelemmel kíséri Magyarország biztonsági és bűnügyi helyzetét érintő tendenciákat, Magyarország biztonsági és bűnügyi helyzetét érintő új jelenségekről elemzéseket, tanulmányokat készít.

A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ támogató, koordinációs elemző-értékelő tevékenység során

- Magyarország nemzetbiztonsági, terrorfenyegetettségi és bűnügyi helyzetével, ezek meghatározott elemeivel, konkrét kockázatokkal vagy bűncselekményekkel kapcsolatos tájékoztató jelentéseket, háttér- és kockázatelemzéseket készít az együttműködő szervek részére a hatáskörükbe tartozó feladatok törvényes, szakszerű és eredményes ellátásának elősegítése céljából.

6.4. A terrorizmus megelőzése, elhárítása, a terrorizmust elhárító szerv speciális feladatai

2010. szeptember 1-jével alakult meg a *Terrorelhárítási Központ*¹⁴ (TEK), a rendőrség terrorizmus elleni küzdelmének felelőse. A terrorizmust elhárító szerv nyomozó hatósági jogkört nem gyakorol.

A rendőrségről szóló törvény alapján a terrorizmust elhárító szerv Magyarország területén

- felderíti a terrorszervezeteket;
- megelőzi, felderíti, illetve elhárítja magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit, és megakadályozza azt, hogy bűncselekményt kövessenek el;
- megakadályozza, hogy magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorszervezet működését anyagi források biztosításával vagy más módon elősegítsék.

Továbbá a terrorizmust elhárító szerv végzi

- az 1978. évi IV. törvény szerinti terrorcselekmény (1978. évi IV. törvény 261. §), a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése (1978. évi IV. törvény 262. §);

¹⁴ A Terrorelhárítási Központról szóló 232/2010. (VIII. 19.) Korm. rendelet, valamint a 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól.

- a terrorcselekmény (Btk. 314–316/A. §), a terrorcselekmény feljelentésének elmulasztása (Btk. 317. §), a terrorizmus finanszírozása (Btk. 318–318/A. §) vagy háborús uszítás (Btk. 331. §), a jármű hatalomba kerítése (Btk. 320. §);
- az 1978. évi IV. törvény szerinti emberrablás (1978. évi IV. törvény 175/A. §);
- az emberrablás (Btk. 190. §), az emberrablás feljelentésének elmulasztása (Btk. 191. §); valamint a felsorolt bűncselekményekkel összefüggő más bűncselekmények megelőzését, továbbá a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint végzi ezen bűncselekmények felderítését;
- megelőzi, felderíti és elhárítja azokat a törekvéseket, amelyek Magyarország területén terrorcselekmény elkövetésére irányulnak, továbbá részt vesz a felsorolt bűncselekmények közvetlen következményeinek elhárításához szükséges, a törvényben meghatározott intézkedések végrehajtásában.

A felsorolt célok és bűncselekmények megelőzése érdekében a TEK a rendőrségről szóló törvény, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény alapján titkos információgyűjtést végezhet, ha attól a hatáskörébe tartozó bűncselekmény megszakításához vagy az elkövető elfogásához szükséges információk megszerzése várható.

A terrorizmust elhárító szerv a fentiekén kívül

- végzi a meghatározott bűncselekmények megszakítását és az elkövetők elfogását;
- a jogszabályban meghatározottak szerint kizárólagos hatáskörrel – a Nemzeti Adó- és Vámhivatal esetében annak felkérésére – egyes veszélyes személyek elfogását;
- jogszabályban meghatározottak szerint egyes védett személyek tekintetében személyvédelmi feladatokat lát el, és egyes kijelölt létesítmények tekintetében létesítményvédelmet gyakorol;
- a rendészetért felelős miniszternek a külpolitikáért felelős miniszter egyetértésével meghozott döntése alapján – a hatályos nemzetközi normák betartásával – közreműködik a magyar állampolgárok életét, testi épségét Magyarország területén kívül közvetlenül fenyegető háborús cselekmények, fegyveres konfliktusok, valamint terrorista és túszejtő akciók esetén a bajba jutott magyar állampolgárok mentésében, hazatérésük biztosításában, az evakuálás végrehajtásában, e célból együttműködik az Európai Unió tagállamaival és szerveivel, az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének szerveivel, illetve az érintett nemzetközi szervezetekkel, valamint az érintett külföldi állam hatóságaival; valamint
- megszerzi, elemzi, értékeli, ellenőrzi és továbbítja a meghatározott feladat ellátásához szükséges, a külföldre vonatkozó, valamint külföldi eredetű információkat;
- a rendészetért felelős miniszternek a külpolitikáért felelős miniszter egyetértésével meghozott döntésében meghatározott időtartamra – a nemzetközi normák betartásával – ellátja a kijelölt magyar külképviseletek biztosítását és azok diplomáciai személyzete védelmét; valamint
- a kormányzati tevékenység szempontjából fontos, külföldön lévő magyar szervek, intézmények és létesítmények biztosítását, e célból együttműködik az Európai Unió tagállamaival és szerveivel, az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének szerveivel, illetve a nemzetközi szervezetekkel, valamint a külföldi állam hatóságaival;
- a rendészetért felelős miniszter döntése alapján – a hatályos nemzetközi normák betartásával – közreműködik a külföldön megrendezésre kerülő, kiemelt terrorfenyegetettségűnek minősíthető nemzetközi sportrendezvényeken részt vevő magyar sportolók és sportszakemberek személyvédelmében, valamint az általuk külföldön a sportrendezvényeken való részvétel ideje alatt használt létesítmények védelmében, és e célból együttműködik

az Európai Unió tagállamaival és szerveivel, az érintett nemzetközi szervezetekkel, valamint az érintett külföldi állam hatóságaival.

Ha a terrorizmust elhárító szerv a feladatai ellátása során

- *bűncselekmény gyanúját* – ideértve a kísérletet, valamint ha a törvény az előkészületet büntetni rendeli, az előkészület gyanúját is – *észeli, haladéktalanul feljelentést tesz* a nyomozás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnál vagy ügyészségnél, és átadja az általa összegyűjtött adatokat;
- olyan információt szerez meg, amely alapján a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott előkészítő eljárás lefolytatásának lehet helye:
 - a hatáskörébe tartozó bűncselekmény esetén *előkészítő eljárást indíthat* illetve
 - a nem a hatáskörébe tartozó bűncselekmény esetén *előkészítő eljárást kezdeményezhet* a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészségnél, nyomozó hatóságnál, illetve a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szervnél, és átadja az általa összegyűjtött adatokat

A terrorizmust elhárító szerv a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint előkészítő eljárást folytathat, a rendelkezésre álló erővel és eszközökkel közreműködik a leplezett eszközök alkalmazásának végrehajtásában, illetve közreműködhet eljárási cselekmény végrehajtásában.

A TEK a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény felhatalmazása alapján a meghatározott célokból bűnüldözési jellegű¹⁵ és nemzetbiztonsági tevékenységet¹⁶ is folytathat:

- a Magyarország területén terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvések megelőzése, megakadályozása, felderítése;
- a magyar állampolgárok életét, testi épségét Magyarország területén kívül közvetlenül fenyegető háborús cselekmények, fegyveres konfliktusok, valamint terrorista és túszejtő akciók esetén (külföldre vonatkozó, valamint külföldi eredetű információk megszerzése, elemzése, értékelése);
- terrorszervezetek felderítése;
- magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseinek megelőzése, felderítése, illetve elhárítása;
- magánszemélyek, csoportok, szervezetek megakadályozása, hogy terrorszervezet működését anyagi források biztosításával vagy más módon elősegítsék.

A terrorizmust elhárító szerv nem köteles büntetőeljárás megindítását kezdeményezni és átadni az adatokat, ha azzal veszélyeztetné felsorolt feladatai ellátását.

A nemzetbiztonsági érdekek esetenként felülírhatják a bűnüldözési érdekeket, azaz előfordulhatnak olyan események, szituációk, amelyek tisztázása, feltárása, megakadályozása hosszabb időt vehet igénybe, és ennek során az állam nemzetbiztonsági szempontjai fontosabbak, mint a büntetőeljárás keretei között történő felderítése, nyomozása.

¹⁵ Rtv. 64. § a) pontjában meghatározott bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljából, illetve a 7/E. § (1) bekezdés a) pont aa) alpontjában meghatározott, bűncselekmények megelőzésével kapcsolatos feladatai, illetve a 7/E. § (1) bekezdés b) pont ba) alpontjában meghatározott feladatai ellátása céljából.

¹⁶ Rtv. 63. § (7) A terrorizmust elhárító szerv a 7/E. § (1) bekezdés a) pont ad) alpontjában, valamint e) pontjában meghatározott feladata ellátása érdekében az Nbtv. 53–60. §-ának megfelelő alkalmazásával folytathat titkos információgyűjtést, amelynek ellátása során az Nbtv. 38–52. §-a szerint jogosult adatok igénylésére és kezelésére. Az Nbtv. 56. § a)–e) pontjában meghatározott titkos információgyűjtést az igazságügyért felelős miniszter engedélyezi.

A TEK feladatai ellátása érdekében a felsorolt bűncselekmények megelőzésén túl az alábbi célokból folytathat titkos információgyűjtést a rendőrségről szóló törvény szerint:

- személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatai ellátása során, az Európai Unió tagállamával vagy harmadik országgal a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló törvény vagy nemzetközi szerződés alapján folytatott együttműködés keretében;
- bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása során igénybe vett technikai eszköz vagy adat elhelyezése, valamint eltávolítása érdekében;
- fedett nyomozó, illetve a valódi céljának leplezésével működő védelme érdekében; valamint
- a rendőrséggel titkosan együttműködő személy védelme, bevonása és ellenőrzése érdekében.

A TEK feladatai ellátása érdekében nemcsak bűnüldözési célú titkos információgyűjtést, hanem nemzetbiztonsági célú (szűrő-kutató jellegű) titkos információgyűjtést is folytat.

6.4.1. A szűrő-kutató rendszer

A szűrő-kutató rendszert eredetileg az 1970-es években a németországi baloldali extremista mozgalmak és terrorszervezetek elleni fellépés eszközeként fejlesztették ki.

Horst Herold, a Német Szövetségi Bűnügyi Rendőrség (BKA) egykori vezetője dolgozta ki a rácsnyomozást (*Rasterfahndung*).¹⁷

A *rácsnyomozásnak* értelmet a *szűrő-kutató rendszer* elnevezés adhat magyar nyelven, mivel arról van szó, hogy a gyanúsítottakat a rács által meghatározott területek értékelésével és elemzésével szűrjük ki, és aki a nyomozás (kutatás) eredményeként fennakad a rácson, azt vonják szoros ellenőrzés alá.

A *Rasterfahndung* rácsa, illetve a rács sűrűsége, a szűrés ismérveinek pontos meghatározása és az eszközt alkalmazó erők felkészültsége, fegyvermezetsége és elszántsága fontos alapvetései a szűrő-kutató rendszer alkalmazásának.

A szűrő-kutató rendszer alapja a gyanúsított (célszemély) profil felállítása, amelyet az értékelő-elemző szakemberek tudnak felállítani a nyílt forrásokból és a titkos információgyűjtés során beszerzett információk elemzéséből. Az információgyűjtés lehetséges pozíciói közül csak néhányat említve felsorolhatók az önkormányzati okmányirodák, a különböző díjbeszedő szervezetek, a telefontársaságok, internetszolgáltatók, a légitársaságok, főiskolák és egyetemek, radikális, extremista szervezetek, közösségi média-plafomok.

A gyanúsított profil felállítása alapján lehet további titkos információgyűjtést folytatni. Látókörbe került külföldi személy esetében például ellenőrizni kell, hogy valóban jár-e arra

¹⁷ A Szövetségi Bűnügyi Hivatal (*Bundeskriminalamt* – BKA) jogosult arra, hogy a hatóságoktól és a privátszférától egyaránt a népesség meghatározott csoportjaival kapcsolatos személyes adatokat kérhessen le olyan elektronikus adatbázisból, amely más adatállományokkal való összehasonlítás (egyeztetés) céljából jött létre. Adathozzáféréssel a Szövetségi Bűnügyi Hivatal abban az esetben rendelkezik, ha az adatkérés célja az állam létét vagy biztonságát fenyegető, továbbá egyes személyek testi épségét, életét vagy személyes szabadságát, esetleg olyan jelentős értékű tárgyak épségét veszélyeztető tényezők elhárítása, amelyek megőrzése közérdekű. Ilyen jellegű veszélyeztetettség állhat fenn abban az esetben is, ha közvetlen előkészítő tevékenység támasztja alá azt a feltevést, hogy bűncselekmény elkövetése állhat fenn. Pilisi Fanni: *Bűnügyi adatgyűjtés, különös tekintettel a raszternyomozásra. Büntetőjogi Szemle*, (2012), 2. 35–47.

az egyetemre, amelynek látogatására tartózkodási engedélyt kapott, ki bérli a lakást, milyen társasági, online közösségi életet él, milyenek a vásárlási szokásai stb.

A gyanúsított profil által meghatározott ismérvek alapján kiválasztott személyek ellenőrzése és az adatok, információk összehasonlító elemzése konkrét gyanúsított személy meghatározását teszi lehetővé.

A szűrő-kutató rendszernek az egyik legfontosabb képessége, hogy segítségével ki lehet választani a „leggyengébb láncszemet”, meg lehet határozni, hogy ki az a személy, aki támadható, és milyen eszközzel, módszerrel. Ezzel elősegítve a további nyílt és titkos információgyűjtés eszközeinek alkalmazását.

A gyanúsított (célszemély) profil felállítását a hazai nyílt forrású (OSINT), rendőrségi jelentőrendszerből (Robotzsaru), társszervek információiból, adatkezelő adatszolgáltatásából, egyéb forrásokból, valamint titkos információgyűjtésből származó információkon kívül segítik a külföldi együttműködésekben származó információk, adatok is. A terrorcselekmények lehetséges elkövetőinek egyes jellemzőire következtetéseket lehet levonni a TE-SAT jelentések vagy a bűnügyi statisztikák alapján is.

A TEK megelőzési és felderítési tevékenysége korábban eltért a bűnüldöző hatóságok megelőző-felderítő tevékenységétől: vonal-objektumdossziékban (személyekre, csoportokra, objektumokra) gyűjtötték a releváns információkat, míg ez a lehetőség nem volt megengedett a nyomozó hatóságoknak. 2018 júliusától, az új büntetőeljárási törvény és a rendőrségi törvény módosításával új, proaktív bűnmegelőző és bűnüldöző szemléletet alakítottak ki, amely az információvezérelt rendőrségi tevékenységet (*information-led policing*) támogatja, amellyel előkészíti a bűncselekmények felderítését, nyomozását.

Ez alapján a bűnüldöző hatóságok és a TEK is proaktív szemlélettel gyűjti az információkat a rendőrségi törvény alapján, illetve a TEK a nemzetbiztonsági törvény szabályozása alapján is.

A TEK – a nemzetbiztonságról szóló törvény alapján – *feladatai teljesítése érdekében bármely adatkezelési rendszerből* – az adatkérés céljának megjelölésével – *adatokat kérhet, a rendszerekbe és a nyilvántartás alapjául szolgáló iratba betekinthez.*

A TEK az állami szervek, az önkormányzatok, a pénzintézetek, a biztosító intézetek és a távközlési szolgáltatást végző szervezetek által kezelt nyilvántartások adatait térítés nélkül kérheti, illetve veheti igénybe.

Feladataik ellátása érdekében *jelzéseket helyezhetnek el, és jelzőrendszert működtethetnek* különböző nyilvántartásokban (például a polgárok személyi és lakcímének adatait nyilvántartó, kezelő állami vagy önkormányzati szerv nyilvántartásaiban, a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban, az ingatlan-nyilvántartásban, a cégnyilvántartásban, a határforgalom ellenőrzését szolgáló nyilvántartó rendszerekben, az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezelő szervek nyilvántartásaiban, a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak, biztosítási titoknak és egyéb üzleti titoknak minősülő adatot kezelő, az elektronikus hírközlési szolgáltató rendszereiben).

A TEK a rendőrségről szóló törvény szerint is jogosult adatszolgáltatást igényelni az *ügyészség jóváhagyásával* az adóhatóságtól, vámhatóságtól, az elektronikus hírközlési szolgáltatótól, a postai szolgáltatótól, illetve a postai közreműködői tevékenységet végző személytől vagy szervezettől, a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak vagy biztosítási titoknak minősülő adatot kezelő szervezettől és az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló törvényben meghatározott egészségügyi és személyes adatot kezelő szervezettől. Az ügyészség jóváhagyásával történő adatkérésnek különösen a nemzetközi bűnügyi (eljárási) együttműködésben van jelentősége.

A TEK titkos információgyűjtő tevékenysége, illetve előkészítő eljárása általában nem tér el az általános rendőri feladatokat ellátó szerv hasonló tevékenységétől.

A TEK azonban a nemzetbiztonsági törvény alapján a titkos információgyűjtés keretében felvilágosítást kérhet, titkos kapcsolatot létesíthet az objektumelv alapján védett intézmények vezetőivel, beosztottjaival, akik pozíciójuk, beosztásuk által megfelelő információkkal rendelkezhetnek (korábban ezt hívták hivatalos kapcsolatnak).

A TEK az információgyűjtést elősegítő információs rendszereket hozhat létre és alkalmazhat.

A bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés mellett *a nemzetbiztonságról szóló törvény alapján külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtést folytathat*. Ez esetben a TEK főigazgatója által benyújtott előterjesztés alapján *az igazságügyért felelős miniszter határozata alapján* kerülhet sor a titkos információgyűjtésre.¹⁸ A bíró, illetve az igazságügyért felelős miniszter az előterjesztés benyújtásától számított 72 órán belül határozatot hoz. Az előterjesztésnek helyt ad, vagy azt megalapozatlansága esetén elutasítja. A határozat ellen fellebbezésnek nincs helye. Az engedélyező a titkos információgyűjtést a törvény eltérő rendelkezése hiányában esetenként legfeljebb 90 napra engedélyezi. Ezt a határidőt az engedélyező indokolt esetben – a főigazgatók előterjesztése alapján – e törvény eltérő rendelkezése hiányában további 90 nappal meghosszabbíthatja.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény rendelkezései alapján végzett, külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban akkor használható fel, ha

- olyan bűncselekmény bizonyítására kívánják felhasználni, amely miatt e törvény szerint bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásának helye lehet; és
- a büntetőeljárásban felhasználni kívánt adat megszerzését követően a titkos információgyűjtést végző nemzetbiztonsági szolgálat, illetve a rendőrség terrorizmust elhárító szerve legkésőbb a büntetőeljárásban felhasználni kívánt adat megszerzését követő 30 napon belül kezdeményezte a büntetőeljárás megindítását.

Ettől eltérően a nemzetbiztonsági szolgálat, illetve a rendőrség terrorizmust elhárító szerve legkésőbb a felhasználni kívánt adat megszerzését követő egy éven belül teheti meg a feljelentést, ha

- a büntetőeljárás korábbi kezdeményezésével a törvényben meghatározott feladatának az eredményességét veszélyeztetné; és
- a büntetőeljárásban felhasználni kívánt adat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény rendelkezései alapján az érintett szerv feladatkörébe tartozó bűncselekményre vonatkozik.

A TEK a rendőrségről szóló törvény alapján meghatározott célokból bírói engedélyhez nem kötött eszközként fedett nyomozót alkalmazhat információ gyűjtésére, ellenőrzésére. Továbbá a büntetőeljárásról szóló törvény szerint ügyészi engedéllyel fedett nyomozót alkalmazhat

- bűnszervezetbe történő beépülés,
- terrorista csoportba vagy terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltató vagy gyűjtő, továbbá terrorcselekmény elkövetését vagy terrorista csoport tevékenységét anyagi eszközök nyújtásával vagy egyéb módon támogató szervezetbe történő beépülés érdekében.

¹⁸ A 32/2013. (XI. 2.) AB határozat szerint az igazságügyért felelős miniszter a határozatát indokolni köteles, ami az alapjogi korlátozások szükségességének és arányosságának követelményét elégíti ki.

6.4.2. A külföldi társszervekkel történő együttműködés

A globális terrorizmus elleni küzdelem fontos eszköze a társszervek közötti együttműködés és a hatékony információáramlás. Az együttműködés egyrészt rendőri, másrészt titkosszolgálati, illetve ad hoc eseti, bilaterális vagy multilaterális jellegű. A TEK munkájában nagyobb jelentőségű a titkosszolgálati együttműködés.

A TEK részt vesz az alábbi szervezetek munkájában.

A *Berni Klubban* az EU, Norvégia és Svájc hírszerző és biztonsági szolgálatainak vezetői találkoznak évente legalább két alkalommal előre egyeztetett témák megvitatására.

A *Terrorelhárítási Csoport (CTG)* eredetileg a Berni Klubon belüli munkacsoport volt, amelyet 9/11 után hoztak létre az EU bel- és igazságügyi miniszterei azzal a céllal, hogy erősítsék a terrorizmus elleni küzdelmet. „A CTG az európai együttműködési formákon kívül van és *nem* része azoknak! Ennek ellenére szoros kapcsolatban áll az EU IntCen-nel és támogatja az EU terrorizmus elleni munkáját.”¹⁹

Az *IntCen* az *európai titkosszolgálatok többoldalú együttműködésének a becsatornázása* az Európai Unió felé. Az ügynökséget az EU diplomáciai szolgálata, az *Európai Külügyi Szolgálat* alá telepítették. Az *IntCen* az európai titkosszolgálatoktól beérkezett információkat dolgozza fel, amelynek eredményéről tájékoztatást ad a külpolitikai döntéseket előkészítő EKSZ-nek, a minisztereket tömörítő Tanácsnak és más uniós intézményeknek.

A rendőri, többoldalú együttműködés területén a *PWGT-t*²⁰ kell megemlíteni, amely külön kommunikációs csatornával rendelkezik, és az *Europol-t*²¹, az európai uniós ügynökséget, amelynek a tagállamok rendőri együttműködésének koordinálása a fő feladata.

A fentiekén kívül fontos még megemlíteni a Bel- és Igazságügyi Tanács terrorellenes kérdése-kért felelős döntés-előkészítő munkacsoportját, a *TWP-t*. Ez a munkacsoport önálló kommunikációs csatornával rendelkezik, és jelentős tevékenységet folytat a terrorizmus elleni küzdelemben.

A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemben egyedi adatkérés esetén a NAV *Pénzmosás Elleni Információs Irodájának* (PEII) intézkedése alapján a gyanús pénzügyi tranzakciók bejelentésével kapcsolatban a bejelentésben szereplő személyeket ellenőrzik. A PEII tagja a tagországi pénzügyi információs egységeket (*Financial Intelligence Unit – FIU*) tömörítő *Egmont Csoportnak*, így a TEK kezdeményezésére tagországi információcserét folytathat, vagy hírigénnyel élhet a külföldi FIU-k irányába.

Az Európól keresztlül a tagországi hatóságok számára biztosított eseti adatkérési lehetőség a *Terrorist Finance Tracking Programme* (TFTP) adatbázisához, amely a nemzetközi pénzügyi rendszerben végrehajtott banki és tranzakciós adatokhoz biztosít hozzáférést.

¹⁹ Kis-Benedek József: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. Egyetemi jegyzet, Budapest, ZMNE, 2011.

²⁰ *Police Working Group of Terrorism* (Terrorizmus Elleni Rendőri Munkacsoport).

²¹ A Bűnüldözési Együttműködés Európai Ügynöksége (Europol).

7. A belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerv – Nemzeti Védelmi Szolgálat

A rendszerváltást megelőzően az akkori politikai ideológiának megfelelően részben hasonló – belső bűnmegelőzési célú ellenőrzési és védelmi – feladatkörrel rendelkezett a BM Belbiztonsági Csoportja, majd Belbiztonsági Osztálya, valamint a rendszerváltást követően a BM Belbiztonsági Osztályának jogutódjaként az Országos Rendőr-főkapitányságon megalakult a Biztonsági Főosztály. Utóbbi szerv 1995-ig látta el a rendőrség bűnmegelőzési célú ellenőrzését és felderítését, majd 1992-től a büntetés-végrehajtási szervezet, valamint a Vám- és Pénzügyőrség szervei vonatkozásában is. 1994. évben elfogadták a mai napig hatályban lévő, többször módosított rendőrségi törvényt.¹ A törvény felhatalmazása alapján megalkotásra került a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatáról (RSZVSZ) szóló 49/1995. (V. 4.) kormányrendelet. Az RSZVSZ – a Belügyminisztérium szervezeti egységeként, annak közvetlen alárendeltségében, önálló költségvetési szervként működve – 15 éven keresztül látta el a rendőrség, a Határőrség, a Vám- és Pénzügyőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a katasztrófavédelem, illetve az állami és hivatásos önkormányzati tűzoltóság tagjainak a szolgálati viszony tartama alatti kifogástalan életvitelének ellenőrzését, továbbá e szervek bűnmegelőzési célú ellenőrzését és a bünfelderítést.

2011. január 1-jén a rendőrség átalakításakor (általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv, terrorizmust elhárító szerv, felelős rendőri szerv, belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerv) létrejött az NVSZ (Nemzeti Védelmi Szolgálat) a RSZVSZ jogutódjaként, de mind hatáskörének, mind a védett szervek körének tekintetében kibővülve, budapesti székhellyel, országos illetékességgel, önállóan működő belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerv.

A rendőrség az Alaptörvényben, az e törvényben és törvény felhatalmazása alapján más jogszabályban meghatározott bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében elvégzi a törvényben meghatározott belső bűnmegelőzési és bünfelderítési célú ellenőrzést. Ezt a feladatot kizárólagos hatáskörrel látja el a rendőrség belső bűnmegelőzési és bünfelderítési szerve.

Az Európai Unióban a speciális, leplezett nyomozási tevékenységek (humán források, eszközök, módszerek) kategóriái közé sorolható a megbízhatósági vizsgálat az Európai Unió Tanácsának belgrádi szakdokumentuma² alapján, amelyek az alábbiak:

- technikai vagy elektronikus felderítés (*interception of communication*);
- fizikális ellenőrzés, felderítés és megfigyelés (például távcső használatával vagy követéssel, puhatolás) (*surveillance*);
- források, együttműködők alkalmazása;
- fedett és csalíműveletek (beépülés és titkos vásárlások rendszere), a tagállami jogrendszerektől függően a fedett hosszú távú vagy fedett alkalmi műveleteket nyomozó vagy civil személy is végrehajthatja;

¹ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről.

² Council of Europe Office in Belgrade (2013).

- in flagrante műveletek (teszt, álvásárlás, megbízhatósági vizsgálatok), a csalíműveletek során a rendőr csak passzív szerepkört alakíthat, nem lehet cselekményre rábíró jellegű a tevékenysége. A megbízhatósági vizsgálat egy potenciális büntetőeljárás és bizonyítékgyűjtő eljárás.³

A speciális, fedett nyomozási eszközök alkalmazási szabályainak összhangban kell állniuk az Emberi Jogok Európai Egyezményének⁴ 6. és 8. cikkében foglaltakkal, azaz a fair eljárás (tiszteletes tárgyaláshoz, magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) követelményeivel.

7.1. Az NVSZ bűnmegelőzési, bűnfelderítési tevékenysége

A jogszabályok alapján ellátja

- a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló törvényben meghatározott kifogástalan életvitel ellenőrzését;
- elvégzi a közszolgálati tisztviselőkről szóló törvényben, valamint a kormányzati igazgatásról szóló törvényben meghatározott feladatkörrel rendelkező kormányzati szolgálati jogviszonyban álló *kormánytisztviselők és kormányzati ügykezelők*;
- a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat *hivatásos állományú tagjai* – ideértve a vezénnyelssel az ezen rendvédelmi feladatokat ellátó szerveken kívül szolgáltatot teljesítő hivatásos állományt is –, valamint a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló törvény hatálya alá tartozó hivatásos állomány Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központhoz vezényelt tagjai;
- fent meghatározott szervek kormánytisztviselői, köztisztviselői, közalkalmazotti, rendvédelmi igazgatási alkalmazotti, továbbá az igazságügyi szakértői intézmény igazságügyi alkalmazotti jogviszonyban álló tagjai, valamint a *hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a büntetés-végrehajtási szervezet és az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv munkavállalói*;
- a törvényben meghatározott szervek irányítását ellátó minisztériumok, továbbá szervek bűnüldözési és államigazgatási adatkezelését, pénzügyi és gazdasági ellátását, kiképzését és oktatását végző szervek rendeltetésszerű működése körében eljáró kormánytisztviselői, köztisztviselői és közalkalmazottai, rendvédelmi igazgatási alkalmazottai;
- a kormány által a kormányzati igazgatásról szóló törvény alapján nemzetbiztonsági célból létrehozott kabinet, valamint az annak munkáját segítő testület – politikai felső vezetőnek nem minősülő – tagjai, továbbá a tagok helyettesítésére jogosult és a titkársági feladatokat ellátó személyek, azaz a védett állomány megbízhatósági vizsgálatát.

A megbízhatósági vizsgálat során a rendőrségi törvényben meghatározott szabályok alapján akkor folytathat titkos információgyűjtést, ha az alkalmazni kívánt bírói engedélyhez nem kötött eszköz a megbízhatósági vizsgálatot elrendelő határozatban és a részletes tervben szerepel, és az elrendelést az ügyészség jóváhagyta.

³ Council of Europe Office in Belgrade (2013). 75.

⁴ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

A rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve a megbízhatósági vizsgálat során bírói engedélyhez kötött eszközt nem alkalmazhat.

A rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve a megbízhatósági vizsgálat folytatása során a védett állomány tagját foglalkoztató szerv hivatali helyiségében, gépjárművében és a megbízhatósági vizsgálat helyszínén történeteket, illetve a mesterséges élethelyzetben részt vevő, valamint a megbízhatósági vizsgálat alá vont személy tevékenységét és előadását titokban technikai eszközzel megfigyelheti és rögzítheti, illetve az ehhez szükséges technikai eszközt a felsorolt helyeken elhelyezheti.

Végzi a védett állománnyal összefüggő, jogszabályban meghatározott bűncselekmények megelőzését, továbbá a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint végzi ezen bűncselekmények felderítését.

Eredetileg bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljából akkor lehetett bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtést folytatni, ha megalapozottan feltehető, hogy attól a szervezett bűnözéssel kapcsolatos, illetve szervezett bűnözői csoportok azonosítását lehetővé tevő információk megszerzése várható.

Ezt az általános szabályt változtatta meg a törvényalkotó 2019-től, és visszalépve a büntetőeljárás reform előtti állapotokhoz lehetővé tette bűnmegelőzési célból a bírói engedélyhez kötött eszközök alkalmazását az NVSZ számára még akkor is, ha az várhatóan bűncselekmény gyanúját fogja megerősíteni. Ez egyértelmű visszalépés a reform céljaitól, és ez a bizonyítékot is képezhető információk büntetőeljáráson kívüli beszerzését eredményezi.

A törvény szerint a védett állománnyal összefüggő, jogszabályban meghatározott bűncselekmények megelőzése céljából a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve akkor is folytathat bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtést, ha megalapozottan feltehető, hogy attól a védett szerv befolyásmentes működésének megzavarásával, illetve tagjai vagy valamely állománycsoportja szolgálatellátásának befolyásolásával kapcsolatban olyan információ megszerzése várható, *amely a későbbiekben megalapozza a büntetőeljárásról szóló törvény szerinti leplezett eszköz alkalmazását is.* A korrupciógyanús esetek ellenőrzése, a gyanú megerősítése vagy kizárása sok esetben csak bírói engedélyhez kötött eszközök alkalmazásával lehetséges, ami logikailag egy nyomozást előkészítő eljárásként fogható fel, ezért az alkalmazás helye, meggyőződésünk szerint, a büntetőeljárásban van. Ellenkező esetben a büntetőeljárás reform szellemisége kérdőjeleződik meg e területen.

A belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv nyomozó hatósági jogkört nem gyakorol. Ha a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv a feladatai ellátása során

- *bűncselekmény gyanúját – ideértve a kísérletet, valamint ha a törvény az előkészületet büntetni rendeli, az előkészület gyanúját is – észleli haladéktalanul feljelentést tesz* a nyomozás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnál vagy ügyészségnél, és átadja az általa összegyűjtött adatokat;
- *olyan információt szerez meg, amely alapján a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott előkészítő eljárás lefolytatásának lehet helye* a hatáskörébe tartozó bűncselekmény esetén előkészítő eljárást indíthat, illetve a nem a hatáskörébe tartozó bűncselekmény esetén előkészítő eljárást kezdeményezhet a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészségnél, nyomozó hatóságnál, illetve a terrorizmust elhárító szervnél, és átadja az általa összegyűjtött adatokat.

A törvény vonatkozó rendelkezései sem erősítik meg a megelőzési célú titkos információgyűjtés során a bírói engedély alkalmazásának indokát, hiszen ha az információ nem utal konkrét bűn-

cselekmény gyanújára sem, és az információ egy szervezett bűnözői csoporthoz sem kapcsolható, akkor erősen kétséges az arányosság indoka a bírói engedély alkalmazásánál. Amennyiben bűncselekmény gyanújára utal az információ, akkor pedig nem kérdéses, hogy azt büntetőeljárás keretében kell ellenőrizni.

A törvény rendelkezéseinek megfelelően a belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerv a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint *előkészítő eljárást folytathat*, a rendelkezésre álló erőkkkel és eszközökkel *közreműködhet* a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott leplezett eszközök alkalmazásának végrehajtásában, illetve közreműködhet eljárási cselekmény végrehajtásában.

7.1.1. Bűnmegelőzés és bünfelderítés

A rendőrség belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerve a rendőrségről szóló törvény szerint titkos információgyűjtést végez – többek között – bűnmegelőzési célból, valamint a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint előkészítő eljárást kezdeményez, valamint előkészítő eljárást folytat a következő bűncselekmények gyanújának megállapítása érdekében az alábbi esetekben:

A védett állomány tagja által elkövetett

- a 2013. június 30-ig hatályban volt, a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény szerinti *visszaélés személyes adattal* (1978. évi IV. törvény 177/A. §), XV. fejezet IV. címe szerinti *hivatali bűncselekmények, bűnpártolás* [1978. évi IV. törvény 244. § (3) bekezdés *b*) pont], *vesztegetés* (1978. évi IV. törvény 250–255. §), *közokirat-hamisítás* (1978. évi IV. törvény 275. §), *zsarolás* [1978. évi IV. törvény 323. § (2) bekezdés *c*) pont];
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény szerinti *személyes adattal visszaélés, bűnpártolás* [Btk. 282. § (3) bekezdés *d*) pont], XXVIII. Fejezete szerinti hivatali bűncselekmények, vesztegetés, vesztegetés elfogadása, hivatali vesztegetés, hivatali vesztegetés elfogadása, vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban, vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban, közokirat-hamisítás, zsarolás [Btk. 367. § (2) bekezdés *c*) és *d*) pont];
- szolgálati helyen vagy hivatali tevékenységgel összefüggésben elkövetett, az eddigiekben fel nem sorolt bűncselekmények, ha e bűncselekmények felderítése nem tartozik más szerv hatáskörébe;
- katonai bűncselekmények (az 1978. évi IV. törvény XX. fejezet, illetve Btk. XLV. Fejezet), kivéve a szökést (1978. évi IV. törvény 343. §, illetve Btk. 434. §), a zendülést (1978. évi IV. törvény 352. §, illetve Btk. 442. §) és a harckészültség veszélyeztetését (1978. évi IV. törvény 363. §), illetve a készenlét fokozásának veszélyeztetését (Btk. 454. §);
- a védett állományba nem tartozó személy által elkövetett, az első pontban felsorolt bűncselekmények, ha azt a védett állományba nem tartozó személy a védett állományba tartozó személlyel közösen vagy annak segítségével követi el;
- a védett állomány tagjával szemben hivatali kötelességének teljesítése miatt vagy reá tekintettel elkövetett bűncselekmények, továbbá a védett állomány közeli hozzátartozójával vagy a védett állomány tagjával kapcsolatban álló más személlyel szemben elkövetett emberölés, kényszerítés, személyi szabadság megsértése, emberrablás, zsarolás, testi sértés, magánlaksértés, zaklatás, rablás, rongálás vagy lopás, feltéve, hogy e bűncse-

lekményeket a védett állomány tagjának hivatali kötelessége teljesítése miatt vagy reá tekintettel követték el.

Továbbá az NVSZ a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint:

- az ügyészség felkérésére közreműködik az eljárási cselekmény elvégzésében;
- az ügyészség vagy a nyomozó hatóság felkérésére, illetve az ügyészség vagy a nyomozó hatóság eltérő rendelkezéséig közreműködik a leplezett eszköz alkalmazásának a végrehajtásában.

A kormányrendeletben felsorolt bűncselekmények megelőzése és felderítése, és ezt követően a bűncselekmények bizonyítása rendkívül szoros együttműködést feltételez az NVSZ és a nyomozó ügyészek között, hiszen nyomozó hatósági jogkör hiányában az előkészítő eljárást követő felderítést már csak a nyomozó ügyészségek tudnak folytatni.

A korábbi eljárási rendszer szerint az NVSZ döntő többségében titkos információgyűjtés keretében tárta fel a „nehezen felderíthető és bizonyítható” korrupciós és hivatali személyként elkövetett, illetve elkövetni készülő bűncselekményeket, majd a tettenérést követően a nyomozó ügyészség folytatta tovább az eljárást. Ezt az eljárási rendet változtatta meg a büntetőeljárási reform azzal, hogy gyanúra utaló információk esetén már büntetőeljárási keretek közötti előkészítő eljárás keretében rendeli lefolytatni a felderítést.

Ezzel egyrészt elkerülhető a felderítés esetleges duplikálódása (először az NVSZ titkos információgyűjtést folytat, majd ugyanazt az információt felderíti a nyomozó ügyészség), másrészt a törvényesség–arányosság követelménye is érvényesül. Ahogy korábban említettük, 2019-től a védett szerv befolyásmentes működésének megzavarásával, illetve tagjai vagy valamely állománycsoportja szolgálatellátásának befolyásolásával kapcsolatban információ megszerzése érdekében a jogalkotó megengedte, hogy titkos információgyűjtés keretében is lehet vizsgálni az elsődleges információkat, még ha azok később bűncselekmény gyanújára is utalnak.

Az NVSZ védelmi tisztjei nagyon speciális közegből szerzik be a releváns bűnügyi információkat, hiszen a védett szervek állománya az elsődleges forrásuk. Természetesen vannak hivatalos kapcsolataik a védelmi tiszteknek, akikkel hivatalos formában rendszeresen találkoznak (például a védett szerv vezető beosztású személyei), azonban számos információ csak a védett szerv beosztott munkatársaival való rendszeres kapcsolattartás keretében tud felszínre jutni. Ezeknek a kapcsolatoknak a kialakítása nagyban hasonlít a titkosan együttműködő személyek tippkutatási, kiválasztási-tanulmányozási folyamatához, csak itt nem bűnözői közegben kell mozogni, valamint a védett szervek közegében mindenki pontosan tudja, hogy ki a védelmi tiszt.

Ez jelenthet előnyt is, de természetesen hátrányosan is befolyásolhatja adott esetben a bűnfelderítő munkát. Számolni kell azzal is, hogy a bűnös tevékenységben érintettek tisztában vannak a bűnügyi szolgálati ismeretekkel, a titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök alkalmazásának szabályaival, jól konspirálnak, zárt, nehezen megközelíthető közeget alkotnak. A rendvédelmi szervek bűnös tevékenységet folytató tagjai kapcsolatban állhatnak szervezett bűnözői körökkel (itt indokolt lehet a megelőzési célú titkos információgyűjtés), volt hivatásos állományú, bűnöző tevékenységet folytató személyekkel.

A védelmi tiszt számára jelentős információs forrást jelenthetnek a rendvédelmi oktatási intézményekben kiválasztott, tanulmányozott (bevont) és szolgálati beosztásba kerülő tisztok, tiszthelyettesek.

A védett állományon kívül számos más információs forrás lehetséges, például a magánszemélyektől érkező feljelentés vagy lakossági bejelentés, hivatalos információ más osztálytól, rendvédelmi szervtől, társszervtől, külföldi rendvédelmi szervtől, kormányzati ellenőrzési szervtől. Sok esetben azonban más bűncselekmény felderítése során tudomásra jutott információk alapján

vagy titkos információgyűjtés eredményeként jutnak tudomásra releváns információk. Rendkívül fontos azonban a hatékonyan működő humán hálózat kialakítása, a titkosan együttműködő személyek, eseti adatközlők alkalmazása.

Az új bűnügyi hírszerzés rendszerében a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt kap a humán hírszerzés fejlesztése, illetve a beszerzett információk összevetése, kiértékelése, a megelőzési célú titkos információgyűjtés folytatása. A titkos együttműködő személyek védelme, bevonása, ellenőrzése érdekében titkos információgyűjtést lehet folytatni, ha az attól várt információk a titkosan együttműködő személy lelepleződésének megelőzése, vagy az ellene irányuló személy elleni erőszakos bűncselekmény megelőzése érdekében, az együttműködés lehetősége, az együttműködés fenntartása, illetve a titkos együttműködési megállapodás megkötésének kérdésében való döntéshez, vagy a titkosan együttműködő személyre vonatkozó információ ellenőrzése érdekében szükségesek. Ez a tevékenység is speciális, hiszen bevonhatnak a védett szervek állományába tartozó személyeket is.

A védett állomány adott tagjával szemben felmerült információ ellenőrzése során az is eredménynek számít, ha a bűncselekmény gyanúját sikerül kizárni, és megállapítani, hogy a személlyel szemben teljesen alaptalan, esetlegesen szándékosan kreált, rosszhiszemű információ keletkezett. Sok esetben a felderítés eredménye nem alapozza meg a nyomozás, fegyelmi eljárás megindítását, de megelőzőként a parancsnoki tájékoztatás alapján különböző intézkedések alkalmazhatók, például az érintett személy munkaköre megváltoztatható, befolyásolásmentes környezetbe helyezhető, vagy etikai eljárás is kezdeményezhető.

A védelmi tisztok megelőző tevékenységet is folytatnak, amelynek során folyamatosan részt vesznek a védett szervek parancsnoki értekezletein, állománygyűlésein, és a vezetőknek, az állománynak bűnmegelőzési tájékoztatásokat tartanak. A bűnmegelőzés keretében rendszeresen felvilágosító, illetve tájékoztató előadások vannak, aminek célja a védett szervek állománya részére a mindennapi munkájuk során őket fenyegető veszélyeknek, azok elhárításának és a helytelen magatartások következményeinek bemutatása. Ezek az alkalmak lehetőséget teremtenek kapcsolatépítésre, a védelmi tiszt személyének megismerésére is.

Az NVSZ védelmi funkciója keretében felderíti és megakadályozza a védett szervek és állományaiknak tevékenységét jogellenesen befolyásolni kívánó csoportok működését, valamint védelmet nyújt a védett szervezeteknek a saját állományuk által elkövetett korrupciós, illetve egyéb a hivatali bűncselekmények feltárásával. Az NVSZ kiterjeszti védelmi funkcióját a védett állomány tagjaira, az állomány hozzátartozóira, valamint a védett állomány tagjával kapcsolatban álló más személyre is a következő esetekben:

- olyan bűncselekmények esetében, amelyeket a védett állomány tagjával szemben hivatali kötelességének teljesítése miatt vagy reá tekintettel követnek el;
- a védett állomány közeli hozzátartozójával vagy a védett állomány tagjával kapcsolatban álló más személlyel szemben elkövetett emberölés, kényszerítés, személyi szabadság megsértése, emberrablás vagy zsarolás bűncselekményekre, feltéve, hogy a védett állomány tagjának hivatali kötelessége teljesítése miatt vagy reá tekintettel követték el.

7.2. A kifogástalan életvitel ellenőrzése

A hivatásos szolgálat ellátására való alkalmassághoz – a szolgálati viszony létesítésekor és annak fennállása alatt folyamatosan – egészségi, pszichikai, fizikai alkalmassági feltételeknek kell megfelelni, és a kifogástalan életvitel ellenőrzéséhez hozzájárulni, de már a rendvédelmi oktatási

intézménybe jelentkező, valamint az ösztöndíjas hallgató és tanuló esetében is kezdeményezik a kifogástalan életvitel ellenőrzését. Utóbbinak azért is van jelentősége, mivel a hallgatók belső szolgálati, taktikai és minősített tananyagokat sajátítanak el tanulmányaik során.

A kifogástalan életvitel ellenőrzését az NVSZ főigazgatója határozattal rendeli el. A kifogástalan életvitel ellenőrzését – a törvényben meghatározott kivételtől eltekintve – az elrendelésétől számított 30 napon belül be kell fejezni. E határidőt az elrendelő indokolt esetben egy alkalommal 30 nappal meghosszabbíthatja. A kifogástalan életvitel ellenőrzése felfüggeszthető, ha a kifogástalan életvitel megállapítása bíróság vagy más hatóság hatáskörébe tartozó döntéstől függ.

A kifogástalan életvitel ellenőrzését meg kell szüntetni, ha

- a jelentkező a hivatásos állományba vagy a rendvédelmi oktatási intézménybe jelentkezéstől eláll;
- a hivatásos állományba vagy a rendvédelmi oktatási intézménybe jelentkező hivatásos szolgálatra egészségi, pszichikai vagy fizikai okból alkalmatlan;
- a hivatásos állomány tagja hivatásos szolgálati viszonya megszűnik;
- a rendvédelmi oktatási intézmény ösztöndíjas hallgatójának vagy tanulójának ösztöndíjszerződése megszűnik; vagy
- a kifogástalan életvitel ellenőrzésének kezdeményezésére jogosult a kérelmét visszavonta.

A kifogástalan életvitel ellenőrzéséről az ellenőrzést végző összesítő jelentést készít, és az NVSZ főigazgatója a kifogástalan életvitel ellenőrzését, ha az összesítő jelentés alapján kifogásolható életvitel nem állapítható meg, egyszerűsített határozattal, ha az ellenőrzést végző kifogásolható életvitel megállapítására tesz javaslatot, indokolt határozattal befejezi.

A kifogástalan életvitel ellenőrzésének befejezéséről szóló határozatot az NVSZ főigazgatója megküldi a kifogástalan életvitel ellenőrzésének kezdeményezőjének.

A rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban álló foglalkoztatott esetében is a törvényben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni a kifogástalan életvitel ellenőrzését.

A kifogásolható életvitel megállapításának lehetnek objektív és szubjektív okai. Az objektív okokat a törvény⁵ taxatív felsorolja.

Az életvitel kifogásolható a jelentkezőnek például az alábbi objektív okok miatt:

- aki büntetett előéletű;
- aki a betöltendő szolgálati beosztásának megfelelő foglalkozástól eltiltás hatálya alatt áll;
- aki büntetlen előéletű, de a bíróság bűncselekmény elkövetése miatt büntetőjogi felelősségét jogerős ítéletben megállapította;
- a hivatásos állomány tagjával szemben bűncselekmény elkövetése miatt a bíróság jogerősen szabadságvesztést vagy elzárást szabott ki, vagy kényszergyógykezelését rendelte el.

Az életvitel nem tekinthető kifogástalannak a törvényben meghatározott szubjektív ok feltárása esetén sem. Az életvitel nem kifogástalan, amennyiben a jelentkező vagy a hivatásos állomány tagja nem felel meg – különös tekintettel a szolgálaton kívüli magatartására, családi és lakókörnyezeti kapcsolataira, anyagi, jövedelmi viszonyaira, valamint a bűncselekményt elkövető vagy azzal gyanúsítható személyekkel fenntartott kapcsolatára – a szolgálat törvényes, befolyástól mentes ellátása követelményének.

Ilyen szubjektív ok lehet, ha az ellenőrzött idült alkoholistá, drogot fogyaszt, vagy ha egyéb függőségben szenved, például szerencsejáték-függő, aminek következtében rendszeres anyagi

⁵ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról.

nehézségeit csak folyamatos kölcsönök kérésével tudja áthidalni. Szubjektív ok lehet környezeteivel való folyamatos agresszív, esetleg tetteles konfliktusok fennállása.

A kifogástalan életvitel ellenőrzése lényegében egy koncentrált, a rendőrség által kezelt és külön engedélyek nélkül elérhető nyilvántartásokban való ellenőrzést, valamint az érintett lakókörnyezetében végzett környezettanulmány készítését jelenti.

Tekintettel arra, hogy a kifogástalan életvitel ellenőrzése során titkos információgyűjtés nem alkalmazható, annak mélyebb részleteit nem tárgyaljuk.

7.3. Megbízhatósági vizsgálat végrehajtása

A megbízhatósági vizsgálat célja annak megállapítása, hogy az azzal érintett eleget tesz-e a jogszabályban előírt hivatali, illetve jogszabályban, kollektív szerződésben, üzemi megállapodásban, valamint munkaszerződésben előírt munkaköri kötelezettségének. Ennek megállapítása érdekében a megbízhatósági vizsgálatot végző szerv a munkakör ellátása során a valóságban is előforduló vagy feltételezhető élethelyzeteket hoz mesterségesen létre. A megbízhatósági vizsgálat során feltárt jogsértés alapján fegyelmi vagy szabálysértési eljárás nem indítható.

A megbízhatósági vizsgálatot – a szükségességének indokolásával – a belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerv vezetője a

- védett szerv tagjával, vagy
- a védett szerv valamely állománycsoportjához tartozó, meghatározott szolgálati feladatot teljesítő, az elrendeléskor még nem nevesíthető tagjával szemben

határozattal rendeli el.

A megbízhatósági vizsgálat elrendeléséről és befejezéséről – az arra vonatkozó *határozat*, valamint elrendelés esetén a részletes terv, befejezés esetén az összesítő jelentés megküldésével – az ügyészt haladéktalanul tájékoztatni kell.

A *megbízhatósági vizsgálat elrendelése eltér* a titkos információgyűjtés és az előkészítő eljárás elrendelésétől, mivel azokat feljegyzéssel kell elrendelni, és a leplezett eszközök alkalmazásáról általában alkalmazási tervet kell készíteni (bizonyos esetekben határozattal, például fizetési műveletek megfigyelése). A titkos információgyűjtés eszközei és a leplezett eszközök alkalmazásakor az ügyész jóváhagyása is csak meghatározott esetekben szükséges.

Az elrendelő határozat és a megbízhatósági vizsgálat végrehajtásáról szóló részletes terv alapján az ügyész a megbízhatósági vizsgálat elrendelését két munkanapon belül jóváhagyja, vagy a jóváhagyást megtagadja.

A megbízhatósági vizsgálatot *elrendelő határozat tartalmazza*.⁶

- a védett állomány vizsgálattal érintett tagja vagy tagjai személyazonosító adatait és szolgálati helyét vagy a védett szerv valamely állománycsoportjához tartozó, meghatározott szolgálati feladatot teljesítő, az elrendeléskor még nem nevesíthető tagját foglalkoztató szervezeti elem pontos megnevezését;
- a vizsgálat kezdő és befejező időpontját – év, hónap, nap megjelöléssel –; valamint
- az elrendelés évében lefolytatott korábbi ellenőrzés időpontját és időtartamát;
- a titkos információgyűjtés során alkalmazni kívánt eszköz megjelölését.

⁶ 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról.

A vizsgálat végrehajtásáról szóló *részletes terv tartalmazza:*

- a védett állomány, vizsgálattal érintett tagja nevét, szervezeti egységének megnevezését, szolgálati beosztását, illetve munkakörét, vagy a védett szerv valamely állománycsoportjához tartozó, meghatározott szolgálati feladatot teljesítő, az elrendeléskor még nem nevesíthető tagját foglalkoztató szervezeti elem pontos megnevezését;
- a vizsgálat végrehajtásának indokát;
- a titkos információgyűjtés során alkalmazni kívánt eszköz megjelölését és a módszer részletes leírását;
- a kialakítani tervezett élethelyzet leírását a tényállás és a helyszín részletes bemutatásával;
- a vizsgálat tervezett helyét – út, útvonalszakasz, kerület, városrész, város, település, járőr útvonala, megye, hivatalos helyiség, jármű –, időpontját;
- a vizsgálatot végzők nevét és rendfokozatát;
- a vizsgálatot végzők részletes feladatait;
- a végrehajtás dokumentálásának módját;
- a vizsgálat befejezését követő tájékoztatás érdekében a vizsgálattal érintett személyek felett munkáltatói jogkört gyakorló személyek nevét, beosztását.

Ha a vizsgálat során alkalmazott módszerként a vizsgálatot végző személy bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetését tervezi, a részletes terv tartalmazza

- a bűncselekmény vagy szabálysértés megjelölését;
- a bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetését megalapozó, előre látható indokokat; valamint
- az elkövetési magatartás részletes leírását;
- ha a vizsgálat során a vizsgálat technikai eszközök segítségével történő rögzítésére kerül sor, akkor a részletes terv tartalmazza a rögzítésre vonatkozó utalást, a helyszín vagy jármű leírását, körülhatárolását vagy pontos megjelölését.

A részletesen kidolgozott és az ügyész által jóváhagyott, a védelmi tiszt által követendő magatartási vonal biztosítja, hogy a módszer alkalmazása ne minősüljön provokációnak, mivel akkor az a vizsgálat eredményének kizárását eredményezné.

A nyomozó hatóság tagja vagy megbízottja nem tanúsíthat felbujtó magatartást, azaz nem lehet kezdeményező, csak a mástól érkező kezdeményezésre reagálhat kedvezően.⁷ A fedett nyomozó (védelmi tiszt, tárgyalótiszt) mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan nem bírhat rá, felbujtó magatartást nem tanúsíthat, de az elkövető konkrét felkérésére már tevékenyen felléphet. A provokáció megítélése minden egyes esetben a konkrét körülmények gondos mérlegelését igényli, általánosságban rögzíthetjük, hogy amennyiben az elkövetőben a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék a fedett nyomozó által tanúsított magatartástól függetlenül alakult ki, minthogy felbujtás nem valósult meg, a fedett nyomozó szabályszerűen járt el.⁸

A büntetőeljárás törvény is szabályozza, hogy a fedett nyomozó tevékenysége mikor minősül provokációnak, amely szerint „a fedett nyomozó mást bűncselekmény elkövetésére nem bírhat rá, és nem terelheti az érintett személyt annál súlyosabb bűncselekmény elkövetése felé, mint

⁷ Finszter Géza: A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módja és eszközei. In Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika I–II*. Budapest, BM Duna Palota és Kiadó, 2004.

⁸ Kis László: *A titkos adatgyűjtés szerepe a büntetőeljárásban, különös tekintettel az Európai Unió keretében folytatott együttműködésre*. PhD-értekezés. Miskolc, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2009.

amelyet eredetileg elkövetni tervezett. Az álvásárlás önmagában nem minősül rábírásnak.”⁹ A megbízhatósági vizsgálat során a tárgyalást folytató védelmi tisztnek a fentiekben kifejtett módon kell végrehajtania az érintett vizsgálatát, tevékenységének ellenőrzését.

A vizsgálat érdekében kialakítandó élethelyzetnek olyannak kell lennie, hogy az a vizsgálatral érintett személy intézkedési, eljárási kötelezettségét vonja maga után. A kialakított élethelyzet nem korlátozhatja a vizsgálatral érintett személy döntési szabadságát az intézkedés módjának, az eljárás rendjének megválasztásában (ellenkező esetben törvénytelen, provokatív lenne a vizsgálat).

A vizsgálat helyszínének és módszerének megválasztása nem akadályozhatja a vizsgálatral érintett személy kötelezettségeinek, feladatainak teljesítését. A megbízhatósági vizsgálat módja nem járhat a vizsgálat alá vont személy megalázásával, becsületének, jó hírnevének sérelmével, a vizsgálat alá vont személy, továbbá mások életének, testi épségének veszélyeztetésével, emellett nem veszélyeztetheti más hatóság eljárását. A részletes végrehajtási terv alapján ezen rendelkezések maradéktalan betartását az ügyész a jóváhagyással kapcsolatos feladatai körében vizsgálja.

A vizsgálat lefolytatása során az elhangzottak, az érintett tevékenysége rejtett technikai eszközzel rögzíthető, amely szintén igazolni tudja a tárgyalást folytató védelmi tiszt – ügyészi engedélyben rögzített – magatartási vonalát, és ezzel elkerülhető az ellenőrzést végző provokatív magatartásának esetleges vádja, valamint az eljárás törvényességének külső ellenőrzése is biztosítható.

A megbízhatósági vizsgálat befejezéséről szóló határozat kézhezvételétől számított 8 munkanapon belül az ügyész megvizsgálja annak törvényességét, majd visszaküldi az elrendelő szervnek. Jogszabálysértés megállapítása esetén írásba foglalt indokolt határozatával új határozat hozatalára utasítja a megbízhatósági vizsgálatot folytató szervet, ha pedig azt állapítja meg, hogy a megbízhatósági vizsgálat végrehajtására a részletes tervtől eltérően került sor, felelősségre vonást is kezdeményez.

A védett állomány megbízhatósági vizsgálatral érintett tagját a megbízhatósági vizsgálat megindításáról nem, befejezéséről – ideértve a megszüntető határozat meghozatalát is – tizenöt munkanapon belül kell tájékoztatni. A védett állomány tagjára vagy tagjaira vonatkozóan megbízhatósági vizsgálatot elrendelni – a törvényi kivételtől eltekintve – naptári évenként legfeljebb három alkalommal lehet.

A megbízhatósági vizsgálat *időtartama alkalmanként legfeljebb tizenöt nap*, amelyet a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv vezetője *egy alkalommal tizenöt nappal meghosszabbíthat*. A megbízhatósági vizsgálat során végzett tevékenységeket dokumentálni kell.

A megbízhatósági vizsgálat során a rendőrségi törvényben meghatározott módon titkos információgyűjtés folytatható. A titkos információgyűjtés során alkalmazni kívánt eszközt az elrendelő határozatnak és a részletes tervnek tartalmaznia kell.

A megbízhatósági vizsgálat során a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv tagja a törvényben meghatározott szabálysértést, valamint olyan szabályszegést követhet el,¹⁰

⁹ Be. 224. § (4).

¹⁰ Polgári felhasználású robbanóanyaggal és pirotechnikai termékkel kapcsolatos szabálysértést, valótlan bejelentés szabálysértést, vámszálysértést, vámszálysértés elkövetőjének segítése szabálysértést, vámorgazdaság szabálysértést, minősített adat biztonságának megsértése szabálysértést, külföldiek rendszetével kapcsolatos szabálysértést, közúti közlekedési igazgatási szabályok megsértése szabálysértést, közúti közlekedési szabályok kisebb fokú megsértése szabálysértést, víziközlekedési szabályok megsértése szabálysértést, köztisztasági szabálysértést, tiltott határátlépés szabálysértést, határrendészeti szabálysértést, valamint olyan szabályszegést követhet el, amelynek esetén közigazgatási bírság kiszabásának van helye.

amelynek esetén közigazgatási bírság kiszabásának van helye, illetve a törvény szabályozza azokat a bűncselekményeket is, amelyeket nem követhet el.¹¹

A megbízhatósági vizsgálatot végző védelmi tiszt büntethetőségét kizáró okok megegyeznek a fedett nyomozóra vonatkozó büntethetőséget kizáró okokkal.

Nem büntethető a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv eljáró tagja

- a megbízhatósági vizsgálatra vonatkozó részletes tervben rögzített bűncselekmény, szabálysértés vagy közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés miatt, ha az elkövetés bűnmegelőzési, bűnfelderítési érdeket szolgált;
- a biztonságának biztosítása és lelepleződésének megakadályozása érdekében elkövetett bűncselekmény, szabálysértés vagy közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés miatt, ha a biztonságának vagy lelepleződésének megakadályozásával kapcsolatos érdek jelentősebb, mint a felelősségre vonáshoz fűződő érdek; illetve
- olyan bűncselekmény, szabálysértés vagy közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés miatt, amely más bűncselekmény elkövetésének megelőzése vagy megszakítása érdekében szükséges, és a bűncselekmény megelőzéséhez vagy megszakításához fűződő érdek jelentősebb, mint a felelősségre vonáshoz fűződő érdek.

¹¹ Nem követhet el:

- az 1978. évi IV. törvény X. fejezetében, XI. fejezetében, XII. fejezetében – a magánlaksértés (1978. évi IV. törvény 176. §) kivételével –, XIII. fejezetében, XIV. fejezetében, XV. fejezetében – a hivatali visszaélés (1978. évi IV. törvény 225. §), a hamis vád (1978. évi IV. törvény 233. §), a hatóság félrevezetése (1978. évi IV. törvény 237. §), valamint a III. címben és a VII. címben foglaltak kivételével –, XVI. fejezetében – a III. címben foglaltak kivételével –, XVII. fejezetében – az áru hamis megjelölése (1978. évi IV. törvény 296. §), valamint a III. címben foglaltak kivételével –, XVIII. fejezetében – a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése (1978. évi IV. törvény 329/A. §) kivételével –, XIX. fejezetében és XX. fejezetében meghatározott bűncselekményt;
- Btk.-ban meghatározott bűncselekményt, a személyes adattal visszaélés (Btk. 219. §), a magánlaksértés (Btk. 221. §), a minősített adattal visszaélés (Btk. 265. §), a hamis vád (Btk. 268. §), a hatóság félrevezetése [Btk. 271. § (1) bekezdés], a hivatali visszaélés (Btk. 305. §), az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (Btk. 375. §), a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése (Btk. 385. §), a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása (Btk. 392. §), a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés (Btk. 393. §), a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése (Btk. 394. §), a versenytárs utánzása (Btk. 419. §), illetve a Btk. XXVII., XXXIII. és XXXIX. Fejezetében felsorolt bűncselekmények kivételével;
- elkövetheti a jövedéki adóról szóló törvény szerinti szabálytalanságot, illetve megsértheti a jövedéki adóról szóló törvény szerinti kötelezettséget;
- elkövetheti a környezetvédelmi termékdíj-kötelezettségi szabályok megsértését, a fémkereskedő fémkereskedelmi tevékenységével, fémkereskedelmi engedélyköteles anyagok más személy általi értékesítésével, szállításával, fuvarozásával, raktározásával, tárolásával, hasznosításával összefüggő szabályok megsértését, az elektronikus közúti áruforgalom ellenőrzőrendszerbe a közúti fuvarozáshoz kapcsolódó bejelentési kötelezettséghez kötődő szabályok megsértését, költségvetési vagy egyéb pénzeszközök, állami támogatások felhasználásával összefüggésben adózási bejelentési, bevallási, megfizetési kötelezettségek, számviteli renddel kapcsolatos kötelezettségek megsértését.

Az NVSZ titkos információgyűjtő tevékenysége és a büntetőeljárás előkészítő eljárásának leplezett eszközei alkalmazása során a Műveleti Főosztály Akció Osztálya személyi és technikai támogatást nyújt az NVSZ műveleti tevékenysége során jelentkező feladatok végrehajtásához, valamint közreműködik a megbízhatósági vizsgálatok lefolytatásában.

Az Ellátó Osztály az NVSZ költségvetésében elkülönített előirányzattal, biztosítja az arra jogosult szervezeti egységek részére a titkos információgyűjtő tevékenységhez és a leplezett eszközök alkalmazásához szükséges anyagi, pénzügyi és egyéb logisztikai feltételeket.

A Kriminálpszichológiai Laboratórium országos hatáskörrel végzi – az NVSZ szervezeti elem, valamint külső szerv megkeresései alapján – a poligráfós szaktanácsadói tevékenységet, a réteges hangelemzéseket, valamint a videoanalitikai elemzéseket.

Az Elemző és Értékelő Osztály működteti az NVSZ titkos információgyűjtésekkel, leplezett eszközök alkalmazásával kapcsolatos adatbázisát, amelyekből a jogosultak részére adatszolgáltatást végez, illetve elemző-értékelő jelentéseket készít. Működteti az NVSZ titkos együttműködői nyilvántartását, kezeli az abban található adatokat, elvégzi az ezzel kapcsolatos lekérdezéseket. Az NVSZ igazgatóságok műveleti osztályai és a Műveleti Főosztály megkeresésére lekérdezéseket hajt végre a rendőrségi törvényben meghatározott, az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv országos adattáiraiban. Az elemző és értékelő munka során összegyűjtött megállapítások, tapasztalatok alapján új módszereket, megoldásokat, ajánlásokat dolgoz ki. Ellátja a védett szervek állománya nemzetbiztonsági ellenőrzése során az információszolgáltatást a nemzetbiztonsági szolgálatok részére. Adatszolgáltatást teljesít a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző központ részére. Megkeresések alapján ellátja a titkos információgyűjtések, leplezett eszközök alkalmazása során beszerzett adatok értékelését, ügyelemzését, kapcsolódó híváslista-elemzéseket, valamint rejtjelfeladatokat végez.

Az NVSZ a rendvédelmi szervek védelmén, ellenőrzésén túl ellátja a polgári titkosszolgálatok védelmét, ellenőrzését is. Főigazgatója a törvényben megjelölt személyeknek rendszeres és átfogó tájékoztatást nyújt az általuk vezetett védett szerv ellenőrzésének tapasztalatairól, a védett állománnyal kapcsolatos összesített megállapításairól évente tájékoztatja a rendészetért felelős minisztert, valamint a rendészetért felelős miniszter útján a védett szervek irányítását ellátó minisztereket, továbbá soron kívül tájékoztatja a törvényben meghatározott személyeket, ha az általuk irányított szervnek a miniszter kinevezési jogkörébe tartozó vezetőjével kapcsolatban titkos információgyűjtésre vagy előkészítő eljárás elrendelésére került sor.

Az NVSZ főigazgatója a védett szervek vezetőit szükség szerint, de évente legalább egy alkalommal tájékoztatja az általuk vezetett szervek állományával kapcsolatos összesített megállapításairól.

7.4. Korruptió elleni tevékenység

2014-ben alakult meg a Korruptiómegelőzési Főosztály. Az NVSZ kijelölt nemzeti tagként részt vesz az Európai Unió Korruptióellenes Kapcsolattartói Hálózatának munkájában, ellátja a hálózat tevékenységével kapcsolatos feladatokat.

A Korruptiómegelőzési Főosztály küldetése elsősorban a megelőzés, nincs közvetlen beavatkozási lehetősége a korruptió folyamatokba, nem végez titkos információgyűjtést, nem alkalmaz leplezett eszközöket.

Prevenációs, szemléletformáló tevékenységet folytat a korrupciós helyzetek kialakulásának megelőzése érdekében. Ennek során ajánlásokat fogalmaz meg a közigazgatás számára az integritás (korrupciós kockázatot csökkentő) működés feltételeinek a megteremtése érdekében.

Elsősorban stratégiai tervező, elemző-értékelő, véleményező, koordináló feladatokat lát el, aminek során előkészíti a korrupció elleni kormányzati stratégiát és a hozzá kapcsolódó intézkedési tervek tervezetét, amelyeket felterjeszt a rendészetért felelős miniszter részére, valamint végzi az államigazgatás integritási és korrupciós kockázatainak, valamint a korrupciós helyzetnek a folyamatos értékelését, ezekről és a korrupcióellenes kormányzati tevékenység helyzetéről a rendészetért felelős miniszter útján tájékoztatást nyújt a kormány részére.

A főosztály feladata az integritásirányítási rendszer fejlesztése, kapcsolattartás az integritás-tanácsadókkal, tájékoztató és köztudatformáló intézkedések előkészítése, korrupciónak ellenálló szervezeti kultúra és állampolgári öntudat kialakítása. Ennek főbb elemei:

- az integritás-tanácsadókkal folyamatosan kapcsolattartás, szakmai iránymutatásokkal tevékenységük támogatása;
- módszertani útmutatók kidolgozása az integritási és korrupciós kockázatok felmérésének, a kezelésükre kidolgozott intézkedési terv és az integritásjelentés elkészítésének támogatására, amelyet felterjeszt a rendészetért felelős miniszter részére;
- az integritás-tanácsadók közreműködésével figyelemmel kíséri és elemzi az államigazgatási szervek integritási és korrupcióellenes kockázatkezelési tevékenységét, közreműködik a kockázatkezelés szakmai követelményeinek kialakításában;
- a tárgyévet követő év március 15-éig gondoskodik az államigazgatási szervek integritásjelentéseinek a korrupciómegelőzési kormányzati honlapon való közzétételéről;
- elemzi az államigazgatási szervek integritásjelentéseit, amelynek eredményéről összefoglalót készít a rendészetért felelős miniszternek;
- az integritási és korrupciós kockázatok szempontjából megvizsgálja a rendészetért felelős miniszter által meghatározott előterjesztés-tervezeteket és tervezett intézkedéseket;
- értékelő-elemző esettanulmányok készítésével elősegíti a korrupciós kockázatok időszerű felismerésében rejlő megelőzési lehetőségek tudatosítását;
- javaslatot tesz az integritás-tanácsadó szakirányú továbbképzés, valamint a korrupciómegelőzés, integritás és hivatás-etika témájú közszolgálati és rendészeti képzések és továbbképzések képzési tematikájának kialakítására.

A főosztály részt vesz a nemzetközi együttműködésből, nemzetközi egyezményekből eredő feladatok teljesítésében, jelentési és képviselési kötelezettségek ellátásában, valamint folyamatos és aktív együttműködésre törekszik a költségvetési szervekkel és a civil szervezetekkel, egyetemekkel, különösen a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel. Az egyetemen szakirányú továbbképzési formában történik az integritástanácsadó-képzés. A képzés célja a közigazgatásban dolgozó olyan integritás-tanácsadók képzése, akik stratégiai szemlélettel, a közigazgatási szervek működési rendszerének ismeretével és a szervezetfejlesztési technológiák elsajátításával, a szükséges jogi, szociológiai, pszichológiai, valamint kockázatelemzési és -kezelési tudással rendelkeznek. Ennek birtokában, a releváns nemzetközi jó gyakorlatok megismerésével és személyes kompetenciáik továbbfejlesztésére való képességgel, valamint a közigazgatási szervek működésével kapcsolatban felmerülő különféle típusú szabályozási, megfelelőségi feladatok összehangolásával alkalmasak és képesek arra, hogy egy közigazgatási szervezetben támogassák az integritásirányítási rendszer fejlesztését. Alkalmasak továbbá arra, hogy a szervezet belső kontrollrendszerének működtetését, a hivatás-etikán alapuló munkakultúra elterjedését előse-

gítsék, ezáltal hozzájáruljanak a korrupció és az integritást sértő cselekedetek kockázatának csökkenéséhez, valamint megelőzéséhez.

Az NVSZ egyik speciális feladata a vezetői beosztásba kinevezést és a rendfokozatban történő soron kívüli előléptetést megelőzően előzetes véleményalkotás, amelynek során – kezdeményezése esetén – megvizsgálja és tájékoztatást nyújt arról, hogy a kinevezésre jogosult vezető által megjelölt vezetői beosztásba kinevezhető, illetve a rendfokozatban soron kívüli előléptetni tervezett személyről a véleményezésre irányuló megkeresés időpontjában rendelkezésére álló információk alapján felmerül-e olyan adat, amely alapján fennállhat annak a kockázata, hogy az érintett személy vonatkozásában a kinevezést, a soron kívüli előléptetést követő rövid időn belül korrupciós bűncselekmény elkövetésére utaló, a rendvédelmi szerv tekintélyét, a működésébe vetett közbizalmat megingató információk kerülhetnek nyilvánosságra. A tájékoztatás eredménye (az aktuálisan rendelkezésre álló információk) nem köti a kinevezésre, előléptetésre jogosult vezetőt.

8. Titkos információgyűjtés a rendőrség célkörözési tevékenységében

8.1. Bevezető

A különféle deliktumok, jogsértések és azon belül is a kiemelt bűncselekmények elkövetése miatt keresett személyek felkutatása iránti szándék szinte egyidős a rendfenntartó szervek létrejöttével. Fejlődésük nyomon követése során megállapítható, hogy e tevékenység mindig kiemelt feladat volt munkájuk során.

A körözött személyek felkutatásában hatalmas mérföldkövet jelentett az 1885-ben bevezetett bűnügyi nyilvántartás rendszere, amely négy részből állt: a rovott múltú egyének nyilvántartása, feltételesen szabadlábon lévő egyének nyilvántartása, körözött egyének nyilvántartása, tárgynyilvántartás.¹ A nyilvántartás alapján már tudatosabb, összehangoltabb intézkedéseket is tehettek a hatóságok a körözött személyek felkutatása, elfogása érdekében.

A bűnüldöző szervek fejlődése, tevékenységi körének bővülése során a 20. században fokozatosan jöttek létre az egyes szervezeti elemeknél olyan munkakörök, amelyeket ellátó személyek elsődleges feladata a körözési tevékenység folytatása lett. Egy-egy kiemelten körözött személy tartózkodási helyének felkutatása érdekében egyre gyakrabban történt együttműködés a bűnüldöző szervek egyes elemei között.

Német minta alapján 1999-ben alakult meg az Országos Rendőr-főkapitányság célkörözési egysége, amely később átkerült a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda (NNI) jogelődjéhez, ahol alosztály jogállással működik napjainkban is. Az NNI-nél működő szervezeti egység mintájára a 2000-es évek közepén a Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK), majd a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság (PMRFK) szervezeti struktúrájában hoztak létre célkörözési egységet. A BRFK-n belül osztály, a PMRFK-n belül csoport jogállással működik napjainkban.

Az egységek nyomozói minden jogszerű eszközt és módszert bevetnek annak érdekében, hogy a kiemelt bűncselekményt elkövetett, szökésben lévő, elfogatóparanccsal körözött személyeket felkuttassák. Feltérképezik az érintett életvitelét, szokásait, családi és baráti, ismeretségi körét, minden olyan adatot, információt ellenőriznek, amely elvezeti őket a célszemély (körözött) megtalálásához.

Mint minden rendőri egység, így a célkörözési egységek is jogszabályi alapon, jogi keretek között végzik munkájukat, amelyek közül a legfontosabbak az alábbi normák:

- a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló 2013. évi LXXXVIII. törvény;
- a körözési nyilvántartási rendszer egyes nyilvántartásai részére történő adatközlésről és a körözési eljárás lefolytatásának részletes szabályairól, valamint egyes miniszteri rendeletek módosításáról szóló 63/2013. (XI. 28.) BM rendelet;

¹ Anti Csaba László: A nyomozás egyik segédintézménye, a bűnügyi nyilvántartás. In Szomor Sándor (szerk.): *Jubileumi album a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület tiszteletére*. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, 2011. 155–165.

- a körözési nyilvántartási rendszerrel és a körözési eljárással kapcsolatos rendőrségi feladatokról szóló 54/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás.

A körözési tevékenység végzéséhez számos további jogszabály kapcsolódik:

- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény;
- a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.);
- a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény;
- az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény;
- a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.);
- a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv. tv.);
- az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény;
- az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény;
- az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eü. tv.);
- a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény;
- a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény;
- a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény;
- a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény;
- az Európa Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény.

8.2. A célkörözés nyílt módszerei

A rendőri feladatok között a célkörözési tevékenység mint a körözési munka speciális formája egyértelműen elhatárolható az egyéb bűnügyi feladatoktól. A tevékenység során alkalmazott titkos információgyűjtés módszerei, eszközei nem tárgyalhatók a nyílt eszközök és módszerek alkalmazásának bemutatása nélkül. E fejezet célja a szakmai ismeretek bővítésén túl „könnyen emészthető” módon bemutatni a szerteágazó rendőri tevékenységeken belül ezt a speciális eljárást.

A klasszikus bűnügyi feladatok a nyomozati szakban a bűncselekmény gyanújának megállapítása vagy kizárása, a cselekménnyel kapcsolatos információk, bizonyítékok begyűjtése, vizsgálati-védelőkészítési szakban az irat vádképessé tétele, a bizonyítékok szisztematizálása, a levont következtetések összegzése.

A célkörözési tevékenység ettől jelentősen eltér. Más hozzáállást, munkamódszereket és taktikát igényel, mivel itt gyakorlatilag (nem túl szerencsés szóval) fejvadászat folyik, amelynek célja egy adott személy aktuális vagy egy előre tervezett időpontban leendő tartózkodási helyének megállapítása, elfogásának megszervezése és végrehajtása.

A célkörözési tevékenység alapvetően – hasonlóan a többi speciális rendőri szakághoz – kizárólag többéves, szerencsés esetben „utcai” (rendészeti járőr) és/vagy bűnügyi tapasztalattal rendelkező munkatársakat igényel. A tapasztalat az, hogy a legsikeresebb szakemberek az 5–20 szolgálati évvel és területen szerzett rendészeti vagy bűnügyi tapasztalattal rendelkező kollégák. A célkörözési munka tanulható, de a rendőri tapasztalatok paneljeire épül, ezért nem szerencsés,

hogyan valaki „nulláról” célkörözési nyomozó legyen, mivel a betanulási időszak jelentősen megnőhet azoknál, akik valamely rendészeti oktatási intézményből frissen kikerülve azonnal ilyen tevékenységbe kezdenek. Az ezen a szakterületen tevékenykedőktől ugyanis elvárás, hogy ne csak a körözött személy felkutatásában, az ügyfeldolgozásban tevékenykedjenek, hanem hogy ténylegesen vegyenek részt az elfogás végrehajtásában akár jelzőként (ez az a személy, aki az elfogó egységet „rávezeti” a célszemélyre), akár effektíve az intézkedésben.

Elengedhetetlen, hogy az eljáró nyomozó jó elemző-, értékelő- és szervezőképességgel rendelkezzen, kiválóan kezelje a technikai eszközöket, különösen a számítógépet, okostelefont stb. A kiváló kezelés természetesen nemcsak azt jelenti, hogy ismeri az eszközök működését és használatuk módját, hanem – akár merőben új felhasználási mód kitalálásával – sikeresen integrálni tudja a munka minden olyan szegmensébe, ahol ezen eszközök használata előnyt jelenthet. A különböző adatkezelő-elemző szoftvereket készségszinten kell ismernie, folyamatosan igyekeznie kell ezek felhasználhatóságának spektrumát szélesíteni.

Széles körű ismeretekkel kell, hogy rendelkezzen a különféle adatbázisok tartalmával, kezelésével kapcsolatban. Ismernie kell azoknak a társszerveknek a munkáját, amelyek segítségével (akár azok adatbázisainak, nyilvántartásainak személyi, technikai eszközeik igénybevétele útján) a saját tevékenységét sikeresebbé vagy gyorsabbá, pontosabbá tudja tenni.

Kiváló kommunikációs képességekkel kell rendelkeznie akár a személyes, akár a technikai eszközön (telefon, e-mail, chat stb.) folytatott kapcsolattartás során.

Kiterjedt kapcsolatrendszerrel kell rendelkeznie rendőrségen belül és kívül is, mivel az időtényező sokszor nagyon fontos, a jó személyes kapcsolatok (azaz a szakmai és civil bizalom) az információátadást, reagálást jelentősen meggyorsítják. Ez nyilvánvalóan nem lehet elvtelen, öncélú, azaz a vonatkozó normákba nem ütközhet. Tipikus, amikor egy hivatalosan megkért információt soron kívül szóban vagy írásban előbb rendelkezésünkre bocsátanak, és a hivatalos válasz csak később érkezik meg.

A célkörözési tevékenység során, legyen szó akár egy „sima” körözési eljárásról, akár titkos információgyűjtésről, az alapot a célszeméllyel kapcsolatban a különböző nyílt és minősített adattárakban, nyilvántartásokban található adatok összegyűjtése, lehetőség szerint azok szisztematikus értékelése teszi ki.

A keresett személy és ismert kapcsolatainak priorálása megtörténik a Robotzsaru Neo és Netzsaru adatbázisokban, a hozzájuk korábban bejegyzett lakcím és telefonos elérhetőségek megállapítása érdekében, továbbá annak megállapítására, hogy a keresett személy az elfogatóparancs kibocsátását megelőzően mely területen mozgott, őt merre, milyen járművel és kinek a társaságában vonták intézkedés alá, amennyiben erre sor került.

A körözési eljárás során megkeresett intézmények, szervezetek nyilvántartásaiból, adatbázisaiból, a célszemélyről rendelkezésre bocsátott adatok további alapot adhatnak a későbbi sikeres felderítéshez.

A fentieken túl ellenőrizni kell az Integrált Portál-alapú lekérdező rendszert (IPL) a bejegyzett lakcímek és a tulajdonolt járművek megállapítása érdekében, továbbá annak megállapítására, hogy a tagállami ítéletek között szerepel-e a keresett személlyel szembeni intézkedés.

Jelentős szerepet kap az OSINT-tevékenység, amelynek során ellenőrzik az elérhető közösségi portálokat, a kapcsolatokat és az oda feltöltött esetleges fotókat a tartózkodási hely beazonosítása érdekében (Facebook, Instagram stb.).

A BRFK Célkörözési Osztály hölgy szaknyomozója egy művelet során hamis Facebook-profilal sikeresen kapcsolatba került egy két éve eredményesen bujkáló, többszörösen büntetett és körözött személlyel. Színlelt ismerkedési szándékkal bocsátkozott levelezésbe, amire a célszemély

„ráharapott”, és konkrét adatok nélküli randevút beszéltek meg egy későbbi időpontra. Sajnos az akció megszervezése előtt két nappal célszemélyünket igazoltatás során elfogták, így a műveletet nem sikerült befejezni, azonban a módszer ennek ellenére sikeresnek mondható, a célszemély nem fogott gyanút.

A célszemély jelenlétét a rendelkezésre álló adatok alapján online hirdetőfelületeken, online piactereken is indokolt felkutatni.

Egy korábban bevezetett titkos információgyűjtés során szaknyomozónk egy internetes adásvételi oldalon megtalálta a célszemély telefonszámát. Vásárlási szándék színlelésével az aukciót megnyerte, majd találkozót szerveztünk a lebonyolításra. Itt a célszemély megjelent, majd szerencsénkre „egyet fizet, kettőt kap” akció keretében a helyszínen elfogtuk őt, valamint a szintén körözött élettársát is.

Felhasználhatók a különböző ételfutár, csomagküldő, házhoz szállító cégek nyilvántartásai is, amelyek ellenőrzése során a célszemély tartózkodási helyére, aktuális elérhetőségére utaló információkhoz juthat a célkörözési egység, ezek jellemzően naprakészebbek minden más hivatalos nyilvántartás adatainál.

8.3. Nemzetközi együttműködés²

A schengeni egyezmény nem csak a jogkövető állampolgárok számára előny; a „komolyabb”, tapasztalt bűnözők egyre inkább kihasználják azt a lehetőséget, hogy különösebb ellenőrzés nélkül külföldre távoznak. Őket a külföldi társszervek segítségével tudjuk elfogni, ezért is nagyon fontos a jó munkakapcsolat kialakítása a hasonló külföldi egységekkel. A jogszabályok minden országban más és más módszereket engedélyeznek, ezért időnként nehéz a megfelelő információ beszerzése és felhasználása.

Nagy segítség a 2010-ben létrejött ENFAST (*European Network of Fugitive Active Search Teams*), amelyben a célkörözési egységek közvetlenül tarthatják egymással a kapcsolatot.

Az ENFAST-kezdeményezés a belga európai uniós elnökség ideje alatt született 2010 szeptemberében. Annak a kihívásnak kívánt megfelelni, amely megnehezítette az EU-tagállamok rendőrsége számára a körözött személyek elfogását, mivel a schengeni terület a körözött bűnözőknek is szabad mozgást biztosított, és a nemzetközi együttműködés nehézkesen működött. A kezdeményezést nagy érdeklődés kísérte, a konferencián az összes tagállam képviseltette magát, valamint az Europol, az Interpol és az Eurojust is. Az alakuló ülésen a tagországok egyetértettek abban, hogy ennek a kihívásnak megfelelni csak úgy lehet, ha olyan, végrehajtó egységekből álló hálózatot hoznak létre, amelyben közvetlenül tartják egymással a tagok a kapcsolatot rugalmas és gyors reakálást téve lehetővé.

A belga elnökség határozati javaslata alapján az EU Tanácsa határozatban³ támogatta a hálózat létrehozását, javaslatot tett mindenhol a hasonló centralizált egységek létrehozására és részvételükre az ENFAST informális hálózatban, amelyben az államok a centralizált egységekben kijelölt kontaktpontok révén tartják a kapcsolatot. A hálózat résztvevőinek javasolják a folyamatos információcserét, legalább évente konferencia tartását és közös cselekvést az európai elfogatóparancs alapján keresett személyek lokalizálására és elfogására.

² Hiripi Gábor (NNI Célkörözési Osztály) szakmai anyagának felhasználásával.

³ 15382/10 ENFOPOL 300 COPEN 233 CRIMORG 187.

Nemzetközi területen az NNI Célkörözési Alosztálya a kontaktpont, és tartja a kapcsolatot közvetlenül az ENFAST-hálózaton belül az európai tagállamok célkörözési egységeivel.

Az ENFAST-konferenciákon való rendszeres részvétel, és különösen 2011-ben a magyar elnökség alatt a konferencia megrendezése rendkívül jó hatással volt a magyar célkörözés nemzetközi megítélésére, az esélyek a külföldön bujkáló magyar bűnözők elfogására nagyban javultak. A hálózat ugyanis az operatív végrehajtó egységek közvetlen kapcsolattartása révén képes a rugalmas és főként igen gyors reagálásra, amikor információ keletkezik egy-egy külföldön bujkáló bűnözőről. A hálózat főként az EU-n belül működik, azonban a tagországok az EU-n kívüli országok vonatkozásában is megosztják egymással tapasztalataikat, szükség esetén lehetőségeiket, például az egyes országok összekötőtisztjeinek igénybevételével Európán kívül.

A hálózat alapító „alkotmányának” megfelelően a tagországok közül két évente új elnökséget választ; a két év alatt az elnökség feladata a konferenciák, oktatások szervezése, a hálózat képviselete a Tanács felé.

A hálózat aktív tagja az EU-s rendvédelmi ügynökség, az Europol, amely műveleti együttműködés koordinálásán, dokumentálásán kívül másban is támogatja a hálózatot. A támogatás eredménye az Europol által üzemeltetett *EU Most Wanted* weboldal, ahol bárki, aki meglátogatja a weboldalt, akár névtelen tippet is tehet egy-egy körözött személyre vonatkozólag. Ez az oldal nagyon sikeres, rengeteg tipp érkezik, hiszen egy másik, idegen országban a körözött személyek már nem konspirálnak annyira, egy kíváncsi szomszéd vagy munkatárs gyakran felismeri a bujkáló bűnözőt. Minden évben médiakampányt szerveznek, amelyben megpróbálják a közvélemény figyelmét felhívni a weboldalon szereplő bűnözőkre.

A hálózat segítségével több, különösen súlyos bűncselekményt (emberölés, rablás) elkövető, huzamosabb ideje külföldön bujkáló elkövetőt sikerült kézrekeríteni – elfogásukra a nemzetközi együttműködés nélkül nem lett volna lehetőség.

D. CS. szerb bérgyilkos esetében szinte összeurópai együttműködés alakult ki: a közös műveletben részt vettek a szerb, horvát, magyar, szlovák, cseh, holland, német, osztrák célkörözési egységek. D. CS. Hollandiában, Szerbiában, Spanyolországban, Magyarországon követett el gyilkosságot, és szünet nélkül mozgásban volt, szükség volt arra, hogy az egyes országok által összegyűjtött részinformációkat (használt gépkocsik, telefonok, ismerősök, szállások stb.) folyamatosan elemezve, egyre közelebb kerüljenek a körözött személyhez. A két hónapos hajsza végén, a magyar és szlovák kollégák által az utolsó tartózkodási helyén talált nyomok alapján a cseh célkörözési egység egy prágai motelben azonosítani tudta és elfogta a helyi műveleti egységek segítségével.

8.4. A titkos információgyűjtés

A körözött személyek felkutatása során foganatosítható intézkedések között kiemelt szerepet tölt be az Rtv. VII. fejezetében szabályozott titkos információgyűjtés mint különleges tevékenység. Különleges, mert a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával jár, és az érintett tudta nélkül hajtják végre.

A rendőrség többek között a körözött személy felkutatása, tartózkodási helyének megállapítása céljából is gyűjthet titokban információt.

A bünfelderítő szervek munkáját számos olyan adat, információ segíti, amely nem szerezhető meg más módon, csak a titkos információgyűjtés keretei között. Ez elmondható a célkörözési tevékenységről is.

A titkos információgyűjtés különleges tevékenysége a rendőrségnek, ezért csak az erre feljogosított szervei végezhetik. Különleges, ami jelenti azt is, hogy aki ilyen szervezeti egység-nél dolgozik, annak rendelkeznie kell az e tevékenység folytatásához szükséges ismeretekkel, képességekkel. A célkörözési egységek tagjai a fent leírtak és ezen ismeretek birtokában tudják hatékonyan végezni munkájukat.

A BRFK Bünygyi Főosztály Célkörözési Osztálya a körözött személyek felkutatása érdekében az Rtv. 63. §-a alapján folytathat titkos információgyűjtést, és a törvényben meghatározott, bírói engedélyhez nem kötött és bírói engedélyhez kötött eszközöket alkalmazhatja.

Amennyiben a keresett személyhez, illetve megállapított kapcsolatához (élettárs, barát/ barátnő, szülők, testvér) sikerül beszerezni olyan telefonos elérhetőséget, amely korábban köthető volt, vagy jelenleg is köthető a személyekhez, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálaton (NBSZ) keresztül híváslista bekérése kerül sor. A bekért híváslista ellenőrzése során különösen indokolt ellenőrizni a kapcsolási szám előfizetőjét, továbbá az abban szereplő kapcsolatokat, a kapcsolási szám használatának helyét a cellaadatok alapján. Amennyiben a híváslistából kétséget kizáróan megállapítást nyer, hogy azt aktuálisan a keresett személy használhatja, további műveletek bevezetése indokolt.

Ha hozzátartozó elérhetőségét sikerült beszerezni, úgy a szám híváslistájában szereplő telefonszámok között, figyelembe véve a kapcsolatok gyakoriságát, indokolt ellenőrizni a telefonszámokat a rendelkezésre álló nyilvántartásokban és az internetes alapú applikációkban az esetleges regisztrációk miatt (Viber, WhatsApp stb.).

Ha olyan kapcsolási számot sikerül beszerezni, amelyet alappal feltehetően a keresett személy használ, akkor indokolt ismételt híváslista bekérése a megállapított telefonszám vonatkozásában.

Amennyiben a keresett személyhez egyértelműen beszerezték a kapcsolási számot, az NBSZ-en keresztül indokolt helymeghatározás, cellainformáció kérése, amely a keresett személy tartózkodási helyével kapcsolatban nem pontos helyet jelöl, de az esetek többségében sikerül egy kisebb helyre szűkíteni tartózkodási helyét. Az NBSZ szakegysége segítségével lehetőség van forgalmazási hely megállapítására a beszerzett kapcsolási számra vonatkozóan, amely a készülék pontos helyzetét jelöli meg. Ebben az esetben, az NBSZ szakegységének megállapítását követően, indokolt nyílt rendőri erővel ellenőrzést tartani a megállapított területen, ingatlanban.

Ha a célszemély elérhetősége egyértelműen kiderült, és a forgalmazási hely pontos méréssel megállapítható, az elfogást a lehető legrövidebb időn belül végre kell hajtani.

A cellainformációk lekérése alapvető információkat szolgáltat a forgalmazási szokások feltérképezésére („fekvő-kelő” cella), ez alapján többek között kideríthető, hogy a célszemély valamely, a célkörözési egység előtt ismert címén tartózkodhat-e. Ez az információ akár a célszemély vagy valamelyik „kontaktja” figyelésének megszervezésére, akár az adott ingatlanban az elfogás végrehajtására nyújt lehetőséget.

Amennyiben nem sikerül beszerezni közvetlen elérhetőséget a keresett személyhez, indokolt azon személyek ellenőrzése, akik részéről feltételezhető, hogy felveszik a kapcsolatot a körözött személlyel akár személyesen, akár telefonon keresztül.

8.4.1. A titkos információgyűjtés eszközei a BRFK célkörözési tevékenysége során

Tekintettel arra, hogy a már vázolt okok miatt a célkörözési tevékenység céljában, és emiatt módszereiben, eltér az egyéb rendőri eljárásoktól, a titkos információgyűjtés és az egyéb leplezett eszközök eszköztárából nem alkalmazzuk mindet.

Humán eszközök

- A felderítő szerv tagja célkörözési tevékenységben személyi kapcsolatai, helyismerete révén biztosíthatja az eljárás sikerét. Sikeresen lehet például alkalmazni olyan esetben, amikor bevezetett titkos információgyűjtés során együttműködésre kell bírni olyan személyt, akivel jó kapcsolatot ápol.
- Fedett nyomozó bevetésére a lehető legritkább esetben, csak kiemelt fontosságú ügyekben kerül sor egyrészt a felkészülési idő hossza, másrészt a dekonspiráció veszélye miatt.
- Együttműködőket rendszeresen alkalmazunk akár az általuk birtokolt információ megszerzése, akár például a rendelkezésükre álló lehetőségek (objektumba bejutási lehetőség biztosítása vagy hosszabb megfigyelésre alkalmas ingatlan, jármű) kihasználására.

Konspirált környezettanulmány

Környezettanulmányt akkor alkalmazunk, ha a célszemély vélt tartózkodási helye és annak környezete felmérésére, feltérképezésére van szükség. Ez szükséges lehet az elfogás megszervezésének segítésére vagy a körözöttről szóló információ ellenőrzésére – például indokolatlan rendőri intézkedések elkerülése céljából. KT alkalmazásával megtervezhető az elfogás időpontja, módja, a kellő létszám biztosítása, esetleg valamilyen speciális körülmény, például veszélyes kutyák jelenléte. A környezettanulmányt végző speciális szakemberek (NBSZ) rendelkeznek olyan rutinnal, fedősztorikkal, illetve okmányokkal, ami szinte teljesen kizárja a dekonspiráció lehetőségét.

Legenda

Legendát általában a célszemély megközelítésére, kapcsolatfelvételkor, telefonszám ellenőrzésekor használunk (például telefonos marketingkutatás, reklám vagy egyéb legenda alkalmazásával ellenőrizzük, hogy a kérdéses telefont ki használja, egyáltalán a telefon él-e még).

A valódi cél leplezésével történő információgyűjtés és ellenőrzés (puhatolás)

Puhatolás során az eljáró nyomozók a rendőri jelleget nem, de a valódi szándékot leplezve, a beszélgetést taktikusan irányítva szereznek be információt a célszeméllyel kapcsolatban. Tipikus példája, amikor egy társasházban „általában” kérdezősködünk az ott lakók összetételéről, majd részletesebb kérdésekkel lassan kihámozzuk a kérdéses személyre vonatkozó információt. Időigényes, rutint igénylő feladat, gyakorlatilag szinte taníthatatlan tevékenység.

Elektronikus hírközlési eszközön vagy információs rendszeren folytatott kommunikáció tényének megállapítása és a lehallgatás

Ha a körözött személlyel szemben kibocsátott elfogatóparancs lehetőséget biztosít, indokolt bírói engedélyhez kötött különleges eszköz bevezetése (lehallgatás), amely azokkal a személyekkel kapcsolatban lehetséges, akik igazolhatóan tarthatják a kapcsolatot a körözött személlyel. Információs rendszer alatt értendő minden olyan ellenőrizhető adatforgalom, amely számítógépes rendszereken, az interneten zajlik. Ellenőrzésükkel a célszemély kapcsolatrendszere, mozgása, szokásai állapíthatók meg.

Rejtett figyelés végrehajtása

A keresett személy kapcsolataira vonatkozhat. A művelettől az várható, hogy a megfigyelés során a megfigyelt személy felveszi a kapcsolatot a keresettel, és ilyen módon beszerezhető annak tartózkodási helye. Rejtett megfigyelés alkalmazható adott ingatlanra is, amelyet korábban esetlegesen tartózkodási helyként szereztek be. Cél a keresett személy mozgásának észlelése és azonosítása, majd akció végrehajtása során a személy elfogása.

A megfigyelés alkalmazására sor kerülhet akár előerő kiváltásával, technikai eszközök alkalmazásával, amennyiben az adott helyen a célszemély előfordulása rendszeres vagy eseti jelleggel valószínűsíthető. A technikai eszközzel végrehajtott megfigyelés gyakorlatilag kamera felhelyezését jelenti. Magánlakásba történő telepítése bírói engedélyhez kötött (hely titkos megfigyelése), és a telepítés (kivonás) érdekében titkos információgyűjtés folytatható. Előnye, hogy a kamera nem pihen, nem hibázik, valamint a felvétel bármikor megtekinthető, hátránya, hogy a telepítés és kivonás körülményesebb, mint az előerő alkalmazása esetén, valamint ha esemény történik (azaz a célszemély megjelenik), a gyors reagálást csak úgy lehet megoldani, ha a közelben van készenlétben egy egység.

Technikai nyomkövető eszköz

Technikai nyomkövető eszköz vagy akár rejtett figyelés alkalmazásával lehetővé válhat a célszemély rejtkehelyének megállapítása. Ez általában gépkocsi nyomkövetővel való telepítését jelenti, amelynek segítségével a célszeméllyel rendszeres kapcsolatban levő személy mozgását tudjuk nyomon követni konkrét fizikai kontaktus nélkül.

Titkos együttműködési megállapodás

Olyan megbízható együttműködő személlyel köthető, akinek segítsége nélkülözhetetlen, vagy közreműködése jelentős mértékben megkönnyíti, meggyorsítja az eljárás lefolytatását.

(Elfogási) akció

Akciót legtöbbször a célszemély kézrekerítése céljából alkalmazunk: ez a „hab a tortán”. Az akció általában figyelésből, esetleg puhatolásból, bemérésből és az elfogás, rajtaütés végrehajtásából áll. Minden esetben terv alapján, pontos feladatmegosztás szerint zajlik.

Az elfogás végrehajtásánál akkor van jelen az ügygazda, ha az a műveleti érdekeket nem sérti. Például ha a titkos információgyűjtésben korábban az elfogott személlyel kapcsolatban

alkalmaztak legendát, vagy valamilyen egyéb módon a nyomozó személyesen találkozott a célszemély kapcsolataival, akik az elfogáskor is a közelben vannak (családtagok stb.), mérlegelni kell, hogy a kolléga megjelenése nem jár-e a személye vagy az általa korábban alkalmazott módszer dekonspirációjával.

Ez gyakorlatilag annyit jelent, hogy ha a kolléga korábban informálódott a kontaktszemélyeknél fedősztori alkalmazásával, és az elfogáskor felismerik mint rendőrt, azzal bukott a fedősztori is, azaz máskor azt már nem lehet alkalmazni, mivel híre megy, dekonspirálódott.

A teljes felderítés során lehetőség szerint törekedni kell az erő, eszközök és módszerek egymást támogató, komplex alkalmazására, ami egyrészt csökkenti a dekonspiráció veszélyét, másrészt a komplex alkalmazás révén teljesebb, gazdagabb információhalmaz állhat rendelkezésre mind a célszemélyről, mind kapcsolatáról.

A célkörözés komplex tevékenység, több eszközt, módszert együtt alkalmazhatnak a célkörözési egységek, amihez az adódó lehetőségekre azonnal reagálva-kihasználva hajtják végre az elfogást.

[Vákát oldal]

9. A személyi védelem, Védelmi Program, személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatok és a titkos információgyűjtés

Nemzetközi összehasonlítás¹ alapján megállapítható, hogy a *bűnüldözési célú felderítés hírszerző* szektorális feladatai közé tartoznak egyrészt a megelőző és veszélyelhárító jellegű, konkrét bűncselekményekhez nem kötődő, ágazati törvényi szabályozású bűnüldözési feladatok (*rendészeti célú felderítés*), másrészt az elsődleges bűnüldözési információk ellenőrzését szolgáló intézkedések, amelyeket előzetes nyomozás keretében lehet végrehajtani. A 2018-as büntetőeljárás reformhoz igazodó rendészeti célú felderítést szabályozó rendőrségi törvény a személyvédelem és létesítménybiztosítási, valamint a személyi védelemi feladatokat, illetve a Védelmi Programot a korábbi szabályozáshoz hasonlóan a rendőrség titkos információgyűjtési feladatai közé sorolja.²

A rendőrségi törvény a titkos információgyűjtést szigorúan célhoz kötötten engedélyezi elrendelni, az egyes célokhoz olyan normatív feltételrendszert társítva, amely alapján a titkos információgyűjtést csak meghatározott szempontrendszer alapján lehet elvégezni, ezzel a tevékenység törvényességének érdemi megítélését segíti. A törvény minden egyes cél esetében külön-külön konkretizálja, hogy pontosan milyen feltételek teljesülése esetén végezhető titkos információgyűjtés.

A rendőrségi törvény alapján a *személyi védelem ellátása, illetve a Védelmi Program* előkészítése és végrehajtása érdekében akkor folytatható titkos információgyűjtés, ha *megalapozottan feltehető*, hogy attól a *fenyegetett helyzetben lévő személy* veszélyeztetettségére vonatkozó, illetve az ellene irányuló személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekmény megelőzését szolgáló, a végrehajtás szempontjából lényeges információ várható.

¹ Nyeste Péter: Speciális nyomozási tevékenységek az Európai Unió tagállamaiban. *Belügyi Szemle*, 64. (2016), 3. 16–43.

² Rtv. 6. §. A rendőrség az Alaptörvényben, az e törvényben és törvény felhatalmazása alapján más jogszabályban meghatározott bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében:

- gondoskodik a büntetőeljárással összefüggésben a jogszabályban meghatározott személyi kört érintő személyi védelmi feladatok (a továbbiakban: személyi védelem) ellátásáról, továbbá a büntetőeljárásban részt vevők Védelmi Programjának (a továbbiakban: Védelmi Program) a végrehajtásáról,
- védi a jogszabályban meghatározott, Magyarország szempontjából különösen fontos személyek (a továbbiakban: védett személy) életét, testi épségét; őrzi a jogszabályban meghatározott létesítményeket és értékeket (a továbbiakban együtt: személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatok).

Rtv. 7/E. §. A terrorizmust elhárító szerv jogszabályban meghatározottak szerint egyes védett személyek tekintetében személyvédelmi feladatokat lát el, és egyes kijelölt létesítmények tekintetében létesítményvédelmet gyakorol.

Rtv. 64. §. A rendőrség

- d) a személyi védelem ellátása, illetve a Védelmi Program előkészítése és végrehajtása során,
- e) személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatai ellátása során az e törvényben meghatározott szabályok alapján folytathat titkos információgyűjtést.

A személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatok ellátása érdekében akkor folytatható titkos információgyűjtés, ha *megalapozottan feltehető*, hogy attól a *védett személy, a kijelölt létesítmény veszélyeztetettségére vonatkozó*, valamint az ezek ellen irányuló erőszakos bűncselekmény megelőzését szolgáló információ várható. Ennek megállapítása érdekében a rendőrség kijelölt egységei folyamatos, a veszélyeztetettség felmérését szolgáló megelőző, védelmi tevékenységet folytatnak.

9.1. A személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatok

A hazai szakmatörténetben hosszú időre tekint vissza az uralkodók védelmét ellátó testőrszervezetek fejlődése. Az Osztrák–Magyar Monarchiában az uralkodót magyarországi tartózkodása idején kizárólag a magyar testőrszervezetek őrizték, azaz a magyar királyi nemesi testőrség és az 1904-ben felállított magyar királyi darabont testőrség. Valamennyi testőrség a főudvarmester irányítása alatt állt.³ 1919-től már csak egy testőrség működött a Magyar Királyságban, a magyar királyi testőrség. Az uralkodó nyilvános utazásai vagy a magyar Szent Korona és a koronázási jelvények bemutatásai alkalmával a területileg és feladatkör tekintetében illetékes magyar rendvédelmi testületeket is bevonták az őrzési feladatok teljesítésébe.⁴

A II. világháborút követően 1946-ban jött létre a Köztársasági Elnöki Őrség, de csak rövid ideig, 1948-ig működött, ekkor feladatait az államvédelmi szervek (Államvédelmi Osztály, Államvédelmi Hatóság) vették át, majd 1958-ban alakult meg a BM Kormányőrség, amelynek 1990-ben jogutódja lett a Köztársasági Őrezred. Fő feladatai közé tartozott a védett személyek és kijelölt létesítmények védelme (személyvédelem és objektumvédelem). A Köztársasági Őrezred 2012-ben szűnt meg, feladatait a Készenléti Rendőrség vette át. 2010-ben alakult meg a Terrorelhárítási Központ, amelynek feladatai közé tartozik a miniszterelnök, a külpolitikáért felelős miniszter és a legfőbb ügyész védelme, valamint a rendészetért felelős miniszter által ideiglenesen, eseti jelleggel a hatáskörébe utalt egyéb személyvédelmi feladatok és létesítménybiztosítási feladatok.

Szintén hosszú múltra tekint vissza az Országgyűlés személy- és objektumvédelmi feladatait ellátó őrség története. 1912-ben hozták létre a Képviselőházi Őrséget a gróf Tisza István elleni sikertelen képviselőházi merényletet követően. 1945-ben alakult meg jogutódjaként a Nemzetgyűlési Őrség, amelyet 1948-ban megszüntettek, és feladatait az Államvédelmi Osztály, majd később az Államvédelmi Hatóság Párt- és Kormányőrsége vette át, majd 1958-ban a BM Kormányőrséghez kerültek feladatai. Az Országgyűlési Őrség 2013. január 1-jével jött létre az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény rendelkezései alapján, amely többek között ellátja a házelnök személyi védelmét, az Országház és az Országgyűlési Irodaház objektumvédelmét, továbbá az Országgyűlés Hivatala és az Országgyűlési Őrség elhelyezésére szolgáló épületek, valamint az abban tartózkodók biztonsága érdekében létesítménybiztosítási feladatokat lát el.

³ Parádi József (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, Osiris, 1996.

⁴ Parádi József: *Az államfő testőrségei az Osztrák–Magyar Monarchiában*. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 23. (2013), 27–30. 155–160.

9.1.1. Az Országgyűlési Őrség személyvédelmi és objektumbiztosítási feladatai

Az Országgyűlési Őrség feladata az Országgyűlés védelme, függetlenségének és külső befolyástól mentes működésének biztosítása, tárgyalási rendjének fenntartásával összefüggő, a törvényben meghatározott személyvédelmi, létesítménybiztosítási feladatok biztosítása, protokolláris díszelgési, valamint az elsődleges tűzoltási és tűzbiztonsági feladatok ellátása.

Az Országgyűlési Őrség téma szempontjából releváns feladatainak⁵ ellátását a személyvédelmi szolgálati ág, valamint az objektumvédelmi szolgálati ág látja el. A szolgálati ágak működését elemző-értékelő csoport segíti.

A személyvédelem során az Országgyűlési Őrség sajátos védelmi eszközökkel és módszerekkel gondoskodik az Országgyűlés elnöke életének és testi épségének biztonságáról.

A személyvédelmi feladatokat az Országgyűlési Őrség más szervekkel együttműködve végzi, aminek során gondoskodik az Országgyűlés elnöke ellen irányuló erőszakos cselekmények felderítéséről, megelőzéséről, megszakításáról. Az Országgyűlés elnöke életének, testi épségének védelme ellátásában közreműködő rendőri és más szervek tevékenységét az Országgyűlési Őrség koordinálja.

Az Országgyűlési Őrség szolgálati szabályzata szerint a személyvédelmi szolgálat célja:

- a személybiztosítás,
- a lakásbiztosítás,
- a programhely-biztosítás,
- az útvonal-biztosítás,
- az Országgyűlés elnökének biztonságos közúti szállítása, valamint
- az Országgyűlés elnökével kapcsolatos nyílt és operatív biztosítás ellátása.

A személybiztosító feladata az Országgyűlés elnökének közvetlen fizikai védelme, életének, testi épségének megóvása.

A lakásbiztosító feladata az Országgyűlés elnökének és a vele együtt lakó családtagjai elhelyezésére szolgáló létesítmények elleni támadás elhárítása, az illetéktelen személyek bejutásának megakadályozása, a belépő személyek ellenőrzése, a védelem technikai eszközeinek kezelése.

A programhely-biztosító feladata az Országgyűlés elnöke által látogatott rendezvény helyszínének feltérképezése, a biztosítás előkészítése, a rendezvény helyszínének ellenőrzés alá vonása, indokolt esetben lezárása, a védett személy mozgásterületének és ideiglenes szállásának biztosítása.

Az útvonal-biztosító feladata az Országgyűlés elnöke közlekedési útvonalának megelőző ellenőrzése, a veszélyforrások felmérése, elhárítása, az áthaladás biztosítása.

Az operatív személyvédő feladata az Országgyűlés elnöke élete, testi épsége, valamint a védelemre kijelölt objektumok zárt területének biztonsága ellen irányuló cselekmények, az azokat elkövetni szándékozó személyek erre irányuló szándékának előzetes felderítése, valamint az ezt előkészítő vagy megkönnyítő körülmények felfedése és kiküszöbölése. Ezen feladatok ellátása érdekében az operatív személyvédő az Országgyűlés elnöke testi épségének, valamint a védelemre kijelölt objektumok veszélyeztetettségére vonatkozó adatokat összegyűjti, rendszerezi és értékeli.

A fentiek alapján az Országgyűlési Őrség személy- és objektumvédelmét ellátó személyek a nyílt forrású és titkos információgyűjtés alapján bűncselekmény megelőzése céljából folyamatos

⁵ 84/2012. (XII. 28.) BM rendelet.

bűnügyi helyzetelemzést, veszélyeztetettségfelmérést végeznek, valamint konkrét események, helyszínek biztonsága, személyek védelme céljából titkos információgyűjtést folytatnak.

9.1.2. Védett személyek és kijelölt létesítmények védelme

A rendőrségi törvény felhatalmazása alapján a védett személyek és kijelölt létesítmények védelméről szóló 160/1996 (XI. 5.) kormányrendelet és az annak feladatait konkretizáló, a Magyarország érdekei szempontjából különösen fontos személyek védelmének, a kijelölt létesítmények őrzésének rendőrségi feladatairól szóló 19/2013 (V. 17.) ORFK utasítás szabályozza a védett személyek és objektumok védelmét.

A fenti jogszabályok alapján a Terrorelhárítási Központ megszervezi és végrehajtja többek között a miniszterelnök, a külpolitikáért felelős miniszter és a legfőbb ügyész állandó védelmét.

A Készenléti Rendőrség többek között megszervezi és végrehajtja a jogszabályban meghatározott állandó személyvédelemben részesülő személyek védelmét, valamint az utóbiztosításra jogosultak védelmét, a Magyarországon tartózkodó, nemzetközileg védett személy védelmét.

A személy- és létesítményvédelmi feladatok hatékony ellátása érdekében a Terrorelhárítási Központ, illetve a Készenléti Rendőrség:

- gyűjti, rendszerezi, ellenőrzi és értékeli a védett személy, a kijelölt létesítmény *veszélyeztetettségére vonatkozó*, valamint az ellenük irányuló erőszakos cselekmények *megelőzését szolgáló adatokat*, megteszi a jogszabályban felsorolt feladatokhoz kapcsolódó megelőző védelmi intézkedéseket;
- *összehangolja és irányítja* a biztosítási feladatok megszervezésében, végrehajtásában közreműködő szervezetek, személyek tevékenységét;
- szükség esetén intézkedik a tűzszerészeti, élelmiszer-biztonsági, továbbá a vegyi, biológiai vagy nukleáris veszélyek felderítésére és elhárítására irányuló, valamint az egyéb technikai eszközöket igénylő ellenőrzés lefolytatásáról.

A Magyarország érdekei szempontjából különösen fontos személyek védelmét és a kijelölt létesítmények őrzését szabályozó belső norma felsorolja azokat a fő tevékenységi köröket, amelyeket ellátnak, illetve koordinálnak az erre a feladatra kijelölt egységek. A főbb feladatkörök: személybiztosítás, lakásbiztosítás, munkahely-biztosítás, lakókörnyezet-ellenőrzés, útvonal-ellenőrzés, helyszínbiztosítás, híradó-biztosítás és biztonságtechnikai védelem, megelőző védelem, tűzszerész-biztosítás, technikai biztosítás, utazásbiztosítás, egészségügyi biztosítás.

Természetesen ezekben a feladatkörökben nyílt és titkos információgyűjtés, valamint nyílt és titkos intézkedések egyaránt történnek, történhetnek. A titkos információgyűjtés körébe sorolható intézkedések és gyakorlati végrehajtási módszerük kifejtésére a témával foglalkozó előadáson kerülhet sor tekintettel annak minősített adattartalmára.

Az ORFK utasítás a *megelőző védelem* feladatkörben nevesíti a titkos információgyűjtés alkalmazását. A Készenléti Rendőrség (KR) a megelőző védelem körében a védett személyek élete, testi épsége, emberi méltósága, valamint a védett létesítmények zárt területének biztonsága ellen irányuló bármely cselekményt elkövetni szándékozó személyek, csoportok *terveit, szándékait előzetesen felderíti*, továbbá az e cselekmények elkövetését lehetővé tevő, azt előkészítő vagy megkönnyítő körülményeket felfedi, kiküszöböli. A KR e cselekmények felderítése, megakadályozása, megszakítása érdekében nyílt, szükség esetén a *titkos információgyűjtés eszközeit, módszereit veszi igénybe*. A megelőző védelem kiterjed továbbá a védett személyek,

létesítmények veszélyeztetettségére vonatkozó információk, adatok összegyűjtésére, rendszerezésére és értékelésére.

Ez a tevékenység a korábban tárgyalt Országgyűlési Őrség személy- és objektumvédelmi feladataihoz hasonló folyamatos kockázatelemzést és konkrét események, helyszínek biztosítását, személyek védelmét jelenti nyílt és titkos információgyűjtéssel.

Az információgyűjtések számtalan tényezőre kiterjedhetnek adott védelmi, biztosítási feladat ellátása során, például:

„Tisztázni kell, hol létesülhetnek megfigyelőpontok, melyek leplezhetők, minden a szállás-program-helyre nyíló, kilátást adó pontot is kontroll alatt kell tartani. Úgyszintén biztosítani kell a különféle tartalék menekítési útvonalakat, melyek sok esetben a szomszédos ingatlanokon keresztül vezetnek, tehát minden ingatlan és a rajtuk található épületek alaprajzára is szükségünk lesz.

Ha szükséges, megállapodásokkal, szerződésekkel kell ezek rendelkezésre állását biztosítani. A biztonságtechnika alkalmazása során alapvető a környezet folyamatos megfigyelés alatt tartása, olyan detektáló eszközökkel, hogy már akkor értesülhessünk a változásról, amikor megjelenik a körzetben, így mindvégig figyelemmel kísérhető.”⁶

Az egyes személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatok mint titkos információgyűjtési feladatok ellátása elsősorban az erre kijelölt egységek feladata, de közreműködőként más rendőri szerveknek is vannak feladatai, amelyeket az elrendelt védelmi fokozatokhoz igazodva a belső szabályozóban meghatározottak szerinti biztosítási tervek alapján kell ellátni, ezért ennek a területnek az alapszintű ismerete – ahogyan a titkos információgyűjtés alapjainak ismerete is – minden rendőri szerv számára fontos lehet.

9.2. A személyi védelem, Védelmi Program

A súlyos és szervezett bűncselekmények elkövetőinek felderítése, a bűnöző szervezetek elleni fellépés eredményessége, a terrorizmus elleni megelőző, felderítő tevékenység egyre gyakrabban ütközött abba az akadályba, hogy elegendő tárgyi bizonyíték nem állt rendelkezésre, illetve a tanúk megfélemlítés, zsarolás, egyéb kényszer hatására nem tettek vallomást. Magyarországon már az 1970-es években is előfordultak olyan esetek, ahol a tanúkra pressziót gyakoroltak az elkövetők, hogy ne tegyenek vallomást,⁷ azonban ezek száma ekkor még elenyésző volt.

Az Interpol Főtitkárság 1982-ben munkacsoportot hozott létre Hollandia, Dánia, a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK), Franciaország és Svájc részvételével a tagállamok területén megjelenő szervezett bűnözés felmérésére.⁸ A felmérés többek között megállapította, hogy Dániában, Hollandiában és az NSZK-ban 15–20 fős szervezett betörőcsoportok követtek el nagyobb városokban lakás- és üzletbetöréseket. Köztük szigorú hierarchiában és munkamegosztással dolgozó, betöréssel foglalkozó szervezett bűnözői csoportok voltak. Ilyen volt az úgynevezett „magyar csoport”, akik főleg Nyugat-Európában működtek, és a feladatokat felosztották egymás között.

⁶ Szabó Lajos: *Megelőző védelem alkalmazása a közterületek és objektumok védelme érdekében. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XX. kötet. Pécs, 2018. 89–96.

⁷ Bócz Endre: Emberi jogok – „titkos tanúk”. *Belügyi Szemle*, 34. (1996), 9. 3–12.

⁸ Interpol munkacsoport: A szervezett bűnözés tapasztalatai Nyugat-Európában. *BM ORFK tájékoztató*, (1984).

A csoport egyes tagjai a célpontokat választották ki, és derítették fel a körülményeket, mások végrehajtották a betöréseket, és a csoporthoz kapcsolódó orgazdák értékesítették a lopott értéktárgyakat. A bűnözői csoporthoz kapcsolódó ügyvédek látták el a letartóztatott bűnözők jogi képviseletét, és a csoport gondoskodott a letartóztatott személyek hozzátartozóinak ellátásáról, *illetve fenyegetéssel, a hozzátartozók irányába megtorló intézkedések kilátásba helyezésével elértek, hogy a letartóztatott csoporttag ne tegyen vallomást.*⁹ Az 1980-as években a keleti szektorra jellemző anyagi javak, illetve piacgazdasági viszonyok hiánya miatt a szervezett bűnözés elsősorban Nyugat-Európában jelent meg.

Magyarországon a rendszerváltást követően az 1990-es években a bűnözés dinamikájának átalakulása, bűnöző szervezetek tevékenységének kiterjedése, a szervezett bűnözés egyre veszélyesebbé válása hozta magával a tanúvédelem problémáját. A vasfüggöny leomlásával, a határok átjárhatóságával a szervezett bűnözés és a tanúvédelem kérdése az Európai Unió tagállamaiban egyre jelentősebb problémává vált.

Több, a kérdéskörrel foglalkozó dokumentum is született már ebben az időszakban. Ezek közül legfontosabbak az Európai Unió Tanácsának az 1995. november 23-i állásfoglalása a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harcban alkalmazott tanúvédelemről, az 1996. december 20-i állásfoglalása a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harcban az igazságszolgáltatással együttműködő egyénekről, illetve az 1997. február 24-i együttes fellépése az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemben alkalmazott eljárásról. Az elmúlt két évtizedben számos, a szervezett bűnözéssel és tanúvédelemmel összefüggő jogszabályt fogadtak el. Azonban a továbbiakban nem foglalkozunk a szervezett bűnözés elleni harc, a tanúvédelem jogi fejlődésének, szabályozásának történetével tekintettel a terjedelmi korlátokra. A továbbiakban a hatályos jogszabályok és jogalkalmazói gyakorlat alapján tekintjük át a titkos információgyűjtésnek ezt a speciális területét.

9.2.1. Különleges bánásmód biztosítása a büntetőeljárásban

A büntetőeljárási törvény¹⁰ szabályozásában nagy hangsúlyt kapott az egyéniesítés lehetősége a büntetőeljárásban részt vevő személy egyedi igényeinek figyelembevételével. Az eljárási törvény a korábbi szabályokat átstrukturálta, és egy átfogó rendszert vezetett be.

A különleges bánásmódot igénylő személyekkel kapcsolatos rendszer alapvetése, hogy az eljárásban eljáró szervek (a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság) döntést hozzanak valamennyi olyan esetben, amikor felmerül az egyéniesítés igénye, és a döntés egységes szempontrendszeren alapuljon. A döntést követően nyílik meg a büntetőeljárási törvény eszközrendszere, amely az érintett egyedi igényeit a legmegfelelőbb módon képes kezelni. Az érintett a különleges bánásmódot, illetve az egyes intézkedéseket – a törvény által meghatározott kötelező eseteket kivéve – visszautasíthatja.

A különleges bánásmód megállapításával alkalmazható eszközrendszer a fokozatosság elvére épül. Az alkalmazható eszközök első csoportjába az érintett kíméletét biztosító eszközök tartoznak, amelyek az eljárás menetét érdemben kevésbé befolyásoló intézmények. A második

⁹ Nyeste Péter: *A nyugat-európai szervezett bűnözés jellemzői*. In Szendrei Ferenc (szerk.): *A nemzetközi és honos szervezett bűnözés története, XX. századi fejlődése és várható tendenciái*. Budapest, NKE, 2019. 41–53.

¹⁰ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.

csoportba a védelmi eszközök tartoznak, amelyek lényegesen kötöttebbek, és alkalmazásukra csak az alábbi bekezdésben meghatározott esetekben kerülhet sor.

A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a különleges bánásmódot igénylő személyt védelemben részesíti,

- ha a büntetőeljárásban történő részvételével összefüggésben élete, testi épsége, személyes szabadsága veszélyeztetett; illetve
- hogy az e törvény szerinti jogait és kötelezettségeit megfélemlítés és befolyásolás nélkül gyakorolhassa, illetve teljesíthesse.

9.2.2. Büntetőeljárási védelmi intézkedések

A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a különleges bánásmódot igénylő személy védelme érdekében többek között:

- telekommunikációs eszköz használata esetén elrendelheti az érintett személy személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságok technikai eszközzel történő torzítását;
- eljárási cselekményről hang- vagy kép- és hangfelvétel készítése esetén elrendelheti az érintett személy személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait technikai úton torzító másolat készítését;
- a törvényben foglaltak szerint korlátozhatja a terhelt, illetve a védő jelenléti jogát az eljárási cselekményen;
- korlátozhatja az érintett személy részvételével zajló eljárási cselekményen jelen lévő személyek kérdésfeltevési jogát azzal, hogy kérdés feltevésének indítványozását teszi lehetővé;
- mellőzheti a különleges bánásmódot igénylő tanú szembesítését;
- hivatalból is elrendelheti az érintett személy személyes adatainak *zárt kezelését*;
- kezdeményezheti az érintett személy vonatkozásában *személyi védelem elrendelését*;
- az érintett személyt *különösen védett tanúvá nyilváníthatja*, illetve azt kezdeményezheti;
- kezdeményezheti az érintett *személy Védelmi Programban részvételére irányuló megállapodás megkötését*.

A különleges bánásmódot igénylő személy védelmét biztosító intézkedés alkalmazása esetén a különleges bánásmód megállapításának kezdeményezésével és vizsgálatával kapcsolatos ügyiratokat zártan kell kezelni. Az ügyiratok megismerése a korábbi törvény korlátozott és eseti alapon megengedő megismerését a teljes megismerés és eseti alapon korlátozható megismerés elvével váltja fel. A megismerés korlátozására ennek megfelelően csak meghatározott ügyiratok tekintetében és az indítvány jogorvoslattal támadható elutasítása alapján van helye.

A büntetőeljárás során eljáró hatóságoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a büntetőeljárásban kezelt védett adat szükségtelenül ne kerüljön nyilvánosságra, ne juthasson illetéktelen személy tudomására, és a személyes adat védelme biztosított legyen. A személyes adatok zárt kezelését alapvető tanúvédelmi rendelkezésként is tekinthetjük, ugyanakkor a személyes adatokkal kapcsolatos információs önrendelkezési jog nem csupán védelmi célt szolgál, és nem kizárólag a tanú vonatkozásában érvényesülhet, ezért az új büntetőeljárási törvény nem védelmi eszközként értékeli, hanem az adatkezelés általános szabályai között helyezi el.

9.2.2.1. A személyes adatok zárt kezelése

A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság indítványra elrendeli, hogy a sértett, a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt vagy ezek segítőjének a nevét, születési nevét, születési helyét és idejét, anyja nevét, állampolgárságát, személyazonosító okmányának számát, lakcímét, értesítési címét, tényleges tartózkodási helyét, kézbesítési címét, illetve elektronikus elérhetőségét zártan kezeljék (zárt adatkezelés).

A zártan kezelt személyes adatot csak az ügyben eljáró bíróság, ügyészség és nyomozó hatóság kezelheti, és azokat az érintett hozzájárulása nélkül csak

- az ügyben eljáró bíróság, ügyészség és nyomozó hatóság részére,
- az áldozatsegítő szolgálat részére az áldozatsegítéssel kapcsolatos feladatok ellátása, és
- a pártfogó felügyelői szolgálat részére a közvetítői eljárás lefolytatása céljából, az e feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükséges mértékben lehet továbbítani.

A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság biztosítja, hogy a zártan kezelt személyes adat az eljárás egyéb adataiból se váljon megismerhetővé. Van olyan szerző,¹¹ aki a személyes adat zárt kezelését semmitmondónak és hatástalannak tartja mint tanúvédelmi intézkedést. Ez az intézkedés az új szabályozás logikájában már nemcsak a tanúhoz kötődő, hanem a sértett, egyéb érdekelt részére is az információs önrendelkezési jogot biztosító rendelkezés, nem védelmi intézkedés.

Ez az adatvédelmi intézkedés valójában akkor alkalmazható, ha az elkövető nem ismeri a sértettet, és nem is tudja kikövetkeztetni az eljárás adataiból.

A gyakorlatban előfordul, hogy a tanú és a terhelt lakóhelyük közelsége vagy a köztük fennálló más kapcsolat okán személyesen is ismeri egymást, így a tanú nevének, esetenként lakóhelyének zárt kezelése a terhelt vonatkozásában céltalan lenne, ami ugyanakkor nem érinti a további személyes adatok zárt kezelésének indokoltságát.

9.2.2.2. Az ügyirat zárt kezelése

Az ügyiratok zárt kezelése a büntetőeljárás keretei között teljes körű védelmet nyújt a zártan kezelt ügyiratok, valamint az abban található adatok vonatkozásában, mert e körben a büntetőeljárásban részt vevő személyek megismerési, betekintési jogosultsággal nem rendelkeznek. Ezzel szemben például a minősített adatok tekintetében a megismerés általános szabályai érvényesülnek.

A bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság az ügyiratok között elkülönítve, zártan kezeli a törvényben meghatározott ügyiratot.

A zártan kezelt ügyiratot az e törvény, valamint az eljáró bíróság, ügyészség eltérő rendelkezése hiányában csak a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság ismerheti meg.

Az ügyirat zárt kezelése esetén a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság

- biztosítja, hogy a zártan kezelt ügyirat, illetve annak tartalma az eljárás egyéb ügyirataiból és adataiból ne váljon megismerhetővé;
- az ügyiratok megismerését oly módon biztosítja, hogy az ne eredményezze a zártan kezelt ügyirat megismerését.

A törvény a különleges bánásmód speciális eszközeiként tartalmazza a különösen védett tanú, a személyi védelem és a Védelmi Program intézményeit, alkalmazhatóságának eljárásjogi szabályait.

¹¹ Farkas Ákos: A tanúvédelem Magyarországon a 90-es években. In Róth Erika (szerk.): *A tanúvédelem útja Európában*. Miskolc, Bíbor, 2002.

9.2.3. A különleges bánásmód speciális eszközei (a különösen védett tanú, a személyi védelem és a Védelmi Program)

A tanú védelmének kettős az indoka: egyrészt a hatóságok köteleességévé válik annak biztosítása, hogy a tanú a vallomását megfélemlítés nélkül tegye meg, másrészt a tanú életének, testi épségének és egészségének védelme által a büntetőeljárásban részt vevők jogi és fizikai védelme nem csupán azért lényeges, hogy az igazságszolgáltatás érdeke ne csorbuljon, hanem egy jogállamban az állampolgárok védelme egyébként is alapvető.¹²

9.2.3.1. Különösen védett tanú

A különösen védett tanú szabályozása a korábbi törvényi szabályozáshoz képest megváltozott, mivel már a tanú esetleges ismertsége nem akadályozza az intézmény alkalmazásának. A tanú anonimitásának nem feltétele, hogy a tanú a terhelt számára ismeretlen legyen.

A bíróság az ügyészség indítványára különösen védett tanúvá nyilváníthatja a különleges bánásmódot igénylő tanút, ha

- vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozik;
- a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható; és
- személyének, illetve tanúként történt kihallgatásának felfedése esetén a tanú vagy hozzátartozója élete, testi épsége vagy személyes szabadsága súlyos fenyegetésnek lenne kitéve.

A különösen védett tanúvá nyilvánítás indítványozásával, a különösen védett tanúvá nyilvánítás előtt a tanú részvételével végzett eljárási cselekményekkel és a különösen védett tanú részvételével végzett eljárási cselekményekkel kapcsolatos ügyiratokat – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – *az eljárás ügyiratai között zártan kell kezelni*.

A különösen védett tanú részvételét igénylő eljárási cselekmény végzése során is biztosítani kell, hogy a különösen védett tanú személye ne váljon megismerhetővé.

A különösen védett tanú kihallgatása során fel kell tártani és ellenőrizni kell a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízható voltát és azokat a körülményeket, amelyek vallomása hitelt érdemlőségét befolyásolhatják. Az így szerzett adatokat a kihallgatásról készült jegyzőkönyvben fel kell tüntetni.

Ha a különösen védett tanú jelenlétét telekommunikációs eszköz útján biztosítják, a tanú megtagadhatja a vallomást olyan adatra nézve, amelynek ismeretében személyazonosságára, lakcímére, értesítési címére, tényleges tartózkodási helyére lehet következtetni.

A különösen védett tanú részvételét igénylő eljárási cselekményről írásbeli jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyet *zártan kell kezelni*. A jegyzőkönyvről kivonatot kell készíteni. A jegyzőkönyvről készített kivonat a jelenlévők közül kizárólag a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság eljárási cselekményen jelen lévő tagjának nevét, a tanú különösen védetté nyilvánításának tényét és az eljárási cselekmény leírását tartalmazza.

¹² Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád: *Büntető eljárásjogi ismeretek I.* Budapest, Dialóg Campus, 2019. 72.

9.2.3.2. Személyi védelem¹³ mint a különleges bánásmód másik speciális eszköze

A személyi védelmi feladatot az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Magyar Honvédség, valamint a bv. intézet, illetve a javítóintézet látja el a fenyegetett helyzetben lévő személy, valamint a személyére tekintettel más személy személyének és tényleges tartózkodási helyének védelme, közlekedési útvonalának biztosítása érdekében. A személyi védelmi feladatot a büntetőeljárás tartama alatt vagy a büntetőeljárás befejezését követően lehet ellátni.

A fenyegetett helyzetben lévő személy részesíthető személyi védelemben. Fenyegetett helyzetben lévőnek olyan személy tekinthető, aki

- a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott, büntetőeljárásban részt vevő vagy részt vett azon személy, akivel szemben a büntetőeljárásban való részvétele miatt vagy azzal összefüggésben, illetve a büntetőeljárási jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályozása, megghiúsítása végett;*
- az eljáró vagy eljáró szerv azon tagja, akivel szemben a büntetőeljárással összefüggő tevékenysége miatt vagy tevékenysége jogszerű gyakorlásának akadályozása, illetve megghiúsítása végett;*
- a fenti személyekre tekintettel más olyan személy, akivel szemben a fent meghatározott személyhez fűződő kapcsolata miatt*

az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető jogellenes cselekményt, így különösen személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el, illetve valószínűsíthető, hogy ilyen cselekményt követnek el (fenyegetett helyzetben lévő személy).

a) Személyi védelem kezdeményezése

Személyi védelem kezdeményezhető a büntetőeljárás alatt, illetve azt követően is. A büntetőeljárás tartama alatt az eljáró bíróság, ügyészség és nyomozó hatóság hivatalból vagy a különleges bánásmódot igénylő személy indítványára kezdeményezheti, hogy a különleges bánásmódot igénylő személy, illetve rá tekintettel más személy jogszabályban meghatározott személyi védelemben részesüljön.

A büntetőeljárás befejezése után a fenyegetett helyzetben lévő személy kezdeményezheti.

Fogva tartott személy esetén a személyi védelem elrendelése iránti kérelmet – feladat- és hatáskörében vagy a fenyegetett helyzetben lévő személy indítványára – a büntetőeljárás tartama alatt a büntetőeljárást folytató bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság egyetértésével a bv. intézet parancsnoka, a fogda parancsnoka, a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény alapján törvényességi felügyeletet gyakorló ügyész, a büntetés-végrehajtási bíró, valamint a javítóintézet igazgatója is előterjesztheti.

A személyi védelemre vonatkozó ügyiratokat az indítvány, az azt elutasító határozat, valamint a személyi védelem elrendelése és megszüntetése tárgyában hozott döntés kivételével zártan kell kezelni.

A rendőrségen belül a Védelmi Program ellátására létrehozott szervezeti egység (Tanúvédelmi Szolgálat) vezetője terjeszti elő a kérelmet annak a személynek a személyi védelme elrendelése

¹³ 41/2018. (III. 13.) Korm. rendelet a büntetőeljárással összefüggésben személyi védelemben részesíthető személyekről és a személyi védelem ellátásának szabályairól.

íránt, akivel szemben a Védelmi Program megszűnt, de fenyegetett helyzete miatt személyi védelme indokolt.

A személyi védelem elrendelése iránt előterjesztett kérelemnek – az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvényben meghatározottakon túl – tartalmaznia kell a személyi védelem elrendelését megalapozó adatokat, körülményeket, a fenyegetett helyzetben lévő személynek a büntetőeljárásban betöltött szerepét, a fenyegetettség mértékét és a fenyegetés formáját, módját, a személyi védelem ellátásának eszközeire vonatkozó javaslatot.

b) A személyi védelem elrendelése

A személyi védelem elrendeléséről – a kormányrendeletben meghatározott kivételekkel – annak a nyomozó hatóságnak a vezetője dönt, amely előtt a nyomozás folyamatban van, vagy folyamatban volt.

A büntetőügyben bíróként, illetve ügyészként eljáró vagy eljáró személy, valamint a bíróságnál, ügyészségnél szolgálatot teljesítő igazságügyi vagy ügyészségi alkalmazott személyi védelmét a büntetőeljárást folytató vagy folytatott bíróság elnöke, illetve ügyészség vezetője rendeli el.

A nyomozó hatóság, a bv. intézet, valamint a javítóintézet fenyegetett helyzetben lévő tagja esetén a személyi védelmet a fenyegetett helyzetben lévő személy állományilletékes parancsnoka, illetve a javítóintézet igazgatója rendeli el.

A nyomozó hatóság vezetőjének fenyegetettsége esetén a személyi védelmet a felettes szerv vezetője, a bv. intézet vezetőjének fenyegetettsége esetén a személyi védelmet a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka rendeli el.

A személyi védelmet törvényben meghatározott esetben – *sürgősségi intézkedésként* – a *Tanúvédelmi Szolgálat vezetője* rendeli el.

Ha a Tanúvédelmi Szolgálat – a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítő Védelmi Programjáról szóló törvény alapján – sürgősségi intézkedésként rendeli el a személyi védelmet, a személyi védelmi feladatok ellátását haladéktalanul megkezdi, és az elrendelésről szóló határozatot 24 órán belül meghozza.

c) Személyi védelem végrehajtása

A személyi védelmi feladatokat – a kormányrendeletben foglalt kivételektől eltekintve – a személyi védelmet elrendelő rendőri szerv a rendőrségről szóló törvény, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerveinek hatásköréről és illetékességéről szóló kormányrendeletben erre kijelölt szerv a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény alapján látja el.

Az ügyészség és a bíróság által elrendelt személyi védelem esetén a személyi védelmi feladatokat a rendőrség látja el. A személyi védelmi feladat ellátására jogosult rendőri szerv illetékességét a fenyegetett helyzetben lévő személy lakóhelye, tényleges tartózkodási helye, beosztási helye vagy szolgálati helye alapozza meg.

A fogvatartott, illetve szabadságvesztés büntetését töltő személy esetében a személyi védelmi feladatokat a bv. intézet, illetve a rendőrségnek vagy a Magyar Honvédségnek a fogvatartást foganatosító rendőrségi, katonai fogdát üzemeltető szerve látja el.

A nyomozó hatóság, a bv. intézet, valamint a javítóintézet fenyegetett helyzetben lévő tagjának személyi védelmét a fentiek megfelelő alkalmazásával az a szerv látja el, amelynél a fenyegetett helyzetben lévő személy szolgálatot teljesít vagy teljesített.

A javítóintézetben javítóintézeti nevelésre utalt vagy letartóztatásban lévő fiatalok személyi védelmét a javítóintézet látja el.

A személyi védelmi feladatok ellátásában – felkérésre – más szerv is közreműködhet.

d) A személyi védelmi feladatok ellátásának eszközei

A személyi védelmi feladatok ellátása során a fenyegetett helyzetben lévő személy védelméhez szükséges, azzal arányos bármely intézkedés alkalmazható, így különösen:

Rendszeres járőrszolgálat

Az elrendelő szerv a védelem alatt álló személy lakó- vagy tartózkodási helyét, munkahelyét biztosítja járőrszolgálat szervezésével ezekre a helyekre. Amennyiben ezek nem a saját illetékségi területén vannak, úgy más hatóság közreműködésével biztosítja a feladat ellátását, akit a határozatban úgyszintén kijelöl. Ez a gyakorlatban jellemzően úgy valósul meg, hogy a megkeresett helyi rendőrkapitányság a járőrutvonalakba a megjelölt objektumokat betervezi, majd a járőr azokat rendszeresen felkeresi, esetenként közvetlenül kapcsolatba lép a védett személlyel, ellenőrzi, hogy történt-e valamilyen rendkívüli esemény a környezetében.

Technikai eszköz

A személyi védelem leggyakrabban használt végrehajtási módja. A bűnüldöző hatóság 24 órában elérhető, kifejezetten erre a célra használt telefonszámot biztosít a védett személy részére. Egyéb technikai megoldások alkalmazására is sor kerülhet, mint például pánikgombos helyzetmeghatározó rendszer vagy akár folyamatos hang- és videókapcsolat.

Folyamatos hírességekőrtetés

Ennek során biztonságtechnikai és a vagyonvédelmi megoldásokat alkalmaznak, például rácsok, biztonsági ajtók, riasztóberendezések.

Védőruházat biztosítása

Többnyire az őrszeméllyel történő végrehajtás esetén alkalmazzák. Önálló végrehajtási módként elsősorban a hatóság tagjainak védelme esetén kerülhet szóba, például lövedékálló mellény biztosításával.

Őrszemélyzet (kiképzett)

Az alkalmazás célja a várható támadás megelőzése, elhárítása. Lehet eseményekhez kötött vagy állandó, 24 órás. Kapcsolódhat személyhez, objektumhoz vagy útvonalhoz. Az objektum lehet magánlakás, közintézmény vagy akár egy eljárási cselekmény külső helyszíne.

Titkos információgyűjtés

Ha a személyi védelem a fenti intézkedésekkel nem biztosítható, a személyi védelmi feladatokat a személyi védelmet elrendelő vagy ellátó szerv által meghatározott *őrszeméllyel biztosított helyen* kell ellátni.

A személyi védelmet ellátó szerv *tájékoztatja a fenyegetett helyzetben lévő személyt* a tervezett, valamint a megtett intézkedésekről, a személyi védelmi feladatok ellátásának keretében alkalmazandó eszköz kiválasztása és – lehetőség szerint – végrehajtása során a fenyegetett helyzetben lévő személlyel *együttműködik, egyeztet*, a fenyegetett helyzetben lévő személy biztonságát.

gának megóvása érdekében *ajánlásokat tehet* amelyekben javasolhatja az életmód, így különösen a közlekedési útvonalak, belföldi és külföldi utazások, egyéb magánprogramok megváltoztatását.

e) A személyi védelem felülvizsgálata, megszüntetése

A személyi védelem fenntartásának indokoltságát a személyi védelmet elrendelő szerv – a személyi védelmet ellátó szerv együttműködésével, álláspontjának beszerzése mellett – *háromhavonta felülvizsgálja*.

A személyi védelmet haladéktalanul *meg kell szüntetni* ha

- az elrendelés feltételei már nem állnak fenn;
- a fenyegetett helyzetben lévő személy a személyi védelemről írásban lemond.

A személyi védelmet elrendelő szerv a személyi védelmet *megszüntetheti, ha*

- a személyi védelem tartama alatt elkövetett szándékos bűncselekmény elkövetése miatt a fenyegetett helyzetben lévő személlyel szemben büntetőeljárást rendelnek el;
- a fenyegetett helyzetben lévő személy az ajánlásoktól indokolatlanul eltért, vagy tájékoztatási kötelezettségét a személyi védelem további fenntartását súlyosan veszélyeztető vagy azt lehetetlenné tevő módon önhibájából megszegi;
- a fenyegetett helyzetben lévő személy a személyi védelem biztosításához szükséges eszközök alkalmazása ellen tiltakozik;
- a fenyegetett helyzetben lévő büntetőeljárásban részt vevő személy a büntetőeljárási kötelezettségeit nem teljesíti.

9.2.3.3. A Védelmi Program¹⁴

A Védelmi Program a különleges bánásmód harmadik speciális eszköze, amely a *büntetőeljárásban részt vevő vagy részt vett személy, illetve ezen személyek hozzátartozója, továbbá a felsoroltak személyére tekintettel fenyegetett helyzetben lévő más személy védelmének* a jogszabályban meghatározott *személyi védelem keretében nem biztosítható olyan szervezett formája,*

- amelyet a rendőrség – polgári jogi jogviszony keretében – a fenyegetett helyzetben lévő személlyel megkötött *megállapodás szerint végez;* és
- amelynek során *különleges intézkedések alkalmazása,* illetve – az érintett társadalmi beilleszkedésének elősegítése érdekében – *mentális, szociális, gazdasági, humán és jogi támogatás nyújtása* szükséges.

A Védelmi Programot a rendőrség erre kijelölt szerve (KR Tanúvédelmi Szolgálat) fogatosítja különleges óvintézkedések formájában a fenyegetett helyzetben lévő személy részére.

a) A Védelmi Program hatálya, a megállapodás kezdeményezése, megkötése, feltételei

A Védelmi Program a büntetőeljárás tartama alatt, illetve a büntetőeljárás befejezését követően alkalmazható. Megállapodás a büntetőeljárásban részt vevő vagy abban részt vett, együttműködő személlyel köthető, feltéve, ha az alábbi feltételek *együttesen fennállnak:*

¹⁴ 2001. évi LXXXV. törvény a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról.

- olyan vallomást tett vagy kíván tenni, amely kiemelkedő súlyú bűncselekmény lényeges körülményeire, bűnszervezet összetételére, tevékenységére, bűnszervezettel fenntartott kapcsolatára, bűnszervezet által tervezett vagy elkövetett bűncselekményekre vonatkozik;
- a vallomása a tényállás felderítését, bizonyítását, az elkövető kilétének megállapítását és felelősségre vonását jelentősen segítette vagy segítheti, és megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a megállapodás megkötésével a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető;
- a fenyegetett helyzete a büntetőeljárásban való részvételével függ össze; és
- a fenyegetett helyzetben lévő személy, illetve az érintett védelme a személyi védelem keretében nem biztosítható.

Fedett nyomozóval akkor is köthető megállapodás, ha a büntetőeljárásban vallomást nem tett, de az abban való közreműködése megfelel a fent meghatározott követelményeknek, és hivatásos szolgálati jogviszonya a megállapodás megkötéséig megszűnt.

b) A Védelmi Programban való részvétel

A jogszabályban meghatározott Védelmi Programban történő részvételre irányuló megállapodás megkötését az *eljáró bíróság, az ügyészség és az ügyészség egyetértésével a nyomozó hatóság* – a különleges bánásmódot igénylő személy hozzájárulásával – hivatalból vagy a különleges bánásmódot igénylő személy indítványára kezdeményezheti.

A bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság az indítvány előterjesztésétől számított három napon belül dönt a kezdeményezés tárgyában.

A *büntetőeljárás befejezését követően* a megállapodás megkötését az a nyomozó hatóság kezdeményezheti, amely előtt a büntetőeljárás folyt.

A *büntetés-végrehajtási intézetben fogva tartott esetében* a megállapodás megkötését a büntetés-végrehajtási intézet, az ügyészség, illetve a büntetés-végrehajtási bíró is kezdeményezheti.

Fedett nyomozó esetén a megállapodás megkötését a fedett nyomozót foglalkoztató szerv vezetője kezdeményezheti az eljáró vagy eljáró nyomozó hatóság vezetőjének egyetértésével.

A megállapodás megkötését a Tanúvédelmi Szolgálatnál kell kezdeményezni, *amely harminc napon belül*

- a kezdeményezést elutasítja, ha az előzetes pszichológiai és a biztonsági kockázatot felmérő vizsgálat alapján a fenyegetett helyzetben lévő személy a védelemre alkalmatlan;
- egyetértése esetén a megállapodás megkötésére irányuló megindokolt javaslatát az országos rendőrfőkapitányhoz állásfoglalásra felterjeszti.

A kezdeményezés kézhezvételekor a Szolgálat megkezdí a felvételi eljárást. Ennek keretében elvégzi a *pszichológiai és a biztonsági kockázatot felmérő vizsgálatot*. A pszichológiai vizsgálatra azért van szükség, mert az alkalmazott óvintézkedések komoly mentális igénybevételt jelentenek az abban részt vevő személy számára, amelyre ha nem alkalmas, úgy a Programra sem kerülhet sor.

A biztonsági kockázatot felmérő vizsgálat egy kockázatelemzés, a fenyegetettség felmérése. A Szolgálat a védelem szempontjából releváns adatokat gyűjt az elérhető nyilvántartásokból – akár más szervek megkeresésével –, továbbá betekintést kér a bűnügy, valamint a kapcsolódó eljárások irataiba, legyenek azok nyíltak vagy minősítettek.

Az eljárás megkezdését követő harminc napon belül a Szolgálatnak döntenie kell a Program végrehajthatóságáról. Ha egyetért a kezdeményezéssel, úgy indokolt javaslattal fordul az országos rendőrfőkapitányhoz, aki három napon belül állást foglal.

A kezdeményezés elutasítása tárgyában hozott döntést a Szolgálat – mások és a Szolgálat érdekeinek sérelme nélkül – indokolni köteles, de ellene jogorvoslatnak nincs helye.

Az országos rendőrfőkapitány a Szolgálat javaslata alapján a kezdeményezés elutasítása tárgyában vagy megállapodás megkötése iránti szándékáról a megállapodás kezdeményezésétől számított *három napon belül foglal állást*.

Ha az országos rendőrfőkapitány a megállapodás megkötésével egyetért, a fenyegetett helyzetben lévő személlyel a Szolgálat önállóan köt megállapodást, feltéve, ha az érintettnek harmadik személlyel, illetve harmadik személynek az érintettel szemben fennálló kötelezettségeit, követeléseit – a törvényben meghatározott kivétellel – teljesíti, és erről nyilatkozik, illetve követeléseit, igényeit érvényesíti.

Ha az érintett Programba való felvételéhez kiemelkedő bűnüldözési vagy igazságszolgáltatási érdek fűződik, és az érintett kötelezettségeit önhibáján kívül nem tudja teljesíteni, a Szolgálat az e célra rendelt költségvetési előirányzat felhasználásával gondoskodik a követelés teljesítéséről.

A Védelmi Programba bekerülő személy életmódjával kapcsolatban a Szolgálat javaslatot tehet annak megváltoztatására, és a követendő magatartásra ajánlásokat tehet. Itt például át kell beszélni az esetleges üzleti tevékenység folytatásának kérdéseit, az egészségügyi problémák megoldását (betegségei, gyógyszerigény, kezelőorvos stb.) a családlátogatások, az iskolalátogatás megszervezését, a közüzemi, banki számlafizetések, a postai küldemények átvételének, a telefonálásnak szabályait.

A Programba vont személyek részére személyazonosság megváltoztatása esetén a megváltoztatott adatokra együttműködési megállapodások felhasználásával biztosítani kell a „normális” állampolgári életvitelhez szükséges kellékeket (társadalombiztosítás, egyéb biztosítások, folyószámlák, munkanélküli-segély stb.) Át kell beszélni az alkalmazandó védelmi intézkedéseket, az életvezetési legendáját. A védelem alá vont személyt a Program során rendszeresen pszichológiai vizsgálatoknak kell alávetni. Több esetben olyan is előfordult, hogy a Programba bekerülő személy nem tudta pszichésen elviselni a kötöttségeket, illetve a tanú korábbi életviteléhez képest túl „jó, normális” körülmények között élt, és visszavágyott korábbi életviteléhez, ezért kérte a Program megszüntetését.

c) Sürgősségi intézkedések

Halaszthatatlan szükség esetén, ha a késedelem veszéllyel jár, és a megállapodás megkötése valószínűsíthető, a Szolgálat vezetője a személyi védelmet, különleges óvintézkedésként elköltöztetését, illetve a Programba bevont fogvatartottnak az elhelyezéséről szolgáló büntetés-végrehajtási intézetből másik büntetés-végrehajtási intézetbe történő átszállítását – a fenyegetett helyzetben lévő személy, illetve az érintett kérelmére vagy a hatóság kezdeményezésére – a megállapodás megkötését megelőzően is elrendelheti. Sürgősségi intézkedés keretében – nemzetközi együttműködés során – az érintett külföldön ideiglenesen elhelyezhető, illetve külföldi megkeresésre Magyarországon elhelyezhető.

d) Különleges óvintézkedések

Tartózkodási hely megváltoztatása

A tartózkodási hely megváltoztatásával az érintett biztonságos helyen való elhelyezése (elköltöztetése), illetve a Programba bevont fogvatartottnak az elhelyezéséről szolgáló büntetés-végrehajtási intézetből másik büntetés-végrehajtási intézetbe történő átszállítása.

Személyi védelem igénybevétele

A Program hatálya alatt álló személy esetében a személyi védelem elrendelésére a Szolgálat vezetője jogosult.

Nyilvántartásokban adatzárlat elrendelése

A Szolgálat az adatzárlat elrendelésével gyakorlatilag megtiltja az adatkezelőnek, hogy nyilvántartásokból – függetlenül attól, hogy az elektronikus vagy manuális – kiadják az érintett adatait.

Az adatzárlat célja kettős. Egyrészt megakadályozza azt, hogy az érintett adataihoz illetéktelenül hozzáférjenek, másrészt lehetőséget biztosít a jogszerű adatkérőnek, hogy eljusson a Szolgálathoz. Az intézkedés ugyanis nyílt, az adatzárlat tényéről az adatkezelő köteles tájékoztatni az adatkérőt.

Amennyiben az adatkérő megkeresi a Szolgálatot, az eldönti, hogy teljesíthető-e az adatszolgáltatás. Kizárólag a Védelmi Programra okot adó büntetőeljárást folytató hatóság számára nem tagadható meg az adatszolgáltatás.

Az adatkezelő úgyszintén köteles a Szolgálatot tájékoztatni az adatkérésről és az azt kérő személyről.

A Szolgálat megkeresésére az adatkezelő szerv – így különösen a személyiadat- és lakcím-, a személyi igazolvány-, az anyakönyvi, az útiokmány-, bűnügyi, idegenrendészeti, a gépjárművezetői engedély és gépjármű-, az ingatlan-, a cég-, társadalombiztosítási, adó-, szociális és egészségügyi, katonai nyilvántartásokat kezelő szerv – köteles az érintett személyes adatait a Szolgálat által meghatározott körben zárolni és az adatszolgáltatást megtagadni. Az adatszolgáltatás – a Szolgálat engedélyével és annak közreműködésével – nyomós közérdek érvényesítése érdekében teljesíthető.

Az adatkezelő szerv közli a zárolt adatok szolgáltatását igénylővel az adatzárlat elrendelésének tényét. Ezzel egyidejűleg az adatkezelő szerv a megkeresésről a Szolgálatot haladéktalanul értesíti.

A nyilvántartott adatokkal kapcsolatos megkeresés vagy adatkérés jelzésének előírása

Rejtett adatfigyelés, amely során az adatokra a Szolgálat jelzést helyez el a nyilvántartásban, és az adatkérő tájékoztatása nélkül szerez tudomást a lekérdezés tényéről.

Névváltoztatás

A személyazonosság megváltoztatása

Az eredeti személyazonosító adatokra adatzárlatot rendelnek el, az azokhoz tartozó okmányokat a Szolgálat bevonja, majd rögzíti az új adatokat a nyilvántartókban, és kiadja az új okmányokat. Az eredeti személyazonosító adatokat csak a Szolgálat engedélyével lehet ismét felhasználni. Az új személyazonossághoz a Szolgálat az érintett bevonásával kidolgoz és alkalmaz egy új élettörténetet.

A nemzetközi együttműködésben való részvétel

A nemzetközi együttműködés keretében a Szolgálat, amennyiben Magyarország területén nem tudja biztosítani az érintett védelmét, a külföldi társszervvel megállapodva más országba költözteti. Ilyenkor az érintett a magyar Védelmi Programban marad, a Szolgálat csak a védelem ellátásával bízza meg a másik ország tanúvédelmi egységét. Külföldi társszerv is megkeresheti a Szolgálatot, és felkérheti védelem ellátására. A nemzetközi együttműködés szabályait a két- vagy többoldalú nemzetközi szerződések állapítják meg.

e) Az érintett támogatása

A Szolgálat az érintett társadalmi beilleszkedésének elősegítése érdekében – ha arra más jogszabály szerint nem jogosult – az áldozatokat segítő egyesületekkel együttműködve gondoskodik a védelem alatt álló mentális, szociális, gazdasági, humán támogatásáról, a jogi segítségnyújtás biztosításáról. A Szolgálat által nyújtott ellátások és támogatások biztosításának szabályait a kormány rendeletben¹⁵ állapítja meg.

A Szolgálat a támogatás keretében az alábbi támogatási formákat nyújthatja:

- *személyes gondoskodás körébe tartozó támogatási formák;*
- *pénzbeli kiegészítő támogatási formák.*

1. A személyes gondoskodás körébe tartozó támogatási formák:

- a fenyegetett helyzetben lévő személy biztonságos helyen való elhelyezése esetén az alapvető szükségletek kielégítését szolgáló, természetben nyújtott támogatás;
- az egészségügyi és mentálhigiénés ellátás.

Ha az érintett nem áll társadalombiztosítási jogviszonyban, betegsége esetén a kormányrendeletben részletezett egészségügyi szolgáltatásokat, gyógyászati segédeszközöket a Szolgálat téríti. A Szolgálat gondoskodik az érintett részére olyan szakemberek, illetve intézmények segítségéről, akik vagy amelyek az érintett lelki szükségleteinek kielégítésére speciális segítő-támogató tevékenységet végeznek, és közreműködnek a mentális válsághelyzetek feloldásában.

Nevelés, oktatás, nevelési-oktatási és gyermekintézményi elhelyezés

Az érintett, az ügyvivő, kiskorú érintett esetén a törvényes képviselő kérelmére az érintett óvodai nevelésével, általános iskolai, gimnáziumi, szakközépiskolai, szakmunkásképző, szakiskolai oktatásával, diákotthoni, kollégiumi és gyermekvédelmi intézményben történő elhelyezésével kapcsolatos étkezési, tanfelszerelési, utazási (bérlet-) költséget a Szolgálat részben vagy egészben megtérítheti, feltéve, ha a Programban való részvétele miatt vagy rajta kívül álló okból addigi tanulmányait a korábbi keretek között nem folytathatja.

Az érintett kérelmére a Szolgálat – legfeljebb a képzettség megszerzéséhez előírt időtartamra – átvállalhatja az érintett felsőfokú oktatásának tandíját, költségtérítését, egyéb díját, feltéve, hogy ez a védelem érdekeit nem veszélyezteti.

Magyar nyelvi oktatás

A magyar állampolgársággal nem rendelkező és magyarul nem tudó érintett a Szolgálat által nyújtott vagy a Szolgálat által megjelölt intézményben szervezett egyéni vagy csoportos magyar nyelvi oktatáson (alapfokú nyelvoktatás, felzárkóztató nyelvi képzés) való részvételének költségei – feltéve, hogy arról törvény vagy nemzetközi kötelezettségvállalás másként nem rendelkezik – a Szolgálatot terhelik.

¹⁵ 28/2002. (II. 27.) Korm. rendelet a Védelmi Programban résztvevők, valamint reájuk tekintettel más személyek támogatásáról és az egyes támogatási formákról, továbbá a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet módosításáról.

A jogi segítségnyújtás

A Szolgálat az érintett részére ingyenes jogi tanácsadást nyújthat, meghatalmazás alapján képviselheti az érintettet azokban a jogügyletekben, ahol ezt a jogszabályok megengedik, és az ügyvivő közreműködése a védelem érdekeit sértené vagy veszélyeztetné; elősegíti azt, hogy az érintett ügyvéd segítségét vehesse igénybe.

2. A pénzbeli kiegészítő támogatási formák:

Pénzbeli kiegészítő támogatásra akkor kerülhet sor, ha arra az érintett a jövedelmi és vagyoni viszonyai alapján rászorul.

Rendszeres létfenntartási hozzájárulás

Az érintett rendszeres létfenntartási hozzájárulásra jogosult a Programba való felvételétől kezdve addig, amíg – biztonságának veszélyeztetése nélkül – részben képes csupán önállóan gondoskodni létfenntartásáról, alapvető szükségleteinek kielégítéséről.

Külföldi érintettek esetében az okmányok fordítási költségének megtérítése

A Szolgálat a külföldi érintett hivatalos okmányai magyar nyelvre történő fordításának költségeit megtéríti a fordítást végző részére.

Otthonteremtési támogatás

A nagykorú érintett részére, kérelmére, a Programba való felvétele után egy alkalommal otthonteremtési támogatás adható, amennyiben a kérelem tárgyát képező ingatlan nem haladja meg a lakáscélú támogatásokról szóló jogszabályban meghatározott méltányolható lakásigény mértékét.

Lakhatási támogatás

A lakhatási támogatás olyan pénzbeli kiegészítő támogatási forma, amelyet a Szolgálat az érintett részére lakbérének, albérlési díjának, szállásköltségének megfizetéséhez nyújthat.

Egyszeri támogatás a személyazonosság megváltoztatása esetén

Ha az érintett személyazonosságának megváltoztatására került sor, a Szolgálat az érintettet társadalmi beilleszkedését segítő egyszeri támogatásban részesítheti.

f) A Szolgálat közreműködése az érintett kötelezettségeinek teljesítésében

A törvényben írt feltételek teljesülése esetén a Szolgálat a jogosultat támogatásban részesíti. A támogatás az érintett kötelezettségének mértékéig terjedhet, és lehetőleg abban a formában kell teljesíteni, mint amilyenben azt az érintett is teljesítette. Ha a tartás, illetve gondozás a Szolgálat részéről az érintett biztonságának veszélyeztetése nélkül nem teljesíthető, a Szolgálat a tartás, illetve gondozás értékét pénzben téríti meg a jogosult részére.

g) A Program megszűnése

A Program megszűnik, ha

- a védelem feltételei már nem állnak fenn;
- az érintett a védelemről lemond;
- az érintett a Szolgálattal való együttműködést megtagadja;
- a Szolgálat a megállapodást felmondja; vagy
- az érintett védelmét a megkereső állam megszünteti, és erről a Szolgálatot értesíti.

A Szolgálat a megállapodást felmondhatja, ha

- a sértett, a tanú vagy a terhelt büntetőeljárási kötelezettségeit nem teljesíti;
- a védelem tartama alatt az érintettel szemben szándékos bűncselekmény elkövetése miatt indított büntetőeljárás a védelem további fenntartását veszélyezteti;
- az érintett indokolatlanul eltért a megállapodásban rögzített követendő magatartási szabályoktól, vagy tájékoztatási kötelezettségét önhibájából megszegte;
- az érintett indokolatlanul megtagadta a részére a Program keretében biztosított, munkavégzésre irányuló jogviszonyban való részvételt, illetve más jövedelemszerző tevékenység végzését; vagy
- az érintett a jogszabályban meghatározott kötelezettségének nem tesz eleget.

h) A Védelmi Programban részt vevő személyek büntetőeljárási jogai és kötelezettségei

A Védelmi Programban való részvétel önkéntes és addig tart, ameddig azt az érintett is akarja, a Szolgálat és az érintett folyamatos együttműködésén alapul, a büntetőeljárási jogokat nem érinti, a Védelmi Program előtti jogok és kötelezettségek továbbra is megmaradnak.

A Védelmi Programban részt vevő személy esetén a büntetőeljárási törvény rendelkezéseit a következő eltérésekkel kell alkalmazni:

- a Védelmi Programban történő részvétellel kapcsolatos minden ügyiratot zártan kell kezelni;
- a Védelmi Programban részt vevő személyt a védelmet ellátó szerv útján kell idézni, illetve értesíteni, az ilyen személy részére kézbesítendő ügyiratot csak a védelmet ellátó szerv útján lehet kézbesíteni;
- a Védelmi Programban részt vevő személy a büntetőeljárásban az eredeti természetes személyazonosító adatait közli, a laccímének, értesítési címének, illetve a tényleges tartózkodási helyének közlése helyett a védelmet ellátó szerv címét jelöli meg;
- a Védelmi Programban részt vevő személy személyes adatait zártan kell kezelni;
- a Védelmi Programban részt vevő személy zártan kezelt személyes adatait és az ilyen adatait tartalmazó ügyiratokat csak az ismerheti meg, illetve arról csak annak adható felvilágosítás, akinek a részére a védelmet ellátó szerv ezt engedélyezte;
- a Védelmi Programban részt vevő személy megjelenésével, illetve közreműködésével felmerült költség nem bűnügyi költség;
- a Védelmi Programban részt vevő személy védelmét ellátó személy minden eljárási cselekményen jelen lehet, ahol a védett személy jelen van;
- a Védelmi Programban részt vevő személy megtagadhatja a vallomást olyan adatra nézve, amelynek ismeretében új személyazonosságára, új laccímére, értesítési címére, illetve tényleges tartózkodási helyére lehet következtetni.

[Vákát oldal]

10. A nemzetközi bűnügyi együttműködés és a leplezett eszközök

A fejezet első részében egyes, fontosabb bűnüldözési együttműködést szabályozó normát, együttműködési csatornát említünk meg, de azok részletes elemzésétől eltekintünk, mivel azokat más, a hallgatók által tanult tantárgyak szakirodalmában,¹ illetve a tanszékünk által oktatott Bűnügyi együttműködés² tantárgy oktatása során is már részletesen feldolgozták.

10.1. A nemzetközi bűnügyi együttműködés fontosabb csatornái, adatbázisai

10.1.1. Interpol

A bűnügyi információk nemzetközi megosztásáról már 1914-ben, a bűnügyi rendőrségek első nemzetközi kongresszusán döntöttek a részt vevő felek, de annak tényleges lehetősége csak az I. világháborút követően, 1923-ban jött létre Bécsben az Interpolként ismert nemzetközi szervezet (Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Bizottsága) megalakulásával, amelynek alapítótagja volt Magyarország is. A Bizottság 1946-ban Brüsszelben alakult újjá párizsi székhellyel, majd 1956-ban a neve is megváltozott Nemzetközi Bűnügyi Rendőrségi Szervezetre (*Organisation Internationale de la Police Criminelle*). Magyarország 1952-ig volt tagja a Nemzetközi Rendőri Bizottságnak. 1981 novemberében a Nizzában megtartott 50. közgyűlésén került sor Magyarország újrafelvételére. Az ORFK Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (NEBEK) Interpol Magyar Nemzeti Irodája jelenti a hazai bűnügyi együttműködés és információcsere egyik csatornáját.

Az Interpol Magyar Nemzeti Iroda az alábbi Interpol-adatbázisokhoz rendelkezik közvetlen hozzáféréssel:

Személykörözési adatbázis (nominal database): több mint 163 000 fájlt tartalmaz ismert elkövetőkről, eltűnt személyekről, holttestekről a hozzájuk tartozó bűnügyi előéleti adatokkal, fényképekkel, ujjnyomatokkal. Ezen belül kell megemlíteni a sarkos körözéseket (2013-ban több mint 13 000 ilyen körözést bocsátottak ki, ebből 8000 piros sarkos).³

Lopott /elvesztett személyazonosító okmányok (stolen and lost travel documents – SLTD): 171 ország feltöltéséből több mint 51 millió adatot tartalmaz eltulajdonított vagy elveszített, utazásra alkalmas okmányokról.

Gyermekek szexuális kizsákmányolásának képi adatbázisa (child sexual exploitation images – ICSE): gyermekek sérelmére elkövetett szexuális jellegű ügyek képi adatbázisa elkövetőkről (2016-os adat szerint 8217 sértettet és 4000 elkövetőt azonosítottak az adatbázis segítségével).

¹ Blaskó Béla – Budaházi Árpád: *A nemzetközi bűnügyi együttműködés jogi alapjai*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

² Nyeste–Szendrei (2019): i. m.

³ *Rendészettudományi szaklexikon* (2019): i. m. 416.

Ujjnyomat-adatbázis (fingerprints): AFIS-rendszer (*automated fingerprint identification system*), amely 150 000 adatlapot tartalmaz, illetve 9000 helyszíni nyomot 180 országból.

DNS-adatbázis (DNA profiles): 159 000 DNS-profil 74 országból.

Lopott és elveszett lőfegyverek adatbázisa (firearms): *Interpol Firearms Reference Table* (IFRT), az Interpol fegyverreferencia-táblázata. 250 000 referenciaadat a fegyverek pontos beazonosításához, 57 000 nagy felbontású képpel.

Lopott műkincsek (stolen work of art – WOA): „műkincs” adatbázis 46 000 tárgyról, 130 országból.

Lopott gépjárművek (stolen motor vehicles): az eltulajdonított járművek adatbázisa 7,4 millió körözött járműről világszerte. 2015-ban 123 000 járművet sikerült azonosítani.

Lopott és gyanús hajók adatbázisa.

Fusion Task Force: a terrorizmussal összeköthető több mint 10 000 személy adatbázisa.

Eltulajdonított/elvesztett adminisztratív dokumentumok, tárgyak azonosítására alkalmas dokumentumok (stolen administrative documents – SAD): adattár 756 0000 adattal (például forgalmi engedély vagy import-/exportengedély).

10.1.2. Europol

Először Helmut Kohl német kancellár vetette fel az Európai Tanács luxembourgi értekezletén 1991 júniusában egy, az FBI-hoz hasonló Központi Európai Bűnügyi Nyomozó Hivatal (*Central European Criminal Investigation Office*), Europol létrehozásának az ötletét.⁴ Az Europol 1999. július 1-jén kezdte meg működését hágai székhelyén; 2010. január 1-je óta – hasonlóan a Cepolhoz és Eurojusthoz – uniós költségvetésből működtetett ügynökséggé vált.

2016 májusában fogadták el a Bűnüldözési Együttműködés Európai Ügynöksége (Europol) alapját képező rendeletet.⁵ Az Europol feladata, hogy támogassa és erősítse a tagállamok rendőri hatóságainak és egyéb bűnüldöző szolgálatainak tevékenységét, valamint a közöttük folytatott kölcsönös együttműködést a két vagy több tagállamot érintő bűncselekmények és a terrorizmus, valamint az uniós politikák alkalmazási körébe tartozó, közös érdekeket sértő bűnüldözési formák megelőzése és üldözése terén.

A Bűnüldözési Együttműködés Európai Ügynöksége keretében folytatott bűnügyi együttműködés és információcsere során a NEBEK, valamint az együttműködésben részt vevő bűn-megelőző, nyomozó és bűnüldöző szervek az alábbi alkalmazásokat vehetik igénybe: ⁶

- IxF (Informatikailag indexelt adatállomány a bűnelemzői munkafájlok adatbázisaiban) – NEBEK, Europol Magyar Összekötő Iroda (EMÖI), Terrorelhárítási Központ, Nemzeti Védelmi Szolgálat, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az általános rendőrségi fel-

⁴ Nagy Judit: Az EU bűnüldözési feladatokat ellátó ügynökségeinek, szerveinek szerepe, tevékenysége. In Szendrei Ferenc – Nyeste Péter (szerk.): *Nemzetközi bűnügyi együttműködési ismeretek*. Budapest, RTT, 2020.

⁵ A Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/794 rendelete (2016. május 11.) a Bűnüldözési Együttműködés Európai Uniói Ügynökségéről (Europol), valamint a 2009/371/IB, a 2009/934/IB, a 2009/935/IB, a 2009/936/IB és a 2009/968/IB tanácsi határozat felváltásáról és hatályon kívül helyezéséről.

⁶ 23/2016. (IX. 15.) BM-NGM együttes utasítás az Európai Rendőrségi Hivatal által működtetett Európai Biztonságos Hálózat alkalmazásainak felhasználásával megvalósuló együttműködés és információcsere rendjéről.

adatok ellátására létrehozott rendőri szervek, kivéve Készenléti Rendőrség Tűzserész Szolgálat;

- EIS (Europol Információs Rendszer) – NEBEK, EMÖI, Terrorelhárítási Központ, Nemzeti Védelmi Szolgálat, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott rendőri szervek, kivéve Készenléti Rendőrség Tűzserész Szolgálat;
- SIENA (Biztonságos Információcserét Elősegítő Hálózati Alkalmazás) – NEBEK, EMÖI, Terrorelhárítási Központ, Nemzeti Védelmi Szolgálat, Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ Utasadat-információs Főosztálya, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott rendőri szervek, kivéve Készenléti Rendőrség Tűzserész Szolgálat;
- EBDS – (Európai Bomba-adat Rendszer) – Készenléti Rendőrség Tűzserész Szolgálat;
- *Check the Web* (internetfigyelő) – NEBEK, EMÖI, Terrorelhárítási Központ, Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda;
- IRIS (Integrált Erőforrás Információs Rendszer) – NEBEK, EMÖI;
- IAM (az Europol-adatbázisok és alkalmazásokhoz való hozzáférések jogosultságait beállító rendszer) – NEBEK, EMÖI;
- ELMO (az Europol-ülések és előkészítő munkacsoportjai üléseinek dokumentumtára) – NEBEK, EMÖI;
- EPE (Europol Szakértői Felületek) – valamennyi együttműködő szerv.

A fenti együttműködő szervek vezetői által a szerv személyi állományából kijelölt végpontfelhasználók az Europollal történő kapcsolattartás céljából létrehozott informatikai rendszer felhasználására jogosult, a kezelt minősített adatok minősítési szintjének megfelelő szintű személyi biztonsági tanúsítvánnyal és felhasználói engedéllyel, valamint a szükséges szintű nyelvismerettel rendelkező személyek lehetnek.

10.1.2.1. A SIENA felhasználásának szabályai

A SIENA felhasználására teljes jogosultsággal:

- a NEBEK,
- az EMÖI,
- a Terrorelhárítási Központ,
- a Nemzeti Védelmi Szolgálat,
- a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ Utasadat-információs Főosztálya,
- a Nemzeti Adó- és Vámhivatal jogosult.

Kizárólag olvasási és választervezet-készítési jogosultsággal az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott rendőri szervek – kivéve, ha részükre a NEBEK igazgatója teljes jogosultságot engedélyezett – végponti felhasználói rendelkeznek.

Az Europoltól vagy más tagállam hatáskörrel rendelkező hatóságától érkezett megkeresést a NEBEK saját hatáskörben feldolgozza (érkezteti, iktatja és megválaszolja), vagy az annak feldolgozására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező együttműködő szervhez továbbítja, a végponti felhasználó pedig intézkedik a választervezet megkeresés nyelvén történő elkészítéséről és a NEBEK részére történő továbbításáról.

A megkeresést és az arra adott választ a NEBEK és az EMÖI a rendszerben megtekintheti, és a megfelelő alaki, tartalmi elemek hiánya esetén az együttműködő szerv figyelmét a szabályos

adattovábbításra felhívja. A továbbított információk felhasználhatóságára vonatkozó Europol kezelési, forrásértékelési és adatértékelési kódokat minden esetben fel kell tüntetni.

A SIENA-rendszerben az együttműködő szervek munkatársai információkat, adatokat kérhetnek a felderítések, nyomozások során felmerült nemzetközi szálak ellenőrzése érdekében. Ez kiterjedhet a nem úgynevezett Europol-mandátumos bűncselekményekre is!

10.1.2.2. Eurojust

Az Eurojust mint európai uniós ügynökség 2002-ben kezdte meg működését. Tevékenységének fő célja a nemzeti hatóságok közötti koordináció és együttműködés támogatása, illetve erősítése révén a nemzeti nyomozó hatóságok és ügyészségek hatékonyságának a növelése a határokon átívelő, súlyos és szervezett bűncselekmények ügyeiben. Továbbá fontos cél a tagállamok igazságügyi és rendőri szervei közötti műveletek előkészítéséhez (koordinációs értekezletek) logisztikai támogatás nyújtása, a nemzetközi igazságügyi instrumentumok végrehajtásának megkönnyítése vagy segítségnyújtás a közös nyomozócsoportok felállításához.

10.1.2.3. Frontex

Az Európai Unió tagállamainak Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség (Frontex) 2005. május 1-jén kezdte meg működését Varsóban. Az ügynökség elsődleges feladata volt a tagállamok közötti operatív szintű együttműködés koordinálása a külső határok kezelése során. 2016-ban a migrációs nyomás kezelése érdekében az Európai Parlament és Tanács létrehozta az Európai Határ- és Parti Őrséget, amely magába foglalja az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökséget (Frontex) és a határigazgatásért felelős nemzeti hatóságokat.

10.1.2.4. SELEC

A Délkelet-európai Rendészeti Központról (SELEC) szóló, Bukarestben, 2009. december 9-én létrejött Egyezményt, valamint a Délkelet-európai Rendészeti Központ kiváltságairól és mentességeiről szóló, Bukarestben, 2010. november 24-én létrejött Jegyzőkönyvet a 2011. évi LVI. törvény hirdette ki hazánkban. A SELEC célja az illetékes hatóságok közötti együttműködés keretén belül, hogy támogatást nyújtson a tagállamoknak, és megerősítse az együttműködést a bűncselekmények megelőzése és leküzdése terén, ideértve a súlyos bűncselekményeket és a szervezett bűnözést is, amennyiben azok ténylegesen vagy vélhetően határokon átnyúló elemmel rendelkeznek.

10.2. A bűnüldöző hatóságok nemzetközi együttműködésének a fontosabb globális, regionális, multilaterális, bilaterális és ad hoc (eseti) szabályozói

A globális együttműködésre példa az ENSZ által, a nemzetközi bűnözés elleni összefogás érdekében kidolgozott nemzetközi szerződésekhez való csatlakozás⁷ vagy az Interpol-tagságból fakadó jogosultságaink, kötelezettségeink.

Regionális együttműködésre példa az Európa Tanács égisze alatt kidolgozott nemzetközi szerződésekhez⁸ való csatlakozás által nyújtott együttműködési lehetőségek, valamint az OECD⁹ keretében kötött nemzetközi egyezmények gyakorlati megvalósításaként végrehajtott együttműködések.

A multilaterális bűnügyi együttműködések körébe tartoznak az európai uniós jogszabályok, mint például a prümi¹⁰ szerződés vagy a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény (Bszntv.), amely nem csupán az uniós államokkal való együttműködésre korlátozódik. A törvény célja, hogy a felderítés hatékonyságának növelése érdekében szabályozza a magyar bűnüldöző szerveknek a bűnmegelőzés és a bűnüldözés során külföldi bűnüldöző hatóságokkal folytatott együttműködését. A törvény a bűnüldözési tevékenység fogalma alatt a bűnüldöző szerveknek a törvény célja megvalósulását szolgáló, az igazságügyi jogsegély körén kívül eső, nemzetközi együttműködés keretében folytatott bűnfelderítő és bűnmegelőző tevékenységet érti. A törvény az alábbi együttműködési formákat szabályozza részletesen:

- a közvetlen információcsere;
- az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere;
- a közös bűnfelderítő-csoport létrehozása;
- a bűnüldöző szervvel együttműködő személy igénybevétele;
- a fedett nyomozó alkalmazása;
- a határon átnyúló megfigyelés;
- a forrányomon üldözés;
- az összekötő tisztviselő alkalmazása;
- a titkos információgyűjtés nemzetközi együttműködés alapján;
- az Európai Unió tagállamának különleges intervenciók egységével való együttműködés.

Ezek az együttműködési formák jelentős szerepet játszanak a nemzetközi, műveleti típusú bűnüldözési együttműködésben.

Az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvényt (EU Bű. tv.) a büntetőügyekben az EU más tagállamával folytatott együttműködés, valamint az európai elfogatóparancs alapján folytatott átadási eljárás során kell alkal-

⁷ Például az 1998. évi L. törvény az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a kábítószeres és a pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án Bécsben kelt Egyezmény kihirdetéséről, amely a nemzetközi kábítószer-kereskedelem visszaszorítására irányul.

⁸ Például a 2002. évi XLIX. törvény az Európa Tanács Strasbourgban, 1999. január 27-én kelt Korruptióról szóló Büntetőjogi Egyezményének kihirdetéséről.

⁹ OECD (*Organisation for Economic Cooperation and Development*): Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet 1961-ben alakult az OEEC (Európai Gazdasági Együttműködési Szervezet) utódjaként. Fő célja a tagállamok gazdasági, kereskedelmi és pénzügyi tevékenységének összehangolása. Magyarország 1996. május 7-i hatállyal vált az OECD 27. tagjává.

¹⁰ A prümi szerződést a 2007. évi CXII. törvény hirdette ki, majd a prümi határozatot a 2010. évi CXLVII. törvény ültette át hazai joganyagunkba.

mazni. A törvényben meghatározott kivétellel a bíróság vagy az ügyészség az európai nyomozási határozatban bármely, a Be. szerinti, bizonyítási eszköz beszerzésére alkalmas eljárási cselekmény elvégzését kezdeményezheti, ha az a büntetőeljárásban szükséges és arányos, továbbá az európai nyomozási határozatban megjelölt eljárási cselekmény az ott leírt feltételekkel a magyar jogszabályok szerint is elvégezhető lenne. *Az európai nyomozási határozatban megjelölhető eljárási cselekmények egyes különös formái:*

- ideiglenes intézkedés;
- adatszolgáltatás pénzügyi intézmény által vezetett számláról és számlaforgalmi adatokról;
- fogva tartott személy ideiglenes átadása az európai nyomozási határozatot kibocsátó tagállamba;
- fogva tartott személy ideiglenes átadása az európai nyomozási határozatot végrehajtó tagállamba;
- kihallgatás telekommunikációs eszköz útján;
- leplezett eszközök alkalmazása (ellenőrzött szállítás, tagállami fedett nyomozónak Magyarország területén, valamint magyar fedett nyomozónak valamely tagállam területén történő alkalmazása, az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikációnak az érintett személy tudta nélkül, leplezett módon történő megismerése és rögzítése).

A bilaterális határ menti bünyügyi együttműködést példázzák a magyar és a határos államokkal kötött kétoldalú megállapodások.¹¹ A szerződések célja a magyar és a határos állam bűnüldöző szervei közötti együttműködés elmélyítése, amelyet a szervezett bűnözés átalakulása, a határokat átlépő bűncselekmények számának növekedése, az új elkövetési formák megjelenése, valamint a belső határok nélküli schengeni térség államainak biztonsági igénye indokol. A szerződésben a bűnüldöző szervek közötti együttműködés főbb területei az információcsere, intézkedések sürgős esetekben, határon átnyúló megfigyelés, határon átlépő üldözés, ellenőrzött szállítás, fedett

¹¹ Bilaterális megállapodások a nemzetközi bünyügyi együttműködés területén:

- 2011. évi III. törvény a Magyar Köztársaság és a Bolgár Köztársaság között a bűnözés megelőzésében és leküzdésében történő együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről;
- 2009. évi LXVI. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Horvát Köztársaság Kormánya között a határokat átlépő bűnözés elleni harcban történő együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről;
- 2009. évi LXIII. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatott együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről;
- 2009. évi XXXIV. törvény a Magyar Köztársaság és a Szerb Köztársaság között a bűnüldöző szerveknek a határokat átlépő bűnözés megelőzésében és a szervezett bűnözés elleni harcban folytatott együttműködéséről szóló Megállapodás kihirdetéséről;
- 2006. évi CVIII. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között a bűnüldöző szervek határokon átnyúló együttműködéséről szóló, Brdóban, 2006. október 25-én aláírt Megállapodás kihirdetéséről;
- 2006. évi XCI. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzésében és a szervezett bűnözés elleni harcban folytatott együttműködésről szóló, Pozsonyban, 2006. október 2-án aláírt Egyezmény kihirdetéséről;
- 2006. évi XXXVII. törvény a Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatandó együttműködésről szóló, Heiligenbrunnban, 2004. június 6-án aláírt Szerződés kihirdetéséről.

nyomozó alkalmazása, tanúvédelem, együttműködés közös kapcsolattartási szolgálati helyeken, közös büntfelderítő-csoport létrehozása, összekötő tisztviselők küldése, fogadása, együttműködés a képzés és a továbbképzés területén, és az együttműködés a bűnmegelőzés területén.

10.3. A Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (NEBEK) szerepe a bűnüldözési együttműködésben

Az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló 1999. évi LIV. törvény (NEBEK törvény) 2000. február 1-jével létrehozta az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóságának szervezeti struktúrájába tartozó Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (ORFK NEBEK) országos hatáskörű, speciális bűnügyi szervet.

2002-ben az európai integrációs folyamat részeként, a majdani teljes jogú tagságra való felkészülés jegyében létrejött az Europol Projektiroda, majd 2004-ben megkezdte működését az Europol Nemzeti Iroda. 2005-ben megalakult a SIRENE Iroda.

2014. február 1-jén a körözésfelügyeleti tevékenységet ellátó országos szakirányító szerv integrálódott a NEBEK szervezetébe, majd 2015. július 1-jén az ORFK BF Bűnügyi Ellátó Igazgatósággal történő szervezeti összevonást követően a NEBEK területi jogállású szervként folytatta a működését.

A nemzetközi együttműködés és információcsere hazai kapcsolattartó központjaként működő NEBEK integrált szervezeti egység, amely feladatai ellátása során együttműködik a nemzetközi/uniós bűnüldözési szervezetekkel (különös tekintettel az Interpolra és az Europolra), valamint a külföldi bűnüldöző szervekkel.

Feladata továbbá a SELEC bukaresti regionális központjával a szervezett bűnözés elleni munkacsoportjai keretében megvalósuló együttműködési és képviselői feladatok ellátása, továbbá részvétel a schengeni együttműködésben.

A nemzetközi bűnügyi együttműködés és információcsere során a magyar együttműködő szerv a nemzetközi bűnügyi együttműködés céljából létrehozott szervezettel és nemzeti egységeivel – ha más jogszabály eltérően nem rendelkezik – a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ útján továbbít adatot, információt, illetőleg kezdeményez adat-, illetve információigénylést vagy egyéb intézkedést.

Amennyiben az eljárás olyan késedelemmel jár, amely az együttműködés sikerét veszélyezteti, úgy a magyar együttműködő szerv közvetlenül veheti fel a kapcsolatot a nemzetközi bűnügyi együttműködés céljából létrehozott szervezettel és nemzeti egységeivel azzal, hogy a kapcsolatfelvételtől és a megkeresésről az érintett magyar együttműködő szerv 48 órán belül tájékoztatja a NEBEK-et.

A magyar bűnüldöző szerv az információcsere keretében az információ továbbítása érdekében közös kapcsolattartási szolgálati hely (KSZH) közreműködését is igénybe veheti. Jelenleg KSZH működik az alábbi helyeken: Ártánd, Kiszombor, Röske, Mohács, Dolga, Vas, Hegyeshalom, Rajka, Balassagyarmat, Sátoraljaújhely.

Szervezetileg ugyan független, de szakmai irányítását tekintve idetartozik a hágai EMÖI is. Az EMÖI a magyar rendvédelmi szervek munkatársaiból álló egység (általános rendőri feladatokat ellátó szerv, TEK, NAV állományából), amely Magyarországot képviseli az európai rendvédelmi szervek és uniós ügynökségek felé. Az EMÖI végrehajtja az Europollal együttműködő államokkal és szervezetekkel folytatott információcserével járó feladatokat.

10.4. A leplezett eszközök alkalmazása a nemzetközi bűnügyi együttműködésben

Az elmúlt évtizedekben az Európai Unió tagállamainak bíróságai is elfogadták, hogy a rendészeti szervek felderítéseik, nyomozásaik során alkalmazhatnak fedett, jogkorlátozó jellegű nyomozási tevékenységeket, igazodva az elkövetett bűncselekmények jellegéhez és betartva a szükségesség-arányosság követelményét.¹²

A leplezett eszközök alkalmazásának szabályait az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló a 2012. évi CLXXX. törvény harmadik része (eljárási jogsegélyek) tartalmazza. Az európai nyomozási határozat végrehajtására irányuló jogsegélyek szabályainak elemzése nem része a jegyzetnek, annak szabályait a hallgatók a büntetőeljárás tantárgy keretében elsajátítják. Jelen fejezetben a leplezett eszközök alkalmazásának különös szabályait tárgyaljuk.

10.4.1. Leplezett eszközök alkalmazása

10.4.1.1. Általános szabályok

A magyar bűnüldöző szervek és a külföldi hatóságok közötti nemzetközi bűnüldözési (műveleti), azaz *az igazságügyi jogsegély körén kívül eső*, nemzetközi együttműködés keretében folytatott bűnfelderítő és bűnmegelőző tevékenység jogi alapját a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény teremti meg, és az együttműködés specifikus szabályait a nemzetközi szerződések (elsősorban a bilaterálisok) tartalmazzák.

A magyar bűnüldöző szerv megkeresését a külföldi hatósághoz a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ továbbítja, illetve a külföldi hatóság megkeresését a NEBEK fogadja.

Ha a megkeresés teljesítéséhez a magyar jogszabályok szerint bírói engedély vagy az ügyészség engedélye, jóváhagyása, hozzájárulása, illetve egyetértése szükséges, azt külön törvényben meghatározott eljárási rend szerint a megkeresést teljesítő magyar bűnüldöző szervnek be kell szereznie.

A megkeresés teljesítése *az engedély, jóváhagyás, hozzájárulás, illetve egyetértés hiányában* – az adatkérés halaszthatatlan esete kivételével¹³ – *nem kezdhető meg*.

A büntetőeljárás megindítása előtt a tagállami bűnüldöző szerv által megküldött nemzetközi együttműködés iránti megkeresés fogadására és teljesítésére a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló törvény rendelkezéseit kell alkalmazni. Ha a büntetőeljárás megindítása előtt előterjesztett nemzetközi együttműködés iránti megkeresés teljesítése során az ügyben a büntetőeljárást megindítják, az együttműködést a továbbiakban – a közvetlen tájékoztatás kivételével – csak e törvény szerint lehet folytatni.

¹² Nyeste (2016): i. m.

¹³ Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 69. § (3) bekezdése, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhatálról szóló 2010. évi CXXII. törvény 58. § (3) bekezdése kivételével.

10.4.1.2. Bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött leplezett eszközök

a) Határon átnyúló megfigyelés (rejtett figyelés)

A határon átnyúló megfigyelés – tekintettel arra, hogy meghatározott bűncselekmények gyanúja miatt hajtható végre – a büntetőeljárás szabályai szerinti rejtett figyelést jelenti.

A külföldi hatóság az általa a saját területén folytatott bűnüldöző tevékenysége során a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható, illetve a vele kapcsolatban lévő személy megfigyelését Magyarország területén is folytathatja, ha ahhoz a NEBEK – határidő tűzésével – előzetesen hozzájárul.

Ha a megkeresésben a külföldi hatóság ezt kéri, a Magyarország területén alkalmazott megfigyeléshez a megfigyelésre feljogosított magyar szerv segítséget nyújthat. A magyar bűnüldöző szerv a Magyarország területén megkezdett megfigyelést külföldi állam területén nemzetközi szerződésben meghatározott feltételek szerint folytathatja.

Ha a késedelem veszéllyel jár, vagy a bűnüldözés érdekeit egyébként sértené, a külföldi hatóság megfigyelést folytató tagja a megfigyelést a NEBEK előzetes hozzájárulása nélkül is folytathatja, ha az államhatár átlépésével egyidejűleg

- az államhatár átlépéséről a nemzetközi szerződésben megjelölt magyar hatóságot, valamint
- az előzetes hozzájárulást nélkülöző határátlépés szükségességét alátámasztó indokokról a NEBEK-et értesíti.

A megfigyelést haladéktalanul abba kell hagyni, ha az értesítést követően az illetékes magyar bűnüldöző szerv azt kéri, illetve ha a NEBEK a megkeresés megküldését követő öt órán belül a hozzájárulást nem adja meg.

A megfigyelés az alábbi bűncselekmény gyanúja esetén lehetséges:

- amely az Rtv. 97. §-a (1) bekezdésének *i)* pontjában meghatározott *súlyos bűncselekménynek minősül*;
- amelyre a határellenőrzés fokozatos megszüntetéséről 1985. június 14-én kelt Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény (Schengeni Végrehajtási Egyezmény) 40. cikke, valamint az Európai Unió 1997. december 18-án elfogadott Egyezménye a vám-szervek közötti kölcsönös segítségnyújtásról és együttműködésről (Nápoly II Egyezmény) lehetőséget biztosít;
- a határon átnyúló megfigyelés (rejtett figyelés) az alábbi bűncselekmények gyanúja miatt hajtható végre: emberölés minősített esetei, emberölés, súlyos szexuális jellegű bűncselekmény, gyújtogatás, fizetőeszközök hamisítása és meghamisítása, rablás, valamint lopás és orgazdaság minősített esetei, zsarolás, emberrablás és túszejtés, emberkereskedelem, kábítószer és pszichotrop anyagok tiltott kereskedelme, fegyverekre és robbanóanyagokra vonatkozó jogszabályok megsértése, robbanóanyag vagy robbantószer felhasználásával elkövetett rongálás, mérgező és veszélyes hulladékok tiltott szállítása, a család súlyosabban minősülő esetei, embercsempészet, pénzmosás, nukleáris és radioaktív anyagok tiltott kereskedelme, Együttes fellépés (1998. december 21.), amelyet a Tanács az Európai Unióról szóló Szerződés K.3. cikke alapján fogadott el az Európai Unió tagállamaiban a bünszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról (98/733/IB), terrorizmus elleni küzdelemről szóló, 2002. június 13-i 2002/475/IB tanácsi kerethatározat szerinti terrorcselekmények.

Ha a rendelkezésre álló adatok alapján a rejtett figyelés során megfigyelt cselekmény önmagában nem valósít meg bűncselekményt, és a rejtett figyelést előreláthatólag Magyarország határát átlépve kell folytatni, vagy a végrehajtás során erre utaló adat merül fel, a rejtett figyelést a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködésének határon átnyúló figyelésre (Schengeni Végrehajtási Egyezmény 40. cikk) vonatkozó szabályai alkalmazásával kell előkészíteni, illetve lefolytatni.

1. táblázat: A határon átnyúló rejtett figyeléssel kapcsolatos jogsegély iránti megkeresés (a Schengeni Egyezmény 40. cikke) adattartalma

A megkeresésben szereplő adatok:	
– Megkereső állam	
– Megkeresett állam	
– Küldi	
– Címzett	
– A megkeresés dátuma és időpontja	
– A megfigyelt személy neve, vagy – amennyiben ez nem áll rendelkezésre – az ügy megnevezése vagy száma	
– Határon átnyúló megfigyelés: szokványos vagy sürgős	
– Ha szokványos, a határátlépés dátuma és időpontja	
– Ha sürgős, a sürgősség indokai	
A nyomozással kapcsolatos adatok:	
– Illetékes igazságügyi hatóság	
– Ügyiratszám	
– Az illetékes bíró neve és beosztása Telefon Fax	
Illetékes rendőri szerv A megbízott személy neve, telefon- és faxszáma	
A cselekmények jogi minősítése: a) Szokványos: Bűncselekmény – Szankció b) Sürgős:	
Fel kell tüntetni az alkalmazás alapját képező bűncselekményt	
– A cselekmények helyszíne	
– A cselekmények ismertetése	
– A gyanúsított szerepe	
A helyszínen rendelkezésre álló információk:	
A megfigyeléssel megbízott osztály	
– Megbízott személy a helyszínen – Telefon Mobiltelefon Rádió (opcionális) Hívó kód	

– A megfigyelést végző tisztviselők	
– Rendőrségi járművek	
Rendszám	
Járműmárka	
Szolgálati fegyverek	
– A kért rendszámtáblák váltakozó használata	
– A megfigyelés várható ideje (nap, hónap, év, időpont, a művelet időtartama, indokolás)	
– Várható műveleti terület	
– A határátlépés várható helye	
A megfigyelt személy(ek)	
– Vezetéknév	
Utónév, születési dátum	
– Állampolgárság	
– Férfi/nő	
– Feltételezett életkor	
– Személyleírás (magasság, testalkat, hajszín stb.)	
– Lakcím (irányítószám, település, utcanév és házszám)	
– Telefon	
Mobiltelefon	
– Személyes információk (van-e nála fegyver, erőszakos-e, használ-e kábítószer)	
– Fénykép és/vagy ujjlenyomat	
– Jármű (gyártó, típus, szín, rendszám)	
– Különleges rendőri technikák alkalmazása	
– Egyéb vonatkozó információ	
A gyanúsítottal kapcsolatban álló személyek, találkozhely	
– A gyanúsítottat kísérő egyéb személyek	

Forrás: a szerző szerkesztése

A határon átnyúló rejtett figyelés végrehajtásáról egy utólagos jelentést is kell készíteni. Határon átnyúló rejtett figyelést hajthatnak végre a Készenléti Rendőrség Különleges Szolgálatok Igazgatósága Bevetési Főosztály III. Bevetést Támogató Osztály Nemzetközi Műveletek Alosztály munkatársai, illetve a NAV Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Ellátó Főosztály munkatársai.

Ha a rejtett figyelés során megfigyelt cselekmény – különösen a megfigyelt tárgyi bizonyítási eszköz birtokban tartása, szállítása, átadása – önmagában is bűncselekményt valósíthat meg, a végrehajtás során titkosan együttműködő személy igénybevétele nem engedélyezhető, ha fennáll a veszélye annak, hogy a titkosan együttműködő személy a megfigyelt cselekmény elkövetőjévé válik.

Ha a megfigyelt cselekmény önmagában is bűncselekményt valósít meg, és a rejtett figyelést előreláthatólag Magyarország határát átlépve kell folytatni, vagy a végrehajtás során erre utaló adat merül fel, a rejtett figyelést a nemzetközi bűnügyi jogsegély ellenőrzött szállításra vonatkozó szabályainak alkalmazásával kell előkészíteni, illetve lefolytatni.

b) Fedett nyomozó alkalmazása

A nemzetközi bűnüldözési (műveleti) együttműködés során magyar fedett nyomozó külföldi és külföldi fedett nyomozó hazai alkalmazásának jogi alapját multilaterális, bilaterális jogszabályok határozzák meg, és a konkrét végrehajtást eseti megállapodásban kell rögzíteni.

Ha a Magyarországon folytatott bűnüldözés eredményessége érdekében külföldi állam területén magyar fedett nyomozó, illetve Magyarországon külföldi fedett nyomozó alkalmazása szükséges, ezt a NEBEK a külföldi hatóságnál kezdeményezheti.

A fedett nyomozó alkalmazására a magyar központi bűnüldöző szerv (NEBEK BEI) és a külföldi hatóság közötti *eseti megállapodás alapján* kerülhet sor.

A megállapodásnak tartalmaznia kell:

- a titkos információgyűjtés időtartamát,
- az alkalmazás feltételeit,
- a fedett nyomozó jogait és kötelezettségeit,
- a fedett nyomozó lelepleződése esetén alkalmazandó intézkedést,
- a fedett nyomozó által működési körében harmadik személynek okozott károkért való felelősség, valamint a személyiségi jogsértésért járó sérelemdíj szabályairól szóló tájékoztatást.

A fedett nyomozó tevékenységei, „*nyomozása* (covert investigations) alatt az alábbi tevékenységeket értik Európában: beépülés, álvásárlás, ellenőrzött szállításban való részvétel”.¹⁴ A hatóság – kilitét fedőokmányok segítségével leplező – kiképzett tagja vagy civil együttműködő személy hajtja végre.

A „*fedett nyomozások* összefoglaló névvel jellemezhető tevékenységek, a különleges eszközök, tevékenységek körébe tartozó olyan komplex tevékenység, amely egyben a fedett nyomozó/ együttműködő kiválasztását, tanulmányozását, bevonását, képzését, működtetését (háttértámogatás) is jelenti”.

A *fedett nyomozások* kifejezés téves értelmezésének elkerülése érdekében megjegyzendő, hogy a fedett nyomozó csak közreműködik a konkrét bűncselekmények nyomozása során a különleges eszközökkel elérhető célok érdekében, továbbá általánosságban is szerez információkat a bűnözői körökből meghatározott bűnüldözési hírszerzési célok érdekében.

A fedett nyomozók alkalmazásának három típusa van: első az általános, szisztematikus információgyűjtés meghatározott bűncselekmények felderítése érdekében, második az álvásárlás típusú rövid távú műveletek végrehajtása, harmadik a hosszú távú, bűnszervezetbe beépülés.

A bűncselekmények felderítése, megakadályozása, bizonyítása érdekében *leplezett eszközként is alkalmazható a fedett nyomozó a nemzetközi bűnügyi együttműködés során*.

A büntetőeljárás törvény alapján a fedett nyomozó a büntetőeljárás során bűnszervezetbe, a terrorizmussal kapcsolatba hozható tevékenységet folytató csoportokba, szervezetekbe történő beépülés, álvásárlás, rejtett figyelés végrehajtása, és a bűncselekménnyel összefüggő információk és bizonyítékok megszerzése érdekében alkalmazható.

A fedett nyomozó önálló eljárása mellett más, bírói vagy ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközzel együtt, vagy ezen eszközök alkalmazásának biztosítása érdekében is alkalmazható.

¹⁴ Andrea Di Nicola et al.: *Study on Paving the Way for Future Policy Initiatives in the Field of Fight against Organised Crime: The Effectiveness of Specific Criminal Law Measures Targeting Organised Crime*. Brussel, Office of the European Union, 2015. 266.

Tagállami fedett nyomozónak Magyarország területén, valamint magyar fedett nyomozónak Magyarország vagy valamely tagállam területén történő alkalmazása iránt kibocsátott európai nyomozási határozat végrehajtására a fedett nyomozó alkalmazásának engedélyezésére feljogosított ügyészség rendelkezik hatáskörrel és illetékességgel.

Fedett nyomozó alkalmazására a tagállami hatósággal kötött *eseti megállapodás alapján* kerülhet sor. Az eseti megállapodást a rendőrség vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal fedett nyomozó alkalmazásának végrehajtására jogszabályban kijelölt szerve készíti elő.

Késedelmet nem tűrő esetben – ha az eseti megállapodás megkötése vagy ügyészségi jóváhagyása a fedett nyomozó alkalmazásának eredményességét veszélyeztetné vagy megghiúsítaná, akkor alkalmazásának engedélyezésére *huszonnégy óra időtartamra a rendőrségnek vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak* az európai nyomozási határozat alapjául szolgáló bűncselekményre figyelemmel hatáskörrel rendelkező, a fedett nyomozó alkalmazásának végrehajtására *jogszabályban kijelölt szervének vezetője is jogosult*. Ebben az esetben a fedett nyomozó alkalmazásának ideiglenes engedélyezéséről azzal egyidejűleg tájékoztatni kell az ügyészséget. Az ügyészség a tájékoztatást követően haladéktalanul dönt a fedett nyomozó alkalmazásának engedélyezéséről. Ha az ügyészség a fedett nyomozó alkalmazását nem engedélyezi, az ideiglenes engedélyezés alapján végzett alkalmazás eredménye bizonyítékként nem használható fel.

A magyar vagy a tagállami *fedett nyomozónak Magyarország területén történő alkalmazása során a magyar jogszabályok irányadók*. A fedett nyomozó alkalmazásának végrehajtását irányító szerv a tagállami hatósággal és tagállami fedett nyomozó alkalmazása esetén a tagállami fedett nyomozót foglalkoztató szervvel együttműködik. A fedett nyomozó alkalmazása során a tagállami hatóság, illetve a tagállami fedett nyomozót foglalkoztató szerv kérése akkor teljesíthető, ha az nem ellentétes a magyar jogrendszer alapelveivel.

A magyar fedett nyomozónak másik tagállam területén történő alkalmazása során a tagállam jogszabályai irányadók azzal, hogy a magyar fedett nyomozó a tevékenysége során köteles megtartani a magyar jogszabályokban előírt kötelezettségeket is. A fedett nyomozó alkalmazása során a magyar fedett nyomozót foglalkoztató szerv a tagállami hatósággal együttműködik.

Az ügyészség európai nyomozási határozatot bocsáthat ki *magyar fedett nyomozónak a tagállam területén, illetve tagállami fedett nyomozónak* Magyarország vagy valamely tagállam területén történő alkalmazása iránt.

Az ügyészség az európai nyomozási határozatban megjelöli azokat az okokat, amelyek alapján megalapozottan feltehető, hogy a fedett nyomozó alkalmazásával elérni kívánt bizonyíték beszerzése más módon kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna.

A magyar vagy a tagállami fedett nyomozónak valamely tagállam területén történő alkalmazása során a fedett nyomozó alkalmazásának helye szerinti tagállam jogszabályai az irányadók azzal, hogy a magyar fedett nyomozó tevékenysége során köteles megtartani a magyar jogszabályokban előírt kötelezettségeket is. A magyar fedett nyomozó alkalmazása során a magyar fedett nyomozót foglalkoztató szerv a tagállami hatósággal együttműködik.

10.4.1.3. Ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök a nemzetközi együttműködésben

a) Ellenőrzött szállítás

Az 1988-as bécsi ENSZ-Egyezmény¹⁵ 11. cikkelye tartalmazta először az ellenőrzött szállítás jogintézményét, amelyet az egyezményben meghatározott bűncselekmények felderítése során az elkövetésével gyanúsítható személyek ellen alkalmazhatnak. Az Egyezmény szerint a jogellenes szállítmányok *feltartóztathatók*, illetve a kábítószereket vagy pszichotrop anyagokat érintetlenül hagyva, azokat eltávolítva, vagy azokat részben vagy egészben más anyaggal helyettesítve a szállítmányok *továbbengedhetők*.

Az ellenőrzött szállítás intézményét egyéb, fontos nemzetközi együttműködést szabályozó regionális, multilaterális, bilaterális és ad hoc, eseti megállapodások is tartalmazzák, mint a Nápoly II Egyezmény¹⁶ 22. cikke vagy a palermói egyezmény¹⁷ 20. cikke, vagy a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény, illetve a határon átnyúló együttműködéseket szabályozó bilaterális megállapodások.¹⁸

A korábbi rendőrségi törvény is tartalmazta az ellenőrzött szállítást mint titkos információgyűjtő módszert,¹⁹ azonban a büntetőeljárás kódifikáció elvei alapján az ágazati törvények intézményeinek átvételével párhuzamosan a büntetőeljárás törvény nem nevesíti külön az ellenőrzött szállítás intézményét. A törvény indokolása szerint ennek oka az, hogy a rejtett figyelsként külön nevesített leplezett eszköz az ellenőrzött szállítással tartalmilag megegyezik, az ellenőrzött szállítást pedig a nemzetközi bűnügyi együttműködés keretében – jogsegély formájában igazságügyi hatóság közreműködésével – lehet alkalmazni.

Az ellenőrzött szállítás célja a csempésztúvonalak, a szállítóeszközök, kapcsolatok, végrehajtók, a rendeltetési hely és az elosztó hálózat felderítése. Az ellenőrzött szállítás során a részt vevő állam – eseti megállapodás révén – lehetővé teszi, hogy a megfigyelés alatt álló elkövető az általa birtokolt, a bűncselekmény tárgyi bizonyítási eszközét képező dolgot az ország területére hozhassa, más ország területére vihesse, az ország területén átszállíthassa annak érdekében, hogy a bűncselekmény elkövetői a lehető legszélesebb körben felderíthetők legyenek.

¹⁵ 1998. évi L. törvény az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a kábítószer és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án, Bécsben kelt Egyezmény kihirdetéséről.

¹⁶ 2006. évi LXXXIX. törvény Nápoly II konvenció kihirdetéséről.

¹⁷ 2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről.

¹⁸ Például a 2006. évi XXXVII. törvény a Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatandó együttműködésről szóló, Heiligenbrunnban, 2004. június 6-án aláírt Szerződés kihirdetéséről; 2006. évi CVIII. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között a bűnüldöző szervek határokon átnyúló együttműködéséről szóló, Brdóban, 2006. október 25-én aláírt Megállapodás kihirdetéséről.

¹⁹ 68/F. § *ellenőrzött szállítás*: a nyomozó hatóság olyan leplezett tevékenysége, amelynek során – a nemzetközi együttműködés keretében, folyamatos és fokozott ellenőrzés mellett – lehetővé teszi a megfigyelés alatt álló elkövető számára az általa birtokolt, a bűncselekmény tárgyi bizonyítási eszközét képező dolognak az ország területére történő behozatalát, más ország területére irányuló kivitelét, az ország területén történő átszállítását annak érdekében, hogy a bűncselekmény elkövetői a lehető legszélesebb körben felderíthetők legyenek, a nemzetközi bűncselekmény tényállása megállapíthatóvá váljék.

Az ellenőrzött szállítás fogalmából látszik, hogy az több ország együttműködését feltételezi, így megállapítható, hogy kizárólag országon belül nem hajtható végre. Országon belüli személy, tárgy ellenőrzésére a rejtett figyelés ad lehetőséget.

Az ellenőrzött szállítás a végrehajtás helye szerint lehet:

- hazai bázisról induló,
- hazai bázisra érkező,
- tranzit.

A kezdeményező szerint lehet:

- hazai bűnüldöző hatóság által kezdeményezett, eseti megállapodásban részletezett;
- külföldi bűnüldöző hatóság által kezdeményezett, eseti megállapodásban részletezett.

Végrehajtása

Az ügyészség európai nyomozási határozatot bocsáthat ki ellenőrzött szállításnak egy vagy több tagállam területén keresztül történő végrehajtása iránt. A több tagállamot érintő ellenőrzött szállítás esetén az európai nyomozási határozatot valamennyi tagállam részére meg kell küldeni. A tagállami hatóságot az ellenőrzött szállításban részt vevő további tagállamokról is tájékoztatni kell.

Ellenőrzött szállítás végrehajtása vagy kezdeményezése esetén az ügyészség az Eurojust magyar nemzeti tagját a következő adatok közlésével tájékoztatja a legalább három államot és ebből legalább két tagállamot érintő ellenőrzött szállításról:

- az érintett tagállamok és hatáskörrel rendelkező hatóságok;
- olyan személy, csoport vagy szervezet azonosító adatai, aki vagy amely ellen büntető-eljárás van folyamatban;
- a szállítás típusa;
- annak a bűncselekménynek a típusa, amellyel kapcsolatban az ellenőrzött szállítást végzik.

Az Eurojust támogatja és koordinálja a határokon átnyúló nyomozásokat, ezért valamennyi nemzeti tag (tagállamonként egy fő és egy helyettes) rendelkezik a szükséges operatív hatáskörökkel a tagállamuk tekintetében és az adott tagállam nemzeti jogával összhangban annak érdekében, hogy koherensebben és hatékonyabban tudjanak egymással és a nemzeti hatóságokkal együttműködni. A nemzeti tagok hozzáféréssel rendelkeznek a nemzeti nyilvántartásokban tárolt releváns információkhoz, az illetékes hatóságokkal közvetlen kapcsolatfelvételt és információcserét folytathatnak, valamint közös nyomozócsoportokban vehetnek részt. Az Eurojustnak lehetősége van továbbá arra, hogy logisztikai támogatást nyújtson, ideértve a fordítást, tolmácsolást, és koordinációs értekezleteket szervezhet. Célszerű a koordinációs értekezletek megszervezése előtt az illetékes nyomozó hatóságnak felvennie a kapcsolatot a NEBEK EMÖI-vel, mivel az összekötő iroda kihelyezett munkatársai napi kapcsolatban vannak az Eurojust magyar képviselőivel.

Ellenőrzött szállítás Magyarország területén keresztül történő végrehajtása iránt kibocsátott európai nyomozási határozat végrehajtására a megyei főügyészség vagy a Fővárosi Főügyészség rendelkezik hatáskörrel.

Az ellenőrzött szállítás végrehajtására a tagállami hatósággal kötött eseti megállapodás alapján kerülhet sor. Az eseti megállapodást a rendőrség vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal ellenőrzött szállítás végrehajtására jogszabályban kijelölt szerve készíti elő.

Az eseti megállapodásban rendelkezni kell:

- a szállítmány tartalmáról, várható útvonaláról és a szállítás várható időtartamáról, a szállítás módjáról, a szállítóeszköz azonosítására alkalmas adatokról;
- az ellenőrzött szállítást irányító személyről;
- az ellenőrzött szállításban közreműködő szervről;
- a résztvevők kapcsolattartásának módjáról;
- a kísérés módjáról;
- a kísérésben részt vevő személyek számáról;
- a szállítmány átadásának, átvételének körülményeiről;
- az elfogás esetén alkalmazandó intézkedésekről;
- a váratlan esemény esetén alkalmazandó intézkedésekről.

A nyomozó hatóságtól és az elkövetőktől független váratlan (rendkívüli) esemény lehet:

- közúti baleset;
- a gépjármű meghibásodása;
- kivételesen szélsőséges időjárási viszonyok;
- természeti katasztrófa;
- a szállítmány bűncselekmény tárgya lesz;
- a biztosítást végzők nem tudják megakadályozni valamely más hatóság intézkedéseit;
- a bűnelkövetők és/vagy a fedett nyomozó halála.

Számítani kell a bűnelkövetésben részt vevők ellenőrző magatartására is, ami lehet:

- önellenőrzés;
- különböző „próba feladatok” a fedett nyomozónak vagy a titkosan együttműködőknek megbízhatóságuk ellenőrzése érdekében;
- a szállítmány megbontása több kisebb szállítmányra.

Fontos szabály, hogy az ellenőrzött szállítás keretében végrehajtott eljárás során a folyamatos és fokozott ellenőrzés alól nem kerülhet ki a szállítmány és az abban részt vevők sem. Az ellenőrzött szállítás végrehajtásának módszerét a lehető legkörültekintőbben kell megtervezni. Ennek során ki kell dolgozni a rendkívüli helyzet esetén teendő intézkedéseket, és számolni kell a hatósági ellenőrzés felfedésére, illetve meghíúsítására tett bűnözői magatartással.

Kiemelten fontos feladat az ellenőrzött szállítás végrehajtása során, hogy a nyomozó hatóság meggyőződjön arról, hogy a bűncselekmény tárgya valóban az ellenőrzött járműben van.

Késedelmet nem tűrő esetben – ha az eseti megállapodás megkötése vagy ügyészégi jóváhagyása az ellenőrzött szállítás eredményes végrehajtását veszélyeztetné vagy meghíúsítaná – az ellenőrzött szállítás engedélyezésére huszonnégy óra időtartamra a rendőrségnek vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak az európai nyomozási határozat alapjául szolgáló bűncselekményre figyelemmel hatáskörrel rendelkező, az ellenőrzött szállítás végrehajtására jogszabályban kijelölt szervének vezetője is jogosult.

Ebben az esetben az ellenőrzött szállítás ideiglenes engedélyezéséről azzal egyidejűleg tájékoztatni kell az ügyészséget. Az ügyészség a tájékoztatást követően haladéktalanul dönt az ellenőrzött szállítás engedélyezéséről. Ha az ügyészség az ellenőrzött szállítást nem engedélyezi, az ideiglenes engedélyezés alapján végzett ellenőrzött szállítás eredménye bizonyítékként nem használható fel.

Az ellenőrzött szállítás Magyarország területén keresztül történő végrehajtása során – ideértve annak irányítását, ellenőrzését – a magyar jogszabályok irányadók. Az ellenőrzött szállításban közreműködő szerv a tagállami hatósággal és az ellenőrzött szállításban részt vevő más szervekkel együttműködik. Az ellenőrzött szállítást kezdeményező vagy az abban részt vevő

szerv ellenőrzött szállítás végrehajtását érintő kérése akkor teljesíthető, ha az nem ellentétes a magyar jogrendszer alapelveivel.

Az ellenőrzött szállítmány kísérésében az ügyészség engedélyével a tagállami hatóság tagja is részt vehet. Az ellenőrzött szállítmány kísérésében fedett nyomozó a fedett nyomozó alkalmazására vonatkozó szabályok szerint vehet részt.

b) Fizetési műveletek megfigyelése céljából kibocsátott európai nyomozási határozat

Ha a tagállami hatóság fizetési műveletek megfigyelése céljából bocsátott ki európai nyomozási határozatot, az ügyészség az európai nyomozási határozatot végrehajtja azzal, hogy

- a megkeresés teljesítésére a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységet végző szervezet székhelye szerinti megyei főügyészség vagy a Fővárosi Főügyészség rendelkezik hatáskörrel és illetékességgel;
- a Be. 217. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint a fizetési műveletek teljesítésének felfüggesztése csak a tagállami hatóság kérésére írható elő; és
- a fizetési műveletek teljesítésének felfüggesztése esetén a tagállami hatóságot a Be. 217. § (2) bekezdésében foglaltakról tájékoztatni kell.

10.4.1.4. Bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök

Az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikációnak az érintett személy tudta nélkül, leplezett módon történő megismerése

Az ügyészség európai nyomozási határozatot bocsáthat ki az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikációnak az érintett személy tudta nélkül, leplezett módon történő megismerésének és rögzítésének a tagállamban történő végrehajtására.

Ha az eljárási cselekményt több tagállam is el tudja végezni, az európai nyomozási határozatot csak a megjelölt eljárási cselekményt leghatékonyabban elvégezni képes – lehetőség szerint az érintett személy tényleges tartózkodási helye szerinti – tagállamba lehet továbbítani. A meghatározott, bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása iránt kibocsátott európai nyomozási határozat esetén a büntetőeljárás törvény bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazására vonatkozó szabályait kell alkalmazni. Az európai nyomozási határozatnak a Be. 236. § (2) bekezdésében foglaltakat kell tartalmaznia. Az ügyészség az európai nyomozási határozatban megjelöli azokat az okokat, amelyek alapján megalapozottan feltehető, hogy a megjelölt eljárási cselekmény alkalmazásával elérni kívánt bizonyíték beszerzése más módon kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna.

Az ügyészség az európai nyomozási határozatban megjelöli, hogy a végrehajtás eredményének, illetve a rögzített adatoknak a továbbítását

- az eljárási cselekmény elvégzését követően, vagy
- közvetlen továbbítással, a megfigyelés eredményének a végrehajtásban közreműködő magyar szerv eszközére történő átirányítása útján kéri.

Utóbbi esetén az ügyészség a végrehajtás módját és alkalmazhatóságát a végrehajtásban közreműködő magyar szerv álláspontjának figyelembevételével egyezteti a tagállami hatósággal.

Az ügyészség indokolt esetben kérheti

- az eljárási cselekmény elvégzése során rögzített adatok írásba foglalását;
- az eljárási cselekmény elvégzése során rejtjelezett vagy más módon megismerhetetlenné tett adat eredeti állapotába történő visszaállítását; vagy
- az adat minősítésének megszüntetését.

Az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikációnak az érintett személy tudta nélkül, leplezett módon történő megismerése és rögzítése iránt kibocsátott európai nyomozási határozatot az ügyészség a Be. leplezett eszközök alkalmazására vonatkozó szabályai szerint hajtja végre.

Az európai nyomozási határozat végrehajtására a megyei főügyészség vagy a Fővárosi Főügyészség rendelkezik hatáskörrel. Ha az európai nyomozási határozat végrehajtására illetékességgel rendelkező ügyészség nem állapítható meg, a végrehajtásra a Fővárosi Főügyészség rendelkezik illetékességgel.

Ha az európai nyomozási határozatban megjelölt eljárási cselekmény bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásával végezhető el, az ügyészség indítványáról a Be. szabályai szerint a nyomozási bíró határoz. Ha a nyomozási bíró a leplezett eszközök alkalmazásának elrendelésére irányuló indítványt elutasítja, az ügyészség a tagállami hatóságot tájékoztatja, hogy az európai nyomozási határozatban megjelölt eljárási cselekmény nem végezhető el, és az európai nyomozási határozat más módon történő végrehajtása érdekében egyeztetést folytathat a tagállami hatósággal.

Ha az európai nyomozási határozat végrehajtása során a végrehajtással összefüggő adatok védelmére a minősített adat védelméről szóló törvényben meghatározott szabályok szerint minősítéssel került sor, az adat minősítése nem képezheti akadályát a végrehajtás eredménye, illetve a rögzített adatok átadásának. A minősítő a tagállami hatóság kérésére az adat minősítését felülvizsgálja, és – ha annak törvényi lehetősége fennáll – megszünteti.

III. A bűnügyi felderítéshez kapcsolódó speciális szakterületek

[Vákát oldal]

11. A bűnügyi elemző-értékelő munka

A fejezetben – a lehetőségek határán belül – a bűnügyi elemző-értékelő munka teljes bemutatására törekedtem, hogy a hallgató egészében át tudja tekinteni a bűnügyi elemzés rendszerét. Az egyes elemek ismertetése során azonban részletesebben a bűnügyi elemzés azon részterületeit, módszereit, technikáit szemléltettem, amelyek szorosan kapcsolódnak a nyomozó hatóságok titkos információgyűjtő, leplezett eszközök alkalmazását folytató tevékenységéhez.

11.1. Bűnelemzés és bűnügyi elemzés, alapelvek, formák

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) megfogalmazása szerint a rendőrség az Alaptörvény, az Rtv. és felhatalmazása alapján más jogszabályban meghatározott bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében – többek között – „végzi a bűncselekmények megelőzését, amelynek során figyelemmel kíséri Magyarország bűnügyi helyzetét, feltárja a bűncselekmények elkövetésének kockázatait, a bűncselekmények elkövetésére irányuló törekvéseket, továbbá megszerzi, elemzi, értékeli, ellenőrzi és továbbítja a bűnözéshez kapcsolódó, a bűncselekmények megelőzése, illetve megakadályozása céljából szükséges információkat”¹.

A fentiekben megfogalmazott feladatok között speciális helyet foglal el a bűnügyi elemző-értékelő tevékenység, amelynek jogszabályi hátterét a *Bűnügyi Elemzési Szabályzatról szóló 23/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás* (Szabályzat) adja.

A Szabályzat bevezető rendelkezése – visszautalva az Rtv.-ben foglaltakra – rögzíti, hogy az utasítást a bűnüldözési és bűnmegelőzési feladatok hatékonyabb ellátása, valamint a bűnügyi elemző-értékelő munka egységesítése érdekében adták ki.

A bűnügyi elemző-értékelő tevékenységnek korábban jogi kereteket adó *13/2001. (X. 2.) ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrsége Bűnelemzési Szabályzatának kiadásáról* hatálybalépése óta a bűnözés mennyiségi, minőségi változása, a nyomozó hatóságnak a bűnüldöző, bűnfelderítő tevékenységét szabályozó jogi normáiban végbemenő változások, új metodikák megjelentése és nem utolsósorban a technikai eszközök fejlődése maga után vonta a bűnelemzés fajtáinak, módszereinek, technikájának és alkalmazási lehetőségének bővülését is, ami indokolta a norma újragondolását.

A bűnelemzéssel foglalkozó korábbi, de egyes részeiben ma is aktuális jegyzetekben megtalálható a bűnelemzés fogalma, célja, feladatai:

„A *bűnelemzés* a bűnügyi és más, potenciálisan érdemleges adatok (együtt: bűnügyiileg releváns adatok) közötti kapcsolatok felismerése, azonosítása és azok értékelése az eredményes bűnüldözés érdekében.

¹ 1994. évi XXXIV. törvény 1. § (2) bekezdés 1. pont.

A bűnelemzés célja: a lehető legtöbb, rendezett, érdemi információ kinyerése a különböző forrásokból gyűjtött adathalmazból és ezek alapján döntések előkészítése.”²

A bűnelemzés feladata: „hogyan egységes, meghatározott technikák alkalmazásával, célirányos adatgyűjtést folytatva, alkalmazása vezessen el a bűnüldözésben alkalmazott erőforrások összehangoltabb elosztásához, időmegtakarításhoz, segítse elő a vezetői döntések meghozatalát.”³

Az új ORFK utasítás jogi nyelvezetében már nem a bűnelemzés, hanem a bűnügyi elemzés fogalmat használja, amely már jobban átöleli a bűnügyi elemző-értékelő munka egyre inkább szélesedő tárházát.

A Szabályzat alapján a bűnügyi elemzés:

„a bűnügyi és bűnüldözési adatok és információk mennyiségi és minőségi vizsgálata a közöttük levő kapcsolat meghatározása és értékelése a bűnüldözés egészének, valamint egyes bűncselekmények terjedelmének, dinamikájának és struktúrájának, hosszabb távon érvényesülő mintázatának, tendenciáinak meghatározása, a nyomozások támogatása, a bűncselekmények elkövetőinek felderítése és elfogása, a bűncselekmények megelőzése, valamint a hozzájuk kapcsolódó vezetői döntések megalapozása érdekében.”⁴

A bűnelemzési tevékenység végrehajtása során az alábbi alapelveket kell érvényre juttatni:

- *célirányosság:* bűnügyi elemzési tevékenységet csak egyértelműen megfogalmazott, az elemzés pontos céljának elérését meghatározó kérdések alapján lehet folytatni;
- *folyamatoság:* az egymásra épülő, logikusan felépített munkafázisok során különböző bűnügyi elemzési technikák alkalmazása a megrendelésben meghatározott cél elérése érdekében;
- *ciklikusság:* a bűnügyi elemzés a feladat meghatározásától az adott cél eléréséig terjedő, ismétlődő cselekvéssor, amelynek részei a feladatmeghatározás, az adatgyűjtés, az adatok értékelése, az adatok rendezése, az elemzés és eredményeinek rögzítése;
- *tárgyilagosság:* a bűnügyi elemzési feladatok csak tárgyilagosan, a külső tényezők befolyásától mentesen, a rendelkezésre álló információk maradéktalan feldolgozásával hajthatók végre;
- *adat-, illetve információkötöttség:* az elemzés során tett következtetéseknek minden esetben alátámaszthatóknak kell lenniük a feldolgozott adatokkal, információkkal;
- *rugalmasság és innováció:* a bűnügyi elemzési technikák és az ezekre épülő bűnügyi elemzési módszerek kötöttségek nélkül, szabadon megválaszthatók, és egyesével vagy egymással kombinálva használhatók az elemzésben.

Elemezhetők egyes bűncselekmények, személyek, illetve felderítési módszerek. A bűnügyi elemzés részterületeit az elemzés célja, valamint az elemzett adatok köre határozza meg. Így a bűnügyi elemzésnek részterületei és ez alapján formái, módszerei, technikái is két nagy területre oszthatók.

A statisztikai alapú elemzési formák különféle statisztikai adatokra épülnek, és a hosszabb távon érvényesülő tendenciák megállapításaival, távolabbi célok kitzúzásával foglalkoznak.

² Kunos Imre: *Bűnelemzés tananyag a bűnelemző tanfolyam hallgatói részére*. Budapest, ORFK Kriminálisztikai Azonosító Szolgálat, 1997.

³ Istvanovszki László: *Bűnelemzés a modern bűnüldözésben*. Budapest, Patrocinium, 2012. 32.

⁴ 23/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás 2.b. pont.

Céljuk „a bűnözés terjedelmének, szerkezetének, dinamikájának vizsgálatával, a bűnelkövetők jellemzőinek feltárásával, a bűnüldözés pozícióinak, erőforrásainak, hatékonyságának ismertetésével nem ügyhöz kötött bűnüldözési feladatok meghatározását tartalmazó vezetői döntések előkészítése.”⁵

Az elemzések által használt főbb mutatók a nyomozáseredményességi mutató, a felderítési mutató, a kármegtérülési mutató, illetve a lakónépességszámra vetített bűncselekményszám.

A *műveleti elemzési formák* az egyes ügyek adatait veszik alapul az elemzés elvégzéséhez. A bűnügyi hírszerzés információinak, az egyes bűncselekmények adatainak vizsgálatával foglalkozó tevékenység, amely segítséget nyújthat a történeti tényállás rekonstruálásához, az ismeretlen elkövetők felderítéséhez, a nyomozási cselekmények tervezéséhez, a bűnösség bizonyításához, a bűnöző személyekkel, csoportokkal szembeni fellépéshez.

A bűnügyi elemzés statisztikai alapú részterületei:

- Az *adminisztratív bűnügyi elemzés* a rendőrség adminisztratív igényeinek kielégítésére szolgál, az erők, eszközök és módszerek, valamint a költségvetés megfelelő tervezésére, csoportosítására irányuló vezetői döntéseket hivatott segíteni. Az elemzési formának még nincs kialakult hazai gyakorlata.
- A *stratégiai bűnügyi elemzés* lényegében majdnem azonos a bűnügyi elemzés fogalmában meghatározott feladatrendszerrel. Azaz olyan bűnelemzési tevékenység, amely meghatározott elemzési módszerekkel a bűnözés terjedelmének, dinamikájának és struktúrájának, valamint egyes bűncselekmények jellemzőinek, elterjedtségének hosszabb távon érvényesülő mintázatát, tendenciáit vizsgálja, elősegítve a nem ügyhöz kötött bűnüldözési feladatok meghatározását tartalmazó vezetői döntések megalapozását és ezzel együtt a bűnmegelőzési stratégia kidolgozását.
- A *taktikai bűnügyi elemzés* már konkrétabb célt fogalmaz meg. A rendőrségi adatokra alapozott, a bűnözés rövid távú fejlődésének vizsgálatára irányuló elemzési formák összessége, amely támogatja a közterületi és bűnügyi tevékenység hatékonyságát segítő erők, eszközök optimális elosztását megalapozó vezetői döntések meghozatalát.

A kettő közti különbséget elsősorban az értékelt időszak és az elemzett adatok kontextusa mutatja.

A bűnügyi elemzés műveleti részterülete:

- *Nyomozást támogató bűnügyi elemzés:* az egyes büntetőeljárások, titkos információgyűjtések, leplezett eszközök alkalmazása során beszerzett adatok vizsgálatával nyújt támogatást az ismeretlen elkövető felderítéséhez, a nyomozási cselekmények tervezéséhez, az eljárásokban részt vevő személyek, a hozzájuk kapcsolható objektumok közti kapcsolatok felismeréséhez, a szervezett bűnelkövetői csoportok felderítéséhez, az ellenük folytatott bűnüldözői munka feladatainak meghatározásához.

11.2. A bűnügyi elemzés forrásai

A bűncselekmények eredményes felderítéséhez minél több *információra* van szükség, amelyet beszerezhetnek az eljáró nyomozók, felderítők, a hiányzó adatokra pedig következtethetnek, illetve azokat valószínűsíthetik az elemzők. Problémát jelenthet az információk hiánya és az információk dömpingje is, mert mindkettő eset nehezíti az elemző-értékelő tevékenységet.

⁵ Istvanovszki (2012): i. m. 35.

A bűnügyi elemzésben használt információ fogalma nem azonos az információ általános fogalmi meghatározásával, ugyanis itt az információ mindig valamilyen bűnügyi tartalommal, relevanciával rendelkezik, és igazodik a felhasználó igényéhez is. Az információhoz hasonlít, de attól eltér, mélyebb tartalommal bír az *adatok* köre, amely konkrét egyedi azonosítóval rendelkezik.

Lehetnek *nyílt források*, mint például világhálón vagy a könyvtárakban, illetve a különböző publikációkban megtalálható, bárki számára hozzáférhető információk. De lehetnek olyan *korlátozott hozzáférésűek* is, mint például a közhiteľű nyilvántartások, a pénzügyi szolgáltatóktól származó adatok, a telekommunikációs szolgáltatók adatai, vagy akár a bűnügyi nyilvántartások adatai, a rendőri jelentések, illetve a bűnügyi iratok is, de ide lehet sorolni a nemzetközi bűnügyi együttműködés során kapott információkat is.

Ezenfelül a bűnügyi elemzésben fel lehet használni *minősített* információkat, jelentéseket, amelyek a titkos információgyűjtések vagy leplezett eszközök alkalmazása során keletkeztek.

A nyílt hozzáférésű információk a minősített forrásokat nem tudják kiváltani, de kiegészítik, ellenőrzöttebbé tehetik a minősített és egyéb forrásokból szerzett információkat, illetve azok megfelelő elemzését és értékelését követően önmagukban is felhasználhatók.

A statisztikai alapú elemzési formákhoz használt adatok különösen az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika adatai (ENyÜBS), az ügyforgalmi adatok, titkos információgyűjtések statisztikai adatai, népesség-nyilvántartási adatok, pénzügyi statisztikai, történelmi, kulturális, politikai, gazdasági adatok, földrajzi, közlekedési adatok, szociológiai kutatások, felmérések adatai, közvélemény-kutatói adatok stb. lehetnek.

A műveleti elemzési formák alkalmazásakor elsősorban a folyamatban lévő és a befejezett büntetőeljárások, titkos információgyűjtések, leplezett eszközök alkalmazása során keletkezett információkat, adatokat dolgozzák fel, amelyek kiegészülnek a rendelkezésre álló nyilvántartásokban, adattárakban történő priorálások adataival.

Az információk osztályozása a $4 \times 4 \times 4$ -es rendszer alkalmazásával történik, amely az információ megbízhatósága, az információ és forrásának távolsága, valamint az információ felhasználhatósága szerint rendszerez.

11.3. Bűnügyi elemzési módszerek

A bűnügyi elemzési módszer az elérendő eredmény érdekében, az alapelvekkel összhangban, megfelelő sorrendben alkalmazott elemzési technikák és felhasználásuk módjának összességét jelenti.

11.3.1. Statisztikai alapú bűnelemzési módszerek

A bűncselekményi mintaelemzés a bűncselekmények (összes vagy egyes bűncselekmény-kategóriák) számának, jellemzőinek, változásainak vizsgálata egy meghatározott földrajzi területen, egy adott időszakban. A jelenség általános leírása mellett vizsgálja az események okát, az események és a jellemzők közötti kapcsolatot, a rendőri tevékenység jelenségre gyakorolt hatását.

Hasonlóságot mutat, de nem azonos, és nem része a bűncselekményi mintaelemzésnek a *trendelemzés*, amely az összes bűncselekmény vagy egyes bűncselekménytípusok mennyiségi és minőségi változásának irányát és annak okait elemzi. A trend lehet csökkenő, növekvő, stagnáló, időszaki, de véletlen ingadozású is.

Az *általános profilelemzés* a bűncselekmények elkövetői és sértetti adatainak feldolgozásával képet ad arról, hogy milyen a tipikus bűnelkövető, az egyes bűncselekmény-kategóriák elkövetője, illetve milyen a tipikus sértett, hogy kik és miért válnak bűncselekmény áldozataivá. Segítséget nyújt mind a bűnügyi felderítésben, mind a bűnmegelőzésben.

A *felderítési módszerek elemzése* a korábbi nyomozások során alkalmazott eszközök, módszerek, eljárások elemzése, értékelése révén fogalmaz meg ajánlásokat az eszközök, módszerek hatékonyabb alkalmazására. Többségében specifikus bűncselekményeket (például gépkocsilopásokat, kábítószeres vagy okirati bűncselekményeket) vizsgál, ami során az elkövetési módszereket, elkövetési magatartásokat és az elkövetési okokat helyezi középpontba.

A *bűnügyi helyzetértékelés* visszatekintő, hiszen a múlt konkrétumaira alapozva vizsgálódik, tár fel összefüggéseket, állapít meg következtetéseket.

A bűnözés folyamatosan változó jelenség, ezért különösen fontos a bűnügyi helyzet rendszeres elemzése, hogy a bűnildöző szervek hatékonyan tudjanak fellépni ellene.

„A bűnügyi helyzet a rendőrség vagy egy rendőri szerve által biztosított illetékességi területre, valamely bűnügyi vonalra, védett objektumra adott időszakban bűnügyileg releváns hatást gyakorló külső és belső tényezők összessége.”⁶

A bűnügyi helyzetre

- közvetve ható elemek: gazdasági helyzet, politikai helyzet, földrajzi helyzet, egyéb tényezők (urbanizáció, mobilitás, demográfiai jellemzők stb.);
- közvetlenül ható elemek: az elkövetett bűncselekmények, bűnöző személyek, bűncselekményt kiváltó okok és körülmények, értékesítési lehetőségek, gyanús költekezések, rendőri szerv jellemzői, állapota.

A bűnügyi helyzet értékeléséről jelentés készül, amelynek tartalmaznia kell az általános és bűnügyi jellegű adatokat, illetve a feladatok meghatározását, amelyek nyílt, titkos és kombinált intézkedések is lehetnek.

A *kockázatelemzés* a bűnügyi és más releváns adatok közötti összefüggések feltárását, azonosítását és azok értékelését végző célirányos tevékenység. A jelenre koncentrál, az aktuális, a lehetséges negatív hatású eseményeket és azok okait azonosítja, majd sorrendet állít fel a bekövetkezés valószínűsége és az okozott kár nagysága szerint, és olyan ellenintézkedéseket fogalmaz meg, amelyekkel kockázatarányos védekezést lehet megvalósítani.

A *fenyegetettségélemzés* jövőbe mutató, proaktív jellegű elemzési forma. Feltárja az aktuális és várható biztonsági kockázatokat, magában foglalva a bűnözés társadalmi, gazdasági, politikai és egyéb tényezők összefüggéseit is, majd különféle prioritásokat határoz meg. Javasataival segíti a szükséges műveleti és stratégiai intézkedések megtervezését.

A statisztikai alapú bűnelemzési módszerek végén indokolt kitérni a *prediktív rendészetet támogató elemző munkára*, amely a „bűncselekmények statisztikai adatai (elsősorban földrajzi koordináták) alapján próbál következtetni a jövőbeli bűncselekmények megtörténte és lehetőség szerint megelőzni azokat”.⁷ A bűncselekmények adatai mellett felhasznál más adatokat is, mint például gazdasági, népességi, jövedelmi mutatókat, vagy például a segélyhívások adatait. A tendenciákból, az adatok mintázataiból, azok ismétlődéséből, bizonyos változók egymáshoz

⁶ Nyeste–Szendrei (2019): i. m. 132.

⁷ Suhajda Attila: *Néhány gondolat a prediktív rendészetről. Rendőrségi Tanulmányok*, 2. (2019), 3. 76.

való viszonyából, viszonyuk állandóságából vagy változásából, közeledéséből vagy távolodásából von le következtetéseket.

A prediktív rendszert támogató elemzés módszerei:

1. *A forró pontok elemzése (hotspot analízis):* A bűncselekmény elkövetési helyszíneit pontként jelölik a térképen. Ahol a legsűrűbb az előfordulás, azt *hotspots*-nak, forró helyeknek nevezik. Különböző, általában nem túl hosszú (féléves vagy annál rövidebb) időszakok adatait összevetve lehet következtetéseket levonni, mint például a bűnözési csomópontok áthelyeződése.
2. *Egymáshoz közel ismétlődő esetek vizsgálata (near-repeat módszer):* Az elemzés feltételezi, hogy egymáshoz közel több hasonló bűncselekmény történik, azaz ugyanannak a helyszínek a közelében kerül sor a következő bűncselekmény elkövetésére is.
3. *A tér-idő elemzés* megmutatja, hogy milyen összefüggések állnak fenn a bűncselekmények elkövetése, a helyszínek és az elkövetési idők között.
4. *Regresszió vizsgálata:* Két adat kapcsolatát vizsgálja, és feltételezi, hogy ahol az egyik szám változik, ott a vele szoros összefüggésben lévő másik számadat is változni fog, például, ha csökken a lakosság száma, feltehetően csökkenni fog a bűncselekmények száma is.
5. *Klaszterelemzés:* A heterogén halmazból valamilyen szempontok vagy ismérvek alapján azonos homogén csoportosítást végez, például az azonos személyiségtípusokat egy klaszterbe sorolja. De azonosíthatók e módszerrel olyan területek is, ahol gyakrabban fordulnak elő bizonyos típusú bűnügyek.
6. *Kockázati terepelemzés:* a terepre vonatkozó különböző releváns tényezőkkel kombinált, természetes és az ember alkotta jellegzetességeket leíró földrajzi információkat gyűjti és értékeli a terepen előforduló bűncselekmények kockázatának előrejelzése érdekében.

11.3.2. Műveleti bűnelemzési módszerek

Az ügyelemzés egy bűncselekmény elkövetési folyamatának rekonstruálása, az abban részt vevő személyek tevékenységének elemzése. „Az elemzés során széles körű, idő–tér–esemény–személy–kapcsolati halmazt kapunk.”⁸ Megismerhetővé válik a történeti tényállás. Segítséget nyújt az ellentmondások felismeréséhez, a nyomozás további irányának meghatározásához, a bizonyításhoz. Általában kiterjedt, bonyolultabb, részletes elemzést kívánó ügyeknél alkalmazható. Lehet:

- nyomozást kezdeményező, azaz a rendelkezésre álló adatok, információk büntetőeljárás vagy titkos információgyűjtés elrendelését alapozzák meg;
- nyomozást támogató, amikor a rendelkezésre álló adatok, információk a folyamatban lévő eljárást viszik előbbre;
- a nyomozást követő elemzés, a valamilyen módon befejezett büntetőeljárás, titkos információgyűjtés újbóli elrendelését, tovább folytatását alapozza meg.

Az *összehasonlító ügyelemzés* a hasonló módszerrel, hasonló helyen, hasonló időszakban és hasonló tárgyra elkövetett bűncselekmények elemeinek vizsgálata során arra próbál választ

⁸ Istvanovszki (2012): i. m. 52.

adni, hogy az elkövetések sorozatjellegbe illeszthetők-e. Több bűncselekmény értelemszerűen több információt tartalmaz, mint az egyszer elkövetett cselekmény.

Az összehasonlító elemzés irányulhat:

- az azonos tulajdonságokkal rendelkező bűncselekmények összekapcsolására a még ismeretlen elkövető felderítése érdekében (az ügyek ismertek, az elkövető nem);
- az elkövető vagy elkövetői csoport által elkövetett további bűncselekmények felderítése céljából (az elkövető ismert, és ez idáig fel nem derített bűncselekmények párosulnak hozzá).

Az *elkövetői csoportelemzés* során feltárható a bűnöző csoportok tevékenysége, tagjai közötti feladatmegosztás, további kapcsolataik. Bár az ügghöz kötött bűnelemzési formák inkább rövid távúak, de az elkövetői csoportelemzésen belül megállapítottak mögött sokszor hónapokig vagy akár évekig tartó felderítő munka húzódik meg.

Az ismert vagy részben ismert, elkövetőkből álló csoporttal kapcsolatos adatok, információk elemzése-értékelése során vizsgálendő, hogy

- a csoport hány főből áll,
- milyen az összetétele (etnikai, nemzetközi),
- milyen a csoport belső struktúrája, milyen a feladatmegosztás,
- mióta működik,
- milyen az irányítók és tagok közötti kapcsolattartás formája, módja,
- technikai felszereltsége, mobilizálhatósága,
- a csoport tart-e fenn kapcsolatot más hazai vagy nemzetközi bűnözői csoportokkal,
- mi a legális és illegális tevékenysége,
- a bűncselekményből származó bevétel felhasználása, legalizálása hogyan történik,
- mi a bűnözői csoport besorolása szervezettség tekintetében,
- védekezési mechanizmusa, belső kohézió, gyenge pontok,
- támadhatósága, bomlasztására, felszámolására alkalmazható módszerek stb.

Az Európa Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel Foglalkozó Szakértői Csoportja (PC–S–CO) kidolgozott egy feltételrendszert, amely segítséget nyújt a *bűnszervezetek* jelenlétének felismerésében. A kötelező feltételek meglétén túl két esetleges feltétel megléte szükséges a beazonosításhoz az alábbiak szerint.

Kötelező kritériumok: három vagy több személy együttes tevékenysége, amely hosszabb időtartamú vagy meghatározatlan ideig tartó, tagjai súlyos bűncselekmények elkövetésével gyanúsíthatók, vagy azok miatt elítélt személyekként nyilvántartottak, illetve céljuk az anyagi haszonszerzés és/vagy hatalmi pozícióba kerülés.

Esetleges kritériumok: minden egyes résztvevő meghatározott feladat- vagy szerepkörrel rendelkezik, ahol belső fegyelem és ellenőrzés valamely formája jellemző. Megfélémlítés céljából erőszakot vagy egyéb eszközöket alkalmaznak, korrupció vagy bármely más eszköz alkalmazásával hatást gyakorolnak a politikára, a médiára, a közigazgatásra, a bűnüldözésre, az igazságszolgáltatásra vagy a gazdaságra, kereskedelmi vagy vállalati jellegű struktúrája van, pénzmosásban vesz részt, nemzetközi szinten működik.

Az elemzett információk alapján a társas elkövetés alábbi formái állíthatók fel: társtettség, csoportos elkövetés, bűnszövetség, szervezett elkövetés, bűnszervezet.

A bűnözői struktúrák rendszertani elhelyezését tekintve az elemzés lehet statisztikai alapú, illetve műveleti elemzés is.

A *specifikus profilelemzés* nem azonos a korábbiakban ismertetett általános profilelemzéssel, amely az egy bűncselekményi kategóriában a tipikus elkövető, tipikus sértett leírására ad választ.

Magyarországon a bűnüldöző munka során elsődlegesen a profil készítésénél a szociológiai megközelítést alkalmazzák, amely során egy konkrét bűncselekmény ismeretlen elkövetőjéről történik meg egy hipotetikus kép kialakítása. Az elemzésre megküldött bűnügyhöz leginkább hasonlóak kiszűrésével a program – egy, az elemzési forma alapját képező adatbázisban történő futtatás alapján – „megrajzolja” a leghasonlóbb elkövetői jellemrajzot azon logikai elv alapján, hogy a „hasonló szocializáltsággal és pszichikai jellemzővel rendelkező személyek hasonló helyzetben hasonló módon cselekszenek”.⁹ Ezt az elemzési formát hazánkban leggyakrabban emberölések, szexuális bűncselekmények esetén alkalmazzák, de nemzetközi tekintetben szélesebb a felhasználási területe.

A *nyomozáselemzés* a nyomozás egészének, illetve az eljárási cselekmények végrehajtási módjának, időbeliségének a vizsgálata. Azt kívánja megállapítani, hogy a törvényesség betartása mellett, az eredmény érdekében végrehajtásra került-e minden szükséges és lehetséges nyomozási cselekmény. (Nem tévesztendő össze az ügyelemzéssel, ahol magában az eseményt, még ezen elemzési forma a nyomozást vizsgálja.) Eltér a többi elemzési módszertől, nem illeszkedik a bűnelemzési ciklusba, mivel itt hipotézisek felállítására nem kerül sor.

11.3.2.1. A műveleti elemzés speciális formái

Kommunikációs kapcsolatok elemzése: a telefonon, az interneten folytatott kommunikációs és egyéb technikai adatok elemzése során minőségileg magasabb szintű, eddig még nem ismert összefüggések kinyerése, megállapítása történik. A kapcsolatok elemzése mellett lehetőség van, amennyiben a törvényi feltételek adottak, a kommunikáció tartalmának megismerésére is.

Ehhez a tömeges adatelemzéshez kapcsolódhat a Nemzeti Útdíjfizetési Szolgáltató Zrt. által működtetett ellenőrző pontokon rögzített áthaladási adatok és a VÉDA Közúti Intelligens Kameratelephálózat adatainak, valamint a térfigyelő és egyéb közterületi kamerák adatainak elemzése is. Itt nemcsak a kapcsolatok megállapítására irányul az elemzés, nyomon követhető vagy igazolható a feltételezett elkövető útvonala, mozgása is, hogy járhatott-e a bűncselekmény helyszínén vagy annak közelében, vagy hogy milyen útvonalon érkezett vagy távozott. Ezen adatok összevetethetők a kommunikációs adatokkal is. Adott esetben kiegészíthető ez a komplex elemzési módszer a bankkártya-tranzakciók helyszíneivel, időpontjaival is. Hasonlít az Europol által alkalmazott úgynevezett többretegű elemzési módszerhez, hiszen ezen adatok összevetése során is több síkon folyik az elemzés.

Az elmúlt időszakban egyre jellemzőbb, hogy a kommunikáció internetalapú (Viber, Messenger, WhatsApp stb.) csatornákon történik. A GSM-alapú kommunikáció folyamatosan háttérbe szorul nemcsak a lakosság, hanem a bűnelkövetők körében is. Emellett folyamatosan emelkedik a közösségi média oldalaira kikerülő információknak a száma, újabb kihívás elé állítva a bűnügyi elemzőket.

Szociális háló összeállítását (személyek, viszonyok, szerepek, összefüggések feltárása, ahol különböző mozzanatok, információk, érzelmek, anyagi dolgok cseréje történik) általában kiemelt súlyú bűncselekményeknél indokolt alkalmazni és főként olyanoknál, ahol a felderítés időben elhúzódik, mert az elkövető felkutatása nem vezetett eredményre, vagy az illegális úton megszerzett vagyont elrejtették. Az elemzés kiterjedhet személyes, kommunikációs kapcsolatok feltérképezése mellett a pénzügyi, gazdasági kapcsolatok feltárására is.

⁹ Istvanovszki (2012): i. m. 63.

A *pénzügyi tranzakciók elemzését*, gazdasági társaságok gazdálkodásának vizsgálatát zömében az úgynevezett intellektuális bűncselekmények végrehajtásánál szükséges elvégezni. Ezen jogsértésekre jellemző a sértettek magas száma, az elkövetési magatartások egyes elemeinek időben és térben történő elkülönülése, gyakran nemzetközi jellege, és egyéb járulékos vagy eszközselekmények kapcsolódása. Az elkövetői kör is kvalifikáltabb bűnelkövetőkből kerül ki.

A speciális elemzési formák közös jellemzője, hogy hatalmas mennyiségű adattal dolgoznak. Specialitása és az adatok terjedelme is indokolja, hogy ezeket az elemzési módszereket csak megfelelő speciális szakmai ismeretekkel és technikai feltételekkel lehet végrehajtani. További előnye a felderítés és az igazságszolgáltatás szempontjából, hogy a feldolgozott adatok a büntetőeljárás során bizonyító erővel rendelkeznek.

Az Európai Unió Bűnüldözési Együttműködés Európai Ügynöksége (Europol) által alkalmazott elemzési módszerek egyike a *keresztlálati elemzés*, amelynek alapját az Europolhoz beérkező új információk összessége, valamint a már korábban nyilvántartásban szereplő adatok összevetése adja. Az informatikai rendszer naponta többször ellenőrzi az új információkat az adatbázisban.

„Az azonos, vagy két AWF (elemzői munkafájl) közötti keresztlálalat (ismételt előfordulás) esetén pedig egy olyan folyamat indul el, melynek célja, hogy az adatkezelési korlátozásokat is figyelembe véve értesítsék az érintett szervezeteket arról, hogy más bűnüldöző szervek eljárásaiban is felmerültek azok a szereplők, amelyekről ők is teljesítettek már korábban adatszolgáltatást.”¹⁰

Ezek az információk jelentősen megkönnyítik a szervezett bűnözés hálózatainak feltérképezését is.

Másik gyakran alkalmazott elemzési forma a *többrétegű elemzés*, ahol többek között anyagáramlási elemzés folyik, a bűnszervezet belső folyamatainak, üzleti profiljának, hierarchikus viszonyainak, logisztikai és elosztó hálózatainak megismerése céljával. Az anyag, amelynek áramlását vizsgálja, lehet a bűncselekmény tárgya (kábitószer, fegyver stb.), de lehet az elkövető által használt eszköz, például mobiltelefon is. A többrétegű elemzés nemcsak egy releváns adatforrást vizsgál, mint az egydimenziós elemzés esetében, hanem párhuzamosan más információk, például GPS-adatok, közterületikamera-felvételek, bankkártyaadatok is elemezhetők. Ezek együttes elemzése sokkal összetettebb feladat, és jelentősen nagyobb időráfordítást és erőforrást igényel, azonban komplexebb képet mutathat a szervezett bűnözői csoportról.

Az Europol készíti el a *súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelését (SOCTA)*, amelyhez a tagállami bűnüldöző hatóságoktól, a saját adatbázisaiból, egyéb uniós ügynökségektől – többek között a Frontextől, az Eurojusttól –, az Europolban részt vevő nem uniós partnerországoktól, valamint nyilvános forrásból származó adatokat használ fel. A SOCTA magában foglalja egyrészt a súlyos és szervezett bűnözéssel kapcsolatban az Európai Uniót fenyegető jelenlegi és jövőbeli veszélyek elemzését, másrészt a bűnügyi prioritások javasolt listáját.

És végül szükséges megemlíteni a *nyílt forrású információszerzést (OSINT)* során keletkezett információk feldolgozását is, ami szintén igényel elemzői ismereteket, de önálló bűnügyi elemzési módszerként még nem határozták meg.

¹⁰ Zágón Csaba: *A bűnelemzés aktuális kihívásai a nemzetközi súlyos és szervezett bűnözés elleni európai fellépés terén. Szakmai Szemle*, 16. (2018), 4. 118–132.

11.4. Bűnügyi elemzési technikák, bűnügyi elemzést támogató programok

A bűnügyi elemzési formákat, módszereket az alkalmazott *bűnügyi elemzési technikák* segítik, amelyek a személyek, események és más információs objektumok közötti kapcsolatokat és összefüggéseket megjelenítő ábrázolási formákat jelentik, és amelyeknek nemzetközileg egységes szimbólumrendszere van.

A manuális ábrázolástól kiindulva fejlesztették a különféle számítástechnikai ábrázolási módokat, technikákat, amelyek rendszerébe adoptálták a manuális elemzés során kialakított elveket, jelölési technikákat. A technikák is, csakúgy, mint a módszerek, további két alcsoportra bonthatók: statisztikai alapú, illetve műveleti technikák.

A *statisztikai alapú ábrázolási technikák* a különböző statisztikai táblázatok, diagramok, pont- és foltterképek, szervezeti ábrák.

A statisztikai táblázatok a különféle statisztikai sorok (például elkövetett bűncselekmények száma) egységes formába rendezésével készülnek. Lehet egyszerű, csoportos és kombinált táblázat, fajtáját a felhasznált adatok köre határozza meg, amely alapján, leíró, összehasonlító vagy csoportosító sorokat használunk fel a táblázat készítése során.

A statisztikai táblázatokban szereplő adatok szemléltetése történhet diagramok felhasználásával, amelyek két vagy több adat egymáshoz való viszonyított arányát, változását mutatják.

A bűncselekmények földrajzi elhelyezkedését szemléltetik a különféle térképek.

A szervezeti ábrák az értékelő jelentésben említett szervezetek felépítését, szervezeti hierarchiában történő elhelyezését ismertetik.

Ezzel szemben a *műveleti ábrázolási technikák* szűkebb körre, egyes ügyekre vonatkozó technikákat takarnak, amelyek kriminalisztikai táblázatok, kapcsolati mátrixok, kapcsolati ábrák, folyamatábrák, eseményábrák, áramlási ábrák, eseménytérképek, időgrafikonok, képek és videók lehetnek.

A műveleti elemzések kiindulópontja, különösen az ügyelemzés, összehasonlító ügyelemzés, elkövetői csoportelemzés esetében az úgynevezett kriminalisztikai táblázatok készítése, amelyekben ellenőrzött információk, adatok (objektumok, entitások), személyek, cégek (gazdasági társaságok, különféle szervezetek), közigazgatási helyek, a bűncselekménnyel kapcsolatos telefonszámok, forgalmi rendszámok, ingatlanok, ingóságok, egyéb tárgyak, értékek stb. kerülnek rögzítésre. Fontos a táblázat készítése során kiemelni, hogy vezetésének folyamatosnak kell lennie. A benne szereplő adatok, információk az elemzés céljának megfelelően többféleképpen jeleníthetők meg. Nemzetközileg egységes szimbólumrendszert (ANACAPA) alkalmaz szabályozott jogi keretek között, viszonylag egységesnek mondható technikai háttérrel.

A *kapcsolati mátrixok* elkészítését viszonylag egyszerűen áttekinthető kapcsolatok szemléltetésére alkalmazzák, amely során felmérhető, hogy egy információs objektum mennyi és milyen jellegű kapcsolattal rendelkezik.

A *kapcsolati ábrák* a kriminalisztikai táblázatban szereplő objektumok/entitások és a közöttük lévő kapcsolatok vizuális megjelenítését szemléltetik. A szervezett bűnelkövetői csoportok, bűnszervezetek felépítésének ábrázolása során a tagok szervezeten, csoporton belüli helyét, pozícióját is megjelenítik.

A *folyamat- és eseményábrák* alkalmazásával a kriminalisztikai táblázatokban rögzített cselekményeket, eseményeket időrendi sorrendben mutatják be, ahol indokolt, az időtényezőket külön kiemelve. Az ábrák szemléltethetik egyes bűncselekmények elkövetésének mozzanatait, de alkalmasak továbbá az elkövetők mozgásának, menekülési útvonalának szemléltetésére is.

Az *áramlási ábrákat* a többrétű elemzésnél ismertettük.

Az *eseménytérkép* az elemzés szempontjából releváns események helyszínét jeleníti meg térképen.

Az *időgrafikon* az egy meghatározott időintervallumon belül megtörtént eseményeket rögzíti.

A legszemléletesebb ábrázolási technika az adott cselekményt rögzítő *képi* vagy *videófelvétel*.

Napjainkban a bűnügyi elemzői tevékenységet különféle informatikai eszközök, elemzési programok támogatják, különösen a szöveges kereső, statisztikai adatokat feldolgozó, diagramkészítő, az adatokat különböző módokon összekapcsoló és megjelenítő szoftverek, valamint különféle térinformatikai alkalmazások.

A bűnügyi elemzéshez leggyakrabban használt alkalmazások a Microsoft szövegszerkesztő (Word), táblázatkezelő, adatábrázoló rendszere (Excel), adatbázis-létrehozó felülete (Access), illetve a különféle prezentációk, bemutatók készítésére szolgáló PowerPoint alkalmazás, amelyek szinte minden elemző, nyomozó, felderítő számítógépén megtalálhatók.

A bűnügyi adatbázisok alappillére a Robotzsaru integrált ügyviteli és ügyfeldolgozó rendszer (RobotzsaruNeo) és a Netzsaru, amely az összes, a rendőrség hatáskörébe tartozó eseményt és a hozzájuk kapcsolódó személy adatait tartalmazza, és amely össze van kapcsolva további nyilvántartási rendszerekkel. A RobotzsaruNeo rendszerből leválogatott adatok térképen (akár pont-, akár folttérképen) való szemléltetésére alkalmas a program térképészeti alrendszerében szereplő bűnügyi térkép. Emellett a rendszer különféle elemző és megjelenítő, ábrázoló funkciói is nagyban segítik az elemzők munkáját.

Az elemző-értékelő munkát támogatják további belső nyilvántartások, adattárak; kiemelendő közülük a Modus Operandi nyilvántartás, amely szinte minden szándékos bűncselekmény gyanúja miatt kihallgatott személy adatait és kriminalisztikai jellemzőit tartalmazza.

Az ENYÜBS-adatok szemléltetésének egyik legkézenfekvőbb lehetősége a RobotzsaruNeo rendszeren keresztül, illetve webes felületen ügyfélkapus belépéssel is elérhető PRE-STAT alkalmazás (Prevenációs Bűnüldözés-Statisztikai Adattár), amely képes különféle tematikus térképek (pont-, folt- és hőtérkép) készítésére, és adatok diagramon történő megjelenítésére is.

A titkos információgyűjtés adatkezelési rendje (TIAR) tartalmazza a titkos információgyűjtésből, illetve a leplezett eszközök alkalmazásából eredő összes érdemleges információt. Célja a beszerzett információk gyors és naprakész feldolgozása (információk jelenidejűsége), elemzett információk visszacsatolása a felderítő szervekhez, információ megosztása és koordináció az információval érintett szervek és szervezetek között, végül a felderítések összehangolása, ezzel együtt a párhuzamos eljárások kiszűrése és megakadályozása.

A TIAR felépítése szerint vertikális, így könnyebben összeegyeztethetők a különféle felderítési, hírszerzési műveletek.

A titkos információgyűjtések feldolgozására használt teljesen különálló Polygon hálózaton feldolgozott TIAR-adatbázisban tárolt anyagok statisztikai adatai is szolgálhatnak stratégiai, taktikai elemzés alapjául, de az abban szereplő objektumok és azok elemzése során kapott újabb információk szintén nagy segítséget nyújtanak a bűnügyi elemzőknek az egyes ügyek felderítése során. A rendszer az első olyan elemző program, amely az információkat tartalmazó dokumentumok tárolása mellett alkalmas arra is, hogy egy ügyben hajtson végre elemzést, a kigyűjtött objektumokat és a közöttük lévő kapcsolatokat megjelenítse, az egy szervezett bűnözői csoporttal kapcsolatos objektumokat egy rendszerben kezelje.

Az Analyst Notebooks alkalmas egyedi elemzéseken túl hálózati és összetett elemzésekre is, amelynek alapját a korábban beszerzett információs adatbázis adja. Lehetővé teszi a különböző forrásokból származó adattartalmak egységes kezelését, illetve adattáblák összekapcsolását. Az egyes bűncselekmények szemléltetése mellett alkalmas különféle kapcsolatok szemléltetésére

is, események időrendi sorrendben történő megjelenítésére, segítve ezzel a szervezett bűnözői csoportok felderítését.

A HLS és a Gangikonspi programokat fejlődésük kezdeti szakaszában híváslista-elemzések készítésére alkották, de folyamatos fejlesztésük során már alkalmasak a kommunikációs kapcsolatok egyéb forrásaiból származó adatok elemzésére is. A Gangikonspi alkalmas továbbá különböző jellegű adatok (pénzügyi tranzakciók, NUSZ, VÉDA) összekapcsolására, elemzésére és ezek közös megjelenítésére is.

Az elemzői munkát végző kollégák gyakran használnak továbbá az internet által elérhető, ingyenesen hozzáférhető elemzésre alkalmas programokat, mint például a Google Earth alkalmazást.

11.5. A bűnügyi elemzés folyamata, esetei

Bűnügyi elemzési tevékenységet csak egyértelműen megfogalmazott kérdések alapján lehet folytatni, illetve igényelni. A bűnügyi elemzés során törekedni kell a lehető legtöbb releváns információ és adat begyűjtésére, rögzítésére.

A fentiekben ismertetett módszerekkel, technikákkal végzett bűnügyi elemzői tevékenység folyamata az alábbiak szerint alakul.

A statisztikai alapú, *adminisztratív, stratégiai és taktikai elemzések esetén* – mivel ezek a bűnügyi elemzések zömében vezetői utasításra készülnek – elsődleges feladat az utasítás pontos értelmezése. Ezt követi a feladat végrehajtásához szükséges bűnügyi és további statisztikai adatok összegyűjtése és ez alapján a megfelelő elemzési módszer és technika kiválasztása. Ha készült már előzményanyag, célszerű a feladat végrehajtása előtt azt is áttanulmányozni. Az összegyűjtött adatmennyiség leltározása során megtörténik azok különféle adatstruktúrákba rendezése, előrejelzések, becslések készítése, majd a különféle statisztikai táblázatok, az elsődleges diagramok készülnek el.

Az üggyhöz kötött, *nyomozástámogató bűnügyi elemzések esetén* az előkészítő feladatok között az ügyiratok, a rendelkezésre álló további adatbázisok előzetes áttanulmányozása után van lehetőség az alkalmazandó elemzési metodika és az azt segítő elemzési technika pontos meghatározására. Itt viszont a megrendelővel történő konzultációnak van kiemelt jelentősége. A kapott adatok, információk alapján elkészített leltár után következik az adatok részletes áttekintése, az elemzésnek megfelelő adatstruktúra létrehozása, az információs objektumok kigyűjtése és az elsődleges ábrák, kapcsolati mátrixok elkészítése.

Az információk közötti kapcsolatok ábrázolását követően lehetőség nyílik az elsődleges elemzői következtetések, verziók, hipotézisek felállítására különféle logikai elvek segítségével. Elsődleges logikai elv az indukció: az egyediből következtet az általánosra. Veszélye, hogy túlmutat az alapadatokon, további kiegészítő értékelés szükséges a levont konklúzió vizsgálatára. A dedukció az általánosból következtet az egyedire, alapadatokon nyugszik, kiegészítő értékelése nem szükséges. További logikai elv az úgynevezett kauzalitás, azaz ok és okozat kapcsolatának a vizsgálata, mi az az egyetlen, leghetőségesebb kiváltó ok vagy körülmény, amelynek fennállása esetén az okozat bekövetkezése elkerülhetetlen (adekvát kauzalitás). Végül az úgynevezett analógia alkalmazása: tipizálása az azonos vagy hasonló minták, körülmények, viselkedések vizsgálatán alapul.

Az elsődleges vagy alaphipotézis felállítása választ kíván adni arra, hogy milyen következtetés vonható le a rendelkezésre álló adatokból, hogyan lehet az ügyet eredményesen felderíteni, milyen

védelmi reakciók prognosztizálhatók, mennyire megalapozott ennek elhárítása a rendelkezésre álló adatok alapján.

A felállított elsődleges hipotézist összehasonlítjuk az adatbázisból kinyert információkkal, ami megmutatja, hogy azok igazolják vagy cáfolják a felállított téziseket. Amennyiben igazolást nyert, azaz helyes a következtetés, megtörténik a hipotézis véglegesítése és az elemzési folyamat kimeneti termékének az elkészítése.

Amennyiben az információk objektumok nem igazolják kellően az alaphipotézist, új hipotézis felállítása vagy az eredeti hipotézist alátámasztó új információgyűjtő és rendszerező ciklus kezdődik. Az új információkat a már meglévő ismeretek tükrében kell tudni rendszerezni és értékelni, majd újabb következtetések révén lehet eljutni az elemzési folyamat eredményéhez, az elemzési termékhez. Az elemzés során tett következtetéseknek minden esetben alátámaszthatóknak kell lenniük a feldolgozott adatokkal, illetve információkkal.

A következtetések mellett javaslatok is megfogalmazódnak, amelyek a nyomozás további irányának folytatására, eljárási cselekmények fogantatására, egyéb intézkedések megtételére stb. irányulhatnak.

A bűnügyi elemzési feladatok csak tárgyilagosan, a külső tényezők befolyásától mentesen, a rendelkezésre álló információk maradéktalan feldolgozásával hajthatók végre. A bűnügyi elemző a bűnügyi elemzési technikákat és az ezekre épülő bűnügyi elemzési módszereket kötöttségek nélkül, szabadon választhatja meg, önállóan vagy egymással kombinálva használhatja azokat az elemzésben.

A bűnügyi elemző tevékenység elengedhetetlen része a nyomozásnak. Az eljárás bármely szakaszáról van szó, minden esetben szükség van elemzői gondolkodásra. Amíg az elkövető ismeretlen, addig a bűncselekménnyel kapcsolatban rendelkezésre álló adatok elemzésén van a hangsúly, illetve további adatgyűjtések, információk beszerzése történik. Az elkövető beazonosítása esetén pedig az elemzés a bizonyítás részeként alkalmazható. Az elemzéssel szélesíthető a nyomozás, újabb kapcsolatok, kapcsolati rendszerek feltérképezéséhez vezethet.

Kiemelten hangsúlyozni kell, hogy a bűnügyi elemzés a nyomozó hatóságok munkájában sem a bűnfelderítő, sem a bizonyító tevékenységet nem helyettesítheti, hanem azt kiegészíti, támogatja!

Az újabb és a már korábban alkalmazott módszereket együtt alkalmazva olyan mennyiségű és minőségű információra lehet szert tenni, ami lehetővé teszi a kiemelt súlyú bűncselekmények felderítését és bizonyítását is.

Elvárás továbbá a bűnügyi elemző és felderítő munkával szemben az is, hogy ne csak a megtörtént jogsértésekre reagáljon, a reaktív szemléletet váltsa fel a megelőző, elhárító megközelítés, és próbálja meg korábban érzékelni a bűnügyi kockázatot.

A bűnügyi elemzésnek három esetét nevesíti a Szabályzat.

11.5.1. Rendszerezített bűnügyi elemzés

Rendszerezített bűnügyi elemzés során az elemzést rendszeresen, határidőre kell végrehajtani az annak elrendelésére jogosult vezetők írásbeli utasítására, intézkedésére vagy munkatervi felfeladatmeghatározásaként. A végrehajtásához szükséges szempontok meghatározása egy-egy esetben mondható, ugyanis azokat országos szinten a bűnügyi elemzés országos szakirányító szerve, területi szinten a területi bűnügyi elemző osztályok dolgozzák ki.

11.5.2. Folyamatos bűnügyi elemzési tevékenység

Folyamatos bűnügyi elemzési tevékenység az adott ügyekben, az előkészítő vagy büntető-eljárással párhuzamosan, határidő nélkül, a meghatározott elemzési feladat sikeres elvégzéséig vagy a nyomozás eredményes befejezéséig tart. Végrehajtása vezetői utasítás vagy megrendelés alapján történik. Kapcsolódhat a bonyolult, nagy információtartalmú nyomozásokhoz, előkészítő eljárásokhoz, titkos információgyűjtési tevékenységhez, kiemelt jelentőségű, ismeretlen tettes által elkövetett bűncselekmények miatt indult büntetőeljárásokhoz, körözött személyek és tárgyak felkutatása érdekében teendő intézkedésekhez, folyamatos összehasonlító ügyelemzést igénylő bűncselekmény-sorozatok nyomozásához.

11.5.3. Eseti bűnügyi elemzés

Eseti bűnügyi elemzés során konkrétan meghatározott, egyértelmű kérdések megválaszolására irányuló elemzés folyik a végrehajtásra rendelkezésre álló határidő pontos megjelölésével. Indulhat vezető utasításra vagy megrendelésre. Alkalmazható megfelelő vezetői döntések meghozatalának segítségével, de alkalmazható büntetőeljárások és titkos információgyűjtések során is, például telefonos híváslisták, kommunikációs kapcsolatok elemzéséhez, kapcsolatrendszerek feltérképezéséhez, vagy specifikus profilelemzés készítése is történhet.

11.6. A bűnügyi elemzés szervezete, feladataik

11.6.1. Rendőrség

A bűnügyi elemzés *központi, országos szakirányító szerve* az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztálya. *Területi bűnügyi elemző szervei* a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok elemző-értékelő osztályai, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Elemző-Értékelő Osztálya, valamint a Repülőtéri Rendőri Igazgatóság Bűnügyi Igazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Alosztálya. *Helyi szinten* az elemzői feladatokat az egyes rendőrkapitányságokon létrehozott elemző-értékelő tevékenységet végző szervezet vagy önálló elemző látja el.

Az országos szakirányító szerv többek között:

- végrehajtja a megrendelés alapján a bűnügyi elemzési feladatokat, amelyek az országos rendőrfőkapitány, bűnügyi országos rendőrfőkapitány-helyettes utasítása vagy a megyei bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettesek megrendelése alapján készülnek;
- tájékoztatást, értékelést készít a bűnüldözésről, a rendőri szervek tevékenységéről;
- javaslatot tesz a szervezett bűnözés elleni fellépés stratégiájának, taktikájának vagy egyes módszereinek meghatározására;
- szakirányítást gyakorol a területi és helyi szervek elemző egységei, elemzőinek tevékenysége felett;
- koordinációs tevékenységet végez a rendőri szervek között mind a titkos információgyűjtő, mind a büntetőeljárással összefüggő tevékenységek összehangolása érdekében;
- évente elkészíti a kiemelt prioritású bűncselekményi körről az összesített elemzést, amelyben feltárja a bűncselekmények terjedelmében, struktúrájában, dinamikájában bekövetkezett változásokat;

- és kizárólagos illetékességgel specifikus profilelemzést végez a kezelésében lévő adatbázis alapján.

A területi elemző egységek többek között:

- a nyilvántartási adatok, valamint a területi és helyi bűnügyi szervektől gyűjtött adatok felhasználásával eseti és folyamatos bűnügyi elemzéseket végeznek a titkos információgyűjtések és a büntetőeljárások támogatására, valamint a bűnözői csoportok tevékenységének feltérképezése érdekében;
- elemzést készítenek illetékességi területük vonatkozásában a kiemelt bűncselekményi körről;
- területi, helyi szintű tájékoztatást, értékelést készítenek a bűnözésről és a rendőri szervek bűnüldöző tevékenységéről;
- koordinációs tevékenységet végeznek a titkos információgyűjtés, az előkészítő eljárás és a nyomozás alapján beérkezett adatok értékelésével, elemzésével;
- szakirányítják a helyi szervek bűnügyi elemzőinek tevékenységét.

A helyi elemzők többek közt bűnügyi elemzéseket végeznek a titkos információgyűjtések és a büntetőeljárások támogatására, valamint a bűnözői csoportok tevékenységének feltérképezése érdekében, helyi szintű tájékoztatást, értékelést készítenek a bűnözésről és a rendőri szervek bűnüldöző tevékenységéről.

A fenti felsorolásból is kitűnik, hogy minden elemző egységnek, elemzőnek feladata a nyílt és titkos eljárások támogatása érdekében elemzések végrehajtása, illetve különféle értékelések készítése a bűnüldözésről és a rendőri szervek bűnüldöző tevékenységéről.

11.6.2. TIBEK

A bűnügyi elemzést végző rendőri szervezeti egységek mellett mindenképpen indokolt megemlíteni a *Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központot* (TIBEK), amely „formális” titkosszolgálatként működik hazánkban. Kvázi fúziós központ szerepet tölt be, hiszen a vele együttműködő szervek által keletkezett információk itt összpontosulnak.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény alapján együttműködik az általános rendőrségi feladatokat ellátó szervekkel, a belső biztonsági és bűnmegelőzési feladatokat ellátó szervvel, a Terrorelhárítási Központtal, Nemzeti Adó- és Vámhivatallal, a polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatokkal, az idegenrendészeti, valamint a menekültügyi hatóságokkal, az állampolgársági ügyekben eljáró szervekkel, a büntetés-végrehajtás központi szervével, a bűnügyi nyilvántartó szervvel, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervével, a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartását kezelő központi szervvel.

A TIBEK-nek a bűnüldöző szervek bűnügyi elemző-értékelő munkájához kapcsolódó, segítő feladatai az alábbiak:

- vizsgálja Magyarország biztonsági és bűnügyi helyzetét;
- a kormányzati tájékoztató tevékenység során a nemzetbiztonsági, bűnügyi és terrorfenyegetettség kérdésekkel kapcsolatos stratégiai döntések meghozatalát segíti elő;
- támogató, koordinációs, elemző-értékelő tevékenységet végez;
- ellátja az utasadat-információs egység feladatait.

A bűnügyi helyzetelemzés során kiemelt ügyekre, személyekre és jelenségekre fókuszál. A meghatározott személyeket, ügyeket alaposabban megvizsgálja, és ezekre készít elemzéseket

társszervi megkeresésekkel, a titkosszolgálatoktól, rendvédelmi, rendészeti feladatot ellátó szervektől összegyűjtött információk feldolgozásával.

A rendőrség biztosítja részére a hozzáférést a RobotzsaruNeo és a TIAR-rendszerekhez, a szakhatósági nyilvántartásokhoz, valamint meghatározott esetekben elektronikus adatszolgáltatást végez (bűncselekmények, események).

A TIBEK a rendőrség megkeresésére adatot szolgáltat, vagy a kért adatokat elemzi, értékeli, és a párhuzamosságokat feltárja.

11.6.3. Europol

A bűnügyi elemzésnek, az egyes bűncselekmények vizsgálata mellett, nagy szerepe van a szervezett bűnözés elleni fellépésben is, hiszen napjainkra a szervezett bűnözés gyakran nemzetközi irányokat vesz.

Ehhez nélkülözhetetlen az egyes államok hatóságai közötti információk zavartalan áramlása. Főszerepet tölt be ebben az Europol, amely bűnügyi információcserét folytat, bűnelemzői támogatást nyújt a tagállamok bűnüldözői hatóságainak és partnereinek.

A bűnelemzői támogatást olyan keretrendszerbe foglalja, amelynek alapeleme az összehangolt fellépés lehetőségének biztosítása. Aktív elemzői projektjei közül a legjelentősebbek a terrorizmus elleni és többségében a súlyos és szervezett bűnözés elleni elemzői területekre esnek.

Az Europol tevékenységét négy kiemelt jelentőséggel bíró rendszer segíti:

- *SIENA*: biztosítja az Europol és az együttműködő szervek és szervezetek közti kapcsolattartást, minősített és nem minősített adatok továbbítását, illetve az üzenetek nyilvántartását és feldolgozását. A rendszeren keresztül történő adattovábbítás mennyisége a 2010-es éveket követően többszörösére nőtt. Ez is tükrözi, hogy a SIENA-rendszer jól használható eszköz a nemzetközi bűnügyi adatcserében.
- *Europol Információs Rendszer (Europol Information System – EIS)*: ebben a nyilvántartásban megtalálható minden olyan entitás, amely az Europol mandátumterületén elkövetett bűncselekményeket érinti. Az érintettség alapja, ha valaki az Europol illetékességi területén bűncselekményt követett el, vagy készül elkövetni, illetőleg az ilyen bűncselekményért elítélték. Ezen nyilvántartás több mint 20 nyelven tartalmazza a bűncselekményeket és a hozzájuk tartozó érdemi információkat, személyeket, azok álneveit, DNS-adatokat, tárgyakat, eszközöket, járműveket, bűnszervezetek, gazdasági társaságok adatait, valamint az ezek között felmerülő logikai kapcsolatokat, amelyek összekötik az adatokat a bűncselekményekkel vagy azok által érintett személyekkel.
- *Europol Elemző Rendszer (Europol Analysis System – EAS)*: személyes adatok kezelésére alkalmas, kizárólag az Europolnál dolgozó elemzők érhetik el. A rendszer elemző eszközök gyűjteményét foglalja magába, amely folyamatos fejlesztés alatt áll.
- *Europol Szakértő Platform (Europol Platform for Experts – EPE)*: személyes adatok cseréjére nem alkalmas, azonban ezen keresztül a regisztrált bűnügyi szakértők tarthatják egymással a kapcsolatot, valamint kicserélhetik egymással tapasztalataikat, értékelhetik módszereiket.¹¹

¹¹ Lásd: www.europol.europa.eu/crime-areas-trends/EUROPOL-analysis-projects

A Szabályzat meghatározza a bűnügyi elemző személyét, aki a bűnügyi szolgálati ág azon tagja, aki munkakörénél fogva – meghatározott bűnügyi elemzési módszerek és bűnügyi elemzési technikák alkalmazásával – rendszeres célirányos adatgyűjtést, elemző-értékelő munkát végezve támogatja a rendőrség bűnmegelőzési és bűnüldözési tevékenységét.

A nyomozást támogató bűnügyi elemzések esetén indokolt megemlíteni, hogy az egyes titkos információgyűjtések, leplezett eszközök alkalmazása, büntetőeljárások során a felderítők, nyomozók, vizsgálók maguk is egy folyamatos elemző-értékelő tevékenységet látnak el, ha ez a tevékenység nincs is nevesítve, amikor feljegyzést, nyomozati tervet vagy előterjesztést stb. készítenek.

Emellett számos esetben előfordul, hogy a szükségessé vált elemzői tevékenységet – ügyelemzés, összehasonlító ügyelemzés, elkövetői csoport elemzése vagy kommunikációs kapcsolatok elemzése, hálózatelemzés – maga az ügy előadója hajtja végre.

Amikor az adatszolgáltató és az elemző személye egybeesik, indokolt megemlíteni, hogy a bűnügyi elemző-értékelő munkának egyik sarokköve a pontos adatszolgáltatás. Az ügygazda a saját ügyében végrehajtott elemzés során szembesülhet azzal a ténnyel, hogy ha egy adat, információ egyáltalán nem, vagy nem pontosan van rögzítve a rendszerben, félreveheti a nyomozást és az elemzést egyaránt. Tehát szükséges hangsúlyozni, hogy statisztikai jellegű adatszolgáltatás, az adatrögzítési fegyelem és az ügykarbantartás során a megfelelő értékek, módszerek, kódolások beállítása azok a mozzanatok, amelyeket szükséges elvégezni, hogy az ügyben szereplő adatok számbavételével valós elemzések, értékelések készüljenek.

A speciális ismereteket igénylő bűnügyi elemzési feladatokat (specifikus profilelemzés, kockázatelemzés, kommunikációs kapcsolatelemzés, pénzügyi tranzakció elemzése, szociális háló elemzése) csak az annak megfelelő szakirányú végzettséggel vagy megfelelő szakmai ismeretekkel rendelkező bűnügyi elemző hajthatja végre.

A bűnügyi elemzési feladat végrehajtása során a *bűnelemzést végrehajtó szerv vezetőjének* feladatait is rögzíti a Szabályzat, amelyek közül a rendelkezésre álló felhasználható erőforrások (létszám, leterheltség, technikai lehetőségek stb.) vizsgálatát és a megrendelővel történő előzetes konzultációt szükséges kiemelni.

A bűnügyi elemző munkáját önállóan, csoportban és egyes bűnügyi elemzési részfeladatokat ellátva végezheti. Jelentős információtartalmú, kiemelt vagy több rendőri szerv illetékességi területét érintő, vagy sorozatügyek esetén kerül sor leginkább csoportok létrehozására elemzői feladatok végrehajtására. A csoportban az elemzők mellett felderítők és nyomozók is részt vehetnek. Hatékonyabb ilyenkor az elemző munka, mint ha csak a megküldött információkból dolgozna önállóan, mivel az újonnan keletkezett információkat a nyomozók rögtön megosztják az elemzővel, és egyszerre tudja beépíteni az elemzői adatbázisba.

A csoportokban történő munka mellett a több rendőri szerv illetékességi területén történő bűncselekmények felderítése érdekében egy további lehetőség a *koordináció*, amikor több rendőri szerv összefogása, tevékenységének összehangolása szükséges. A koordináció, a Szabályzat szerint, az elemző egységek feladata illetékességüknek megfelelően, de napjainkban országos főkapitányi biztos látja el a jelentősebb, több megyét érintő sorozat-bűncselekmények felderítésének összehangolását.

A bűnügyi elemző a bűnügyi elemzést szóban vagy írásban kiadott vezetői utasítás, illetve megrendelés alapján készíti el. A megrendelés alapján készült bűnügyi elemzések esetén, különösen a nyomozást támogató elemzési formák esetén a Szabályzat az elemzés megrendelőjére vonatkozóan is határoz meg feladatokat. A megrendelő köteles a feladat elvégzéséhez a nyomozás, előkészítő eljárás vagy titkos információgyűjtés során keletkezett iratok, egyéb dokumentu-

mok, bizonyítékok teljes információtartalmának megismerését biztosítani a feladatot végrehajtó bűnügyi elemzők számára, gondoskodik továbbá a folyamatos konzultációs lehetőség kialakításáról, az esetleges helyszíni megtekintések feltételeinek biztosításáról.

11.7. A bűnügyi elemzés eredménye

A *bűnügyi elemzés eredménye* az értékelő jelentés, tájékoztató és egyéb jelentés, illetve prezentáció.

Az *értékelő jelentés* tartalmi elemei, ha a megrendelő mást nem határoz meg, az elemzés típusától függően:

- az elemzést végző bűnügyi elemző egység megnevezése;
- az elemzést végző elemző(k) neve és elérhetősége;
- a megrendelő megnevezése és az ügy előadójának neve;
- a kapott feladat rövid leírása;
- a felhasznált információs adatbázisok megnevezése;
- az elemzés során tett megállapítások (hipotézis, konklúzió, előrejelzés vagy becslés);
- a megállapítások alapjául szolgáló premisszák;
- a feltárt információs rések és hiányosságok;
- az elemzés során tett javaslatok a nyomozás, előkészítő eljárás, titkos információgyűjtés folytatásához vagy a vezetői döntés meghozásához.

Az elemzés során készült táblázatok, térképek, grafikonok az értékelő jelentés mellékletét képezik, a jelentés csak hivatkozik rájuk.

Amennyiben a bűnügyi elemzői feladat végrehajtása során minősített információk felhasználására is sor kerül, akkor az elemzés kimeneti termékének, a jelentés elkészítésének során is figyelemmel kell lenni a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény rendelkezéseire is, azaz arra, hogy a jelentésben szereplő adatokat megfelelő minősítéssel lássák el.

Amennyiben a nyomozást támogató bűnügyi elemzés során olyan információ is keletkezik, amely más nyomozó hatóság részére tartalmaz releváns adatokat, szükséges az érintett szerv tájékoztatása.

„A bűnügyi elemzés országos szakirányító szervének vezetője a belső használatra készült értékelő jelentést, tájékoztatót jóváhagyásra felterjeszti a bűnügyi országos rendőrfőkapitány-helyettesnek, a területi bűnügyi elemző egység vezetője a KR NNI igazgatójának vagy igazgatóhelyettesének, az RRI bűnügyi igazgatóhelyettesének, a megyei (fővárosi) bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettesnek, majd továbbítja a megrendelőnek.”¹²

A nyomozást támogató elemzésekben készült értékelő jelentéseknek és tájékoztatóknak a büntetőeljárás irataihoz csatolásáról és a büntetőeljárásban történő felhasználásáról a megrendelő csak az elemzést végző szerv vezetőjének engedélyével rendelkezhet.

A nyomozást támogató bűnügyi elemzés eredményességének megítélésében fontos szerepe van a *visszacsatolásnak*. A visszacsatolási tájékoztató tartalmazza a bűnügyi elemzés eredményeinek hasznosulását, az értékelő jelentésbe foglalt információs rések és hiányosságok meg-

¹² 23/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás 54. pont.

szüntetésére, illetve a megfogalmazott javaslatokra tett intézkedések eredményét vagy elvetésük rövid indokolását, a felhasználás elmaradása esetén a kiváltó okok indokolt leírását.

A visszacsatolás a bűnügyi elemzési tapasztalatok kiegészítésének támogatását, és nem utolsósorban a bűnügyi elemzés fejlődését is szolgálja.

A bűnügyi elemző tájékoztatása az általa készített elemzés eredményes felhasználásáról helyettesítheti azt a sikerélményt, amelyet egy nyomozónak például az elkövető elfogása jelenthet, ami által úgy érzi, hogy a sikeres realizálásban ő is közreműködött.

Összegzésként elmondható, hogy a bűnügyi elemzés csakúgy, mint maga a bűnüldözés, folyamatosan fejlődő, soha meg nem álló, a bűnözést utol nem érő ága a rendőrség munkájának. Ma a technológia robbanásszerű fejlődése figyelhető meg, eredményeit a modern kor bűnelkövetői gyorsan és hatékonyan használják. A bűnelkövetők naprakészek a technika, az internet világában, és ehhez a hatóságoknak is alkalmazkodniuk kell. Ezzel párhuzamosan *egyre nagyobb terjedelmű információ is keletkezik*, amelynek rendszerezése, feldolgozása egyre inkább igényli az elemzési módszerek, technikák alkalmazását.

A bűnügyi elemzés az alkalmazott módszerek és technikák segítségével napjainkban hazánkban is komplex területté fejlődött, amelynek elengedhetetlen érdemei vannak a bűncselekmények sikeres felderítésében, a jogsértések számának visszaszorításában, illetve a megfelelő döntések, intézkedések gyors és hatékony meghozatalában.

[Vákát oldal]

12. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szerepe a bűnügyi hírszerzésben

12.1. A Szakszolgálat mint hibrid szervezet

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (Szakszolgálat) a szokásos definíció szerint a kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, önállóan gazdálkodó költségvetési szerv, amelynek irányítását a belügyminiszter végzi. Rendszertani megközelítésben, a magyar közigazgatás rendszerében elhelyezve, a Szakszolgálat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényben nevesített polgári nemzetbiztonsági szolgálatok egyike.

Mindezek alapján joggal vethető fel a kérdés, vajon mit keres egy nemzetbiztonsági szolgálat a bűnügyi felderítésben, mit keres egy „titkosszolgálat” a büntetőeljárásban.

A hagyományos rendszertani szemlélet szerint az állami szuverenitás különböző dimenzióinak védelme jól tagolható funkciók, területek szerint rendszerezhető, amelyek között az elhatárolás éles és világos határvonalak mentén, egyértelműen megtehető. A különböző állami védelmi dimenziókat ebben a megközelítésben a honvédelmi, a rendészeti, illetve a nemzetbiztonsági ágazat testesíti meg.

Laboratóriumi körülményeket feltételezve ezek a területek egzakt módon elhatárolhatók egymástól, és a funkciók között nincs átjárás. Ezt az éles tagolást azonban az idő előrehaladtával az élet látványosan oldotta.¹ Megjelentek és meghatározóvá váltak azok a jelenségek, amelyek a különböző védelmi funkciók, illetve a hozzájuk rendelt hatáskörök, intézkedésfajták összehangolt alkalmazását igénylik.

Ilyen jelenség az akár nemzetbiztonsági kockázatot hordozó bűnözés, például a súlyos, illetve szervezett bűnözés, korrupció, terrorizmus jelentőségének sajnálatos felerősödése. A nemzetbiztonság és a bűnüldözés határmezsgyéjén mozgó jelenségek elleni küzdelem olyan hibrid szervezeteket hívott életre, amelyek korábban – a már hivatkozott érvelés alapján is – nehezen lettek volna elképzelhetők.

Ennek megfelelően, ha figyelmesen megvizsgáljuk a magyar állami biztonsági ágazat intézményrendszerét, számos olyan szervezetet találhatunk, amely a bűnügyi és nemzetbiztonsági érdekkör határán, mindkét területre átérve tevékenykedik.

Tipikusan ilyen szervezet például a Terrorelhárítási Központ,² amelynek fő feladatai közé tartozik a terrorcselekmények megelőzése és elhárítása vagy éppen az államszervezet működése szempontjából kiemelten fontos közjogi méltóságok, illetve állami vezető személyvédelme. Hibrid jellegét jól mutatja, hogy az Rtv. szerint különleges hatáskörű rendőri szervről van szó, amely azonban nemcsak az Rtv. szerinti titkos információgyűjtést folytat, hanem nemzetbiztonsági érdekkörben eljárva a nemzetbiztonsági törvény szabályai szerint is folytat ilyen tevékenységet.

¹ Farkas Ádám (szerk.): *Védelmi alkotmányosság az új típusú biztonsági kihívások erőterében*. Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018. 176.

² A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 7/E. §.

A Terrorelhárítási és Bűnügyi Elemző Központ³ feladatai között – bűnügyi elemző munka, kormányzati tájékoztatás – ennél is markánsabban jelennek meg bűnügyi és nemzetbiztonsági funkciók. Itt kell megjegyezni azt is, hogy a tradicionális nemzetbiztonsági szolgálatok legtöbbször is kimutatható bűnügyi természetű feladatkör, mégpedig általában az úgynevezett hatásköri bűncselekmények kapcsán.

A Nemzeti Védelmi Szolgálat⁴ belső bűnmegelőzési feladatokat lát el. Ez a feladat fogalmilag bűnügyi felderítő tevékenységet jelent, azonban módszertanában, magatartásmintáiban ez a tevékenység is jócskán mutat úgymond titkosszolgálati jegyeket.

A 2010 utáni, azaz kortárs intézményi fejlődés során kialakult szervezeteknek az előfutáraként is felfoghatjuk az 1996-ban létrejött Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot, amelynek eredete szintén a bűnügyi, illetve a nemzetbiztonsági célú hírszerzés közötti átfedések felismerésére vezethető vissza.

12.2. A Szakszolgálat feladatrendszere

A nemzetbiztonsági szervezetrendszernek minden modern államban számos funkciót kell ellátnia annak érdekében, hogy az állami szuverenitás zavartanul érvényesülhessen. Ezen funkciók nagyobb része klasszikus, fundamentális nemzetbiztonsági feladat. Tipikusan ilyen a hírszerzés, tehát a „kémkedés”, vagy e tevékenység inverze, a (kém)elhárítás. A következő, rendkívül széles tartalmú kategória a kormányzati tájékoztató tevékenység, azaz a megalapozott kormányzati döntések végrehajtásához szükséges információk megszerzése és emészthető formában történő megjelenítése.

Azonosíthatók azonban emellett olyan funkciók, feladatok is, amelyek nem köthetők egy-egy nemzetbiztonsági alágazathoz, hanem általában a nemzetbiztonsági szervek működéséhez kapcsolódnak.⁵

Ezek közé a funkciók közé tartoznak például a különböző titokvédelmi feladatok, speciális összeköttetések biztosítása, de mindenekelőtt a nemzetbiztonsági szolgálatok törvényben meghatározott rendeltetésének betöltéséhez elengedhetetlen információk rendelkezésre állásának biztosítása.

A magyar intézményrendszer, illetve jogi szabályozás ezt a felismerést gondolja tovább. Arról van szó, hogy a titkos módon megszerzett információkra minden olyan szervezetnek szüksége van, amelyek az állami szuverenitás különféle kiterjedéseinek védelméért felelnek, tartozzon az a rendészeti vagy nemzetbiztonsági ágazatba, illetve a nemzetbiztonsági ágazaton belül a polgári vagy katonai alágazatba.

A Szakszolgálat, amely a rendszertani besorolás szerint tehát az egyik polgári nemzetbiztonsági szolgálat, kiterjedt feladatkörrel rendelkezik, és több olyan szolgáltató-támogató tevékenységet is összegyűjt, amelyek valamennyi állami védelmi funkció működtetése szempontjából létfontosságúak.

³ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 8/A. §.

⁴ Rtv. 7. §.

⁵ Börcsök András – Vida Csaba: [A nemzetbiztonsági szolgálatok rendszere \(Nemzetközi gyakorlat a nemzetbiztonsági rendszer kialakítására\)](#). *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), 1. 68.

A Szakszolgálat legfontosabb feladatai ennek megfelelően:

- különleges eszközök és módszerek alkalmazásával szolgáltatások végzése a titkos információgyűjtésre/leplezett eszköz alkalmazására feljogosított (megrendelő szervezetek) számára;
- speciális (műveleti) szakértői feladatok végrehajtása;
- speciális kommunikációs csatornák biztosítása a kijelölt felhasználók részére;
- kibervédelmi, információbiztonsági feladatok;
- minősített adatok védelmével kapcsolatos feladatok;
- információmegosztás támogatásával kapcsolatos (koordinációs) feladatok.

Paradox módon tehát a Szakszolgálat bűnügyi hírszerzés szempontjából legfontosabb feladattá a nemzetbiztonsági törvényben találjuk. A vonatkozó törvényhely⁶ megfogalmazása szerint a Szakszolgálat

- a jogszabályok keretei között,
- eszközeivel és módszereivel,
- írásbeli megkeresésre
- szolgáltatást végez
- a titkos információgyűjtés, illetve
- a büntetőeljárásról szóló törvény szerinti leplezett eszközök (leplezett eszközök) alkalmazásának végrehajtásához
- a titkos információgyűjtés folytatására, valamint a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szervek részére,

azaz egyszerűen fogalmazva a gyakorlatban végzi a titkos információgyűjtés, illetve leplezett eszköz alkalmazásának fogalmi körébe tartozó különleges eszközök és módszerek alkalmazását. A fejezet következő részeiben erre a rendészeti és nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés, illetve leplezett eszköz alkalmazása körében egyaránt értelmezendő tevékenységre az egyszerűsítés szándékával a különleges eszközök alkalmazása fordulatot használok.

12.3. Különleges eszközök alkalmazása

A Be.,⁷ az Rtv.,⁸ a Navtv.,⁹ illetve az Ütv.¹⁰ egybecsengő szabálya szerint a leplezett eszközök alkalmazása és a titkos információgyűjtés olyan, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó különleges tevékenység, amelyet az erre feljogosított szervek az érintett tudta nélkül végeznek.

Hazánkban több rendvédelmi szerv, nyomozó hatóság, illetve nemzetbiztonsági szolgálat rendelkezik törvényi felhatalmazással arra, hogy törvényben meghatározott feladatai végrehajtása érdekében, az ott meghatározott célból és feltételek fennállása esetén titokban, tehát az érintett tudomása nélkül róla adatot gyűjtsön. Ezt a tevékenységüket e szervezetek az adott tevékenységeknek megfelelő jogi keretek között végezhetik, a megszerzett adatokat pedig az adott

⁶ Nbtv. 8. § (1) bek. a) pont.

⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 214. § (1) bek.

⁸ Rtv. 63. § (1) bek.

⁹ A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 51. § (1) bek.

¹⁰ Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény 25/A. (1) bek.

tevékenységre vonatkozó szabályok és az azokon alapuló szakmai szttenderdek szerint kezelhetik, illetve használhatják fel.

Az adatgyűjtésnek tehát minden esetben más a törvényi háttere, az eljárásjogi kerete, ennek megfelelően beszélhetünk:

- az Rtv., Navtv., Ütv. szabályai szerinti rendészeti célú titkos információgyűjtésről;
- az Nbtv. szerinti nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtésről, illetve
- a Be. szerinti leplezett eszköz alkalmazásáról.

Az eljárási keret különbözőségeinek okán számos eltérés mutatható ki az egyes eszközalkalmazások között. A leglátványosabb különbségek az eszközalkalmazás engedélyezése, az alkalmazás során megszerzett adatok felhasználásának módja, feltételei, illetve általában megszerzett adatok kezelése – például az érintett tájékoztatáshoz való jogának érvényesülése – tekintetében jelentkeznek.

Ennek nyilvánvaló oka van. A magyar jog alaptörvényi erejű alapelve¹¹ szerint lényeges jog tartalma csak más alapvető jog érvényesülése érdekében, az ahhoz szükséges mértékben korlátozható, tehát a szükségesség-arányosság alapelveinek érvényesülése mellett lehetséges.

Ennek az alapelvnek az általános biztosítását a személyhez fűződő jogok korlátozása esetén – az adott eljárás céljához illeszkedően – nyilván az adott törvényben kell megtenni, és itt kell meghatározni az engedélyezés – tehát tulajdonképpen a szükségesség-arányosság teszt konkrét esetre vonatkozó lefolytatása – szabályait is.

Az ágazati szabályozások ugyanakkor nem szorítkoznak a titkos információgyűjtés/leplezett eszköz alkalmazása eljárási szabályainak megfogalmazására, hanem valamennyi ágazati törvény tartalmazza a jogkorlátozás során alkalmazható eszközöket is.

Bizonyos mértékben ez a megoldás indokolhatónak tűnik, hiszen vannak olyan eszközök, amelyek nehézkesen vagy egyáltalán nem értelmezhetők más ágazat, más védelmi szerepkör ellátása során. Tipikus példa lehet erre a mintavásárlás, amely nemzetbiztonsági érdekkörben nehezen értelmezhető eszköz,¹² például terminológiai eltérés miatt, de hasonló problémát hordoz a rendőri jelleg leplezésével végzett információgyűjtés, valamint a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével végzett információgyűjtés kategóriái közötti tartalmi különbség. (Más kérdés, hogy utóbbi esetben nem tűnik túl nehéz feladatnak annak az absztrakciós szintnek a detektálása, amely alatt mindkét eszköz értelmezhető.)

Ez a megoldás leginkább a legérzékenyebb, a magánszférát leginkább sértő, bírói engedélyhez kötött eszközök esetében különös, tekintettel arra, hogy

- ezek tekintetében az eszközök tartalma a szabályozás szövege szempontjából is azonos;
- nem ismert ugyanis olyan jogalkotói szándék, amely valamelyik ágazathoz vagy állami feladathoz kevesebb felhatalmazást, szűkebb eszköztárat kívánt volna biztosítani a felhatalmazás egyik címzettjének, mint bármely másinak; végül felvethető, hogy a
- konkrét eszköz az alapjog korlátozásához képest másodlagos jelentőségű a szükségesség-arányosság teszt elvégzése során.

¹¹ Magyarország Alaptörvénye I. Cikk (3) bek.

¹² Hetesy Zsolt: *A titkos felderítés*. Doktori értekezés. Pécs, 2011. 77.

12.3.1. A magyar modell

A helyzet tehát az, hogy nemzetbiztonsági, rendvédelmi ágazatnak, illetve a büntetőeljárás során a nyomozó szerveknek egyaránt szükségük van arra, hogy az adott érintettől vagy az érintettre vonatkozóan annak tudta nélkül információt gyűjtsön. Ez a tevékenység természeténél fogva sajátos szervezeti kultúrát, speciális szakértelmet és különleges technikai eszközparkot igényel, amelynek kialakítása, fenntartása költséges és önmagában is speciális felkészültséget igénylő erőfeszítéseket követel meg.

Költségvetési, szakmai, illetve jogi garanciális indokok ezért azt kívánják, hogy ezen tevékenységek végrehajtása racionális körben és mértékben ne decentralizáltan, hanem centralizáltan valósuljon meg.

A magyar modell – nevezetesen, hogy egy központi szolgáltató szervezet, a Szakszolgálat szolgáltatásként biztosítja a különböző rendvédelmi és nemzetbiztonsági szervek számára a törvényi felhatalmazásuk keretei között a különböző különleges eszközök alkalmazásának, végrehajtásának a megrendelését, igénybevételét – annak az egyszerű ténynek a felismerésén alapul, hogy az eljárási szabályok különbözősége mit sem változtat azon a tényen, hogy az eszközalkalmazások végrehajtása a gyakorlatban, úgymond történeti tényállását tekintve, minden esetben azonos.

Egy (telefon-) lehallgatás technikai kivitelezése pontosan ugyanúgy történik egy katonai nemzetbiztonsági szolgálat elhárító tevékenysége kapcsán, mint egy hatásköri bűncselekmény felderítésénél az Alkotmányvédelmi Hivatal esetében, vagy egy körözött bűnöző felkutatására indított eljárásban, és igen, a büntetőeljárás folyamatában a büntetőjogi felelősség megállapításához szükséges bizonyítékok összegyűjtése érdekében.

Erre a jelenségre rendszertani szempontból érvényes válasz egy olyan független szervezet, amely a fenti paramétereknek megfelelő tevékenységeket támogató, azokat végrehajtani képes erőforrásokat centralizáltan birtokolja, és azokból valamennyi igénylő számára – egységes feltételek mentén – teljesít szolgáltatásokat.

Az 1990-es évek közepén, amikor a Szakszolgálatra vonatkozó szabályozás előkészítése is zajlott, illetve elfogadása idején, Magyarország rendkívül nehéz gazdasági helyzetben volt. A kormányzat példátlan megszorításokat hajtott végre, amelyek a társadalmi élet számos szegmense mellett kiemelten érintették az állami szférát is. A korabeli jogalkotás meghatározó szempontját az ilyen értelemben vett takarékoság, illetve költséghatékonyság mellett – javarészt a rendszer-váltás közelsége, és így a létező szocializmus korára jellemző államvédelmi magatartásminták továbbélése elleni küzdelem okán – a visszaélésszerű eszközalkalmazás lehetőségének minimalisra csökkentése jelentette.

E szempontok alapján a jogalkotó klasszikus *outsourcing*-ot hajtott végre, amelynek során az egyébként titkos információgyűjtésre feljogosított szervezetektől a privát szférát leginkább veszélyeztető eszközök, módszerek alkalmazásához szükséges humán háttérrel és eszközrendszerrel kiszervezte, és azokat egy új, az előzőektől jogi-szervezeti értelemben független szervezetben vonta össze.¹³

¹³ Az *outsourcing* (kiszervezés) elsősorban a piaci szférában alkalmazott hatékonyságnövelő eszköz. Lényege, hogy a korábban szervezeten (vállalaton) belül ellátott, alap- és főtevékenységen kívül álló, általában speciális felkészültséget és/vagy eszközrendszerrel igénylő tevékenységet a költséghatékonyabb és/vagy professzionális végrehajtás biztosítása érdekében külső szervezet hajtja végre.

A titkos információgyűjtés területén végrehajtott „kiszervezés”, tehát az erőforrások Szakszolgálatnál való koncentrációja gazdasági, szakmai és jogi előnyökkel jár; az előnyök közül a legfontosabbak:

- Gazdasági természetű előnyök:
 - a különleges eszközök alkalmazása területén (a végrehajtásra és a fejlesztésre) rendelkezésre álló erőforrások nem aprózódnak el;
 - a Szakszolgálatnál megvalósított fejlesztésekből valamennyi kiszolgált szervezet részesül;
 - hatékonyabban biztosítható a sürgős párhuzamos kapacitások kialakulásának elkerülése;
 - nemzetgazdasági hatékonyság: a különleges eszközök alkalmazása feltételeinek biztosítására jogszabály alapján kötelezett szolgáltatóknak e kötelezettségük teljesítése során egyfajta – a Szakszolgálat által megfogalmazott – követelményrendszernek kell eleget tenniük.
- Szakmai előnyök:
 - az üzemméretből adódóan folyamatos rendelkezésre állás, gyors reagálóképesség;
 - biztosított a kapacitások nagy fokú kihasználása, valamint kapacitástúlerhelés esetén a koordinációs képesség;
 - speciális felkészültségű szakembergárda, egységes szakmai elvek, szervezeti tudásmenedzsment.
- Jogi előnyök:
 - a megszerzett információkkal semmilyen módon nem rendelkezik, azokat nem tárolja, nem értékeli; nincs lehetőség tehát készletező adatgyűjtésre;
 - független szolgáltató szervként a Szakszolgálat ellenérdekelt az engedélytől eltérő vagy azon túlterjeszkedő megfigyelésben.

12.3.2. A Szakszolgálat szolgáltatásainak igénybevételére feljogosított szervezetek

A Szakszolgálat szolgáltatásai tehát személyek magánszféráját leginkább sértő információgyűjtő eszközök legális alkalmazásához kötődnek. A szolgáltatások igénybevételére feljogosított szervezetek köre rendkívül zárt, a szóban forgó körbe a rendészeti, illetve nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtésre, illetve leplezett eszközök alkalmazására felhatalmazott – a törvény szóhasználatával „feljogosított” szervezetek tartoznak.

A magyar jog alapján a feljogosított szervezetek az alábbiak:

- rendészeti célú titkos információgyűjtő tevékenységet végezhet
 - az Rtv. alapján a rendőrség, a TEK, illetve az NVSZ;
 - a NAV tv. alapján a Nemzeti Adó- és Vámhivatal;
 - az Ütv. alapján az ügyészség;
- nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtő tevékenységet végezhet az Nbtv. szerint az Információs Hivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat; valamint a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat;¹⁴

¹⁴ A Szakszolgálat az Nbtv. 8. § (3)–(4) bekezdésében meghatározott körben és az ott szabott keretek között a titkos információgyűjtés eszközeit saját kezdeményezésére is alkalmazhatja. Az itt megjelölt

- leplezett eszközalkalmazást folytathat a Be. alapján a nyomozó hatóság, ideértve az ügyészség nyomozó szerveit is.

A fentiekből adódóan a Szakszolgálat szolgáltató szervezetként rendészeti, valamint – katonai és polgári – nemzetbiztonsági érdekkörben egyaránt tevékenykedik. Az évek óta rendelkezésre álló statisztikai adatok tanúsága szerint számszerűségükben túlsúlyban vannak a bűnügyi érdekkörben érkező feladatok; az e körbe tartozó megkeresések aránya tartósan 85% körül alakul.

Érdekesség, hogy az elnevezés („nemzetbiztonsági”) és a feladatkör (jelentős hányadban „rendészeti”) közötti látszólagos ellentmondás feloldása jegyében számos alkalommal felmerült – legalábbis belső műhelymunka szintjén – a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat átnevezésének lehetősége. Ezen gondolatkísérletek során a legnépszerűbb névváltozatok a Nemzeti Biztonsági Szakszolgálat, illetve a Műveleti Szakszolgálat voltak.

12.3.3. A Szakszolgálat és a feljogosított szervezetek kapcsolata

A különleges eszközök alkalmazására vonatkozó, e tekintetben is egységes ágazati szabályozás szerint a különleges eszközök alkalmazása során a Szakszolgálat igénybevétele a feljogosított szervezetek számára főszabály szerint nem kötelező. E szervek az egybecsengő törvényi szabályozás¹⁵ szerint a titkos információgyűjtés/leplezett eszközalkalmazás végrehajtását maguk végzik, annak végrehajtására más szervezetet kereshetnek meg, illetve a harmadik lehetőségként a nemzetbiztonsági törvényben ilyen szolgáltatások végzésére kijelölt nemzetbiztonsági szolgálatot keresik meg.

Kizárólagosság, elsődlegesség, opcionálitás

Mint fentebb említettem, a Szakszolgálat létezésének alapját olyan költségvetési, szakmai és jogi megfontolások képezik, amelyek tükrében indokolt és célszerű a titkosszolgálati kapacitások centralizálása, koncentrálása. Ennek a centralizációnak természetesen vannak észszerű korlátai. Egyes eszközök esetében a támogatott alaptevékenységtől való leválasztás nem indokolt. Többségben vannak ugyanakkor azok az eszközök, módszerek, amelyek tekintetében a koncentráció hatékonyabb működést eredményez, a fent megadott szempontok valamelyikének figyelembevételével.

Különösen igaz lehet ez, ha az eszköz alkalmazása

- speciális eszközrendszert;
- speciális szakmai ismereteket, képességeket, felkészültséget feltételez;
- vagy a koncentrációt
- a rendelkezésre álló költségvetési források hatékony felhasználása,
- az együttműködésre kötelezett piaci szolgáltatói szegmens tagoltsága nemzetgazdasági szempontból (is) indokoltá teszi; végül
- független szervezet által plusz biztosítékként érdemben hozzájárul a jogi garanciák érvényesüléséhez.

tevékenységek – objektumok műveleti védelme, nemzetbiztonsági ellenőrzés – a Szakszolgálat „valódi” nemzetbiztonsági szolgálatként működik.

¹⁵ Be. 244. § (1) bek., Rtv. 75/F. § (1) bek., NAV tv. 65/E. § (1) bek., Ütv. 25/Q. § (1) bek., Nbtv. 52.§ (3) bek.

A fenti alapvetések alapján számos olyan szabályozás született, amely az ágazati törvények általános előírása (ki hajtja végre a titkos információgyűjtést/leplezett eszközalkalmazást) alapján a feljogosított szerv számára rendelkezésre álló, meglehetősen széles mozgásteret jelentősen beszűkíti.

A Szakszolgálat kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a titkos információgyűjtés bírói engedélyhez kötött azon szegmensére vonatkozóan, ahol műszaki-technikai szempontból egyedülálló, komplex, ebből adódóan jelentős anyagi ráfordítást, különleges szakértelmet és tapasztalatot igénylő rendszerek kiépítése vagy speciális szaktudással rendelkező humán erőforrás megléte szükséges.

Magyarországon ennek megfelelően kizárólag a Szakszolgálat rendelkezik elektronikus hírközlési hálózaton folytatott kommunikáció ellenőrzésére, továbbá postaküldemény-ellenőrzésre alkalmas eszközrendszerrel és szaktudással; a Szakszolgálat rendelkezik továbbá az ellenőrzési képességek kialakítása során megkerülhetetlen piaci szereplőkkel való együttműködésre vonatkozó megfelelő terjedelmű felhatalmazással.¹⁶

Az említett két esetben organikus jogi fejlődés nyomán alakult ki a Szakszolgálat kizárólagossága. Az információs rendszerek – informatikai eszközök, rendszerek – ellenőrzése tekintetében már tudatos jogalkotói döntés, feladattelepítés nyomán figyelhetjük meg a kapacitások koncentrációját.

A Be. hatálybalépését követő jogalkotási, megújítási folyamatban a döntéshozó magáévá tette a kapacitáskoncentrációt fent kifejtett elveit, és úgy ítélte meg, hogy az erőforrások szétforgácsolásának elkerülése, a kellő hozzáértés hiányából fakadó szakmai-morális kockázatok csökkentése vagy éppen a jogszabálysértő eszközalkalmazás kockázatának minimálisra csökkentése érdekében a számítástechnikai eszközök, rendszerek vonatkozásában folytatott tartalom-, illetve kommunikáció-ellenőrzés végrehajtását főszabályként a Szakszolgálat kizárólagos hatáskörébe utalja.¹⁷

A Szakszolgálat kötelező igénybevételének esetköreire vonatkozóan több közjogi szervezet-szabályozó eszköz tartalmaz rendelkezést.

Más területeken a Szakszolgálat nem rendelkezik jogi értelemben kizárólagos hatáskörrel, azonban a koncentrált humán és technikai kapacitások okán egyedülálló képességekkel igen. Ilyen terület például a fedőokirat-szolgáltatás; a rejtett figyelés.

Valamennyi említett terület esetében igaz, hogy a megrendelő szervezeteknek nem kell külön-külön működtetniük a fenti feladatok végrehajtásához szükséges személyi, technikai és infrastrukturális háttérrel. A működtetés, fenntartás és fejlesztés feladata és költségei egy szervezetnél, a Szakszolgálatnál jelentkeznek. Másik oldalról közelítve, a titkos információgyűjtés végrehajtására a Szakszolgálatnál rendelkezésre álló bármely kapacitásbővítés olyan fejlesztést jelent, amelynek jótékony következményei valamennyi bűnüldöző és nemzetbiztonsági szervnél egyaránt jelentkeznek.

Az ágazati törvények főszabálya – miszerint a feljogosított szervezet a különleges eszköz alkalmazását maga hajtja végre, vagy a végrehajtásra más szervezetet, egyéb lehetőségek mellett a Szakszolgálatot keresi meg – a gyakorlatban tehát úgy érvényesül, hogy bizonyos eszközök

¹⁶ Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 92. §; a végrehajtásáról szóló 180/2004. (V. 26.) Korm. rendelet; valamint a postai szolgáltatásokról szóló 2012. évi CLIX. törvény 38. §; illetve a végrehajtásáról szóló 9/2005. (I. 19.) Korm. rendelet.

¹⁷ Nbtv. 62/A. §.

alkalmazása tekintetében a Szakszolgálat kvázi kizárólagos hatáskörrel rendelkezik, azaz ezeknek az eszközöknek az alkalmazására kizárólagosan képes, és ezért jogosult.

Más esetekben nincs ilyenfajta praktikus vagy jog által kikötött kizárólagosság, azonban a Szakszolgálat egyedülálló kapacitásokkal, képességekkel rendelkezik, ezért a végrehajtás során a feljogosított szervezet elsősorban tipikusan a Szakszolgálatot keresi meg, végül vannak olyan eszközök, amelyeknél ilyen elsődlegesség sincs, a Szakszolgálat megkereséséről a feljogosított szervezet az adott eset összes körülményeit figyelembe véve dönt a végrehajtás mikéntjéről.

A teljesség kedvéért el kell mondani azt is, hogy vannak olyan különleges eszközök, ahol külön szolgáltató szervezet bevonásának semmilyen kézzelfogható hozzáadott értéke nincs/nem lenne, ezen eszközök vonatkozásában a Szakszolgálat nem nyújt szolgáltatásokat.

12.3.4. A szolgáltatások teljesítése

A kizárólagosság, illetve elsődlegesség egyúttal szolgáltatási kötelezettséget keletkeztet a Szakszolgálat oldalán, amely, mint már arra fentebb utaltam, írásbeli megkeresések alapján végzi törvényben meghatározott feladatai teljesítését.

A törvény alapján a Szakszolgálat szolgáltatásainak igénybevételére feljogosított jelen állás szerint nyolc megrendelő szervezet éves szinten mintegy 70 000, különleges eszköz alkalmazására, illetve az eszközalkalmazáshoz kapcsolódó kiegészítő szolgáltatás igénybevételére vonatkozó megkeresést továbbít a Szakszolgálatnak. Ennek a mennyiségnek a befogadása, értelmezése és kezelése önmagában is jelentős feladat, ezért a Szakszolgálat az évek során igen kifinomult mechanizmust alakított ki ezen köziratoknak a kezelésére és intézésére.

a) A megrendelések továbbítása a Szakszolgálatnak

A Szakszolgálat szolgáltatásainak igénybevételére vonatkozó megkeresések adatkezelési, valamint titokvédelmi szempontból rendkívüli érzékenyséű iratok, amelyek kezelése, továbbítása logisztikai szempontból is jelentős kihívás. Ezen túlmenően a bűnügyi, illetve nemzetbiztonsági munka sajátosságaiból adódóan gyakran időkritikus, gyors reagálást igénylő megkeresésekről van szó.

A jellemzően minősített adatot tartalmazó megkeresések elkészítése és elektronikus aláírással való hitelesítése ma már az erre a célra a Szakszolgálat által fejlesztett alkalmazás segítségével történik; a Szakszolgálat felé történő eljuttatásukhoz pedig biztonságos – azaz rejtjelezett, minősített adatok továbbítására alkalmas – elektronikus adatkapcsolat áll a feljogosított szervek rendelkezésére.

b) Egysatornás rend

A köziratokat a Szakszolgálatnak egysatornás rendszerben érkeztetik, tehát valamennyi megkeresést egy központi szervezeti egységnél, egységes szempontok szerint kialakított munkafolyamat során kezelik. Ez a megoldás biztosítja az ügykezelési, nyilvántartási, archiválási és a megfelelésvizsgálati (*compliance*) feladatok egységes szempontrendszer szerinti megszervezést és végrehajtását.

c) A szolgálati jegyek rendszere

Az évi több tízezres mennyiségű megkeresés szabadszöveges megfogalmazás esetén gyakorlatilag beláthatatlan értelmezési feladatot és kezelhetetlen mennyiségű hibalehetőséget jelentene, amely számtalan hiánypótlási és egyeztetési feladatot keletkeztetne, késleltetve vagy ellehetetlenítve a szolgáltatások nyújtásának megkezdését. A Szakszolgálat ezért az évek során folyamatosan fejlődő bizonylati rendszert alakított ki a megrendelések megfogalmazásához. Ez a gyakorlatban olyan szisztémát jelent, ahol az egyes szolgáltatásokhoz előre kidolgozott űrlapok, hagyományos elnevezéssel szolgálati jegyek tartoznak. Ezek a formalizált megkeresések megkönnyítik az igények pontos, szabatos és hiánytalan megfogalmazását, illetve a Szakszolgálat oldalán a jogszabályi követelményeknek való megfelelés, azaz a befogadhatóság vizsgálatát, végül a feladatnak a végrehajtásáért felelős egység irányába történő szortírozását.

d) Megfelelőségvizsgálat (compliance)

A Szakszolgálat csak az arra feljogosított szervezettől érkezett, megfelelő jogosultsággal rendelkező személy által aláírt (hitelesített) és megfelelő engedéllyel rendelkező megkereséseket teljesíti. Ennek a követelményrendszernek az érvényesítése érdekében a Szakszolgálat minden egyes megkeresést ellenőrzésnek vet alá. Amennyiben ennek során feltárul valamilyen hiba, hiányosság, a Szakszolgálat egyeztetés útján intézkedik a hiánypótlásra; kritikus hiányosság esetén azonban a megkeresést visszautasítja. A megkeresésre vonatkozó köziratokat a formai és tartalmi elemeiknek ellenőrzését, a kérés alapadatainak nyilvántartásba vételét követően továbbítják.

A Szakszolgálat által a megkeresések érkeztetése során végzett – előzetes – megfeleléségvizsgálat jelentős mértékben hozzájárul a törvényesség érvényesüléséhez; ez irányú szerepvállalását a NAIH által az NBSZ-nél végzett adatvédelmi audit megállapításai is alátámasztották.¹⁸

e) Belső koordináció

A belső koordináció célja a Szakszolgálat végrehajtásban közreműködő szervezeti egységei közötti, szükséges mértékű információáramlás biztosítása.

A Szakszolgálat a megrendelő szervezet számára – szükség szerint – biztosítja ugyanazon ügyben több szolgáltatás együttes alkalmazását (komplex feladat-végrehajtás), ez megköveteli a végrehajtásban részt vevő egységek közötti együttműködést, és az ehhez szükséges információk rendelkezésre állását. Ugyanakkor a Szakszolgálat különféle szolgáltatásokat biztosító szervei a biztonságos és eredményes feladat-végrehajtás érdekében ilyen irányú megrendelői igény, illetve annak artikulálása hiányában is kötelesek – kvázi minőségbiztosítási céllal – együttműködni egymással.

¹⁸ A NAIH arra a megállapításra jutott, hogy a Szakszolgálat „törvényből levezethető feladata, hogy az eszközalkalmazás végrehajtásának szakszerűségét és törvényességét biztosítsa. A Hatóság támogatja az NBSZ e törvényességi kontrollszeropének erősítését.” (NAIH éves beszámolója a 2017. évi tevékenységről 126.).

f) Adatkezelés a Szakszolgálatnál

A Szakszolgálat adatkezelése rendkívül szigorú, ugyanakkor meglehetősen egyszerű szabályok szerint alakul. A szabályrendszer egyszerűségét az teszi lehetővé, hogy a Szakszolgálat a szolgáltatói minőségében folytatott különleges eszközalkalmazások során birtokába kerülő, meglehetősen nagy mennyiségű információ tekintetében a törvény rendelkezéseinél fogva, egyfajta *de lege* adatfeldolgozóként jár el, amelyben a feljogosított szervezet (mint adatgazda) adatkezelési feladatait – időben és tartalmában is – rendkívül korlátozottan, szűk spektrumban végzi.

Ezeknek a szabályoknak az értelmében a Szakszolgálat a szolgáltatói feladata keretében alkalmazott titkos információgyűjtés, illetve leplezett eszközalkalmazás (valójában tehát az ezekhez nyújtott szolgáltatás) eredményeként megszerzett valamennyi adatot kizárólag a megrendelő szerv számára továbbítja.¹⁹ A továbbított adatokat a Szakszolgálat nyilvántartásaiból törölni kell.

A hatásköri szabályok között megfogalmazott, de ténylegesen az adatok célhoz kötött kezelésének garanciáját jelenti, hogy a Szakszolgálat – más nemzetbiztonsági szolgálatoktól eltérően, éppen szolgáltató szerepéből adódóan²⁰ – nem folytat kormányzati tájékoztatási tevékenységet. Ezzel a korlátozással a jogalkotó értelmezhetetlenné teszi az adatok bármiféle, az eredetétől eltérő célra történő felhasználását.

Az output tekintetében tehát teljesen egyértelmű a helyzet: a Szakszolgálat szolgáltatói körben különleges eszközök alkalmazását végzi, az így megszerzett adatok semmilyen formában nem maradnak a Szakszolgálatnál, illetve nem kerülnek az adatgazdán kívüli más adatkezelőhöz, hanem – csak és kizárólag – a megrendelő feljogosított szervezet – tehát az adatgazda számára továbbítják őket.

A Szakszolgálat jelentette szervezeti garancia ugyanakkor csak akkor teljes körű, ha az elszámoltathatóság elve is maradéktalanul érvényesül, azaz a Szakszolgálat minden egyes eszközalkalmazás tekintetében számot tud adni arról, hogy mely feljogosított szervezet melyik megkeresése alapján, melyik engedélyező engedélye alapján, milyen ügyben, kire vonatkozóan alkalmazott különleges eszközöket; mely eszközök voltak ezek, végül a keletkezett információkat milyen időpontban, milyen formában szolgáltatták ki.

Mindezek biztosítása érdekében a Szakszolgálat a szolgáltató feladataival kapcsolatosan a törvényben meghatározottak szerinti adattartalommal nyilvántartást vezet.

Ez a nyilvántartás tartalmazza:

- a feljogosított szervezet írásbeli megkeresését a szükséges engedéllyel;
- a megkeresésben megjelölt személyek azonosításához szükséges személyes adatokat;
- az adott ügyben alkalmazott titkos információgyűjtés, illetve leplezett eszköz alkalmazása eszközeinek és módszereinek leírását, valamint a személyes adatnak nem minősülő, műveleti értékkel bíró információkat, technikai adatokat;
- a megrendelő szervezet részére továbbított adathordozók jegyzékét.²¹

A nyilvántartás nem pusztán az elszámoltathatóság érvényesülése szempontjából bír rendkívüli jelentőséggel, de a Szakszolgálat által folytatott külső koordinációs tevékenység szempontjából is meghatározó.

¹⁹ Nbtv. 61. § (2) bek.

²⁰ Dezső Lajos – Hajas Gábor: *A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok: kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, HVG–ORAC, 1997. 112/1.

²¹ Nbtv. 61. § (3) bek.

Összefoglalva, a helyzet tehát az, hogy a megkeresésekben, illetve az engedélyekben szereplő adatok, valamint a teljesítés leíró (meta)adatai tekintetében a Szakszolgálat sohasem felejt; a megszerzett információkat viszont a törvény alapján az adatgazda szervezetnek való továbbítással párhuzamosan törli memóriájából.

12.3.5. A különleges eszköz alkalmazása során beszerzett adatok felhasználása nyílt eljárásban

A Szakszolgálat fennállásának immár majd negyedszázados történetében a különleges eszközök rendeltetése, felhasználásuk célja nagymértékben módosult. Ez a folyamat leginkább a büntetőeljárás és a különleges eszközök alkalmazása során beszerzett információk felhasználásának viszonyában követhető nyomon. Míg az 1990-es évek végén az ilyen információk bizonyítékként történő felhasználása kivételesnek számított, a 2002-ben hatályba lépett büntetőeljárás törvény már körütekintően szabályozta ezt a lehetőséget, és beemelte a büntetőeljárásba az úgynevezett titkos adatszerzés intézményét.²² A jelenleg hatályos Be. deklarált céljai között kiemelt helyen szerepelt annak a szakmai elvárásnak való megfelelés, hogy a különleges eszközök – az új terminológia szerint leplezett eszközök – bizonyítékként történő felhasználása könnyebb legyen.²³

A Szakszolgálat – a rá vonatkozó adatkezelési szabályokból is fakadóan – nem rendelkezik hatáskörrel vagy kompetenciával arra, hogy a felhasználás, illetve felhasználhatóság kérdésében döntsön.

Ugyanakkor mint a különleges eszközök gyakorlati végrehajtása terén koncentrált feladatkörrel, illetve kapacitásokkal rendelkező szervezet állást foglalhat abban, hogy egy adott információ felhasználása – amennyiben az alkalmazás szempontjából illetéktelen személy tudomására jutásával jár – veszélyezteti-e a folyamatban lévő eszközalkalmazás végrehajthatóságát, illetve sért vagy veszélyeztet-e olyan érdeket, amely a minősítéssel védhető közérdek fogalmi körébe tartozik, azaz a Mavtv. alapján minősített adatot képez.²⁴

Mindkét esetben az adatgazda a rá vonatkozó szabályok szerint dönt a megszerzett információk felhasználásának kérdésében, azonban célszerű figyelembe vennie a Szakszolgálat véleményét. Amennyiben azonban a Szakszolgálat megítélése szerint a megszerzett információ olyan adatot is hordoz, amely alapján olyan képességre lehet következtetni, amelynek illetéktelen személy tudomására jutása sérti vagy veszélyezteti a minősítéssel védendő közérdeket, úgy az adatot a Szakszolgálat a Mavtv. szerinti minősítési eljárás keretében minősíti, és minősített adatként adja át a feljogosított megrendelő szerv részére. Ilyen esetben az információt a minősített adatokra vonatkozó szabályok szerint lehet felhasználni.

²² A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 200–206. §.

²³ Lásd: <http://nol.hu/belfold/tul-enyhek-az-iteletek-1537261/>; és <https://jogaszvilag.hu/titkos-informacio-gyujtes-es-adatszerzes-helyett-titkos-nyomozas/>

²⁴ A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény értelmében minősítéssel lehet korlátozni az olyan adat megismerhetőségét, amelyről a minősítő megállapította, hogy nyilvánosságra hozatala vagy jogosulatlan megszerzése sérti vagy veszélyezteti a minősítéssel védhető közérdeket. Ilyen érdek lehet például az állam bűnüldözési és bűnmegelőzési tevékenysége vagy az ebben közreműködő szervezetek zavartalan működése.

12.4. A Szakszolgálat szolgáltatásai

Hangsúlyozni kell, hogy a Szakszolgálat szolgáltatói feladatkörében eljárva nem titkos információgyűjtést vagy leplezett eszköz alkalmazását végzi, hanem a törvényi rendeltetése alapján a rendelkezésére álló eszközökkel és módszerekkel a jogszabályok keretei között szolgáltatást nyújt a feljogosított szervezetek számára.

Ebből következik, hogy a Szakszolgálat szolgáltatási palettájának elemei nem egyeznek meg a különleges eszközöknek az ágazati törvényekben megfogalmazott listájával.

Az eszközök és a szolgáltatások között ugyanakkor sokrétű logikai kapcsolat van, amely az alábbiak szerint összegezhető:

- a Szakszolgálat szolgáltatásainak minden esetben a jogszabályok által megszabott keretek között kell maradniuk, azaz semmilyen módon nem terjeszkedhetnek túl a törvény által – a különleges eszközök leírása által – megszabott kereteken;
- a Szakszolgálat szolgáltatásai – elsősorban a technikai fejlődéssel, a kommunikációs eszközök és szokások változásával párhuzamosan – folyamatosan fejlődnek, az előző pontban kifejtett korlátokat azonban új szolgáltatás bevezetése során is szigorúan be kell tartani;
- ez azt is jelenti, hogy hiába áll rendelkezésre olyan eszköz, módszer, amely alkalmas magántitok kifürkészésére vagy a kapcsolattartás ellenőrzésére, megfelelő törvényi keret hiányában ilyen eszközre a Szakszolgálat nem alapíthat szolgáltatási képességet;
- amennyiben a – mint ahogy időről időre tapasztaljuk – a különleges eszközök palettája tekintetében a szabályozást felülvizsgálják vagy újra kodifikálják, célszerű a konkrét, rendelkezésre álló lehetőségek tekintetében is bevonni a Szakszolgálatot annak érdekében, hogy a jogalkotó a konkrét jogpolitikai célkitűzéseken túl, alapjogi szempontokat és a tényleges ellenőrzési képességeket is figyelembe véve tudja a feljogosított szervezetek mozgásterét kijelölni.

A Szakszolgálat szolgáltatásait a dolog természeténél fogva nem jogszabály, hanem közjogi szervezetszabályozó eszköz szabályozza; a teljes szolgáltatási paletta a feljogosított szervezetek kijelölt munkatársai számára megismerhető.

Ennek a jegyzetnek a keretei között ezért egyrészt – az 1. ábra segítségével – áttekintést adok arról, mely eszközök alkalmazásánál kell/lehet a Szakszolgálat támogatását igénybe venni, másrészt azoknak a különleges eszközöknek a számbavételére vállalkozom, amelyek végrehajtása tekintetében a Szakszolgálat szolgáltatásainak megkerülhetetlen jelentősége van.

12.4.1. Különleges eszközök és a Szakszolgálat szolgáltatásai

A Szakszolgálat szolgáltatásaival jelentős mértékben lefedett tevékenységek közé tartoznak mindenekelőtt a bírói engedélyhez kötött különleges eszközök, tehát az

- információs rendszer titkos megfigyelése,
- titkos kutatás,
- hely titkos megfigyelése,
- küldemény titkos megismerése,
- lehallgatás.

Információs rendszer titkos megfigyelése	✓	
Hely titkos megfigyelése	✓	
Küldemény titkos megismerése	✓	
Lehallgatás	✓	
Titkos kutatás	✓	
Fizetési műveletek megfigyelése	⚙️	
Fizetési műveletek felfüggesztése	⚙️	
Bj. felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése	✗	
Hozzájárulással alkalmazott megfigyelés	✓	
Álvásárlás	✗	
Fedett nyomozó igénybevétele	✗	
Fedőokirat felhasználása	✓	
Fedőadat felhasználása	✓	
Fedőintézmény fenntartása	✓	
Adatszolgáltatás igénylése törvényben meghatározott adatkezelőtől	✓	
Együttműködő igénybevétele	✗	
Információgyűjtés a valódi cél leplezésével	✓	
Rejtett figyelés	✓	
Csapda alkalmazása	✓	
Személy helyettesítése	✗	
Kommunikáció kísérőadatának megszerzése	✓	
Dezinformálás	✗	
Jelmagyarázat:		
<i>Az eszköz alkalmazása:</i>		
Bírói engedélyhez kötött	Be. alapján ügyészi engedélyhez kötött	Külső engedélyhez nem kötött
<i>Az eszköz NBSZ általi szolgáltatása:</i>		
✓ Elérhető szolgáltatás	✗ Az NBSZ által nem szolgáltatott eszköz	⚙️ Szolgáltatás kialakítás alatt

1. ábra: Az NBSZ szolgáltatásai

Forrás: NBSZ alapján a szerző szerkesztése

a) Információs rendszer titkos megfigyelése

Információs rendszer titkos megfigyelése keretében az információs rendszerben kezelt adatok titokban megismerhetők, az észlelt technikai eszközzel rögzíthetők, illetve az ehhez szükséges elektronikus adat az információs rendszerben, illetve a szükséges technikai eszköz lakásban, egyéb helyiségben, bekerített helyen, járműben, továbbá az érintett személy használatában lévő tárgyban elhelyezhető.

Az információs rendszer ellenőrzésére vonatkozó felhatalmazást

- rendészeti célú titkos információgyűjtés tekintetében az Rtv. 70. § (2) bek. d) és e), 71. § d) és e); NAV tv. 59. § (2) bek. d) és e), 60. § d) és e); Ütv. 25/G. § (2) bek. d) és e), 25/H. § d) és e) pontja;
- leplezett eszközalkalmazás keretében a Be. 231. § a) és e), 232. § (1) bek.;
- nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés tekintetében Nbtv. 56. § e) pontja tartalmazza.

Az információs rendszer – Btk. értelmező rendelkezésének átemelésével, illetve figyelembevételével – valamennyi ágazati törvény értelmezésében az adatok automatikus feldolgozását, kezelését, tárolását, továbbítását biztosító berendezés vagy az egymással kapcsolatban lévő ilyen berendezések összessége, azaz lényegében bármely, széles értelemben vett számítástechnikai eszköz e körbe tartozik. A gyakorlatban az érintett eszközök számítógépes munkaállomások, szerverek, adattároló eszközök, infokommunikációs eszközök, például tipikusan okostelefonok.

Az információs rendszer titkos megfigyelése a gyakorlatban történhet titkos kutatás keretében, közvetlen fizikai hozzáféréssel vagy távolról, arra szolgáló technikai eszköz – a köznyelvben kémprogram – elhelyezésével.

Az eszközalkalmazás helye az elmondottnak megfelelően maga az információs rendszernek minősülő eszköz. Tekintettel arra, hogy a gyakorlatban az eszköz egyedi azonosítója nem minden esetben áll a feljogosított szervezet rendelkezésére, nagy gondot kell fordítani arra, hogy az ellenőrzés alá vont eszközt szabatosan írják körül és határolják be. Ennek azért van jelentősége, mert a Szakszolgálat a kért szolgáltatást kizárólag a bírói engedéllyel lefedett és írásbeli megkeresésben szereplő információs rendszer vonatkozásában hajtja végre.

A gyakorlatban problémát jelenthet az információs rendszerek ellenőrzése leplezett eszköz elhatárolása a lehallgatástól, különös tekintettel arra, hogy a szóban forgó eszközök, végberendezések a gyakorlatban elektronikus hírközlési hálózatok végberendezéseiként kötődnek egymáshoz.

A Szakszolgálat gyakorlatában az elhatárolás olyan módon történik, hogy az információs rendszer titkos megfigyelése az információs rendszereken mint végberendezéseken található adatok ellenőrzését jelenti statikus formában. Az információs rendszer fogalma alá tartozó végberendezést elhagyó adat elektronikus hírközlési rendszerben történő ellenőrzését a Szakszolgálat lehallgatás keretében hajtja végre.

b) Titkos kutatás, hely titkos megfigyelése

Titkos kutatás keretében a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló hely kivételével lakás, egyéb helyiség, bekerített hely, illetve a közösségi közlekedési eszköz kivételével jármű, továbbá az érintett személy használatában lévő tárgy titokban átkutatható, az észlelt technikai eszközzel rögzíthetők.

Hely titkos megfigyelése keretében – a fenti fogalom szerinti – lakásban történtek titokban technikai eszközzel megfigyelhetők, az ehhez szükséges technikai eszköz az alkalmazás helyén elhelyezhető.

A magánlakáshoz fűződő alapjogokat sértő fenti eszközök alkalmazása számos, egymástól jól elkülöníthető mozzanatból áll, amelyek közül a Szakszolgálat alapvetően az alábbi mozzanatok végrehajtására rendelkezik eszközrendszerrel és felkészültséggel:

- a helyre történő titkos behatolás;²⁵
- zártechnikai műveletek;
- titkos kutatás technikai támogatása;
- dokumentáló műveletek;
- audiovizuális ellenőrző eszközök telepítése;
- adatátviteli utak kiépítése;
- helyiség-ellenőrző eszköz alkalmazása eredményeként keletkezett információk feldolgozása.

A titkos kutatásra, illetve a hely titkos megfigyelésére vonatkozó felhatalmazást

- rendészeti célú titkos információgyűjtés tekintetében az Rtv. 70. § (2) bek. *a)* és *b)* pont, 71. § *a)* és *b)* pont; a NAV tv. 59. § (2) bek. *a)* és *b)* pont, 60. § *a)* és *b)* pont; az Ütv. 25/G. § (2) bek. *a)* és *b)* pont, 25/H. § *a)* és *b)* pont;
- leplezett eszköz alkalmazása keretében a Be. 231. § *b)* és *c)* pont, 232. § (2) és (3) bek.;
- nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés tekintetében Nbtv. 56. § *a)* és *b)* pontok tartalmazzák.

A felsorolt részfeladatok terén a Szakszolgálat speciális felkészültségű személyi állománnyal, kiforrott metodikával, illetve eszközparkkal – amely jelen esetben speciális mikrofonokat, kamerákat, jelátviteli és hálózati eszközöket jelent – rendelkezik; ez a gyakorlatban oda vezet, hogy a feljogosított szervezetek – különösen a jelentős kihívást hordozó esetekben – a Szakszolgálatot keresik meg a titkos kutatás technikai támogatására vagy a hely titkos megfigyelése művelet végrehajtására.

A titkos kutatás, illetve hely titkos megfigyelése a konspirált végrehajtás, illetve adott esetben a műveletben részt vevők személyes biztonsága szempontjából is fokozott kockázatot hordozó műveletek végrehajtását jelenti. Ennek a kockázatnak a vállalható mértéküre történő optimalizálása a feljogosított szerv tevékeny közreműködését is megköveteli. Az ilyen műveletek esetén az együttműködés során biztosítási tervet kell készíteni, amely kiterjed legalább az akcióban részt vevő személyek, munkacsoport tagjainak feladataira, a kommunikáció biztosításának módjára, illetve tartalmazza a biztosításban részt vevők feladatait, a biztosítás metodikáját, a konspirált végrehajtás, illetve a személyi biztonság megőrzése érdekében végszükség esetén végrehajtandó feladatokat. A munkamegosztás kérdéseit jogszabály nem szabályozza; ezért az együttműködés a feljogosított szervezet és a Szakszolgálat között lefektetett általános szabályok vagy a konkrét ügyre vonatkozó eseti rendezés szerint alakul.

²⁵ Ezt az (eszköz)cselekményt az ágazati törvények egyike sem említi a bírói (külső) engedélyhez között eszközök körében. Mivel azonban az érintett magánlakáshoz fűződő jogának súlyos sérelmével járó tevékenységről van szó, a Szakszolgálat gyakorlatában a lakásnak minősülő helyre történő behatolás végrehajtásához bírói engedély szükséges.

c) Küldemény titkos megismerése

Az operatív eszközök hősorában postai küldemények ellenőrzéseként ismert eszközt a postai piac szolgáltató-, illetve szolgáltatásoldali fejlődésével, illetve az ehhez kapcsolódó jogfejlődéssel jelenleg küldemény titkos megismeréseként szabályozzák.

Az eszköz alkalmazására vonatkozó felhatalmazást

- rendészeti célú titkos információgyűjtés tekintetében Rtv. 70. § (2) bek. c), 71. § c); NAV tv. 59. § (2) bek. c), 60. § c); Ütv. 25/G. § (2) bek. c). 25/H. § c) pont;
- leplezett eszköz alkalmazása keretében a Be. 231. § d), 232. § (4) bek.,
- nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés tekintetében Nbtv. 56. § c) pont tartalmazza.

Küldemény titkos megismerése keretében postai küldemény vagy beazonosítható személyhez kötött egyéb zárt küldemény titokban felbontható, tartalma megismerhető, ellenőrizhető és rögzíthető.

Postai küldemények ellenőrzése magában foglalja a postai szolgáltató által nyújtott szolgáltatás keretében kezelt postai és egyéb – beazonosítható személyhez kötött – zárt küldemény titkos körülmények között történő kiemelését a felvétel és a kézbesítés folyamatából, annak felbontását, tartalmának ellenőrzését, technikai eszközzel történő rögzítését, továbbá a küldemény eredeti állapotba történő visszaállítását (zárását) követően a postai szolgáltató technológiai rendszerébe történő visszajuttatását.

A postai küldemény lehet levélküldemény (olyan postai küldemény, amely írásos formában megjelenített vagy fizikai adathordozón rögzített egyedi vagy személyes jellegű közlést, adatot vagy információt tartalmaz) vagy postacsomag, azaz kereskedelmi értékekkel rendelkező vagy nem rendelkező árut, tárgyat tartalmazó postai küldemény.

A Szakszolgálat közreműködésének hozzáadott értékét ezen eszköz vonatkozásában a szolgáltatókkal kialakított kapcsolatok, kapcsolatrendszer, az ellenőrzés végrehajtásához szükséges speciális eszközrendszer és felkészültség jelenti.

A postai szolgáltatót jogszabály alapján közreműködési kötelezettség terheli a különleges eszközök alkalmazása feltételeinek biztosítása tekintetében. A kötelezettség attól függetlenül terheli a szolgáltatót, hogy milyen típusú postai szolgáltatást biztosít, illetve ezt a szolgáltatását milyen földrajzi területen, mekkora ügyfélkörnek nyújtja.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a Magyar Posta túlmenően minden más postai szolgáltatót terhel, azaz a kötelezetti körbe tartoznak a különböző futárszolgálatok is tekintet nélkül arra, hogy a szolgáltatást milyen szállítási és küldeményfeldolgozási infrastruktúrával nyújtják.

A Szakszolgálat a postai, futárpostai piac több mint 90%-át lefedő szolgáltatókkal intézményes együttműködést folytat, kisebb szolgáltatók esetében igény szerint, tehát eseményvezérelten alakítható ki együttműködés.

A postai szolgáltatások jövője még néhány évvel ezelőtt is bizonytalannak tűnt. A futárszolgálatok feltűnésével, az online kereskedelmi szolgáltatások felfutásával nyilvánvalóvá vált, hogy a piaci trendek kétarcúak; míg a levélküldemények piacán folyamatos mérséklődés, a csomagok tekintetében tartós és határozott növekedés érzékelhető.

Az eszközalkalmazás során produkálható tipikus eredmények:

- pszichoaktív anyagok, bódulatkeltésre alkalmas, azonosíthatatlan vegyületek előtalálása;
- új címek, tartózkodási helyek megismerése;
- pénzügyi helyzet feltérképezése;
- hamis okmányok felderítése.

Megjegyzendő, hogy a küldemény titkos megismerése klasszikus operatív eszköz, amelynek fő célja a nyílt intézkedések előkészítése, a felderítő munka orientálása.

d) Lehallgatás

Lehallgatás keretében az elektronikus hírközlési szolgáltatás keretében elektronikus hírközlő hálózat vagy eszköz útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikáció tartalma titokban megismerhető és rögzíthető.

Az eszköz alkalmazására vonatkozó felhatalmazást

- rendészeti célú titkos információgyűjtés tekintetében Rtv. 70. § (2) bek. d), 71. § d); NAV tv. 59. § (2) bek. d), 60. § d); Ütv. 25/G. § (2) bek. d) 25/H. § d). pont;
- leplezett eszköz alkalmazása keretében Be. 231. § e), 232. § (5) bek.;
- nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés tekintetében Nbtv. 56. § d) bek. tartalmazza.

Az elektronikus hírközlési szolgáltatók az általuk kiépített távközlési hálózatok segítségével elérhetővé teszik az előfizetők számára az egymás közötti kommunikáció megteremtésének lehetőségét. Egy ilyen hálózatot szándékosan használó vagy azzal kapcsolatot fenntartó előfizető tevékenysége közlések formájában követhető nyomon.

Az elektronikus hírközlési szolgáltatókat jogszabály kötelezi arra, hogy biztosítsák a különleges eszközök alkalmazásához szükséges feltételeket az arra feljogosított szervezetek számára. Ez magában foglalja a törvényes lehallgatás végrehajtásának előfeltételét jelentő monitoring-rendszer kialakítását is, amelyet a szolgáltatók a Szakszolgálat által meghatározott paraméterek alapján kötelesek kiépíteni és üzemeltetni.

A lehallgatást a Szakszolgálat zárt technikai ellenőrző rendszeren valósítja meg. A közlések forrásként logikai azonosítók szolgálnak, amelyek lehetnek:

- kapcsolási szám (telefonszám);
- a kommunikációra használt eszköz azonosítója (mobiltelefon IMEI-száma, SIM-kártya IMSI-száma, a hálózatra csatlakozást biztosító kábelmodem MAC-címe);
- e-mail cím;
- loginnév;
- IP-cím.

A Szakszolgálat közreműködése magában foglalja a rendszerben rögzített közlések tartalmának megismerését, azok megrendelői igény szerinti értékelését és a kapott információk megrendelő részére történő továbbítását. A feldolgozás során a feldolgozóknak olyan alapelveket kell szem előtt tartaniuk, mint hitelesség, pontosság, objektivitás, egyértelműség és elfogulatlanság.

e) Fedőokirat, fedőadat felhasználása

Ezeknek az eszközöknek a felhasználása során más leplezett eszköz alkalmazása esetén a bűncselekmény felderítése, illetve bizonyítása érdekében valótlán adatot, tényt vagy nyilatkozatot tartalmazó okirat készíthető vagy használható fel, illetve a közhiteles nyilvántartásokban valótlán adat jegyeztethető be.

Az eszköz alkalmazására vonatkozó felhatalmazást

- rendészeti célú titkos információgyűjtés tekintetében Rtv. 68. § (1) bek. a); NAV tv. 57. § (1) bek a); Ütv. 25/F. § (1) bek.;
- leplezett eszköz alkalmazása keretében a Be. 227. § (1) bek a), illetve c) pontja;

- nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés tekintetében az Nbtv. 54. § (1) bek. *f)* pontja tartalmazza.

Ezt az eszközalkalmazást a Szakszolgálat a fedőokiratok szolgáltatásával, illetve a fedőadatok elhelyezése útján támogatja.

Fedőokirat a legendának/ürügynek megfelelő, meghatározott jogosultság, jogkör, adat, tény, állapot vagy személyazonosság igazolására alkalmas, illetve a felhasználó valódi, részben valódi vagy fiktív adataival állítják elő. Továbbá fedőokiratnak tekinthető minden olyan okirat, amelyben bármilyen, a valóságos tényektől, adatoktól eltérő bejegyzés történt.

Fedőokiratok szolgáltatási körébe tartozó okmányok:

- személyhez köthető okmányok (személyazonosító igazolvány, lakcímet igazoló hatósági igazolvány, vezetői engedély, útlevel, tájkártya, adóigazolvány);
- valamilyen tény (munkaviszonyt [fényképes belépőkkel], szolgálati viszonyt) igazoló okmányok (például rendőrségi szolgálati igazolvány, újságíró-igazolvány stb.);
- végzettséget, képzettséget igazoló okmányok (iskolai, nyelvvizsga-bizonyítványok, oklevelek, diplomák);
- közlekedéssel összefüggő okmányok (gépjármű forgalmi rendszáma, forgalmi engedély, gépjárműtörzskönyv stb.).

A Szakszolgálat a fedőokiratok szolgáltatása körében (közigazgatási háttér kialakítása) vagy arra vonatkozó megrendelés esetén önálló szolgáltatásként közreműködik abban, hogy a nyilvántartások vezetéséért felelős szervek nyilvántartási rendszereiben a fedett személy, gépjármű, illetve okmányaik adatait elhelyezzék.

Ilyen nyilvántartás lehet például a személyi adat- és lakcímnnyilvántartás, a személyi igazolvány-nyilvántartás, az anyakönyvi nyilvántartás, az útiokmány-nyilvántartás, a gépjárművezetői engedély- és gépjármű-nyilvántartás.

A fedőokirat-szolgáltatás, illetve fedőadatok elhelyezésének biztosítása érdekében a Szakszolgálat széles körű együttműködést tart fenn a különböző okmányok előállításában, illetve nyilvántartások vezetésében érintett közigazgatási szervekkel, állami intézményekkel, illetve piaci szereplőkkel.

f) Rejtett figyelés

Az eszköz alkalmazására vonatkozó felhatalmazást

- rendészeti célú titkos információgyűjtés tekintetében az Rtv. 66. § (1) bek. *c)*; NAV tv. 54. § *c)*; Ütv. 25/D. § *c)* pontja;
- leplezett eszköz alkalmazása keretében a Be. 215. § (5) bek.;
- nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés tekintetében az Nbtv. 54. § (1) bek. *h)* pontja tartalmazza.

Rejtett figyelés keretében

- személy,
- lakás, egyéb helyiség, bekerített hely,
- nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló hely, illetve
- jármű,
- tárgyi bizonyítási eszközt képező dolog

titokban megfigyelhető, a történelekről információ gyűjthető, az észleltektől technikai eszközzel rögzíthetők.

A rejtett figyelést arra irányuló megkeresés esetén

- figyelés,
- technikai nyomkövetés,
- nyilvános helyen történtek képi dokumentálása

alkotja.

A figyelés során speciális képzettségű, sajátos munkamódszereket és speciális technikai eszközöket alkalmazó csoport a megfigyelésre feljogosított szervhez tartozásának felfedése nélkül személyt, valamint az azzal kapcsolatba hozható lakást, egyéb helyiséget, bekerített helyet, továbbá nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyet, illetve járművet, tárgyi bizonyítási eszközt képező dolgot, valós időben, közvetlen módon vizuálisan kísér figyelemmel olyan területen, ahol az érintett számolhat azzal, hogy mozgását, cselekményeit más személy is észlelheti. A figyelés magában foglalja az észlelteket – jellemzően kép- és hang- – rögzítését, és az észleltekkal összefüggő adatmegállapítást.

A technikai nyomkövetés keretében valamilyen tárgyra – jellemzően járműre – titkos módon felszerelt eszköz alkalmazásával a tárgy mozgási adatainak, elindulási és megállási helyeinek rögzítése, a mozgási adatok távoli helyre történő továbbítása valós időben, illetve időszakosan.

Képi dokumentálás keretében a rejtett figyelés végrehajtása rejtett vizuális megfigyelő eszközök előre meghatározott telepítési helyre történő beszerelését és üzemeltetését jelenti.

A rejtett figyelés végrehajtása során értelemszerűen a hely titkos megfigyelése körébe tartozó tevékenységektől való elhatárolás merül fel. A Szakszolgálat gyakorlatában rejtett figyelés során az emberi érzékelés természetes képességeit kiterjesztő – vizuális, audio- vagy egyéb jelet érzékelő, rögzítő – eszköz igénybevételel még kívülről sem készíthető hangfelvétel lakásban történekről vagy fényképfelvétel gépkocsiban ülő emberről.

12.4.2. Felelősség- és munkamegosztás a Szakszolgálat és a megrendelők között

A megrendelők és a Szakszolgálat közti hatékony együttműködés alapja a feladat- és az ahhoz kapcsolódó felelősségi körök egyértelmű elhatárolása. A kérdést egyértelműen, de csak általánosságban szabályozza a törvény, amely szerint a titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök alkalmazásának jogszerűségéért a megrendelő szerv, a végrehajtásért a Szakszolgálat felel.²⁶ A gyakorlatban természetesen a jogszerűségért és szakszerűségért való felelősség ilyen hermetikus módon nem határolható el, és nem is függetleníthető a szolgáltatás teljesítésének konkrét körülményeitől.

A megrendelések körében elég visszautalnom a Szakszolgálat által végzett megfelelésévizsgálatra, amelynek során csak a jogszabályoknak megfelelő megkeresések befogadására kerül sor.

Hasonló, bár más szempontból differenciált helyzet a szolgáltatások teljesítésének fázisában is. A Szakszolgálat természetesen felelős az általa végzett feladatok szakszerűségéért, de mivel egyes részfeladatok a különleges eszközök alkalmazása során a feljogosított szervre hármlanak, végső soron a szakszerűségért viselt felelősség is megoszlik a Szakszolgálat és a feljogosított szervezet között.

A jobb megértés kedvéért három fő esetkör különíthető el, de természetesen a gyakorlatban még a három fő alakzat közötti átmeneti esetek is előfordulhatnak:

²⁶ Nbtv. 61. § (1) bek.

- a végrehajtást teljeskörűen a Szakszolgálat végzi (ebbe a csoportba tartozik a lehallgatás, a küldemény-ellenőrzés vagy a rejtett figyelés);
- a végrehajtásban mind a feljogosított szervezet, mind a Szakszolgálat részt vesz (a különleges eszköz alkalmazásának, a technikai eszköz beépítésének műveleti feltételeit a feljogosított szervezet teremti meg, míg a műveleti akció érdemi részét a Szakszolgálat hajtja végre, például hely megfigyelése);
- a különleges eszköz alkalmazását szolgáló műveleti akció előkészítése és végrehajtása alapvetően a megrendelő feladata, de ahhoz a Szakszolgálat – szakember(ek) és technikai eszköz(ök) biztosításával – támogatást nyújt. Ilyen eset például a titkos kutatás;
- a Szakszolgálat a különleges eszköz alkalmazásához csak a szükséges technikai eszközöket, anyagokat biztosítja, a végrehajtás teljes mértékben a feljogosított szervezet feladata.

12.5. Kutatás és fejlesztés a Szakszolgálatnál

A Szakszolgálat számára jelentős kihívást jelent, hogy a törvény által meghatározott feladatainak a rendkívüli mértékben felgyorsuló technikai környezetben is képes legyen eleget tenni. A tömegkommunikációs eszközök fejlődése, a felhasználói szokások egyre gyorsuló változásai – akár közvetetten – valamennyi információgyűjtési módszerre kihatással vannak.

Az újonnan kialakuló vagy átalakuló kommunikációs csatornák tekintetében a megfelelő ellenőrzési képességek kiépítése a hazánknál nagyságrendekkel nagyobb költségvetésű államok, illetve a Szakszolgálatnál nagyságrendekkel nagyobb erőforrások felett rendelkező szervezetek számára is nehéz feladat.

A Szakszolgálat ebben a környezetben igyekszik lépést tartani a világgal a korlátozott költségvetési keretekre tekintettel a legfontosabb feladatokra koncentrálni, illetve a technikai fejlesztések mellett/helyett az egyéni ötletekre, elképzelésekre jobban támaszkodva.

A szolgáltatói szerepkörből fakadóan a technikai fejlesztések irányát sem önös szervezeti érdekek, hanem a szolgáltatások igénybevételére jogosult szervezetek igényei határozzák meg.

[Vákát oldal]

13. Bűnügyi technikai hírszerzés – A mobil hírközlő hálózatok törvényes ellenőrzésének jövője

13.1. Bevezetés

Magyarországon immár több mint húszéves múltra tekint vissza a mobiltelefónia. 1989. december 4-én alakult meg ugyanis a Matáv és a US West vegyesvállalataként a Westel Rádiótelefon Kft. (Westel 450), amely 1990. október 15-én indította el Magyarországon (egyben Közép-Európában) az első kereskedelmi, úgynevezett első generációs (1G) mobiltelefon-szolgáltatást. Ez teljes kiépítésében is kizárólag Magyarország területén, az itt vásárolt előfizetéssel volt igénybe vehető, analóg technológiát használt, és csak hanghívás-szolgáltatást biztosított. (Bár a leállítását megelőző egy-két évben már elérhető volt az SMS-szolgáltatás is, annak használata nagyon alacsony mértékű volt.) 1993-tól indult el a már digitális szolgáltatást, a rövid szöveges üzenetek (SMS¹) küldésének lehetőségét és az adott előfizetéssel több országbeli használatot (*roaming*) biztosító új rendszer, a GSM-hálózat² működése. Ez már úgynevezett második generációs (2G) rendszer volt, amelyet ráadásul több szolgáltató nyújtott egyidőben a felhasználók számára, megteremtve így a versenyt a felhasználókért. Később megjelentek a jelenleg is használt harmadik és negyedik generációs (3G és 4G) és az éppen indulóban lévő legújabb, ötödik generációs (5G) rendszerek.

1G	2G	3G	4G	5G
1981	1992	2001	2010	2020
2 Kbps	64 Kbps	2 Mbps	100 Mbps	10 Gbps
hangszolgáltatás	hangszolgáltatás és üzenetek (SMS)	hang, üzenetek és adatátvitel	hang, üzenetek és széles sávú adatátvitel	hang, üzenetek és széles sávú adatátvitel, IoT
analóg	digitális	digitális	digitális	digitális
				

1. ábra: A mobilkommunikáció generációi

Forrás: a szerző saját szerkesztése

¹ SMS: *Short Message Service* (rövid szöveges üzenet szolgáltatás).

² GSM: *Global System for Mobile Communications* (globális mobilkommunikációs rendszer).

A mobiltechnológia fejlődésével, az egyre újabb ötletek, találmányok megjelenésével és beépülésével mára gyökeresen átalakult – és további átalakulás alatt áll – a hírközlés. Az internet jelentette szabadság felhasználásával olyan alternatív távközlési módok jelentek meg, amelyek a következő évtizedekben nemcsak a hírközlés technológiáját, de az immár a több mint száz éve fennálló szolgáltatói modellt is várhatóan teljes mértékben megváltoztatják. Ha csak a hangátvitelt nézzük, akkor az internetprotokoll (IP) felhasználása ennek technológiájában vagy a hagyományos hírközlési szolgáltatókat megkerülő, internetalapú kommunikációs szolgáltatók (ezeket hívjuk OtT-knek³ vagy alkalmazásszolgáltatóknak⁴) és szolgáltatások megjelenése (Skype, Viber stb.) és elterjedése jól mutatják ezt a folyamatot.⁵

Ezek a változások a törvényes ellenőrzésre is hatással vannak. Amellett, hogy az új technológiák új ellenőrző rendszereket igényelnek, azt is be kell látni, hogy teljes körű ellenőrzést ma már nem lehet megteremteni. Ugyanis mindig lesznek olyan új, még éppen nem ellenőrzött IP-alapú kommunikációs technológiák, amelyek újdonsága, a felhasználók száma vagy bármely más egyéb ok miatt még nem került az ellenőrzést végző szervezetek fókuszába, ugyanakkor bizonyos célszemélyek vagy célszemélyi kör – talán éppen ezért – használja azokat. De a fókuszba került technológiáknál, szolgáltatásoknál is jelentkeznek, jelentkezhetnek jogi és/vagy technikai problémák, kihívások az ellenőrzés kapcsán. Éppen ezért célszerű áttekinteni a mobilhálózatok törvényes ellenőrzésének aktuális helyzetét, azt, hogy a nyomozás során milyen jellegű információkhoz juthat hozzá a nyomozó, valamint megismerni, hogy a jelenleg küszöbön álló mobiltechnológiák bevezetése és elterjedése milyen veszélyeket és lehetőségeket rejt a törvényes ellenőrzés szempontjából.

13.2. A mobil hírközlő hálózatok törvényes ellenőrzésének helyzete napjainkban

A mobil hírközlő hálózatok törvényes ellenőrzését, akárcsak más (például helyhez kötött) telefonszolgáltatások ellenőrzését ma Magyarországon régóta fennálló, jól körülhatárolt és mindenki által elfogadott jogszabályok szabályozzák. Ezek alapjait minden – vagy legalábbis minden általunk ebből a szempontból etalonnak tekintett, fejlett demokráciával rendelkező – ország elfogadja és egységesen kezeli, így a törvényes ellenőrzéssel kapcsolatos szabályok az Európai Unió jogrendjébe is azonos elvek mentén kerültek be.

A hazai szabályozás kapcsán az alábbiak állapíthatók meg.

Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (Eht.) – és így annak a törvényes ellenőrzéshez kapcsolódó részei is – elsősorban a klasszikus hírközlési szolgáltatásokat és szolgáltatókat szabályozzák. A törvény a 188. § (értelmező rendelkezések) alatt definiálja az elektronikus hírközlési szolgáltató és az elektronikus hírközlési szolgáltatás fogalmát. Ezek a következők:

³ OtT: *over-the-top* az interneten mint mások által biztosított közegen nyújtott szolgáltatások, tartalmak, amelyekre az internetszolgáltatónak nincs befolyása.

⁴ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről.

⁵ Kovács Zoltán: *Az infokommunikációs rendszerek nemzetbiztonsági kihívásai*. Doktori (PhD-) értekezés. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2015.

„13. Elektronikus hírközlési szolgáltatás: olyan, más részére általában ellenszolgáltatásért végzett szolgáltatás, amely teljesen vagy nagyrészt jeleknek elektronikus hírközlő hálózatokon történő átviteléből, és ahol ez értelmezhető, irányításából áll, ideértve az adatkicserélő szolgáltatást, valamint a nyilvános adatkicserélő szolgáltatást is, de nem foglalja magában az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások felhasználásával továbbított tartalmat szolgáltató vagy ilyen tartalom felett szerkesztői ellenőrzést gyakorló szolgáltatásokat, valamint nem foglalja magában az információk társadalommal összefüggő, más jogszabályokban meghatározott szolgáltatásokat, amelyek nem elsősorban az elektronikus hírközlő hálózatokon történő jeltovábbításból állnak.”

„14. Elektronikus hírközlési szolgáltató: elektronikus hírközlő hálózat üzemeltetője, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatást nyújtó természetes, illetőleg jogi személy.”⁶

Klasszikus hírközlési szolgáltatónak tekinthetők azok a szolgáltatók, akik elektronikus hírközlő hálózatot üzemeltetnek, és hírközlési szolgáltatást nyújtanak. A hangsúly a klasszikus szolgáltatók esetében az „és”-en van, azaz a két szolgáltatási tevékenységet együtt végzik. Ilyenek például a fix (helyhez kötött) és a mobil telefonszolgáltatást biztosító vállalatok.

Az Eht. ezen klasszikus hírközlési szolgáltatók esetében pontos előírásokat tartalmaz a bűnüldözési, nemzetbiztonsági és honvédelmi célú adatmegőrzési kötelezettségről, valamint a titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök alkalmazása érdekében, illetőleg a minősített időszakban és honvédelmi érdekből történő együttműködésről is.

Ennek kapcsán az alábbi, főbb feltételeket szabja egy hírközlési – így mobil hírközlési – szolgáltató irányába adatmegőrzés tekintetében:

Az elektronikus hírközlési szolgáltató

- köteles együttműködni a titkos információgyűjtés folytatására, illetve leplezett eszközök alkalmazására törvényben feljogosított szervezetekkel;
- köteles biztosítani az általa nyújtott szolgáltatások törvényes ellenőrzését;
- a törvényes ellenőrzést már a szolgáltatás megindításától köteles biztosítani;
- csak olyan szolgáltatásokat indíthat és vezethet be, valamint a jelenlegi szolgáltatásait csak úgy módosíthatja, hogy nem zárja ki, nem lehetetleníti el a titkos információgyűjtést, illetve a leplezett eszközök alkalmazását;
- minden olyan bejelentési kötelezettség hatálya alá nem tartozó tevékenységről, szolgáltatásáról, termékéről és azok változásáról tájékoztatnia kell a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot, amelyek érintik vagy befolyásolják a titkos információgyűjtést, illetve leplezett eszközök alkalmazását;
- az adatkérésre külön törvény szerint jogosult bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság, illetve az előkészítő eljárást folytató szerv, valamint nemzetbiztonsági szolgálat törvényben meghatározott feladatai ellátásának biztosítása céljából, a kérelmükre adatszolgáltatást köteles nyújtani;
- ennek érdekében köteles az alábbi, az elektronikus hírközlési szolgáltatás előfizetőjével, valamint a felhasználó általi igénybevétellel kapcsolatos, az érintett elektronikus hírközlési szolgáltatás nyújtásával összefüggésben a szolgáltató által előállított vagy kezelt alábbi adatokat megőrizni:

⁶ 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről.

„159/A. § (1) [...]”

a) helyhez kötött telefon- vagy mobil rádiótelefon szolgáltatás, internet hozzáférési szolgáltatás, internetes telefon-, internetes levelezési szolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén az előfizető egyedi előfizetői szerződésben rögzített személyes adatai;

b) helyhez kötött telefon- vagy mobil rádiótelefon szolgáltatás, internet hozzáférési szolgáltatás, internetes telefon-, internetes levelezési szolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén az előfizető, felhasználó végberendezés vagy előfizetői hozzáférési pont hívószáma vagy egyéb, az előfizető, felhasználó egyedi azonosításához szükséges – az előfizetői szerződésben rögzített, vagy az elektronikus hírközlési szolgáltató által egyéb módon az előfizetőhöz, felhasználóhoz rendelt – állandó műszaki-technikai azonosítók;

c) helyhez kötött telefonszolgáltatás, helyhez kötött internet hozzáférési szolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén az előfizetői, felhasználói végberendezés vagy előfizetői hozzáférési pont létesítési címe és típusa;

d) helyhez kötött telefon- vagy mobil rádiótelefon szolgáltatás, internet hozzáférési szolgáltatás, internetes telefon-, internetes levelezési szolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén a kommunikációban részt vevő előfizetők, felhasználók hívószámai, egyedi műszaki-technikai azonosítói, felhasználói azonosítói, az igénybe vett elektronikus hírközlési szolgáltatás típusa, a kommunikáció dátuma, kezdő és záró időpontja;

e) helyhez kötött telefon- vagy mobil rádiótelefon szolgáltatás, illetve ezek kombinációja igénybevételekor alkalmazott hívásátirányítás és hívástovábbítás esetén a hívásfelépítésben részt vevő köztes előfizetői vagy felhasználói hívószámok;

f) mobil rádiótelefon szolgáltatás esetén a szolgáltatás igénybevételekor használt, a kommunikációban részt vevő felek készülékazonosítója (IMEI), valamint mobil-előfizetői azonosítója (IMSI);

g) mobil rádiótelefon szolgáltatás esetén a szolgáltatást nyújtó hálózat- és cellaazonosítója a közlés megkezdésekor, valamint az adott szolgáltatás nyújtásának időpontjában az adott cellaazonosítóhoz tartozó cella tényleges földrajzi helyének meghatározását lehetővé tevő adatok;

h) internetes elektronikus levelezési, internetes telefonszolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén a szándékolt címzett irányában megkezdett kommunikációra vonatkozóan a d) pont szerinti adatok;

i) internet hozzáférési, internetes elektronikus levelezési, internetes telefonszolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén az elektronikus hírközlési szolgáltatás típusa és a szolgáltatás előfizető vagy felhasználó általi igénybevételekor dátuma, kezdő és záró időpontja, az igénybevételekor használt IP cím, felhasználói azonosító, hívószám;

j) internet hozzáférési, internetes elektronikus levelezési, internetes telefonszolgáltatás, illetve ezek kombinációja során az előfizetők, felhasználók egyedi műszaki-technikai azonosítóinak az elektronikus hírközlési szolgáltató általi bármely átalakításának követéséhez szükséges adatok (IP cím, portszám);

k) előre fizetett anonim hívókártyás mobil rádiótelefon szolgáltatás esetében a szolgáltatás első igénybevételekor dátuma és időpontja, valamint a cellaazonosító, amelyről az aktiválás megtörtént.”⁷

- az a)–c) pont szerinti adatokat az előfizetői szerződés megszűnését követő, a d)–k) pontjaiban meghatározott adatokat azok keletkezését követő egy évig köteles megőrizni;
- az adatmegőrzési és adatszolgáltatási kötelezettség a sikertelen hívások során előállított vagy kezelt adatokra is kiterjed, ezeket az adatokat azok keletkezését követő fél évig köteles megőrizni;
- köteles megállapítani és az erre feljogosított (fentebb felsorolt) szervezetek részére továbbítani a felhasználóval és az előfizetővel kapcsolatos, a forgalmi adatokon kívüli helymeghatározási adatokat is.

⁷ 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről.

A fentieknek megfelelően a nyomozás során a mobiltelefon-szolgáltató hálózatából a fix (helyhez kötött) telefonhálózatoknál ismert adatok mellett rengeteg más, a nyomozó számára értékes adat is kinyerhető. Ilyenek lehetnek többek között:

- az előfizetők adatai (név, lakcím, szerződéses adatok, számlázási adatok);
- számlafizetéshez kötődő adatok;
- előfizető egyenlege;
- előrefizetéses (*prepaid*) kártyák feltöltési szokásaira vonatkozó adatok;
- prepaid kártyák éves adategyeztetésére vonatkozó adatok;
- egy előfizető nevén lévő előfizetések száma, adatai;
- híváslisták (az adott előfizető által kezdeményezett, fogadott hívások adatai, adott esetben a sikertelen hívások adatai – hívó, hívott fél azonosítói, hívás kezdeti időpontja, időtartama);
- bővített híváslisták (az előző adatok mellett például cellaadatok, IMEI-kód⁸ is megjelenhet);
- cellaforgalmi listák (egy adott cellában, adott időben forgalmazó vagy feljelentkezett készülékek azonosítói [IMSI,⁹ IMEI, MSISDN¹⁰]);
- IMSI–IMEI összerendelési adatok (azaz adott IMEI-számú készülékben milyen SIM-kártya[ka]t¹¹ használtak, vagy adott SIM-kártyát milyen IMEI-számú készülék[ek]ben használták);
- cellatérkép (bázisállomások pontos földrajzi helye és az általuk lefedett területek);
- meghatározott földrajzi helyet lefedő cellák azonosítói;
- mozgási adatok (adott SIM-kártya mozgására vonatkozó adatok);
- kiegészítő szolgáltatásokhoz (például SMS-fizetéshez kapcsolódó adatok);
- mobil internet használatához kapcsolódó adatok (például IP-cím,¹² portszám, MAC address¹³ stb.);
- kapcsolódó szolgáltatásokhoz tartozó adatok (például e-mail-cím);
- megfelelő engedélyek birtokában:
 - az engedélyezett telefonok forgalmazásának lehallgatása;
 - IP-forgalom lehallgatása;
 - e-mailek tartalmának megismerése.

A mobiltelefon-hálózatokból a nyomozók számára kinyerhető információk száma és a lehetséges felhasználható információk darabszáma is jelentősen magasabb, mint bármely korábbi hírközlő hálózat esetén. Éppen ezért az innen beszerzett adatok hatékony feldolgozása érdekében mindeképp valamilyen gépi eljárást kell igénybe venni.

Meg kell jegyezni, hogy az egyes szolgáltatók hálózataiból az eltérő felépítés és beállítások miatt – a jogszabályok által kötelezően előírt adatokon felül – plusz, de eltérő adatokhoz is hozzá

⁸ IMEI: *International Mobile Equipment Identity* (nemzetközi mobileszköz-azonosító, a mobil állomások azonosítására szolgáló 15 elemű karaktersorozat).

⁹ IMSI: *International Mobile Subscriber Identity* (nemzetközi mobilfelhasználó-azonosító).

¹⁰ MSISDN: *Mobile Station International Subscriber Directory Number* (mobilállomás nemzetközi hívószáma).

¹¹ SIM: *Subscriber Identity Module* (előfizetői azonosító modul).

¹² IP: *Internet protocol* (internetprotokoll).

¹³ MAC address: *Media Access Control address* (a hálózathoz kapcsolódó eszköz fizikai eszközhöz kötődő, gyártó által adott egyedi azonosító száma).

lehet jutni. Éppen ezért bármely, nem „rutin” ügy esetén érdemes a szolgáltató szakembereivel konzultálni a kinyerhető adatok köréről és időtartamáról. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy az előfizetői készülékek – azok között is elsősorban az okostelefonok – szintén sok, a nyomozó számára értékes információt tárolnak.

13.3. A technológiai és szabályozási környezet változásának hatásai – veszélyek, lehetőségek a törvényes ellenőrzés kapcsán

13.3.1. A kommunikáció változása

A megfizethető havidíjú, fix (helyhez kötött) szolgáltatásoknál korlátlan, a mobilszolgáltatásoknál az átlag felhasználói szokások okán annak tekinthető, elegendő adatforgalmat biztosító széles sávú internet elterjedése, a sokszor ingyenesen elérhető és használható, elektronikus kommunikációt lehetővé tevő alkalmazások, valamint a hordozható eszközök (ultrabookok, tabletek, okostelefonok stb.) hihetetlen mértékű fejlődése alapjaiban változtatta, változtatja meg a kommunikációt, így a hírközlési – ezen belül természetesen a mobil hírközlési – piacot is.

A kommunikáció formái, lehetőségei az internet és az azt kihasználó alkalmazások fejlődésével ugrásszerűen változnak, bővülnek. Ebben nagy szerepük van az internettechnológiára épülő szolgáltatásoknak. Ezek azok a mindenki számára elérhető, meglévő eszközeivel (notebook, okostelefon stb.), akár csekély számítástechnikai tudással is használható, olcsón, sokszor ingyenesen igénybe vehető rendszerek, szolgáltatások (Facebook, Gmail, Dropbox, Twitter, Skype, Viber, WhatsApp stb.), amelyek ma már szerves részét képezik mindennapi életünknek, kommunikációnknak. A kommunikációs technológiák és szokások nem választhatók szét egymástól, egyfajta összefonódó spirált képezve, egymást is erősítve, gerjesztve hozták létre a mai népszerű kommunikációs formákat, lehetőségeket. Ez az átalakulási tendencia a (közel)jövőben sem áll meg. A kommunikációra felhasználható új alkalmazások és lehetőségek száma várhatóan továbbra is növekedni fog, akárcsak ezen lehetőségek, szolgáltatások felhasználásának szintje.

Az internet – és ez ma már a mobil internetről is elmondható – megfizethető, nem túlságosan magas fix havi díjért, korlátlan vagy az átlag felhasználói szokások okán annak tekinthető adatforgalommal nagyon sok ember számára elérhető. Ha kifejezetten a mobil kommunikációt nézzük, minden költséget összeadva olcsóbban lehet főleg külföldi viszonylatban kommunikálni az internettechnológiára épülő kommunikációs szolgáltatások (Skype, Viber, WhatsApp stb.) segítségével, mint hagyományos telefonszolgáltatással. Még akkor is, ha az említett vagy a hasonló jellegű internetalapú kommunikációs szolgáltatásoknak csupán egy része ingyenes, más részük igénybevételéért (például vezetékes vagy mobiltelefon hívása esetén) viszont fizetnünk kell.

Ezekkel az internettechnológiára épülő kommunikációs szolgáltatásokkal sokkal több lehetőséghez jut a felhasználó (videóbeszélgetés, videokonferencia, fájlok, képek, videók, képernyőképek akár valós idejű megosztása, prezentációk megtartása stb.), mint a hagyományos – így a mobil – hírközlési szolgáltatások esetében.

Ezek a változások azonban nemcsak a felhasználói szokásokat változtatták, változtatják meg alapjaiban, hanem a hírközlés struktúráját is átforgalmazzák. Ennek talán a leglényegesebb eleme, hogy a tényleges kommunikációs szolgáltatást, valamint az ahhoz szükséges infrastruktúrát – ellentétben például a ma már hagyományosnak tekinthető mobiltelefonnal – nem egyazon szervezet biztosítja a felhasználó számára. Sőt ezek a legtöbb esetben nem is tudnak egymásról,

nincsenek semmilyen kapcsolatban egymással. Így a korábbi hírközlés helyett ma már sokkal inkább elektronikus úton folytatott kommunikációról beszélhetünk.

Az elektronikus úton folytatott kommunikáció megnevezés tudatos szóhasználat. Napjainkban ugyanis az említett fogalom alatt nemcsak a hírközlő rendszereken folytatott kommunikációt értjük, hanem minden olyan kommunikációs lehetőséget, formát, amely lehetővé teszi két – vagy adott esetben több – fél között információk, adatok áramlását, cseréjét. Ez pedig messze túlmutat nemcsak a hírközlés, de a kifejezetten kommunikáció céljából kifejlesztett internetalapú rendszereken is.

Amíg a kilencvenes években a hírközlés teljes egészében lefedte az elektronikus úton folytatott kommunikációt – ez utóbbi a hírközlés mintegy részhalmozát képezte –, addig mára ez a kép jelentősen megváltozott. Olyan elektronikus kommunikációs formák és lehetőségek alakultak ki, amelyek a hatályos jogszabályokban jelenleg rögzített elektronikus hírközlés fogalmába nem férnek bele. Az Eht. alapján ugyanis:

„17. Elektronikus hírközlési szolgáltató: elektronikus hírközlő hálózat üzemeltetője, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatást nyújtó természetes, illetőleg jogi személy.

18. Elektronikus hírközlési tevékenység: olyan tevékenység, amely bármely értelmezhető formában előállított jel, jelzés, írás, kép, hang vagy bármely természetű egyéb közlemény elektronikus hírközlő hálózaton keresztül egy vagy több felhasználóhoz történő eljuttatását szolgálja, így különösen az elektronikus hírközlési szolgáltatás nyújtása, elektronikus hírközlő hálózat vagy berendezés üzemeltetése, végberendezések forgalmazása és a kapcsolódó szolgáltatások.

22. Elektronikus hírközlő hálózat: átviteli rendszerek és – ahol ez értelmezhető – a hálózatban jelek irányítására szolgáló berendezések, továbbá más erőforrások – beleértve a nem aktív hálózati elemeket is –, amelyek jelek továbbítását teszik lehetővé meghatározott végpontok között vezetéken, rádiós, optikai vagy egyéb elektromágneses úton, beleértve a műholdas hálózatokat, a helyhez kötött és a mobil földfelszíni hálózatokat, az energiaellátó kábelrendszereket, olyan mértékben, amennyiben azt a jelek továbbítására használják, a műsorszórásra használt hálózatokat és a kábeltelevíziós hálózatokat, tekintet nélkül a továbbított információ fajtájára.”¹⁴

Ezekbe pedig az internettechnológiára épülő kommunikációs szolgáltatások nem illeszthetők bele.

Az elektronikus úton folytatott kommunikáció és a hírközlés kapcsolatát a 2. ábra szemlélteti, ahol a területek nagysága az egymáshoz képesti jelentőséget is szemléltetni kívánja.

2. ábra: Az elektronikus úton folytatott kommunikáció és a hírközlés viszonya

Forrás: a szerző szerkesztése

¹⁴ 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről 188. § 17., 18., 22.

Ma az elektronikus úton folytatott kommunikáció lehetőségei messze meghaladják a hagyományos – ebbe beleértve az annak legjelentősebb részét kitevő elektronikus – hírközlését. A végeredmény szempontjából ugyanis nincs különbség a között, hogy ha megírunk és elküldünk egy elektronikus levelet, vagy megírás után csupán a piszkozatok közé tesszük azt, de a másik félnek megadjuk a postafiók eléréséhez szükséges felhasználónevet és jelszót. Hiszen a másik fél ebben az esetben is hozzáfér a neki szánt üzenethez. De itt még legalább a „levélszerűség” megvan, a „hagyományos” hírközlési forma bizonyos formában még fellelhető. Ha a továbbítani szánt információkat azonban például egy szövegszerkesztővel megalkotott fájlként felhőalapú tárhelyszolgáltatónál kialakított fiókba helyezzük el, majd ennek adjuk meg a belépéshez szükséges adatait a másik félnek, akkor a végeredmény bár ugyanaz: „A” felhasználótól „B” felhasználóhoz eljutott az információ, ez a forma már „nyomokban sem tartalmaz” hagyományos hírközlést. Ugyanilyen jellegű példa a multiplayer online játékok esete. Ezeket nem azért fejlesztették ki, hogy a felhasználók kommunikálni tudjanak egymással, az csak kiegészítője, hozadéka a játékoknak. Ugyanakkor tényszerűen vizsgálva, a végeredményt tekintve, itt sincs különbség a játék során folytatott beszélgetések, chatelések és egy kifejezetten erre szakosodott hírközlő rendszeren folytatott beszélgetés vagy üzenetküldés között.¹⁵

A törvényes ellenőrzést végző, valamint az adatkérésre külön törvény szerint jogosult szervek számára az egyes, kommunikációra alkalmas rendszerek, szolgáltatások fontossága azok felhasználásával arányos. Épp emiatt a hagyományos hírközlési szolgáltatások ellenőrzése mellett az internettechnológiára épülő kommunikációs szolgáltatások ellenőrzésének igénye, azok felhasználásának növekvő üteme miatt, egyre hangsúlyosabban jelentkezik. Ugyanakkor ez utóbbi szolgáltatások törvényes ellenőrzése kapcsán az illetékes szervek több – jogi és technikai – problémával is szembesülnek.

13.3.2. A törvényes ellenőrzés változása

Az említett technikai, kommunikációs formák és felhasználói szokásokból eredő változások jelentős hatással vannak a törvényes ellenőrzésre is.

Napjainkban ugyanis markánsan megjelenik a technológiák konvergenciája, összeolvadása, amit az eszközöknél és az azokkal igénybe vett szolgáltatásoknál egyaránt megfigyelhetünk. Az eszközök esetében láthatjuk, hogy ma már egy kis méretű okostelefon biztosítja a hang- és adatkommunikációt, valamint szinte az összes, korábban dedikált számítógéppel ellátott funkciót. A szolgáltatások tekintetében pedig elmondható, hogy sokszor egy szolgáltatótól igénybe vehetünk például kommunikációs, tárhely- és csoportmunkával kapcsolatos szolgáltatásokat egyaránt.¹⁶

Ugyanakkor ez a technológiai konvergencia a törvényes ellenőrzésre is alapvető hatással van. A törvényes ellenőrzés feladatrendszerébe – a mai megközelítés szerint – ugyanis alapvetően az alábbi három tevékenység tartozik:

- adatszolgáltatás,
- kommunikáció-ellenőrzés,
- számítógépes nyomozati (*forensic*) tevékenység.

¹⁵ Kovács (2015): i. m.

¹⁶ Sallai Gyula – Abos Imre: *A távközlés, információ- és médiatechnológia konvergenciája. Magyar Tudomány*, 168. (2007), 7. 844–851. és Haig Zsolt: *Információ – társadalom – biztonság*. Budapest, NKE Szolgáltató Kft., 2015.

Ez azonban a korábbi ellenőrző tevékenységekhez képest eltérő, változó képet mutat. Míg az adat-szolgáltatásról és a kommunikáció-ellenőrzésről elsősorban a klasszikus hírközlő – így mobil hírközlő – hálózatoknál beszéltünk, addig a számítógépes nyomozati tevékenység korábban kifejezetten csak a számítástechnikai rendszerek vizsgálatára volt jellemző.

Amíg azonban a kilencvenes években még nagyon markánsan szét lehetett választani például egy analóg rádióhálózatot egy lokális számítógép-hálózattól, addig mára a funkcióbeli különbségek eltűntek, a technológiai konvergencia okán ma sokkal inkább infokommunikációs rendszerekről, infokommunikációs eszközökről beszélünk, beszélhetünk. Mára a szakemberek is sokszor egymás szinonimájaként használják az informatikai rendszer, a kommunikációs rendszer, az elektronikus információs rendszer vagy az infokommunikációs rendszer fogalmát, és valljuk meg, nagyon nehéz is közöttük különbséget tenni. Ma már nem nagyon létezik olyan számítógép-hálózat, amely ne kapcsolódna más hálózatokhoz (például interneten keresztül), ne lenne benne elérhető elektronikus levelezés, de például az okostelefonunk is sokkal többre alkalmas, mint pusztán telefonálásra vagy SMS-küldésre/fogadásra. Éppen ezek miatt, szem előtt tartva jelen mű fő témáját, itt nem (vagy inkább már itt sem) érdemes különbséget tenni ezen rendszerek között.

Ennek következtében azonban ma már a fejlett infokommunikációs rendszerek jellege, valamint az azokból kinyerhető, a nemzetbiztonsági és a bűnüldözési feladatokat segítő információk köre miatt a fent említett mindhárom törvényes ellenőrzési feladat ellátására egyaránt és legtöbbször ma már egymás mellett, egyszerre van szükség. Ebből levonható az a következtetés, hogy nemcsak a technológiák konvergenciája figyelhető meg napjainkban, hanem ennek kapcsán a törvényes ellenőrzési metódusok konvergenciája is.¹⁷

13.3.3. A kommunikációs szolgáltatói modell változása

Amint azt korábban bemutattuk, a kommunikáció és az arra használatos eszközök fejlődése alapjaiban változtatja meg a hírközlési piacot és a szolgáltatói modellt is. A klasszikus hírközlési szolgáltatói modellt ugyanis egyre inkább felváltja egy specializált infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltatói modell, a korábbi, klasszikus hírközlési szolgáltatók helyét ezek a specializált szolgáltatók veszik át. Az új modell legjelentősebb hatása a hírközlésre, hogy az infrastruktúra-szolgáltató a hírközlő hálózatot – vagy célszerűbb megfogalmazással internetelérést – biztosítja, míg az alkalmazásszolgáltató gondoskodik a tényleges kommunikációs szolgáltatásról.

Jelen mű témájának szempontjából az egyes említett szolgáltatók lényegi tulajdonságai röviden és egyszerűsítetten az alábbiak szerint fogalmazhatók meg:

- *Tartalomszolgáltató:* kizárólag egyirányú információáramlást szolgál, azok tartalmára a fogyasztónak semmilyen befolyása nincs, a felhasználó „passzív” fogyasztó, a szolgáltató a tartalomért szerkesztői felelősséggel tartozik. Jelen mű témájának szempontjából nem bír relevanciával, így a továbbiakban nem foglalkozunk vele.
- *Alkalmazásszolgáltató:* az információáramlás ebben az esetben többirányú, a felhasználó aktív, tevékeny résztvevő, az információk adattartalmára befolyással rendelkezik. Sem a szolgáltató, sem a felhasználó a hozzáférés során nem kell, hogy egyértelműen azono-

¹⁷ Kovács (2015): i. m.

sítható legyen. A szolgáltatás Magyarországon elérhető és igénybe vehető függetlenül attól, hogy a szolgáltató hazánkban letelepedett vagy egyáltalán bármilyen formában engedélyezett-e.

- *Infrastruktúra-szolgáltató*: Valamilyen infokommunikációs rendszert üzemeltet és azon keresztül internetelérést biztosít akár úgy is, hogy más szolgáltatótól vásárolt interneteléshez biztosít harmadik félnek (feleknek) hozzáférést. Sem a szolgáltató, sem a felhasználó a hozzáférés során nem kell, hogy egyértelműen azonosítható legyen. A szolgáltatás Magyarországon elérhető és igénybe vehető függetlenül attól, hogy a szolgáltató hazánkban letelepedett, vagy egyáltalán bármilyen formában engedélyezett-e. (Az infrastruktúra-szolgáltató nem azonos az infrastruktúra mint szolgáltatást nyújtó felhőszolgáltatóval!¹⁸)
- *Vegyes szolgáltatások*: Természetesen előfordulhat, hogy valamely cég vegyes szolgáltatást nyújt. Ma például egy internetszolgáltató internetelérést és például e-mailezési lehetőséget is biztosíthat, vagy egy online tartalomszolgáltatással foglalkozó cégnél, például egy internetes újságnál, pedig lehetőséget biztosíthatnak kommentek írására, ezen keresztül pedig kommunikáció megvalósítására is. Ezek az esetek is kezelhetők a bemutatott hármas tagozódásban szereplő tartalom-, alkalmazás- és infrastruktúra-szolgáltató modellel.¹⁹

13.3.4. A kommunikációs szolgáltatói modell változásának követése a hazai szabályozási környezetben

A szolgáltatói modell előző alfejezetben leírt változását az Eht. többszöri módosításai során sem követte még le. Ugyanakkor a hazai jogrendszer, Európában is élenjáró módon, már 2016-ban tett lépéseket a fenti modell bevezetésére és szabályozására, többek között a törvényes ellenőrzés vonatkozásában is.

A terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2016. évi LXIX. törvény ugyanis többek között módosította az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvényt (Ektv.). Ennek keretében bevezette az alkalmazásszolgáltató fogalmát, definiálta a Magyarország területére irányuló szolgáltatásokat:

- „Magyarország területére irányuló szolgáltatás: minden olyan szolgáltatás, melyről a használt nyelv, a pénznem és egyéb körülmények alapján valószínűsíthető, hogy magyarországi igénybe vevők számára kívánják elérhetővé tenni; továbbá az *m*) pont szerinti alkalmazásszolgáltató valamennyi olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatása, amely Magyarországon elérhető, függetlenül attól, hogy az alkalmazásszolgáltató Magyarországon letelepedett, vagy bármilyen formában engedélyezett-e, vagy attól, hogy a hozzáférés során akár a szolgáltató, akár a felhasználó egyértelműen azonosítható-e;
- Alkalmazásszolgáltató: az a természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezet, aki, vagy amely elektronikus hírközlő hálózat felhasználásával valamilyen szoftverhez vagy hardverhez való hozzáférést, szoftveres alkalmazást, valamint kapcsolódó

¹⁸ Infrastruktúra mint szolgáltatás (*Cloud Infrastructure as a Service – IaaS*).

¹⁹ Kovács (2015): i. m.

szolgáltatásokat biztosít specifikus szoftveren vagy webes felületen több felhasználó számára, időben korlátozott vagy korlátlan módon, havi- vagy használat alapú ellenszolgáltatás fejében vagy ingyenes formában;

- Letelepített szolgáltató: állandó telephellyel rendelkező szolgáltató, amely határozatlan ideig tényleges gazdasági tevékenységként nyújt információs társadalommal összefüggő szolgáltatást. Az, hogy a szolgáltatás nyújtásához szükséges műszaki eszközök rendelkezésre állnak, illetve az ehhez szükséges technológiákat alkalmazzák, önmagában nem minősül állandó letelepedésnek.”²⁰

Ezek mellett előírta a titkosított kommunikációt biztosító alkalmazásszolgáltatóknak, hogy megkeresés esetén tegyék lehetővé az erre feljogosított szervezetek számára a kommunikáció tartalmához és az annak kapcsán keletkező vagy kezelt metaadatokhoz való hozzáférést. Kötelezővé tette számukra továbbá a továbbított küldeményekkel, közlésekkel kapcsolatosan keletkező vagy kezelt metaadatok, azok keletkezésétől számított egy éven át történő megőrzését is. Az ehhez szorosan kapcsolódó, a titkosított kommunikációt biztosító alkalmazásszolgáltatók és a titkos információgyűjtésre feljogosított szervezetek együttműködésének rendjéről szóló 185/2016. (VII. 13.) Korm. rendelet pedig rögzíti a szolgáltatók és a törvényes ellenőrzést végzők közötti együttműködésének részletszabályait.

A fentiekkel a hazai szabályozás nagy lépést tett a korábban ismertetett új szolgáltatói modell teljes bevezetése felé. Az alkalmazásszolgáltató definiálásával ugyanis kiegészítette a korábban már megjelent elemeket, hiszen az infrastruktúra-szolgáltató teljes egészében beleérthető, így megfeleltethető az Eht. által definiált hírközlési szolgáltató fogalomba, míg a tartalomszolgáltatóra már korábban születtek meghatározások. Ennek megfelelően ezeket nem volt szükséges (újra) definiálni.

Ugyanakkor ennek az Eht.-ba történő átültetése mindenképpen fontos és elengedhetetlen lépése a szabályozási folyamatnak, ugyanis így már vitán felül állna, hogy egy internetalapú kommunikációs szolgáltatást nyújtó szolgáltató esetén mikor, melyik szabályozó és milyen módon vonatkozik rá.

13.3.5. Az Európai Elektronikus Hírközlési Kódex implementációjának hatása a törvényes ellenőrzésre

2018-ban megjelent az Európai Parlament és Tanács az Európai Elektronikus Hírközlési Kódex létrehozásáról szóló 2018/1972 számú irányelve. Ennek átültetését a tagállamok jogrendszerébe úgy kellett megvalósítani, hogy azok 2020 decemberétől már hatályosak legyenek.²¹

A jelenlegi módosítási javaslatok között vannak olyanok is, amelyek a fent leírt új szolgáltatói modell bevezetését segítik, és hatással vannak a törvényes ellenőrzésre is. Az értelmező rendelkezések között az alábbi, a téma szempontjából legfontosabb definíciók jelennek meg:

- *Elektronikus hírközlési szolgáltatás*: olyan, más részére általában ellenszolgáltatásért – jellemzően díjazás ellenében – nyújtott szolgáltatás, amely az elektronikus hírközlő

²⁰ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről 2. § g), m), n) pont.

²¹ 2020. évi LXXXV. törvény az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvénynek az Európai Elektronikus Hírközlési Kódex létrehozásáról szóló irányelv átültetésének kötelezettségével összefüggő módosításáról.

hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások felhasználásával továbbított tartalmat szolgáltató, ilyen tartalom felett szerkesztői ellenőrzést gyakorló szolgáltatások vagy az információs társadalommal összefüggő, más jogszabályokban meghatározott, személyközi hírközlési szolgáltatásnak nem minősülő szolgáltatások kivételével magában foglalja

- a) az internet-hozzáférési szolgáltatást;
 - b) a személyközi hírközlési szolgáltatást; és
 - c) a teljesen vagy nagyrészt jeleknek elektronikus hírközlő hálózatokon történő átviteléből, és ahol ez értelmezhető, irányításából álló szolgáltatást, ideértve a gépek közötti szolgáltatást és a műsorterjesztésre használt átviteli szolgáltatást is.
- *Elektronikus hírközlési szolgáltató:* elektronikus hírközlő hálózat üzemeltetője, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatást nyújtó természetes személy, jogi személy vagy egyéb szervezet.
 - *Elektronikus hírközlő hálózat:* jelek vezetékes vagy vezeték nélküli úton elektronikus hírközlő eszközökkel történő továbbítását lehetővé tevő, állandó infrastruktúrán vagy központilag adminisztrált kapacitáselosztáson alapuló rendszerek, továbbá adott esetben kapcsoló vagy útválasztó eszközök, valamint más erőforrások, beleértve a nem aktív hálózati elemeket is. Elektronikus hírközlő hálózat különösen a műholdas hálózat, a helyhez kötött – vezetékes vagy vezeték nélküli – hálózat és a mobil rádiótelefon-hálózat; az energiaellátó kábelrendszerek olyan mértékben, amennyiben azokat a jelek továbbítására használják, valamint a műsorterjesztő hálózat.
 - *Helymeghatározási adat:* a nyilvános mobilhálózatokon a hálózati infrastruktúrából vagy mobil készülékekből származó mindazon feldolgozott adat, amely meghatározza a végfelhasználó mobil végberendezésének földrajzi helyzetét, illetve nyilvános helyhez kötött hálózatokon a hálózati végpont nyilvántartásban rögzített címét.
 - *Helymeghatározási szolgáltatás:* olyan kapcsolódó szolgáltatás, amelyet helymeghatározási adatok megadásával nyújtanak.
 - *Számfüggő személyközi hírközlési szolgáltatás:* olyan személyközi hírközlési szolgáltatás, amelynél a kapcsolat kiosztott számozási erőforrások, nemzeti vagy nemzetközi számozási tervben szereplő hívószám vagy hívószámok igénybevételével valósul meg, vagy amely kommunikációt tesz lehetővé nemzeti, illetve nemzetközi számozási tervben szereplő hívószámra vagy hívószámokra.
 - *Számfüggetlen személyközi hírközlési szolgáltatás:* olyan személyközi hírközlési szolgáltatás, amelynél a kapcsolat nem kiosztott számozási erőforrások, nem a nemzeti vagy nemzetközi számozási tervben szereplő hívószám vagy hívószámok igénybevételével valósul meg, és amely nem tesz lehetővé kommunikációt nemzeti, illetve nemzetközi számozási tervben szereplő hívószámra vagy hívószámokra.
 - *Személyközi hírközlési szolgáltatás:* olyan, más részére általában díjazás ellenében elektronikus hírközlő hálózatokon nyújtott szolgáltatás, amely véges számú személy közötti közvetlen, interaktív információcserét tesz lehetővé, és amelyben a kommunikációt kezdeményező vagy az abban részt vevő személyek határozzák meg az információcserében részt vevő fogadót, illetve fogadókat. Nem minősülnek személyközi hírközlési szolgáltatásnak azok a szolgáltatások, amelyek a személyközi, interaktív kommunikációt egy másik szolgáltatáshoz szorosan kapcsolódó, csekély jelentőségű, csupán kiegészítő funkcióként teszik lehetővé.

Amennyiben a jogszabályt a fenti szövegekkel fogadják el, akkor fentiek alapján a törvényes ellenőrzésre vonatkozó legfontosabb következtetések az alábbiak:

Az egyik legfontosabb és legmarkánsabb változás, hogy megjelenik a személyközi hírközlési szolgáltatás fogalma, amelyben megkülönböztetjük a számfüggő és a számfüggetlen személyközi hírközlést. Ezek azok, amelyek a jelen fejezet elején említett, internetalapú kommunikációs szolgáltatásokat (Skype, Viber stb.) is beemelhetik az Eht. hatálya alá. Ugyanakkor a személyközi hírközlési szolgáltatás fogalmában megjelenő szövegrész: „[n]em minősülnek személyközi hírközlési szolgáltatásnak azok a szolgáltatások, amelyek a személyközi, interaktív kommunikációt egy másik szolgáltatáshoz szorosan kapcsolódó, csekély jelentőségű, csupán kiegészítő funkcióként teszik lehetővé” szintén nagyon fontos. Ez ugyanis leszűkíti azon szolgáltatásokra az Eht. hatályát, amelyeket ténylegesen kommunikációs célokra hoztak létre, és kiveszi ez alól azokat az internetalapú alkalmazásokat, szolgáltatásokat, amelyek csak mintegy mellékesen biztosítanak kommunikációs lehetőségeket (ilyenek például az online játékok stb.).

A fent leírt definíciókból látszik, hogy a törvényes ellenőrzés szempontjából is fontos, bizonyos, az Eht.-ben már korábban is szereplő fogalmak részben módosulnak, ám azok inkább csak egyfajta pontosításon, a mai viszonyoknak még inkább megfelelővé tevő változtatáson estek át. Jelen fejezet témája szempontjából ezekre nem szükséges mélyebben kitérni.

13.3.6. A VoLTE-roaming bevezetésének hatása a törvényes ellenőrzésre

A modern kommunikációs eljárások esetében azonban a törvényes ellenőrzés kapcsán akkor is jelentkezhetnek technikai jellegű kihívások, ha azok szabályozása teljesen elfogadott. Ilyenek a mobil hírközlő rendszerek legújabb generációival bevezetett újdonságok. Elsőként a 4G-hálózatoknál megjelenő problémát vizsgáljuk meg.

A mobiltelefon-hálózatokon a beszédátvitel alapját még ma is a régebbi, úgynevezett 2. és 3. generációs hálózatok (2G, 3G) adják, ám napjainkban a nagy sebességű adatátvitelre tervezett 4G-rendszerekben már használnak a szolgáltatók IP-alapú beszédátvitelt, ez a VoLTE.²² Ám ez utóbbi többnyire csak a honos hálózaton érhető el, jelenleg külföldi hálózat használatakor, roaming²³ alkalmával még jellemzően nem. (Roamingnál továbbra is jellemzően a 2G- és a 3G-hálózatokat használják a szolgáltatók.)

A 4G- (LTE-) hálózaton kizárólag csomagkapcsolt adatátvitel történik függetlenül attól, hogy azon adatkapcsolatot vagy beszédátvitelt valósítanak-e meg. Ez nagy változás a korábbi (2G-, 3G-) rendszerekhez képest, hiszen azokban a beszédátvitelt teljesen más módon, nem IP-alapon biztosították, míg az adatátvitel egy, a beszédátviteli hálózathoz kapcsolt IP-alapú hálózaton történt. A 4G az első olyan GSM-hálózat, amely a beszédátvitelt is IP-alapon valósítja meg (VoLTE).

A GSMA – egy több mint 750 szolgáltatót és majdnem 400 vállalatot tömörítő szervezet – által kiadott ajánlásokban a VoLTE-roaming is természetesen megjelenik. Ez egy mindenki számára fontos kérdéskör, hiszen előbb-utóbb a 2G-, 3G-hálózatokat a szolgáltatók ki fogják vezetni, az így felszabadított frekvenciasávokon pedig vagy újabb típusú szolgáltatást fognak nyújtani, vagy azokat – ha nem lesz rá szükségük – felszabadítják. Az új hálózatokon (4G és felette) azonban már a beszédátvitelt csak IP-alapon tudják majd szolgáltatni. Ebből az következik, hogy egyre több hangkommunikációs forgalmat fognak VoLTE-n lebonyolítani, egyre nagyobb lesz az igény a roaming használatára is.

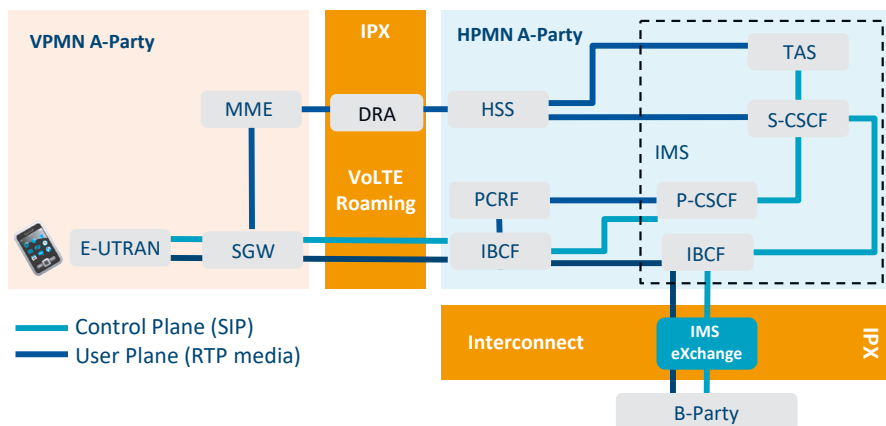
²² VoLTE: *Voice over LTE* (hang átvitele a 4G LTE-n). LTE: *long term evolution* (hosszú távú fejlődés) rövidítése, amely egy negyedik generációs mobil adatátviteli szabvány.

²³ Roaming: nem honos hálózat (jellemzően külföldön, külföldi szolgáltató hálózatában).

Ugyanakkor sok oka van, hogy az operátorok lassan telepítik/telepítették a VVoLTE-roamingot, de a legfontosabb talán az, hogy a kérdés technológiai és szabályozási szempontból nagyon összetett.

A GSMA kétféle referenciaarchitektúrát javasol a VoLTE-roaming kapcsán. Az első az úgynevezett S8HR (*home-based routing*). Ezt mutatja be az alábbi 3. ábra.

Home-Based Routing (S8HR)

3. ábra: VoLTE-roaming megvalósítása S8HR architektúrával

Forrás: Syniverse: *Understanding VoLTE Roaming*

Ennek az architektúrának az alkalmazásakor a meglátogatott hálózat a VoLTE-hívást úgy kezeli, mint egy internetforgalmat, azaz a teljes VoLTE-forgalom (adat és jelzés) az S8-interfészen keresztül átirányítódik a honos hálózatba. A VoLTE-hívásokat ebben az esetben a honos hálózatban található IMS²⁴ kezeli le, lekérdezi az adatokat, azonosítja a hívott felet, és azután a két fél között kiépíti a kapcsolatot. A VoLTE-hívásoknál megszokott módon, amikor a kapcsolat kiépül, az IMS-alkalmazás biztonságos (titkosított) kapcsolatot létesít a két mobilkészülék között. Ez az IMS-titkosítás egészen a honos hálózatig terjed, azaz a két készülék között a nyílt forgalom csak és kizárólag a honos hálózat IMS-ében áll elő, mindenhol máshol az csupán titkosítottan érhető el.

A megoldás számos előnnyel és hátránnyal rendelkezik, ezek közül a téma szempontjából az alábbiakat érdemes kiemelni. Mivel az S8HR-megoldás esetében a meglátogatott hálózatban nincs szükség IMS-re, ezért egyszerű a megvalósítása, és ez már a korai VoLTE-roaming telepítési szakaszban (amikor nem minden szolgáltató rendelkezett minden lehetőséggel) is már használható. Ugyanakkor ezt mindenki ideiglenes megoldásnak tekinti.

Törvényes ellenőrzés szempontjából a megoldás előnye, hogy – ellentétben a korábbi rendszerekkel – a hazai szolgáltatónál a honos, ott előfizetéssel rendelkező célszemélyek VoLTE-hívásai abban az esetben is ellenőrizhetők (lehallgathatók és a hívási adatok megszerezhetők), amikor

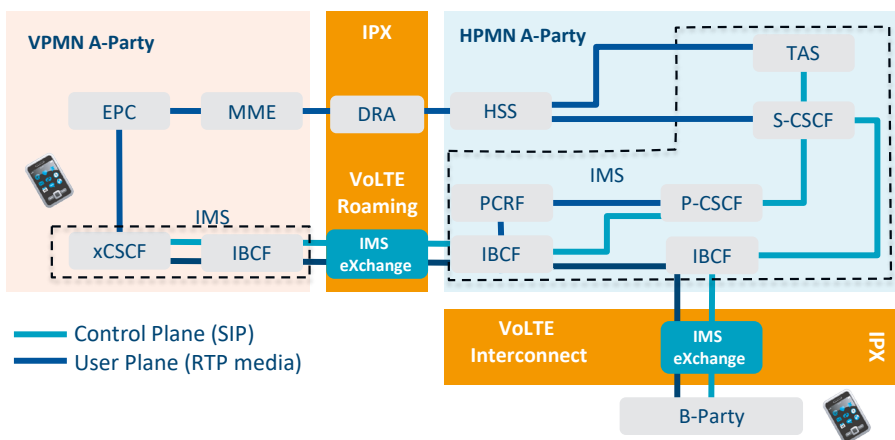
²⁴ IMS (*IP Multimedia Subsystem*): IP multimédia alrendszer. Az IMS egy olyan IP feletti szolgáltatás, amely globális rendszerként multimédiás kapcsolatokat tesz lehetővé. Az IMS létrehozásának célja a különböző platformok egységes kapcsolódási lehetőségének kialakítása volt.

a célszemély külföldön roamingol, nem csak akkor, amikor a honos hálózatban bonyolít le ilyen hívást. Ugyanakkor hátránya, hogy a hazai hálózaton roamingoló más hálózatok előfizetői – így például a hozzánk érkező külföldi célszemélyek, akik külföldi előfizetéssel rendelkeznek – VoLTE-hívásai nem lesznek lehallgathatók. A hívásadatok ugyan a honos hálózat IMS-éből megszerezhetők maradnak, ám a kommunikáció tartalma itt csak titkosított formában áll elő. Bár ez a fajta, az IMS által létrehozott, két készülék közötti titkosítás használata jelenleg még opcionális és kikapcsolható, ám annak kikapcsolását dokumentálni kell a GSMA IR.21 dokumentuma részeként (romaingegyezmény a két hálózat között).

Meg kell még említeni, hogy az S8HR-megoldás használata a segélyhívó (112) használata során is problémákat okoz.

A GSMA által a VoLTE-roaming kapcsán javasolt másik referenciaarchitektúra a LBO (*local breakout*). Ezt mutatja be 4. ábra.

Local Breakout

4. ábra: VoLTE-roaming megvalósítása LBO-architektúrával

Forrás: Syniverse: *Understanding VoLTE Roaming*

Ennek az architektúrának két fajtáját is megkülönböztetik, ám a jelenlegi téma kapcsán ezeket nem érdemes részletezni. Egyszerűen úgy érdemes bemutatni ezt a struktúrát, hogy ebben az esetben mind a meglátogatott, mind a honos hálózatban található IMS bevonásra kerül a VoLTE-hívás lebonyolításába.

Ez a megoldás szintén számos előnnyel és hátránnyal rendelkezik, ezek közül a téma szempontjából az alábbiakat érdemes kiemelni. Mivel az LBO-megoldás esetében a mind a meglátogatott, mind a honos hálózatban szükség van IMS-re, ezért a megvalósítása bonyolultabb, mint az S8HR esetében.

Törvényes ellenőrzés szempontjából a megoldás előnye, hogy ebben az esetben a hazai hálózaton roamingoló más hálózatok előfizetői – így például a hozzánk érkező külföldi célszemélyek, akik külföldi előfizetéssel rendelkeznek – VoLTE-hívásai is lehallgathatók lesznek. Ugyanakkor a hazai szolgáltatónál a honos, ott előfizetéssel rendelkező célszemélyek külföldön lebonyolított VoLTE-hívásai ebben az esetben nem, vagy csak bizonyos feltételek mellett lesznek ellenőrizhetők (lehallgathatók).

Meg kell még említeni, hogy az LBO-megoldás használata a segélyhívó (112) használata során nem okoz problémákat.

Jelenleg még kétséges, hogy melyik szolgáltató melyik megoldást választja, milyen irányba indul el. Ugyanakkor a hazai jogszabályok egyértelműen fogalmaznak abban a tekintetben, hogy a hazai hálózatokon a roamingolók esetében a törvényes ellenőrzést ugyanúgy biztosítani kell, mint a honos felhasználók esetében. Mindemellett a honos hálózat előfizetőinek külföldön bonyolított VoLTE-hívásainak ellenőrizhetőség tétele egy eddig nem létező lehetőséget adhatna a törvényes ellenőrzést végző szolgálatok kezébe.²⁵

Azt is meg kell jegyezni, hogy az IMS törvényes ellenőrzésének specifikációja még nem készült el, így az IMS és a törvényes ellenőrzés eszközrendszerei szállítóinak egyedileg kell megállapodniuk, hogy egy szolgáltatónál azok összekapcsolhatók, így a törvényes ellenőrzés biztosítható legyen.²⁶

13.3.7. 5G-hálózatok elterjedésének hatása a törvényes ellenőrzésre

A legújabb, ötödik generációs (5G) mobil hírközlő hálózatok megjelenése és elterjedése szintén hatással lesz a törvényes ellenőrzésre. A mobil kommunikációt lehetővé tevő hálózatok fejlődését és azok felhasználási célját jól mutatja az 5. ábra.

Jól látható, hogy amíg az első-negyedik generációs hálózatok a személyi kommunikációs igényeket elégítették ki, addig az 5G-t már alapvetően az ipari felhasználásra, a gépek összekötésére, az IoT-eszközök kiszolgálására fejlesztették ki. Ennek megfelelően már jelenleg is például ipari robotok vezérlésére, parkolóknál használt szenzorok vezérlésére, az onnan küldött jelek továbbítására használják hazánkban is a már működő, kereskedelmi célú 5G-hálózatokat.

Jellemző felhasználás az úgynevezett NBIoT-eszközök²⁷ alkalmazása. Ezek azok a tömegesen telepíthető IoT-eszközök, amelyek alacsony fogyasztással és egy akkumulátorfeltöltéssel is hosszú élettartammal (akár 10+ év!) rendelkeznek, a mobil kommunikációhoz csupán keskeny sáv szélességet használnak, kialakítástól függően kültéren és beltéren egyaránt használhatók, adott esetben nagy területet is le tudnak fedni, és gép-gép kapcsolatot valósítanak meg.

Ilyenek lehetnek például az utcai parkolóhelyeken az aszfaltba telepített eszközök, amelyekkel a parkolók foglaltságát lehet figyelni, de akár a parkolás fizetését is segíthetik.

²⁵ Steve Gleave: *How to Simplify VoLTE Roaming*. Metaswitch, 2019. december 3.

Metaswitch: *What is VoLTE Roaming, Peering and Interconnect?*

Syniverse: *Understanding VoLTE Roaming*.

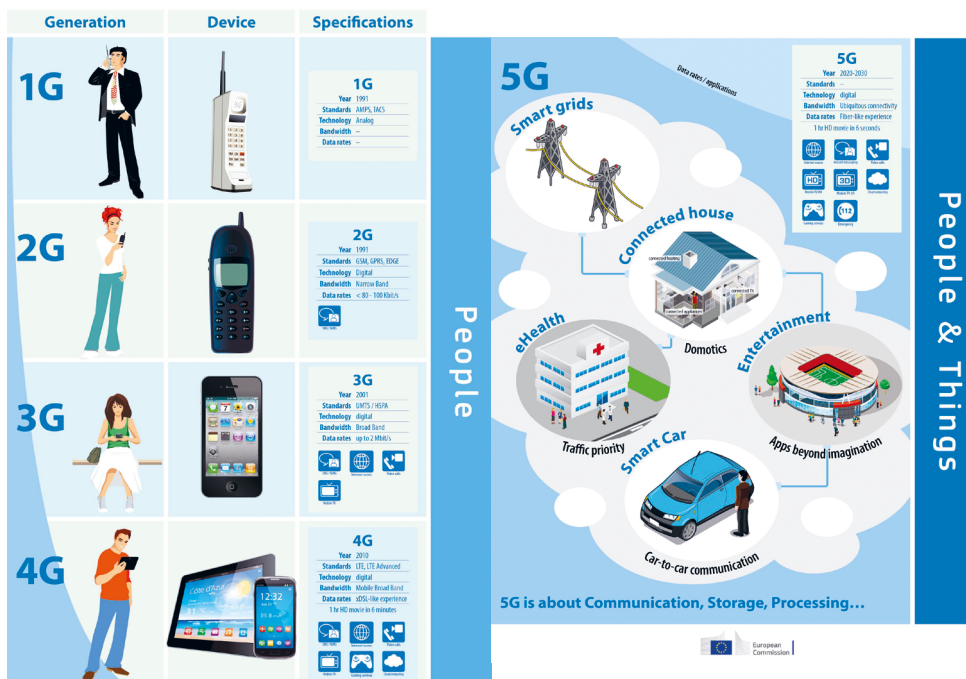
GSMA: *VoLTE Service Description and Implementation Guidelines* 2014.

GSMA: *LTE and EPC Roaming Guidelines* 2019.

GSMA: *VoLTE RCS Roaming and Interconnection Guidelines* 2015.

²⁶ GSMA: *IMS Lawful Intercept interfaces not defined* 2019.

²⁷ NBIoT: *Narrow Band IoT*, azaz keskeny sávú IoT. IoT: *Internet of things* (a dolgok internete) mindennapi használati eszközeink (például háztartási gépek, autók, mérőórák, pénztárgépek stb.) az interneten keresztül is elérhetőek, és képesek egymással akár önállóan is kommunikálni.

5. ábra: A mobil kommunikáció változása 1G-től az 5G-ig

Forrás: *The Evolution of the Mobile Connection Experience from 1G to 5G*. Online: www.broadband4europe.com/the-evolution-of-the-mobile-connection-experience-from-1g-to-5g/

Élettartamuk az akkumulátor egyszeri töltöttségének felhasználásával azonos, azaz ha lemerül, akkor kifűrik az aszfaltból, és újat telepítenek. Hasonlóak lehetnek például azok a fiókba telepített eszközök, amelyek az ott található alkatrészek, ampullák stb. darabszámát figyelik, tárolják és közlik egy központi rendszerrel, így segítve adott esetben a szükséges készletek utántöltését vagy az éves leltár végrehajtását. De ilyenek lehetnek azok a nagyon kis nyomkövető eszközök, amelyekkel csomagokat, állatokat vagy bármilyen mozgó dolgot, élőlényt követhetünk, akár egy levelet is.

Az 5G- és az IoT-eszközök megjelenése viszont a törvényes ellenőrzésben is változásokat indukál. Ahhoz, hogy az erre felhatalmazott szolgálatok hatékonyan végezhessék feladataikat, meg kell majd határozniuk, hogy miket kell, miket akarnak ellenőrizni, mely eszközök esetében fontos a kommunikáció tartalma is, melyek esetében elég bizonyos adatok begyűjtése, és melyek azok, amelyeknél még ez sem szükséges. Ugyanis az óriási számú eszköz rengeteg különböző protokollon kommunikál majd hatalmas mennyiségű adatforgalmat generálva, így azokból jól kell tudni kiválasztani, melyek (lesznek) a valóban fontos információforrások.

Ugyanakkor ez új lehetőségeket is nyit majd a törvényes ellenőrzést végzők előtt. Hiszen az előző példában említett parkolószenzorral akár az utca, a házszám is pontosan megmondható, hogy parkolt egy adott jármű egy adott időben. De másik példaként a nyomkövető eszköz felhasználását is említhetnénk. Ez ugyanis egyszerű, olcsó és az adott szervhez nem visszavezethető eszközök felhasználási lehetőségét takarja.

13.4. Összefoglalás

Jelen fejezet bemutatta a mobil hírközlő hálózatok törvényes ellenőrzésének helyzetét napjainkban, példákkal is ismertetve, hogy milyen információkhoz juthat a nyomozó ezekből a rendszerekből. Ezt követően ismertette a technológiai és szabályozási környezet változásának hatásait, amelynek keretében bemutatta azok törvényes ellenőrzésre gyakorolt hatását, az azokból eredő veszélyeket és az új lehetőségeket is. Ennek keretében először magának a kommunikációnak a változását vizsgálta meg, amelyet jelentős részben az internetalapú szolgáltatások, azok közül is kiemelten a kommunikációs célból megalkotottak változtattak meg jelentős mértékben. Áttekintette a technológiai változásokból eredeztethető törvényes ellenőrzés változását, majd elemezte a kommunikációs szolgáltatói modell változását és annak hatásait a törvényes ellenőrzésre. Bemutatta, hogy a kommunikációs szolgáltatói modell változását hogyan követték le a hazai szabályozási környezetben, majd ismertette, hogy milyen hatással van a Európai Elektronikus Hírközlési Kódex implementációja a hazai törvényes ellenőrzésre. Végül két technikai aspektusú részben mutatta be a 4G-hálózatokban használt IP-alapú beszédátvitel, a VoLTE-roaming bevezetésének és az 5G-hálózatok elterjedésének hatását, veszélyeit és lehetőségeit a törvényes ellenőrzésre.

Felhasznált irodalom

Szakkönyvek, publikációk

- Anti Csaba László: A nyomozás egyik segédintézménye, a bűnügyi nyilvántartás. In Szomor Sándor (szerk.): *Jubileumi album a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület tiszteletére*. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, 2011. 155–165.
- Appelqvist, Björn – Jeff Cooper: *Waste Trafficking, Challenges and Actions to Be Taken*. ISWA Papers, 2013.
- Blaskó Béla – Budaházi Árpád: *A nemzetközi bűnügyi együttműködés jogi alapjai*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Blaskó Béla – Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter – Schubauer László: *Büntetőjog. Különös rész I*. Budapest, Rejtjel, 2018.
- Bócz Endre: Emberi jogok – „titkos tanúk”. *Belügyi Szemle*, 34. (1996), 9. 3–12.
- Boda József (szerk.): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévy Miklós (szerk.): *Kriminológia*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016.
- Boross Zsigmond Attila: A jobboldali extrémizmus összetett ideológiája – mint a terrorizmus potenciális hivatkozása. *Terror és Elhárítás*, 6. (2017), 4. Online: http://tek.gov.hu/tt_pdf/6.%20%C3%A9vfolyam%204.%20sz%C3%A1m.pdf
- Börcsök András – Vida Csaba: A nemzetbiztonsági szolgálatok rendszere (Nemzetközi gyakorlat a nemzetbiztonsági rendszer kialakítására). *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), 1. 63–100. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00002/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_01_063-100.pdf
- Cionco, Eugenio: *Váltságdíj vagy halál!* Budapest, ENA, 1992.
- Dezső Lajos – Hajas Gábor: *A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok: kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, HVG–ORAC, 1997.
- Di Nicola, Andrea – Philip Gounev – Michael Levi – Jennifer Rubin: *Study on Paving the Way for Future Policy Initiatives in the Field of Fight against Organised Crime: The Effectiveness of Specific Criminal Law Measures Targeting Organised Crime*. Brussel, Office of the European Union, 2015. Online: www.academia.edu/21158551/Study_on_paving_the_way_for_future_policy_initiatives_in_the_field_of_fight_against_organised_crime_the_effectiveness_of_specific_criminal_law_measures_targeting_organised_crime
- Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád: *Büntető eljárásjogi ismeretek I*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Farkas Ádám (szerk.): *Védelmi alkotmányosság az új típusú biztonsági kihívások erőterében*. Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018. Online: www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2018/11/V%C3%A9delmi-alkotm%C3%A1nyoss%C3%A1g-az-%C3%BAj-t%C3%ADpus%C3%BA-biztons%C3%A1gi-kih%C3%ADv%C3%A1sok-er%C5%9Cter%C3%A9ben.pdf
- Farkas Ákos: A tanúvédelem Magyarországon a 90-es években. In Róth Erika (szerk.): *A tanúvédelem útja Európában*. Miskolc, Bíbor, 2002.
- Finszter Géza: A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módja és eszközei. In Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika I–II*. Budapest, BM Duna Palota és Kiadó, 2004.
- Gellér Balázs – Hollán Miklós: *A szervezett bűnözés arcai*. Budapest, Rejtjel, 2004.
- Gerő Lajos (szerk.): *A Pallas nagy lexikona*. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1893–1897.
- Gillespie, Alisdair A.: *Cybercrime. Key Issues and Debates*. Routledge, 2016.

- Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós: *Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll*. Budapest, Corvina, 1999.
- Haig Zsolt: *Információ – társadalom – biztonság*. Budapest, NKE Szolgáltató Kft., 2015.
- Havasi Eszter: A NATO válasza a 21. századi kihívásokra. *Harc a terrorizmus ellen*. *Biztonságpolitika.hu*, 2011. szeptember 27. Online: <https://old.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1105&title=a-nato-valaszai-a-21-szazadi-kihivasokra-harc-a-terrorizmus-ellen>
- Hayman, Gavin – Duncan Brack: *International Environmental Crime: The Nature and Control of Environmental Black Markets, Workshop Report*. London, Royal Institute of International Affairs, 2002.
- Hetesy Zsolt: *A titkos felderítés*. Doktori értekezés. Pécs, 2011. Online: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf>
- Istvanovszki László: *Bűnelemzés a modern bűnüldözésben*. Budapest, Patrocinium, 2012.
- Jámbor Gellért: A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata. *Jogi Tanulmányok*, 18. (2016), 1. 139–152. Online: http://epa.oszk.hu/02600/02687/00007/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2016_139-152.pdf
- Kertész Imre: A szervezett bűnözés terjedelme. *Magyar Tudomány*, 48. (2001), 8. 909–920. Online: <http://epa.oszk.hu/00700/00775/00033/909-920.html>
- Kis László: *A titkos adatgyűjtés szerepe a büntetőeljárásban, különös tekintettel az Európai Unió keretében folytatott együttműködésre*. PhD-értekezés. Miskolc, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2009. Online: www.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/drkisl_ertmh.pdf
- Kis-Benedek József: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. Egyetemi jegyzet, Budapest, 2011.
- Kis-Benedek József: *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus*. Budapest, Zrínyi, 2016.
- Kovács Zoltán: *Az infokommunikációs rendszerek nemzetbiztonsági kihívásai*. Doktori értekezés. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015. Online: <http://hdl.handle.net/11410/10868>
- Kunos Imre: *Bűnelemzés tananyag a bűnelemző tanfolyam hallgatói részére*. Budapest, ORFK Kriminálisztikai Azonosító Szolgálat, 1997.
- Lemieux, Andrew M. – Ronald V. Clarke: The International Ban on Ivory Sales and its Effects on Elephant Poaching in Africa. *British Journal of Criminology*, 49. (2009), 4. 451–471. Online: <https://doi.org/10.1093/bjc/azp030>
- Lobognon, Agnima Alain Michel – Deirdre Clune: *Jelentéstervezet a kiberbűnözés és a kábítószer-kereskedelem elleni küzdelemről*. Európai Parlament, Polítiai Ügyek Bizottsága, (2018. 08. 27.) Online: www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/PA/ACP/DR/2018/10-11/1161273HU.pdf
- Molnár Ferencné: *Az élet elleni bűncselekmények indítékai*. Budapest, Jogi Fórum, 2016.
- Nagy Judit: Az EU bűnüldözési feladatokat ellátó ügynökségeinek, szerveinek szerepe, tevékenysége. In Szendrei Ferenc – Nyeste Péter (szerk.): *Nemzetközi bűnügyi együttműködési ismeretek*. Budapest, RTT, 2020.
- Nyeste Péter – Szendrei Ferenc: *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Nyeste Péter: A leplezett eszközök hatékonysága. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIX.* Pécs, 2017. 155–163. Online: www.pecshor.hu/periodika/XIX/nyeste.pdf
- Nyeste Péter: A nyugat-európai szervezett bűnözés jellemzői. In Szendrei Ferenc (szerk.): *A nemzetközi és honos szervezett bűnözés története, XX. századi fejlődése és várható tendenciái*. Budapest, NKE, 2019. 41–53. Online: <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/SZB%20ko%CC%88nyv.pdf>
- Nyeste Péter: Speciális nyomozási tevékenységek az Európai Unió tagállamaiban. *Belügyi Szemle*, 64. (2016), 3. 16–43.
- Parádi József (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, Osiris, 1996.

- Parádi József: Az államfő testőrségei az Osztrák–Magyar Monarchiában. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 23. (2013), 27–30. 155–160. Online: http://epa.oszk.hu/02100/02176/00013/pdf/EPA02176_rendvedelem_27-30_155-160.pdf
- Pilisi Fanni: Bűnügyi adatgyűjtés, különös tekintettel a rászternyomozásra. *Büntetőjogi Szemle*, (2012), 2. 35–47. Online: <https://ujbtk.hu/dr-pilisi-fanni-bunugyi-adatgyujtes-kulonos-tekitettel-a-raszternyomozasra/>
- Sallai Gyula – Abos Imre: A távközlés, információ- és médiatechnológia konvergenciája. *Magyar Tudomány*, 168. (2007), 7. 844–851. Online: <http://epa.oszk.hu/00600/00691/00043/pdf/844-851.pdf>
- Suhajda Attila: Néhány gondolat a prediktív rendészetről. *Rendőrségi Tanulmányok*, 2. (2019), 3. 75–85. Online: www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201903/suhajda.pdf
- Sutherland, Edwin H.: *White Collar Criminality*. New York, Dryden Press, 1940.
- Szabó Lajos: Megelőző védelem alkalmazása a közterületek és objektumok védelme érdekében. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XX. Pécs, 2018. 89–96. Online: www.pecshor.hu/periodika/XX/szabo.pdf
- Szendrei Ferenc: *A pénzmosás*. PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem ÁJK, Doktori Iskola, 2010. Online: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/16035/szendrei-ferenc-phd-2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tóth Mihály: A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése. *MTA Law Working Papers*, (2015), 4. Online: https://jog.tk.hu/uploads/files/mtalwp/2015_03_Toht.pdf
- Wyatt, Tanya: *Wildlife Trafficking: A Deconstruction of the Crime, the Victims, and the Offenders*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2013.
- Zágon Csaba: A bűnelemzés aktuális kihívásai a nemzetközi súlyos és szervezett bűnözés elleni európai fellépés terén. *Szakmai Szemle*, 16. (2018), 4. 118–132. Online: <http://real.mtak.hu/93354/>

Európai uniós joganyagok

1985. június 14-én kelt Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény (Schengeni Végrehajtási Egyezmény) 40. cikke, valamint az Európai Unió 1997. december 18-án elfogadott Egyezménye 5842/2/2010 tanácsi dokumentum, Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: Az európai biztonsági modell felé.
- A Tanács 111/2005/EK Rendelete (2004. december 22.) a kábítószer-prekurzoroknak a Közösség és harmadik országok közötti kereskedelme nyomon követésére vonatkozó szabályok megállapításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/794 rendelete (2016. május 11.) a Bűnüldözési Együttműködés Európai Uniói Ügynökségéről (Europol), valamint a 2009/371/IB, a 2009/934/IB, a 2009/935/IB, a 2009/936/IB és a 2009/968/IB tanácsi határozat felváltásáról és hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1972 Irányelve (2018. december 11.) az Európai Elektronikus Hírközlési Kódex létrehozásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 273/2004/EK Rendelete (2004. február 11.) a kábítószer-prekurzorokról
- Council of Europe Office in Belgrade: *Deployment of special investigative means*. Belgrade, 2013. (Criminal Asset Recovery Project in Serbia). Online: <https://rm.coe.int/deployment-of-special-investigative-means-eng/16807828fa>
- Eurojust: *Mafia: New EU-Eurojust report reveals organised crime groups behind environmental crimes*. (2014. november 21.) Online: www.parlement.com/id/vjp2ergl1kx6/nieuws/mafia_new_eu_eurojust_report_reveals
- Europol 2011. *Europol warns of increase in illegal waste dumping*.

Europol: *European Union Terrorism Situation and Trend Report* (2019. június 27.) Online: www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat

Európai Tanács: A Stockholmi Program – A Polgárokat Szolgáló és Védő, Nyitott és Biztonságos Európa (2010/C 115/01.)

Interpol munkacsoport: *A szervezett bűnözés tapasztalatai Nyugat-Európában*. BM ORFK tájékoztató, (1984), 4.

Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról, Lisszabon, 2007. december 13.

Hazai jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

1998. évi L. törvény az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a kábítószeres és a pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án Bécsben kelt Egyezmény kihirdetéséről, mely a nemzetközi kábítószer-kereskedelem visszaszorítására irányul

1999. évi LIV. törvény az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről

2001. évi LXXXV. törvény a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról

2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről

2002. évi XLIX. törvény az Európa Tanács Strasbourghban, 1999. január 27-én kelt Korruptcióról szóló Büntetőjogi Egyezményének kihirdetéséről

2002. évi LIV. törvény a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről

2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről

2005. évi XCV. törvény az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról

2006. évi XXXVII. törvény a Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatandó együttműködésről szóló, Heiligenbrunnban, 2004. június 6-án aláírt Szerződés kihirdetéséről

2006. évi LXXXIX. törvény Nápoly II konvenció kihirdetéséről

2006. évi XCI. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzésében és a szervezett bűnözés elleni harcban folytatott együttműködésről szóló, Pozsonyban, 2006. október 2-án aláírt Egyezmény kihirdetéséről

2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről

2006. évi CVIII. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között a bűnüldöző szervek határokon átnyúló együttműködéséről szóló, Brdóban, 2006. október 25-én aláírt Megállapodás kihirdetéséről

2007. évi CXII. törvény a Belga Királyság, a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, a Holland Királyság és az Osztrák Köztársaság között a határon átnyúló együttműködés fokozásáról, különösen a terrorizmus, a határon átnyúló bűnözés

- és az illegális migráció leküzdése érdekében létrejött Szerződés (Prümi Szerződés) kihirdetéséről, valamint ehhez kapcsolódóan egyes törvények módosításáról
2009. évi XXXIV. törvény a Magyar Köztársaság és a Szerb Köztársaság között a bűnüldöző szerveknek a határokat átlépő bűnözés megelőzésében és a szervezett bűnözés elleni harcban folytatott együttműködéséről szóló Megállapodás kihirdetéséről
2009. évi LXIII. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatott együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről
2009. évi LXVI. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Horvát Köztársaság Kormánya között a határokat átlépő bűnözés elleni harcban történő együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről
2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
2010. évi CXLVII. törvény egyes rendészeti tárgyú és az azokkal összefüggő törvények módosításáról
2011. évi III. törvény a Magyar Köztársaság és a Bolgár Köztársaság között a bűnözés megelőzésében és leküzdésében történő együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2012. évi CLIX. törvény a postai szolgáltatásokról
2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről
2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól
2016. évi LXIX. törvény a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet a védett személyek és kijelölt létesítmények védelméről
- 28/2002. (II. 27.) Korm. rendelet a Védelmi Programban résztvevők, valamint rájuk tekintettel más személyek támogatásáról és az egyes támogatási formákról, továbbá a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet módosításáról
- 180/2004. (V. 26.) Korm. rendelet az elektronikus hírközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjéről
- 9/2005. (I. 19.) Korm. rendelet a postai szolgáltatók, a postai közreműködők és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének részletes szabályairól
- 232/2010. (VIII. 19.) Korm. rendelet a Terrorelhárítási Központról
- 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szervei kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól.
- 185/2016. (VII. 13.) Korm. rendelet a titkosított kommunikációt biztosító alkalmazásszolgáltatók és a titkos információgyűjtésre feljogosított szervezetek együttműködésének rendjéről
- 41/2018. (III. 13.) Korm. rendelet a büntetőeljárással összefüggésben személyi védelemben részesíthető személyekről és a személyi védelem ellátásának szabályairól
- 84/2012. (XII. 28.) BM rendelet az Országgyűlési Őrség Szolgálati Szabályzatáról
- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat a Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
- 23/1990. (X. 31.) AB határozat a halálbüntetés alkotmányellenességéről
- 32/2013. (XI. 22.) AB határozat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 58. § (3) bekezdésével kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról és alkotmányjogi panasz elutasításáról

- 23/2016. (IX. 15.) BM-NGM együttes utasítás az Európai Rendőrségi Hivatal által működtetett Európai Biztonságos Hálózat alkalmazásainak felhasználásával megvalósuló együttműködés és információcsere rendjéről
- 19/2013. (V. 17.) ORFK utasítás Magyarország érdekei szempontjából különösen fontos személyek védelmének, a kijelölt létesítmények őrzésének rendőrségi feladatairól
- 17/2018. (V. 31.) ORFK utasítás a rendőrség gazdaságvédelmi tevékenységéről
- 23/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás a Bűnügyi Elemzési Szabályzatról

Internetes hivatkozások

- Gleave, Steve: How to Simplify VoLTE Roaming. *Metaswitch*, 2019. december 3. Online: www.metaswitch.com/blog/how-to-simplify-volte-roaming
- GSMA: *IMS Lawful Intercept interfaces not defined*. (2019. november 19.) Online: www.gsma.com/futurenetworks/resolution_centre/ims-lawful-intercept-interfaces-not-defined/
- GSMA: *IMS Roaming, Interconnection and Interworking Guidelines. Version 30.0*. (2019. április 08.).
- GSMA: *LTE and EPC Roaming Guidelines. Version 19.0*. (2019. június 07.) Online: www.gsma.com/newsroom/wp-content/uploads//IR.88-v19.0-2.pdf
- GSMA: *VoLTE RCS Roaming and Interconnection Guidelines. Version 1.0*. (2015. május 19.)
- GSMA: *VoLTE Service Description and Implementation Guidelines. Version 2.0*. (2014. október 07.) Online: www.gsma.com/futurenetworks/wp-content/uploads/2014/10/FCM.01-VoLTE-Service-Description-and-Implementation-Guidelines-Version-2.0.pdf
- India calling: 5G networks may be in place by 2020. Online: www.aashah.com/event/news-23/
- Koi Tamás: Húsz éves a magyar mobiltelefon. *Hwsz*, 2010. október 15.
- Metaswitch: *What is VoLTE Roaming, Peering and Interconnect?* Online: www.metaswitch.com/knowledge-center/reference/what-is-volte-voice-over-lte-roaming-peering-and-interconnect
- Nemzeti Drog Fókuszpont: *2018-as éves jelentés (2017-es adatok) az EMCDDA számára*. Online: http://drogfokuszpont.hu/wpcontent/uploads/EMCDDA_jelentes_2018_HU.pdf
- Online: www.gsma.com/newsroom/wp-content/uploads//NG.103-v1.0.pdf
- Online: www.gsma.com/newsroom/wp-content/uploads//IR.65-v30.0.pdf
- Online: www.hwsz.hu/hirek/45472/mobil-mobiltelefon-mobiltelefonia-westel-450-900-pannon-gsm-vodafone-telenor.html
- The Evolution of the Mobile Connection Experience from 1G to 5G*. Online: www.broadband4europe.com/the-evolution-of-the-mobile-connection-experience-from-1g-to-5g/
- Syniverse: *Understanding VoLTE Roaming*. Online: https://info.syniverse.com/l/85032/2017-02-20/73y-bwg/85032/97355/Understanding_VoLTE_roaming_0117.pdf

A tankönyv *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve* című, korábban megjelent mű folytatásának tekinthető, amennyiben a rendészeti és a bűnügyi hírszerzés különválasztásának megfelelően a megváltozott jogi környezetben szól az egyes kiemelt bűncselekmények felderítési lehetőségeiről, alkalmazkodva az új törvényi szabályozáshoz, és fejti ki részletesen a rendészeti célú titkos információgyűjtés feladatait, illetve ismerteti bizonyos kapcsolódó és a rendészettudományban ritkán feldolgozott szakterületeket.

A tankönyv nem törekszik minden érintett kérdéskör teljes körű bemutatására, a szerzők inkább gondolatébresztőnek szánták írásaikat. Egyfajta szakmai kézikönyvet szerettek volna a hallgatók kezébe adni, amely ötleteket ad nekik az egyes témák megközelítéséhez, figyelemfelhívó módon integrálva más tudományágak kapcsolódó ismereteit, elősegítve ezáltal a komplex felderítési feladatok megoldását akár egyetemi szinten, akár később, a rendészeti szervek szintjén.